

La Vie Parisienne

איש ומקל הולכים לטיול

משה גביש

כרך שני

הוצאת סונאל
Sonel Publishing

הספר יוצא לאור במהדורה פרטית ואינו למכירה
© 2023, כל הזכויות שמורות

הקדמה

"וַיֵּתֶר מִהֶמָּה בְּנֵי הַזֶּהָר עֲשׂוֹת סִפְרִים רַבָּה

אֵין קֶץ וְלֹהֵג הַרְבֵּה יִגְעַת בָּשָׂר."

(קהלת י"ב)

עוד ימים חלפו, עוד מיילים נשלחו והתקבלו, ואולי הגיע הזמן זמן להוציא כרך נוסף.

מטעמי עצלות וחסכון במשאבי מחשבה, את ההקדמה אקדיש לחכמים ממני שכיוונו לדעתי גם אם לא הכירוני. מראש יאמר, בלשונו של שבסיס זינגר: בספרים שנכתבו בגוף ראשון ושאינם אוטוביוגרפיות, רק טיפשים מייחסים את מעשי הגיבור למחבר.

לגבי האמת שבכתובים אומר ג'ון לה קארה: העובדות הן רק חומר גלם. האמת נמצאת לא בהן אלא בניואנסים. עוד לפני כתב אלכסנדר דיומא, כשמבקרו תקפו אותו על אי דיוקים בכתובת: זה נכון שאני אונס את ההיסטוריה, אבל התוצאה היא ילדים יפי תואר. גם לצ'רצ'יל היה מה לומר בעניין: השקר מספיק להגיע לחצי עולם לפני שהאמת מצליחה ללבוש את מכנסיה. ג'ורג' מקגורן במירוץ לאותה נשיאות אמר על ספרו של תומפסון שתיעד את מערכת הבחירות: הפרטים בספר אינם נכונים, אך הוא מצטיין יותר מכולם בחשיפת האמת. ובמקומותינו אומר קניוק: כדי לתאר אמת צריכה העדות להיות שקרית, ועל הספרות לתת לגיטימציה לאבסורד.

גם לגבי הקיצור והפשטות קדמו לי אחרים. פלובר כתב: צריך תרגול רב כדי להגיע לפשטות. שנים רבות לפניו התנצל קיקרו על מכתבו הארוך ואמר: לא היה לי די זמן כדי לכתוב מכתב קצר יותר.

אצלנו כותב אמיר גלבע: באתי למילים הפשוטות ביותר. מאז שהוקם האתר הכולל את כרך א' ואת המילים שלאחריו, מתקבלות כמובן תגובות. מקצתן שובות לב. אבישג כותבת: הסופרת המוערכת מאדאם דה סטאל אמרה על נפוליאון ששפת הדיבור שלו היא לא ממש שפה. הוא נעלב, אסר על הפצת הספר שלה והורה להגלות אותה. מן הראוי היה לפעול כך גם לגביך, אבל הדמוקרטיה הורסת כאן הכל.

דידיה כותב: אל תוסיף לכתוב מיילים. נראה שהמאמץ שאתה משקיע הולך ומדלדל את שאריות האינטליגנציה שלך.

למי שבכל זאת יתלווה אלי במסע אומר, כמריאן של אולגה: קשה להוביל עדר של תרנגולי הודו וקנגוראים בכביש הראשי, ולדאוג שיצעדו יחד בלי להתעכב ולהעיף מבט בחלונות הראווה.

מסע נעים.

ענקי רוח וקולינריה

הדימוי של איש הרוח כאדם שפוף, חיוור, שדוף, המטפח את השחפת שלו בעליית גג פרוצה לרוחות ולגשם לא חל על סופרים צרפתיים. הם אוהבים לאכול והדבר ניכר גם בכתיבתם.

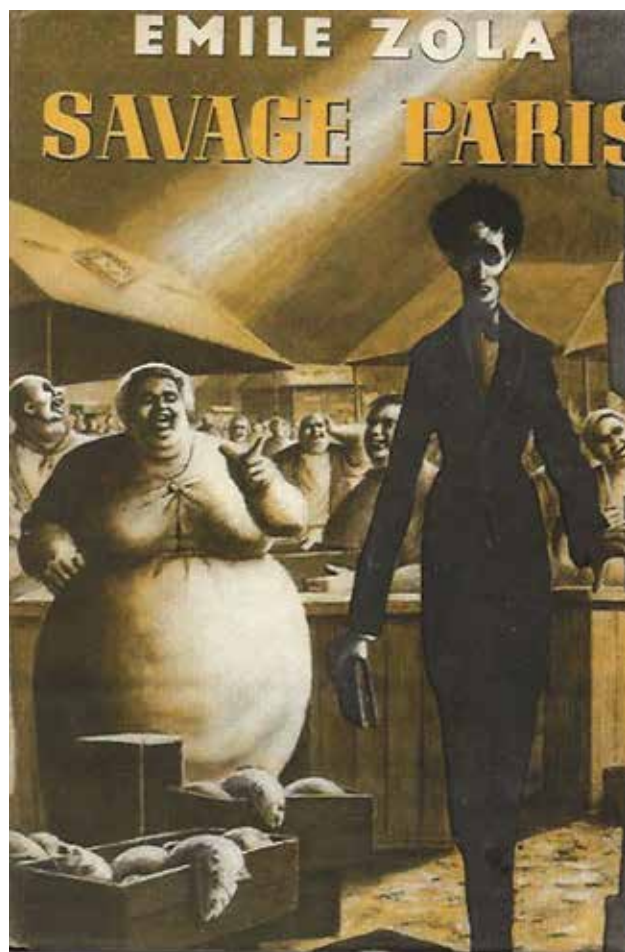
נקרא אחדים מהם:

אנו מכירים את Alexandre Dumas באמצעות ספריו **הרוזן ממונטה כריסטו**, **שלושת המוסקטרים** ועוד רבים אחרים. גם מי שאינו קורא מכיר ודאי את העיבודים הקולנועיים, המחזות והסדרות המסתמכים עליו.

לא כולם יודעים שהאיש הקדיש את שנותיו האחרונות פחות לספרות יפה ויותר ל-*Grand Dictionnaire de Cuisine*, מילון גסטרונומי המכיל מאות עמודים ואלפי מונחים בסדר אלפביתי, בליווי רישומים, שיצא לאור בשנת 1873. דומא ראה בספר את צוואתו, והחשיבו בין החשובים שבספריו.

הספר מתאר את המונח העממי לאוכל ומה הגדרתו המדעית, מה ההגדרות המדויקות למטבח ולטבח (בימים ההם את האוכל היו מכינים טבחים, לא שפים), למאפיה ולאופה, מה צריכה לכלול ארוחה לאנין הטעם, דרכי הבישול והצלייה הנכונים לכל מרכיב בארוחה, ועוד. כמוכן שלכל

מאכל מוקדש ביאור, ולחלקם כמו לחם, כבד אווז, חזיר על כל חלקיו, בקר לסוגיו, מרקים שונים הוקצו עמודים רבים. המילון כולל גם נמר, פיל וחיות אקזוטיות אחרות, כי לדעתו יש עמים האוכלים חיות אלה, ובנוסף יתכן כי מדי פעם יתגלגל איבר כזה או אחר של חיית בר גם לשולחן צרפתי. מובן שגם תבלינים ומיני תרגימא מוצאים את מקומם ביצירה הזו.

ואם תגידו כי דיומא אינו מאושיות הספרות הצרפתית (ומדוע תאמרו זאת? לא ברור), מה תגידו על Émile Zola, זה של ז'רבו, וננה, וגן-עדן לאישה, וז'רמינל, והבטן של פריס, שבנוסף להיותו סופר היה גם לוחם צדק, בעל ה-*J'Accuse...* וגורם מרכזי בזיכוי של דרייפוס? וגם זולא טמן את ידו בצלחת. תיאורי האוכל בספריו לא יביישו אפילו את רות סירקיס או את הדורות שבאו אחריה בספר וברשת. הוא מתאר בספריו דלפק גבינות על פני עמודים רבים, עוגות בחנות מזכירות תיאור טבע על צבעיו וניחוחותיו, כבד אווז נימוח מגדיר מערכת יחסים וחדר האוכל העמוס במנות רבות שלכל אחת הכלים המתאימים לה הוא הסיבה למפגש ולקירבה בין האנשים.

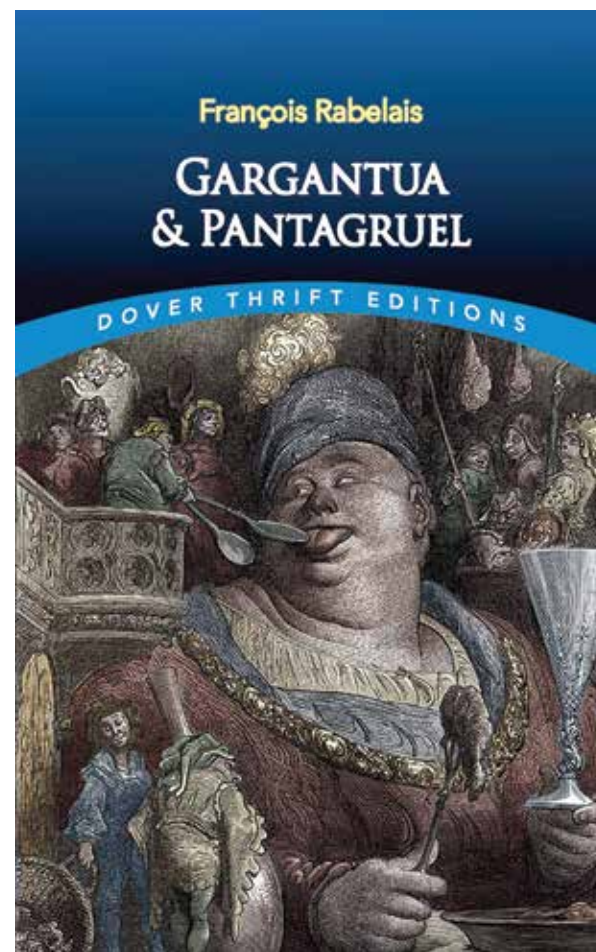
כמוהם גם Proust, Molière, Balzac, Flaubert, Maupassant, ורבים אחרים. הגדיל לעשות כמובן Rabelais בתיאורי האוכל של *Gargantua* שמגוונם וכמותם אכן ראויים לענק.

Brillat-Savarin, שעל שמו נקראת הגבינה המפורסמת וגם העוגה הטובה, היה עו"ד במקצועו אבל גסטרונום בהוויתו.

בשנת 1825 יצא הספר *Physiologie du Goût*, שפרסם אותו והפכו לדמות איקונית בעיר Belley בה נולד ולא רק בה. אין זה אוסף מתכונים בלבד אלא הרהורים מדעיים ופילוסופיים בגסטרונומיה, בצירוף אנקדוטות, לעיתים משעשעות, על החיים בחברה בתקופת האימפריה. מאימרותיו: "האדם הוא מה שהוא מכניס לפיו", "קינוח ללא גבינה הוא כמו אשה יפה שתומת עין", "גילוי מנה חדשה גורם אושר רב יותר מגילוי כוכב חדש", "אי החלפת יין עם המנות כמוה ככפירה", ו"מי שאינו משקיע בארוחה לחבריו אינו ראוי לחברים".

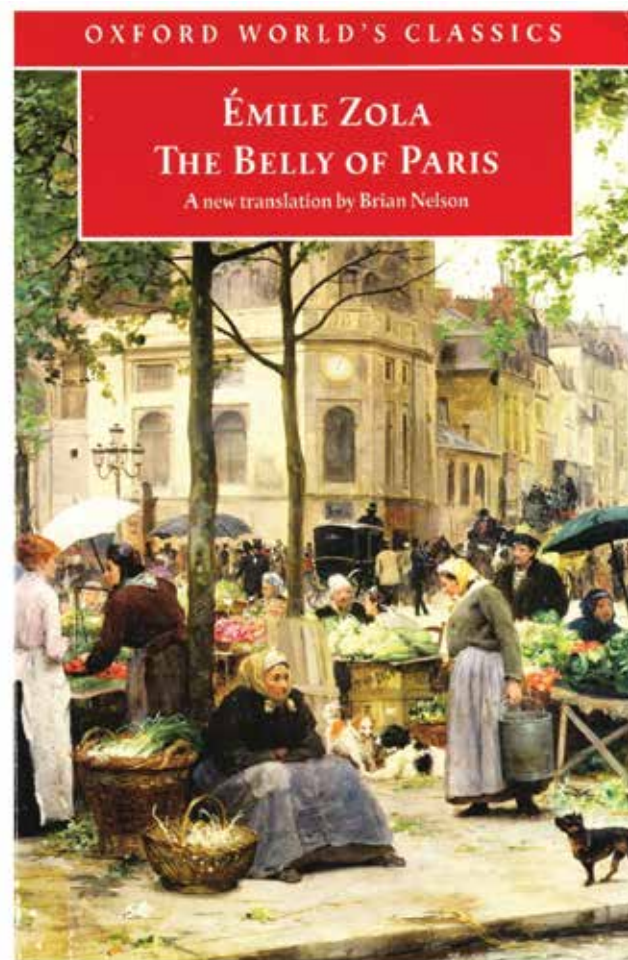
גם בספרות היהודית לא חסרים תיאורי אוכל למכביר, בין אם אצל שלום עליכם או אצל עגנון, וגם ביאליק וטשרניחובסקי לא פסחו עליו, אך בכך לא נעסוק.

מעניין לראות מה חושבים אלה שמעבר לתעלה, היוצאים עתה בברקזיט. גיבורו של קינגסלי אמיס בספרו *האיש הירוק* אומר שיש מאכלים מאוסים כל כך עד שהם גורמים לשריפת קלוריות במקום להוספתן. בשבילו אוכל הוא בזבוז זמן, וההמתנה למנה הבאה באה על חשבון פעילויות חשובות יותר. שום פעילות חושנית אחרת אינה נעשית בשעות קבועות בין אם נהנים ממנה ובין אם לא, בין אם מעוניינים בה ובין אם לא. לעיסת פיסת בשר מאוסה, חילוף עצם מדג או האבסה בירקות אינן בילוי הזמן החביב עליו. לפחות מין אינו מחייב שעות קבועות ושיחות סביב שולחן.

פלאפל

השקעתי בה
מנת פלאפל
עם הרבה חריף
וגם דו"ח חנייה
בחמש מאות
שקלים בגללה
וגם כרטיסים
להצגה במרחב
פתוח בגלל
מגבלות הקורונה
וגם צפינו בגלים
בישיבה על סלע בחוף
וזה יותר ממה
שהשקעתי בכל
האחרות
כי היא גורמת לי
לאהוב לא רק
אותה ואת העולם
אלא אפילו
את עצמי.

לפריס וממנה

אני מגיע לפריס מספר פעמים בשנה. מדי פעם בשל גחמה או צורך נפשי, ובנוסף ארבע פעמים קבועות בשנה בשל אירועים ממלכתיים; בארבעה עשר ביולי אני מגיע ליום הבסטיליה, בסוף דצמבר אני מגיע לראש השנה, במאי אני מגיע לתת שירות לחברת החשמל המתקשת לקבל צילום מונה, ובנובמבר שוב לדרישת חברת החשמל שבאה לביקור לוודא במו עיניה שהמונה מונה. עכשיו נובמבר והם יבואו בעוד יומיים. המפגש איתי חשוב להם ולכן לא יעלו על דעתם להוציא את המונה אל מחוץ לדירה או להפעיל מערכת שתקרא אותו מרחוק. הצעה כזו עלולה לייעל את המערכת ולהביא להשבתת כל השירות הציבורי. הוא ממילא עומד להיות מושבת בעוד חודש כנגד תכניותיו של מקרון בענייני פנסיה ובכלל.

הפעם היו שתי סיבות נוספות לבואי: מלאת שנה לחגיגות האפודים הצהובים, אותם אני מלווה כאן מיומם הראשון, וההבטחה לגל קור שטרם היה כמותו. המשטרה והחזאים, כל אחד בתחומו, וידאו שלא תהיינה חריגות יוצאות דופן. פריס מהווה בסיס לביקורים בערים ובאזורים אחרים. כך יצאתי מכאן בעבר ברכב שכור או ברכבת לטוסקנה ואומבריה באיטליה, לבריסל ולברוז' בבלגיה, לשווייץ ועוד. בצרפת

בחזרה בפריס, וללא תכנון מוקדם, הכתה בי המורשת שוב. בתיאטרון La Reine Blanche אשר בשכונת La Chapelle (שכונה אשר בה השפה המדוברת היא בעיקר ערבית ובה התחוללו לפני שבוע מהומות קשות) הופיעו האחיות מרקס (שתי נשים ושלושה גברים) במחזות שירי יידיש לקהל דומה לזה שנכח בהופעה במרסיי. ליווינו את השירים של בית אבא בלה לה לה ובמחזאות כפיים. גם כאן שמירה צמודה והבעת חששות בפי הנוכחים.

בערב המחרת הגעתי שוב ל-Le Vieux Belleville לארוחה מצוינת, יין טוב, אווירה נעימה ונגן בתיבת נגינה (כזו עם גלילים מחוררים) שחילק לנו שירונים. יחד שרנו משירי פיאף, מונטן ואחרים.

נתניהו, גנץ, ליברמן וחבריהם נראים רחוקים משהו.

מייל 3

מעניין בפריס

מעניין בפריס. כאן (בשונה מהמצב אצלכם) מחליפים מדי פעם את המלכים. מסורת שהחלה עוד בזמן המהפכה. האפודים הצהובים ממשיכים בשלהם, אבל הם כבר לא מלכי התקשורת. למגינת ליבם הם כבר בשולי החדשות. עכשיו שובתי הרפורמות, מיוצגים בעיקר על ידי עובדי התחבורה הציבורית, תופשים את תשומת הלב של התקשורת ושל כלל האזרחים.

פריס מושבתת זה שבועות. קווי המטרו ברובם פועלים במתכונת מצומצמת, אם בכלל. תחנות מטרו נפתחות ונסגרות לפי אלגוריתם בלתי מובן. על רכבות בינעירוניות אי אפשר לסמוך (עצוב לראות לוח רכבות יוצאות ללא מועדי רכבות יוצאות ותחנה שוממת למעט מספר בישי מזל לא מעודכנים) ורק האוטובוסים והמוניות ממשיכים בשלהם, ברחובות צפופים ופקוקים הרבה יותר מהרגיל.

להפתעתי לא נתקלתי במקרי אלימות, ואפילו חירופים וגידופים לא הגיעו לאוזני, עת נדחקנו לקרון בקר באחד הקווים שהסכימו לפעול זמנית, בשילוש כמות הנוסעים הרגילה. אנשים מבינים שזהו זה ומקבלים זאת.

השובתים מפגינים כנגד הרפורמה המוצעת ע"י ממשלת מקרון ושתכליתה לאחד כארבעים מסלולי פנסיה, שונים

בגיל הפרישה ובהטבות. בצרפת אכן מערכת פנסיונית של טלאי על טלאי שתחילתה עוד בזמן המלוכה והיא המסובכת והפחות יעילה באירופה. נשיאים קודמים ניסו לשנותה אך תמיד נאלצו לחזור בהם.

להפגנות ולשביתות פנים רבות. אחת הנעימות יותר הייתה של להקת הבלט ושל התזמורת של האופרה של פריס. בעוד שאצלנו רוקדת שלומית אהרון על מדרגות הרבנות, למילותיו של אמנון דנקנר, רקדו רקדניות הבלט (לרבות רקדנים) על מדרגות האופרה והתזמורת נגנה להנאת עוברי האורח ששכחו לרגע את סבלותיהם.

אני אישית סובל פחות. כאדם חסר עיסוק של ממש איני משתמש בדרך כלל בתחבורה הציבורית בשעות העומס הסרדיניות, נהנה (במסגרת מגבלות גילי ורגלי) לילך ברגל, ואינני ממהר לשום מקום.

גורם נוסף הפועל לטובתי הוא קו המטרו מספר 1 הפועל בתחנה ליד ביתי. זה הקו היחיד שמשום מה פועל כל העת ברציפות, בלי עין רעה, וכיוון שהוא חוצה את פריס לאורכה, מ־Vincennes במזרח ועד La Défense במערב, הוא מקרב אותי למחוזות חפצי גם אם אינו מגיע ממש אליהם.

ומה מתאים למצב יותר מלבקר בתערוכה של Banksy המתקיימת ב־Espace Lafayette Drouot במרכז העיר, שהמוטיב המרכזי בה וביצירתו בכלל הוא זכויות האדם?

כמובן שלא אחזור כאן על כל המופיע בגוגל לגבי צייר הגרפיטי המסתורי, שלמרות ציוריו הפומביים מצליח

לשמור על זהותו כנגד כל הסיכויים, בתקופה בה הפרטיות נותצה לפירורים.

התערוכה מדהימה גם בשל יכולתו להציב את יצירותיו על כל קיר ובכל מקום בעולם בלי להתגלות, גם בשל היכולת האמנותית הנהדרת ולא פחות בגלל המסרים שהוא מעביר כנגד דיכוי (חיילים ושוטרים נוטלים חלק נכבד בציורים), כנגד צריכה מוגזמת בעולם של רעבים, כנגד יוהרה ורדיפה אחרי מותרות שוא. בין אלה הוא משלב משפטים כתובים המביעים את דעותיו, לעיתים בהחלטיות ולעיתים בהומור. למרות שמרבית יצירתו באנגליה, הוא פועל גם בפרס, בניו יורק ובמקומות אחרים בעולם. בשנת 2017 ביקר גם באזורנו. בתערוכה מרתף גדול המוקדש לגדר ההפרדה שהוקמה ולמלון בבית לחם שהוקם בצמוד אליה: Walled Off Hotel, על משקל מלון היוקרה Waldorf Hotel. לרשותנו חדר לדוגמה מרוהט בפשטות אך בנוחות, תמונות על הקיר וגרפיטי כנגד דיכוי מכל סוג סביב סביב. מובטח גם נוף אל הגדר.

על קירות התערוכה מופיעות גם אימרתיו של בנקסי, "משכימי קום הם הסיבה למלחמות, מוות ורעב", "איני מבין מדוע אנשים חושפים פרטים בפומבי שהרי חשאיות היא כוח על", "קל יותר לקבל סליחה בדיעבד מלקבל רשות מראש", ואולי משהו שיסייע לכפרים הערביים שאינם מקבלים היתרי בנייה: "אין צורך בהיתרי בנייה כדי לבנות מגדלים בשמיים".

מסע אל העבר

היום החל בהליכה ארוכה (מאוד), קרה (מאוד) ורטובה (מאוד) שחייבה הכרה בכוחות איתני הטבע ובמגבלותי שלי, כללה עצירת ביניים בבית קפה והמשך במונית של איגור הנהג, והכל לכיוון Cité de la Musique, האירוע: תערוכת צילומים, סרטים, כיתובים, איורים, והכל על או של צ'רלי צ'פלין, שעתה מלאו מאה ושלושים שנה להולדתו. על התערוכה נודע לי משורה של צילומי ענק הלקוחים מסרטי שהוצבה בתחנת Gare de Lyon הסמוכה לביתי. בקריית המוסיקה אשר ב-La Villette (עליה כבר כתבתי בעבר) מתקיימות מדי פעם תערוכות מושקעות שעניינן מוסיקה ומוסיקאים – יוצרים ומבצעים, קלאסיים ועכשוויים. התערוכה היא בחסות התזמורת הפילהרמונית של פריס ושמה "Charlie Chaplin – Orchestre". בוודאי לא אתחיל לספר על האיש, חייו ופועלו – קטונתי. התערוכה מספרת את סיפורו בכל הכלים האפשריים. תחושה מיוחדת עברה בי בצפייה בקטעים מסרטו הדיקטטור הגדול, מסיבות מובנות. אצפה שוב במרתון של סרטיו השמורים בביתי עם שובי לישראל. בערב מסע נוסף אל העבר.

בפריס עולים מדי פעם מופעי שירה משוררים ו/או זמרים שאינם עוד איתנו. לעיתים קרובות טוב היה שלא היו מתקיימים משהיו מתקיימים, והיו מותירים אותנו עם הזכרון הטוב של המקור.

הפעם היה מופע מצויין של שירי ז'אק ברל. המבצע, Jacques Barbaud, המכונה Jacques B דומה לברל בהופעתו החיצונית, מתלהב כמוהו, עושה שימוש רב בידיו, מזיע כברל ואפילו מתיז רוק כמוהו. מעבר לכל אלה הוא שר כמעט כמוהו ולרגע נדמה שהמנוח שב אלינו מהמחוזות הרחוקים אליהם עבר לפני כארבעים שנה. התרגשתי.

היא. SHE

היא החזירה שיער לראשי המקריח
היא השרירה את בטני הרופסת
היא התפחה את זרועותיי הצנומות
היא יצקה קשיחות חדשה בזין המושפל
ודיבורה הבלתי פוסק ותלונותיה
החזרות ונשנות וחזרות ונשנות ושוב
הרי מראות תשומת לב ושאכפת לה
והפכו אותי לעבד מרוצה, חרש ואילם
ומקבל הכל בהכנעה. זרועותיי כואבות
ובוכות במאמץ להחזיק בה

ואני יודע
שהקשר הזה הוא לתמיד כמו זה של
דיאנה וצ'ארלס, וודי ומיה, ניקולא וססיליה,
דונלד ואיוונה, אברהם והגר, שלמה ומלכת שבא,
ביבי ופליר, צ'רנוי וניקול, ואפילו אני.

הרוח והאופרה המשוגעת

המחזמר "Ghost" נוצר בלונדון, בעקבות הסרט בכיכובם של פטריק סוויזי ודמי מור. הוא זכה להצלחה רבה בלונדון ובארה"ב, ועלה על הבמה גם בגרמניה וברוסיה. עתה הוא מועלה בפריס, בתיאטרון Mogador.

הסרט החייה את השיר היפה "Unchained Melody" ששכב במגירה עשרים וחמש שנה. השיר, בביצוע The Righteous Brothers הוא בין האהובים עלי ביותר.

המחזמר מספר סיפור אהבה, בגידה ורצח. רוחו של האהוב הנרצח חוזרת אלינו כדי לגלות מי הרע בסיפור.

ככל שזכור לי, נהניתי בסרט, אבל זה היה לפני עשרים שנה. אז הייתי סובלני הרבה יותר. המחזמר בפריס נמשך ונמשך, המתיקות חזרה על עצמה ואף החריפה, ובהפסקה אזורתי את חלצי ואת מעילי ויצאתי לערב הקר והנעים.

בערב השני הגעתי ל-Théâtre Libre למופע הקרוי The Opera Locos (האופרה המשוגעת).

שלושה זמרים ושתי זמרות אופרה, עם קולות נהדרים, כשרון משחק, הומור ותלבושות אופרה של פעם, שיחקו על הבמה במשחקי אהבה, שנאה, קנאה וידידות (כמו שנהגנו אנחנו בילדותנו שהייתה יפה), עם כל המניירות הנחוצות.

אל לך

אל לך לראות

את הרגע

אפור הוא

אל לך לירוא

את הלילה

שחור הוא

וחסר כתמיד

הדבר האחר

ומהו אינני יודע

ולא ידעתיו ולא

אדענו לעד

אל לך לשגות

בהרהורים

אל לך לחפשו

באחרים

אל לך לראות

ואל לך לירוא

הם העלו במשך שעה ורבע קטעי משחק ושירה החל
מאופרות של רוסיני, ביזה, מוצרט וורדי וכלה בשירים
של וויטני יוסטון, פרנק סינטרה ואפילו לבוב מארלי
הגיעו, כשהיה צורך לנחם את זמרת האריה של פוצ'יני
ב-"No woman no cry".

הקהל, האמון כנראה על אופרות, הצטרף בקטעים
הרלבנטיים לבקשת הזמרים, והכל היה יפה נעים וטוב.

מייל 6

ז'אן ללא חת

הביקור הפעם עמוס בחדשות.

חדשות רעות: בית הקפה בפינה חדל להעלות קונצרטים בסופי שבוע, בגלל תלונות שכנים. שתי הגברות המפעילות את המקום אינן בטוחות שימשיכו בהפעלתו. זו מכה לבילוי מוסיקלי וגסטרונומי במרחק פסיעות מהבית.

חדשות טובות: במסעדה בכיכר יחגגו ב־21 בנובמבר את חגיגות הבוז'ולה. אוכל טוב, אווירה נעימה, מוסיקה והרבה יין.

חדשות ללא ערך נורמטיבי של ממש: במרבית הסופרמרקטים בפריס יש מגוון ענק של וויסקי, ומגוון מצומצם של קוניאק. מוזר לאור מקור המשקאות האלה ולאור המסורת.

בפריס מתקיימת במרכז פומפידו תערוכה של פרנסיס בייקון. בעודי בדרך, עברתי ליד Tour Jean-sans-Peur. הבניין המבוצר ומגדלו הגבוה, במרכז פריס, זכה לביקורים שלי גם בעבר, והחלטתי להכנס ולראות מה בפיו.

ראשית טיפסתי לראש המגדל. מטלה קלה למיטיבי לכת. לצערי איני נמנה עליהם. גרם המדרגות הצר מתפתל מעלה מעלה, ומדי פעם מפנה לחדרים בהם פריטים הסטוריים מימי הביניים וקצת אחריהם; חפצים, תלבושות, היסטוריה כתובה ומאויירת.

ז'אן ללא חת, בתוארו כ־Duc de Bourgogne חי במאה החמש עשרה, רצח וצבר כוח, ולבסוף נרצח בעצמו, כמקובל. בין לבין רכש ובנה בניינים בפריס, ושיפץ את נשוא ביקורי. גם כאן, בנוסף לתצוגת הקבע האמורה, מתקיימות תערוכות, בעיקר היסטוריות. הפעם שתיים במקביל.

בקומת הכניסה תערוכה של העולם התחתון של מזרח פריס בשנים 1880-1914. בתערוכה תיאורים בכתב ובציור של סוגי הפשע שהיו נפוצים אז, הכנופיות (Les Apaches) שכללו נשים וגברים כאחד, ראשי הכנופיות וכיצד נלכדו, והמאבק הסיזיפי שלא תמיד הצליח בפשע, של משטרה המוצגת לעיתים ללא חת ולעיתים במסכנות מגוחכת, כשהיא מגובה במעין משמר אזרחי.

בקומה התחתונה הנושא אותו נושא אך בהקשר לתקופה אחרת; פשעים ועונשם בימי הביניים. כאן בתיאור מפורט ומלווה בציורים צבעוניים מרהיבי עין ומכאיבי בטן מדורגים הפשעים הנפוצים לפי מידת חומרתם; רצח ישיר או על ידי שכירי חרב (בחלוקה לסוגים: בשל פגיעה בכבוד, בשל בגידה, רצח ילדים ועוד), אונס (בחלוקה לכזה שניתן לסלוח עליו לעומת אונס חמור), גנבה בנסיבות מחמירות ואחרות, כפירה ומעשי כישוף. לכל פשע העונש הראוי לו בידי מערכת הצדק הנובעת מן המלך ומיושמת על ידו ועל ידי שליחיו, וכן על ידי הכנסייה או על ידי האצילים.

עונשי המוות לפשוטי העם בוצעו בתלייה, ואילו האצילים זכו לשיסוף מהיר של גרונם. המהפיכה, שנים מאוחר יותר,

דגלה כזכור בשיוויון והגיליוטינה פעלה ללא אפלייה בין דלת העם למעמד השליט לשעבר.

בהמשך סיירתי באחד מהנעימים ברחובות פריס, Montorgueil, ונחתי עם כוס יין הבית וסיגר. לתערוכה של בייקון לא הגעתי, וכפי שנאמר לי הוא ישקול, לפיכך, האם להציג בעתיד במרכז פומפידו. הביתה במטרו.

מייל 7

בייקון מבעד לפיגומים

החלטתו של נשיא צרפת Georges Pompidou להקים מרכז תרבות חדש, שיקרב את ההמונים לתרבות עכשווית, עוררה אהדה בציבור.

המטרה הייתה להחזיר לפריס את ההגמוניה של התרבות המודרנית שנדרה לניו יורק, באופן שגם המבנה עצמו ישקף את הארכיטקטורה של המאה העשרים.

משהתבררו היקפו המתוכנן של הפרויקט, מיקומו במרכז פריס הישנה ברובע Beaubourg, וכיצד נראית התכנית האדריכלית שזכתה במכרז, החלה התנגדות להצעה. כאשר הוקם ופתח את שעריו בשנת 1977, כמעט עשר שנים לאחר ההחלטה על הקמתו, התגברו המחאות עוד יותר.

המבנה הענק, על צינורות השירות המקיפים אותו, שהוסתרו בבנייה עד אז במבנים ישנים כבחדשים, עורר מעט אהדה והרבה סלידה ולגלוג.

Le Bateau de la Culture כפי שקרא לו הנשיא הפך בפי התושבים ל-Raffineries (בתי זיקוק), ל-Usine a Gaz (ביח"ר לגז), ואפילו ל-Notre Dame des Tuyaux (גבירתנו של הצינורות).

תגובות דומות היו בפריס כשנבנו מבנים אחרים שלא תאמו את הבנייה הקלסית; האופרה בבסטיליה, הפירמידה בלובר,

הספרייה של מיטראן וכמובן כל רובע La Défense, אם כי האחרון הורחק מן המרכז.

אני אישית סבור שהמבנה אכן מכוער, קופסתי, כבד ומנופח, אינו מתאים לסביבתו, והצינורות סביבו מזכירים דליות ורידים המרשתות רגל רבת שנים. נקודת אור בודדת היא המראה של פריס הנשקף מגגו. גם למרכז פומפידו מתאימה האימרה שהתייחסה בעבר למגדל אייפל, שפריס נראית מגגו יפה יותר, מכיוון שאותו לא רואים משם. עם זאת לא ניתן להתכחש לעובדה שהוא בין הראשונים בעולם בכמות ובאיכות האוספים השמורים בו, בתערוכות שהוא אוצר, בספריות ובפעילות התרבותית שהוא מקיים. מליוני המבקרים בו מדי שנה, מצרפת ומחו"ל, סבורים גם הם, ככל הנראה, שהוא מקיים יפה את יעודו.

בשנות התשעים של המאה הקודמת היה המרכז סגור תקופה ארוכה לרגל שיפוצים, וכיום הוא שוב אפוף פיגומים, גדרות פח מקיפות אותו, רק חלק מהמעליות עובד, הכניסות זמניות והברדק חוגג, אך הקהל זורם.

הגעתי אליו הפעם, בין הגדרות והפיגומים, לתערוכה של פרנסיס בייקון, הנקראת "Bacon en toutes lettres" ובשפתו *Francis Bacon: Books and Painting*.

בתערוכה מוצגים ציורים שצייר בייקון בעשרים שנותיו האחרונות, בהקשר של ששה טקסטים פואטיים, ספרותיים ופילוסופיים שנלקחו מספרים שנכללו בספרייה הגדולה

שהותיר. זאת בעקבות אמרתו כי משוררים היוו חלק נכבד מההשראה שקיבל ומילותיהם הרחיבו את דלתות דמיונו. בניגוד לכך מעניין לציין כי מעולם לא הסכים לפרשנות כתובה ליצירותיו.

תערוכה מעניינת תמיד יותר כשיש לה הקשרים נוספים, מעבר לתמונות התלויות על קירות הגלריה. כך גם במקרה הזה. מול התמונות נקראים כתובים של ג'ורג' בטאי, מישל ליריס, פרידריך ניטשה, ג'וזף קונרד, ט.ס. אליוט ואייסכילוס. שהיו ההשראה לאותם ציורים ונותנים להם מובן עמוק.

תערוכה יפה וחכמה.

מסעדות זה לא רק אוכל

מזמן לא עסקנו בבילוי המועדף עלי (האמת ששלישי בסדר העדיפויות) והוא אוכל. גם הפעם ידובר פחות על אוכל, ויותר על אתרים הסטוריים המגשים אותו. בכולם האוכל צרפתי קלאסי, המלצרים מעונבים, בחלקם תיכרש בערב להופיע בזקט ועניבה, שיסופקו לך במקום אם שכחת, בכולם רצוי (בחלק חובה) להזמין מקום מראש זמן רב לפני האירוח, בוודאי אם מדובר בסוף שבוע או בחג. לפחות שלושה מהם יקרים להחריד, ומטעמי עין רעה לא יצוינו כאן מחירים. בכולם ביקרתי יותר מפעם אחת, והביקור בהם מהווה חוויה עוד לפני שטעמתם כזית או הזמנתם אפריטיף או בקבוק יין יקר מדי ממרתף היינות המכיל לדבריהם כחצי מיליון בקבוקים. נספר במוסדות אלה לפי סדר הקמתם, לפחות כפי הנטען על ידי הבעלים.

La Tour d'Argent, השוכנת על Quai de la Tournelle, נוסדה לטענת בעליה כבר ב־1582, אך אין לכך תימוכין של ממש, והיא מופיעה ברשומות רק החל בשנת 1860 כמסעדת פועלים. אנו ניתן לה את הבכורה, אך בהסתייגות האמורה. כבר במאה התשע עשרה התפרסמה במנת הדגל שלה, Canard à la presse ברווז כבוש, וכל אורח שמזמין את המנה קיבל תעודה עם מספר הברווז, המגיע היום לעשרות

אלפים רבים, אם לא למעלה מזה. נוהג יפה זה נמשך עד היום, וברשותי כמה תעודות כאלה. לאור המחיר לא רבות מדי. המנה, למעשה מורכבת מכמה מנות, אכן נהדרת. אחת התעודות ממוסגרת ותלוייה לתפארת בחדר השינה. מואיז הידוע ממסעדת משכנות שאננים (לשעבר) בירושלים, נהג לספר שאת ההתמחות הקולינרית שלו עשה כאן.

מאז 1912 מנוהלת המסעדה על ידי משפחה אחת. עתה מנהל את העסק נכדו של מייסד השושלת. בין המסעדה לבין התנ"ך של המסעדות, *Le Guide Michelin*, היו מלחמות קשות והיא ירדה בדירוג משלושה כוכבים לשניים ולבסוף לכוכב אחד בלבד. כל זה לא צריך להפריע. האוכל מצויין, האווירה של ימים עברו, אם התמזל מזלכם תקבלו שולחן ליד החלון הפנורמי ובלילה הסייין, נוטרדם והאורות סביב עוד יוסיפו לחוויה.

בקומת הכניסה מוזיאון זוטא. כלים, חפצי נוי ותמונות של שועי עולם שהתארחו כאן. גם מקומו של נשיא המדינה לשעבר שמעון פרס לא נפקד. מבקרים נוספים היו נשיא ארה"ב רוזוולט, כל, או רוב, נשיאי ושרי צרפת וכן אושיות תיאטרון וקולנוע ובהם מרלן דיטריך וצ'רלי צ'פלין.

המסעדה מוזכרת אצל Marcel Proust בספרו **בעקבות הזמן האבוד** וכך גם בכתבים נוספים, ושמשה גם בתעשיית הסרטים.

אם יש לכם חבר מליונר, בקשו הפוגה משמפניות הביתה וסיגרים למשרד, ובכסף שיתפנה בואו עמו לכאן.

Le Procope שברחוב L'ancienne Comédie ברובע הששי נוסדה ב־1686, החליפה מיקום, שמות ובעלים ולבסוף התקבעה במקומה היום. היא כנראה המסעדה העתיקה ביותר בפריס (אמרנו שלטור ד'ארז'ן אין הוכחות לטענת הוותק) אם כי שינתה מתכונת מדי כמה שנים. כאן מתהדרים יותר באנשי רוח שהיו באי מקום קבועים, ובהם Voltaire, Rousseau, Diderot, Verlaine. ורבים אחרים. עם זאת לא בחלו במקום גם מדינאים כבנימין פרנקלין ותומס ג'פרסון, ואף נערכו בו אירועים מדיניים של ממש. המקום נוסד כאחד מבתי הקפה הראשונים בעיר, נסגר בסוף המאה התשע עשרה ונפתח במתכונת הנוכחית בשנות החמישים של המאה הקודמת, אם כי הוא נושא בגאון את כל ההסטוריה שקדמה למסעדה הנוכחית.

גם כאן התפאורה הפנימית נהדרת, קירות מקושטים, ציורים וחפצי אמנות, כלי אוכל מקסימים ואוכל צרפתי טוב, גם ללא מישלן, ובמחירים זולים בהרבה מקודמתה (אל תקפצו, לא למיעוטי יכולת). המנה העסקית במשך השבוע במחירים סבירים. הרחובות סביב המסעדה הם מהיפים בפריס. החזית של המסעדה, על עיטורי הברזל שלה, הוכרזה בשנות הששים כמונומנט הסטורי.

La Lapérouse אשר על Quai des Grands Augustins, גם היא נשקפת על הסייין, נוסדה בשנת 1766 על ידי סוחר לימונדה שהקים בית יין (או שימשו בתי יין כבתי קפה או ברים) כדי לשרת את סוחריו התרנגולות שבסביבה. מאה שנה לאחר מכן

קנה Jules Lapérouse את המקום והפך אותו למסעדת יוקרה. אפילו Escoffier, הידוע בכינויו Le Roi des Cuisiniers או Cuisinier des Rois שימש כטבח הראשי במקום (אז טבח עוד לא היה ביטוי גנאי גם אם לא כל בשלן קרא לעצמו שף). כמוכן שגם כאן מתהדרים בסלבריטיז' שביקרו במקום, ובהם Hugo, Zola, Baudelaire, Maupassant ואחרים. ראה זה פלא; פרוסט מזכיר גם את להפרוז בספרו עב הכרס. גם נשיאים וסנטורים רבים נהגו לאכול כאן ואף להשתעשע בחדרי האוכל הפרטיים (קובות למעשה) המצויידים בכורסאות ובספה, יחד עם אהובותיהם הקטנות, הרחק מעין הציבור הלא מפרגן. תוכלו לאכול בחדר כזה אפילו בצ'הריים. המחיר בהתאם. אם תרצו לחוות את המסעדה ללא הוצאת משכורת חודשית, ניתן לשבת בבר בקומת הכניסה, ובין משקה למשקה לערוך סיור במוסד היפה, גם הוא בניחוח ימים עברו (שופץ השנה), בהם היופי ולא רק הפונקציונליות היווה מטרה ראוייה.

Le Train Bleu אשר בתוך תחנת הרכבת Gare de Lyon היא האחרונה למסענו חסר המעצורים הזה. היא הצעירה בחבורה, נוסדה רק בשנת 1900, לקראת התערוכה העולמית בפריס, יחד עם התחנה כולה ועם Grand Palais, Le Petit Palais, le Pont Alexandre III ועוד. חנוכת הבית זכתה לנוכחותו של נשיא הרפובליקה. המסעדה נקראה תחילה בשם הסתמי Le Buffet de la Gare ורק בשנות הששים הוסב שמה לשם הנוכחי. זוהי לדעתי המסעדה היפה ביותר

בפריס. הקירות והתקרה הם מוזיאון של ממש. עם פיתוחים, פסלים וציורי ענק צבעוניים. הציורים המכסים את הקירות והתקרות (ארבעים ואחד במספר, סיפרו לי ובדקתי) מתארים את המקומות אליהם הגיעה הרכבת במסלולה הישן דאז, וכן אירועים משמעותיים של אותה תקופה. לשבת במסעדה ולהסתובב בה זה מסע אל העבר שאין דרך אחרת לקחת בו חלק. גם האוכל טוב, והמחירים בהתאם.

מילא פנסיונר קשיש כמוני מוצא לו זמן להסתובב (לא לעיתים קרובות מדי) במקומות האלה. מתי כתבו הסופרים, ציירו הציירים והנהיגו אותנו המדינאים אם בילו את זמנם בכל אלה? ומי נשא בהוצאות?

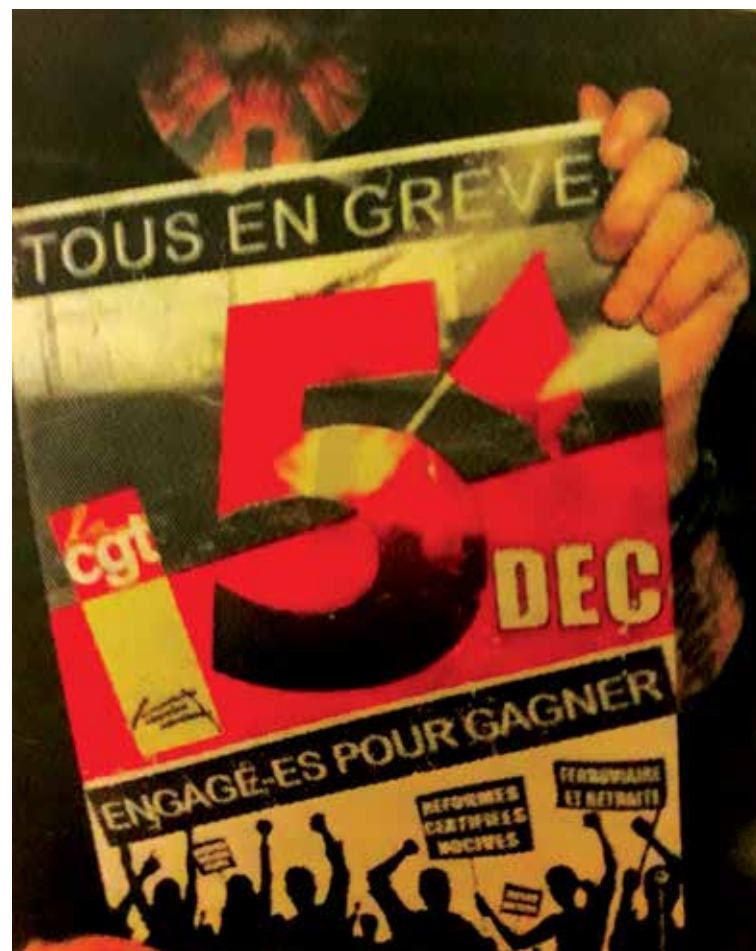

עונג שבת

היום אכן שבת. יום חביב על המפגינים. העיר חולקה בין האפודים הצהובים לבין לוחמי הפנסיה. אנחנו זכינו בלוחמי הפנסיה שבחרו ברובע השנים־עשר בואכה לבסטיליה. השביתה עברה כבר את השיא של מאי 1968, דילגה בקלילות על זו של 1986/7 וכמובן על אלה של 1995 ו־2010. ועוד היד נטויה. מזכיר קצת שליט במדינה ימתיכונת מסוימת ששבר שיא משך שלטון. מתקיימות פגישות, נערכים דיונים, ניתנו כבר מספר הקלות (לרקדניות הבלט הזכורות לטוב ממדרגות האופרה) אך הסוף טרם נראה.

בצרפתית שביתה היא Grève. הפועל Grever משמעותו להכביד, אבל יתכן שיש מקור אחר למילה. ליד בניין העירייה יש כיכר הנקראת Place de Grève. בשלט הניצב במקום מסופר כי זה היה מקום לחגיגות עממיות אך גם להוצאות להורג, ובו אף הופעלה לראשונה הגיליוטינה. בשלב מאוחר יותר הייתה הכיכר מקום כינוס למחוסרי עבודה. יתכן שזה המקור ומשם יצאה הבשורה.

כך או כך, המפגינים מקיימים את אמירתו של בנקסי שטוב לא ייצא מהשכמה מוקדמת, כך שחמקתי מוקדם בדרכי לתערוכה. האמת, ההתחמקות הייתה חלקית בלבד. הצלחתי להגיע במטרו (קו 1 הזכור לטוב) עד Châtelet, אך קו 4 משם הושבת.

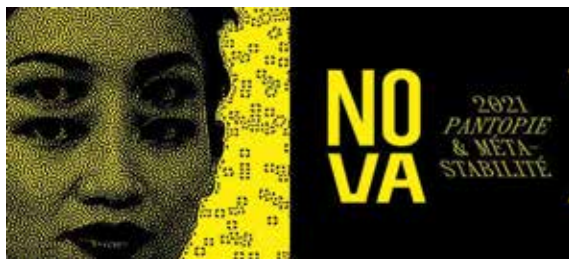
הלכתי רגלית לאורך כל Boulevard Saint-Michel, עברתי את מוזיאון Cluny, את ה־Sorbonne, את גני Luxembourg, חציתי את Montparnasse ובין בית הקברות לקונסרבטוריון הגעתי למחוז חפצי, הלא הוא L'institut Giacometti.

אישית אינני חסיד גדול של ציוריו ופסליו של ג'יאקומטי, אך הפעם נקראה התערוכה "Giacometti/Sade, Cruels" "objets du désir". השילוב של המרקוז דה סאד וחפצי תשוקה אכזריים, משאת נפשו של כל גבר מהדור הישן, שלא זכה להתחבר לצד הנשי שבו, הם שהביאו אותי לכאן.

ג'יאקומטי כתב ל־André Breton בשנת 1933: "קראתי אתמול את סאד. עבודתו מעניינת אותי מאוד". סאד הוא אותו מרקוז שכתב: "האכזריות הינה האנרגיה של אדם שהציוויליזציה טרם השחיתה. זו מעלה ולא חטא". כתלמיד מסור כתב ג'יאקומטי בעקבותיו: "עוד בצעירותי חשבתי שבין גבר ואשה שורר תמיד מצב של מלחמה ואלימות. האשה מתמסרת באי רצון, והגבר למעשה אונס אותה". בשנות השלושים של המאה הקודמת אכן התקרבו ציוריו, פסליו וכתביו לעולמו של סאד, והמרקוז מוזכר רבות בכתביו. התערוכה באה להראות את השפעתו של האחרון על עבודותיו של ג'יאקומטי.

בין הרישומים נשים נחנקות על ידי גברים, גופות בתנוחות מעונות, מכשירי עינויים שונים ואברי גוף מבוותרים. לפסלים צורת אברי חיות או מכשירים חדים, הרומזים לחדירה, אונס ורצח. לא ממש אהבתי, אך נראה שאוצרי התערוכה אכן הצליחו במשימתם.

אני לקחתי מונית בדרך חזרה.
 אתמול ביקרתי במכון אחר Le Centre Wallonie-Bruxelles,
 ברחוב Saint Martin. שם מתקיימת תערוכה בשם
 "NOVA_XX" (שם חלקי) שלא הצלחתי לעמוד על משמעותו.
 מטרתה של התערוכה הדידקטית להציג עבודות של נשים,
 המשלבות בהן חידושים מדעיים וטכנולוגיים. למרות החומר
 שהועמד לרשותנו, לא הצלחנו (לפחות הגברים שבהל)
 לעמוד על פשר היצירות.
 התנחמנו בכך שהאזור סביב הומה ושופע בתי קפה,
 מסעדות וברים. ישבתי לי קצת בבר ואח"כ הלכתי הביתה.

איים בזרם

שלושה איים ניתנו לסיין, זה שלי וזה גם כן.
שניים ברא בורא עולם והשלישי ברא אדם.
אמור אתה ילדי הקט, אחר מבט חטוף אחד
מי משלושתם תאהב יותר, היכן תחפוץ להישאר?
(תרגום שיר ילדים צרפתי ישן, שטרם נכתב).

כולם מכירים את Île de la Cité ואת Île Saint-Louis. שני איים טבעיים על הסיין, בין הגדה הימנית לשמאלית. הראשון, הגדול בהם, מרכז אתרי הסטוריה ותיירות רבים (פירוט בכל מנוע חיפוש) והשני משמש בעיקר למגורים (יקרים מאוד). יש על הסיין גם אי שלישי מוכר פחות, מעשה ידי אדם, הנקרא Île aux Cygnes, אי הברבורים. לשם הפניתי פעמי. שבידת לוחמי הפנסייה נמשכת, ואני עושה את דרכי רגלית בניווט מכיכר Concorde לכיוון מערב דרום-מערב, הצפון לימיני והדרום לשמאלי. בוקר קר אך השמש משמאל מרככת מעט את אברי.

פריס משמרת היטב את ההיסטוריה שלה, ולכן הדרך רצופת מונומנטים המזכירים לנו את שהיה בעבר, לצד הקיים היום. המסע מתחיל ב Cours de la Reine , פרומנדה ששימשה את בית המלוכה עוד בתחילת המאה השבע עשרה,

ובשנות העשרים של המאה הקודמת הוסבה לשימוש הציבור במתכונתה של היום. בהמשך משנה המסלול את שמו וקרוי על שם Albert I מלך בלגיה, חסיד זכויות אדם שעמד בראש צבאו במלח"ע הראשונה כנגד גרמניה, שיקם את בלגיה לאחר המלחמה ואף ביקר בארץ ישראל ותמך ברעיון הציוני.

מצד ימין, בהמשך הדרך, אני עובר ליד שתי אנדרטאות. האחת לזכר עשרים אלף החיילים הרוסים שנלחמו לצד הצרפתים במלח"ע הראשונה, בחבל Champagne, וספגו אבידות רבות, והשנייה לזכר מליון וחצי ארמנים שנטבחו על ידי הטורקים ברצח העם ב-1915. לא ראיתי משהו דומה בישראל.

בקרב אראה את מגדל אייפל משמאלי, עם הביתנים של שאריות השוק של קריסמס הנמצאים בהליכי פירוק, את גבעת המוזיאונים (שווה פירוט בעתיד) מימיני, ואחריה מוזיאוני הארכיטקטורה והימאות ומאחוריהם ה-Trocadero. מכאן כבר עברנו לארה"ב. אני מהלך ב-Avenue de New York בה מצוי לימיני מרכז התרבות האמריקני, וזו מחליפה את שמה בהמשך ל-Avenue de President Kennedy. אני עולה על גשר Bir-Hakeim המחבר את הרבעים 15 ו-16, שמעליו עובר הוויאדוק של Passy, ויורד מהגשר אל אי הברבורים. שמו של הגשר קשור לאזורנו. הוא אמנם נבנה במאה התשע עשרה, אך שמו הוחלף בהמשך לזכר קרב ביר חכים בו נערך קרב בין צבא צרפת החופשית לקורפוס הגרמני ב-1942.

אי הברבורים הוא טיילת צרה במרכז הסייף שאורכה פחות מקילומטר ורוחבה מטרים ספורים. הוא נבנה במאה התשע עשרה כסכר בזמן העבודות ברציף Grenelle, שופץ בתחילת המאה העשרים ובשנות השלושים שלה קיבל את צורתו הנוכחית. בשני צידיו עצים ממינים שונים. פגשתי בו ג'וגרים (יש מילה בעברית?), קשישים המטיילים עם כלביהם, ומעט זוגות על הספסל, למרות הקור. נזכרתי בשירו של Yves Montand על האוהבים המתגפפים על הספסל. לצעירים לא קר. מצד ימין בניין Radio France.

אני מחפש ברבורים. אין ברבורים. יש הרבה ציפורים אחרות, וקשיש (צעיר אך במעט ממני) זורק להן פירורים. הוא מבטיח שלפעמים רואים גם ברבור, אבל לא צריך להיות בררנים. גם יונים זה טוב.

בקצה הדרומי של האי הנראה כחרטום של אוניה, או אולי ירבותיים, מוצב דגם מוקטן של פסל החירות שנתרם על ידי הצרפתים לאמריקנים במאה התשע עשרה. בביקורי בעבר בעיר Colmar במזרח צרפת, עירו של הפסל Bartholdi שפיסל אותו, ראיתי דגם נוסף שלו. יש אחד גם במוזיאון אורסיי. עליתי על גשר Grenelle ופתחתי בהליכה צפונית מזרחית, הפעם על הגדה השמאלית. אחרי זמן קצר נשברתי ולקחתי מונית. עדיין הפגנות. לאחר מחצית הדרך שוב הליכה רגלית. אני חזק ויכול. קצת כואב.

על האהבה

מכות חדשות נחתות על צרפת. לוחמי הפנסייה הודיעו שהם שוקלים להטיל סגר על בתי הזיקוק, בשלב ראשון לארבע יממות ואחר כך נראה. המשמעות: כל תחנות הדלק תושבתנה בהדרגה. ראש הממשלה כבר הודיע שזו פעולה לא חוקית, ובמקרה הצורך תופעל המשטרה. מכה קשה עוד יותר באה מכיוון היין דווקא. בהונגריה יוצר יין, במהדורה מצומצמת, שעלותו ארבעים אלף יורו לבקבוק. אין יין צרפתי מודרני במחיר הזה. נורא.

כל אלה לא משתווים כנראה בחשיבותם לאהבה, שיש הגורסים שאותה גם מים רבים לא יוכלו לכבות. אני שותף לחיים נחמן ביאליק, השואל לתומו: אומרים יש אהבה בעולם, מה זאת אהבה? גם אני, לצערי, לא חוויתי רגש שכזה ולא זכור לי כי הופנה אי פעם כלפי. לאה נאור ואיתה להקת פיקוד צפון סבורים שמדובר בפרח, או אולי בשדה קוצים, או אפילו רוח, ירח או גל בים, אך גם הם תוהים לבסוף שמא בכלל איננה או אולי היא אגדה. ל־Piaf יש המנון לאהבה, Adamo טוען שהאהבה אבודה ו־Brel שר על אהבה מתה. דוגמאות אלה הן כמובן זוטי דברים. מאז היות האדם נוצרו אלפי שירים, ספרים, ציורים, מחזות ושיר השירים בראשם, המעלים את האהבה על ראש מעייניהם,

דבר המחזק את הספק בדבר קיומה. גם על אלוהים נכתב הרבה והתוצאה דומה.

ומדוע נזקקתי פתאום לנושא? במוזיאון Palais de la Découverte, ארמון התגליות, ניסו לפענח את התעלומה. המוזיאון שוכן בבניין יפהפה, למעשה אגף של ה Palais Grand, ומשנת 1937 משמש מרכז תצוגה ולימוד מדעים עם חדרי לימוד, מעבדות, תערוכות קבע ותערוכות מתחלפות. כיתות לימוד מכל הגילים מבקרות בו ונהנות מפעילות פרונטלית ואינטראקטיבית, ורבים גם התיירים וסתם פריסאים המעשירים כאן את ידיעותיהם בתחומים טכנולוגיים שונים. והנה, המרכז הטכנולוגי הזה החליט לקיים תערוכה ושמה "De l'amour", דהיינו: על האהבה. קשה לדמיין את הטכניון או את מחלקת ההנדסה של עיריית אשדוד מקיימים משהו דומה, אבל הרי אנחנו בפריס.

במפתיע, הביקור היה מעניין ביותר. התערוכה ערוכה היטב ומאירת עיניים. בניגוד לרתיעה הצרפתית משימוש בשפות אחרות, גם במוזיאונים רבים, כאן הכל מוסבר בצרפתית, אנגלית, ספרדית ואף בכתב ברייל. על הקירות רשומים שירים, ציטוטים וכתבים של גדולי הפילוסופים, המשוררים, הסופרים ואף אנשים מהרחוב (בדגש על צרפתים, אך לא רק) ומוצגים ציורים מכל התקופות. התערוכה כוללת ספרייה זוטא ובה ספרי שירה, רומנים והגות שעניינם אהבה. לרשות המבקרים משחקים באמצעותם יוכלו לבחון את רגשותיו של בן הזוג, חדריים בהם מוקרנים

סרטונים בנושא, קירות לציור גרפיטי על ידי המבקרים והכל כדי להסביר במה המדובר. פילוסופים, פסיכולוגים, סוציולוגים, מדענים חוקרי מוח ואנשי רוח תרמו כדי לברר מה התהליך המוחי, הפיסיולוגי והחברתי ביצירת התקשורת, בתחושת חיבה וחברות, באמפטיה, בתשוקה, במיניות, ברצון לשתף וברצון להגן, באהבה למשפחה ולילדים, באהבה הטרנסקסואלית והומוסקסואלית, אבל גם בפחד לאהוב, בנטישה ובפרידה, בכפייה ובאונס. מימצאיהם מוצגים בצורה בהירה ומובנת.

כראוי למוסד טכנולוגי, מקום נרחב מוקדש לאמצעים המודרניים לקשר בין אישי; המחשב, הסמרטפון והרשתות החברתיות. הידעתם שפחות מעשרה אחוזים מזוגות גבר-אשה נפגשו באתרי הכריות, ואילו אצל זוגות של גבר-גבר או אשה-אשה עולה האחוז לשלושים אחוזים כמעט? מאמץ החבירה של האמנות והמדע לפיענוח התעלומה של העניין החמקמק הזה הקרוי אהבה אכן מרשים, אך גם האוצרים מודים שעדיין רב הנסתר. ולורד ביירון אמר: "אם תספור את הימים המאושרים שהיו לך, תדע שחיית לשווא". את זה לא ציטטו בתערוכה. אחרי כל זה, אני בשלי.

מהמוזיאון, תחת הרושם הקשה שאולי משהו לקוי דווקא אצלי, פסעתי ב-Ave. Matignon בה שוכן בית המכירות Christie's כמו גם גלריות רבות ובתי אופנה יוקרתיים. פניתי ימינה ל-Rue du Faubourg st. Honoré, רחוב האופנה

העילית, אם לא למעלה מזה, הליכה שכולה יוקרה. משם
שברתי שוב ימינה לרחוב Royale עד כיכר Madeleine
וממנה דרך Ave. de Madeleine שמחליפה את שמה
בהמשך ל-Ave. des Capucins עד לאופרה. ככרות יפות,
רחובות יפים, בתים יפים, גלריות, חנויות אופנה, תכשיטים
ושעונים, בנקים, תיאטראות (כולל אולם אולימפיה הוותיק)
ומסעדות בכל הרמות. הכל טוב. זו פריס.
למנוחה דילגתי הפעם על Café de la Paix וישבתי למשקה
ולרהורים באטריום המרהיב של Grand Hotel Paris הצמוד
אליו.

בערב Jam de Jazz במרתף ב-Rivoli.

אפליקציה

אני הולכת לגנוב אותו
ממנה בחזרה
אני אהיה האישה באפליקציה
יקראו לי יסמין
אוליך אותו בדרכים עקלקלות
הוא יאבד את הדרך
אף פעם לא היה לו חוש
כיוון
אני אאתחל מסלול מחדש
וגם ממנו אסטה כדי שיזדקק
לי שוב
מאתחלת הכל
מחדש
כי גברים חדרו לכל פתח
בגופי
אך הוא היחיד שחדר
לליבי.

עיר העתיד – חזון ופוליטיקה

Le Port de l'Arsenal צמוד לתעלת Saint-Martin היוצאת מנהר ה-Seine, והאזור בו הוא נמצא נקרא כולו רובע הארסנל. למי שעולה על קו 1 של המטרו בתחנת ה-Bastille נגלית תמונה יפה של סירות ויאכטות העוגנות בתעלה, חלקן משמשות למגורים נייחים ומקבלות חשמל ומים ממתקנים שברצוף.

עד שהפכו הנמל וגדות התעלה לאזור בילוי ונופש, שימש המקום החל מהמאה השש-עשרה ועד המאה התשע-עשרה למחסני נשק שהיוו חלק ממערך ההגנה של העיר ומכאן שמו. ב-Boulevard Bourdon נמצא מבנה גדול, זכר למחסני הנשק, ושמו Le Pavillon de l'Arsenal. בקומה הראשונה של המבנה הענק מוצגת תערוכת פריס של העתיד. בשנת 2014 פרסמה עיריית פריס מיזם וישמו Reinventer Paris - להמציא את פריס מחדש, ומטרתו להעלות רעיונות ותכניות לפרויקטים אורבניים שישנו את פני העיר, בראיית שנת 2024 בה תארח פריס את אולימפיאדת הקיץ וזו של הנכים. הוגשו כשלוש מאות וחמישים הצעות על ידי צוותים אינטרדיסציפלינרים רב-לאומיים בענייני שיתוף, מרחבים ציבוריים, תחבורה, גינון, דיור וכמובן אקולוגייה והפחתת זיהום אוויר. קונקרטי מתעתדת העירייה להקטין עד תאריך

היעדר את זיהום האוויר במחצית, ליצור פתרונות דיור של אלפי דירות והכול במקביל להקמת כפר אולימפי רב מידות. בקומות שמעל מוצג חזון Réenchanter les Champs-Élysées – להרהיב מחדש את שנו אליזה, אותו מקווה העירייה לממש עד שנת 2030. השדרה שהחליפה שטח ששימש במקורו למשפחת המלוכה בלבד, נועדה להיות מרכז פנאי, בילוי ונופש לתושבי העיר. השינויים הגלובליים החל ממחצית המאה העשרים, ובהם ההגירה הפנימית והבינלאומית, התיירות הגלובלית וריבוי כלי הרכב שמו לאל מטרם יפה זו. מסתבר שמבין מאה אלף המבקרים את השדרה מידי יום רק אחוזים ספורים הם תושבי פריס, הנמנעים משהות בשדרה צפופת הזרים, מזהמת האוויר, מרובת העסקים ומועטת מוקדי פנאי ובידור, שהשטחים הירוקים לאורכה אינם מספקים בכמותם ובתחזוקתם.

במשך שנתיים ובהשקעה לא קטנה נולדה תכנית אב שקיבלה כאן את ביטוייה במיצגים מגוונים שעיקרם (כרגיל בתקופתנו) ביטול נתיבי נסיעה והפחתת מספר המכוניות העוברות בשדרה למחצית לטובת הולכי רגל ורוכבי אופניים, נטיעת אלפי עצים ושיקום אזורים ירוקים קיימים, הוספה ופיתוח של שטחים ציבוריים והחזרת השדרה ליעודה המקורי של תרבות הפנאי ומרכז חברתי לפריסאים. תקציב לכל אלה טרם נמצא, והתקווה היא ששילוב תקציבים ממשלתיים, עירוניים ותרומות יאפשר מימוש, כפי שהיה ל-Grands Travaux במאה הקודמת.

כרגיל, לא ניתן לנתק את החזון מהפוליטיקה. בעוד חודש יתקיימו הבחירות לעיריית פריס. לראש העיר שיבחר יהיה תפקיד מכריע במימוש התכניות ובהמצאתה של העיר מחדש. במירוץ לרשות העיר ארבעה מועמדים, לכולם תכניות יפות שמקור המימון להן אינו ברור.

המובילה היא ראש העיר הנוכחית Anne Hidalgo מהמפלגה הסוציאליסטית. היא הוכיחה את עצמה בשנים האחרונות כקשובה לתושבים, היסבה רחובות וכיכרות לטובת הולכי רגל ורוכבי אופניים, התנגדה לתכניות משרד הפנים לפגיעה מוגזמת במהגרים ובחסרי דיור והתוצאות ניכרות בסקרים. היא מבטיחה לנטוע מאה ושבעים אלף עצים חדשים בעיר, לבטל ששים אלף מקומות חנייה ולהקים בגבולות העיר חוות לייצור אוכל אורגני. בהתלהבותה כי רבה אף הבטיחה לאפשר רחצה בסיין ובתעלת סן מרטן המזהמות. לא ידוע כיצד. סיסמתה: "פריס בקהילה".

מועמדת שנייה היא Rachida Dati הרפובליקאית, שהצטרפה לפוליטיקה בעידן Sarkozy. היא מתרכזת בשני נושאים; ביטחון ומשפחה. בכוונתה להקים כוח שיטור עירוני ולהגביר אבטחה במקומות ציבוריים. בנוסף היא מציעה הטבות לפריסאים שיוקר המחיה בעיר גורם להם לעזבה, ולשקם ולנקות את שני היערות הגדולים של פריס, Bois de Vincennes ו-Boulogne. סיסמתה: "Dati למען פריס". המועמד השלישי הוא David Belliard ממפלגת הירוקים. בכוונתו להשקיע רבות בחינוך, להנהיג שכר דירה מפוקח

כמו זה שבברלין, למנוע פרויקטים של חברות גדולות, להוסיף פארקים עירוניים ולמתוח קו טראם מדרום העיר לצפונה. סיסמתו: "אקולוגיה למען פריס".

המועמד הרביעי, Cedric Villani, פרש ממפלגתו של Macron לאחר שהנשיא העדיף מועמד אחר על פניו (אותו מועמד פרש בינתיים עקב שערוריית מין). גם הוא מדגיש כמובן נושאים אקולוגיים ומבקש להשקיע חמישה מיליארד אירו בהפיכת פריס לירוקה. בנוסף ייזום שימוש ברובוטים לנקיון העיר, יציב מצלמות רבות ושאף להקמת משטרה עירונית. סיסמתו: "פריס החדשה".

לא נותר לנו אלא להמתין. כמו בישראל.

או

לא נותר לנו אלא לדאוג שכולם ייבחרו וישמשו ברוטציה להגשמת חזונם, ואז הכול יהיה מושלם.

אמנות, ביקורת ולגיון כבוד

דרכם של מוזיאונים להציג יצירות אמנות על כל גווניהן; ציור, פיסול, צילום, מיצגים למיניהם וכל ביטוי אמנותי שניתן לראותו ואף להאזין לו.

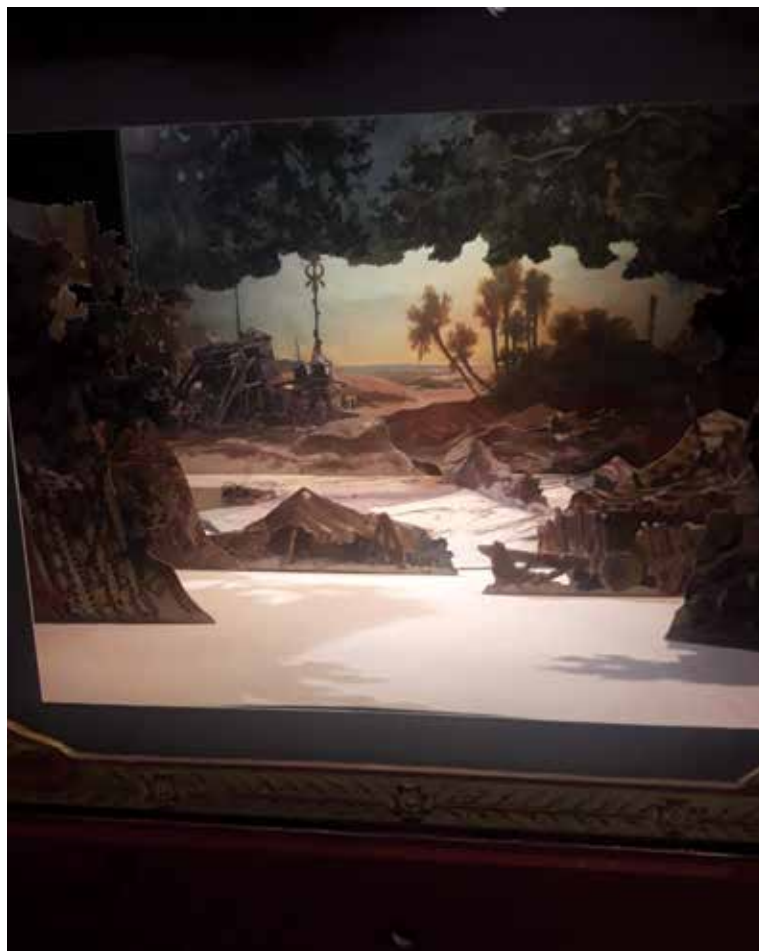
לא זכור לי שמוזיאון ישראל ערך תערוכה למי שאינו יוצר או מבצע יצירות אמנות אלא עוסק בה מצד הביקורת עליה. אפילו חיים גמזו, המבקר האולטימטיבי שעל שמו טבע אפרים קישון את הפועל לגמזו, לא זכה לכך.

והנה, זה בדיוק מה שמציג היום המוזיאון המכובד Musée d'Orsay לצד תערוכות קונבנציונליות יותר ותוך עבודות השיפוצים הנערכות בו במקביל לאלה של מרכז פומפידו.

נושא התערוכה שתמונתו בראש המייל כאן, הוא הסופר והמבקר Juris-Karl Huysmans בן המאה התשע-עשרה, שהאימרה האופיינית לו הייתה: "זה הזמן בו אדם חסר פניות יקום ויאמר את האמת העירומה".

לא אדון כאן ביצירתו שלו בשירה ובפרוזה, אפילה ומופרעת, שהייתה שונה מכל מה שנכתב לפניו ובמידה רבה גם אחריו. נזכיר רק שספרו המפורסם ביותר *À rebours* – **להפך**, תורגם לעברית בעבודה רבת שנים (תרגום טוב דווקא) על ידי בני ציפר, כן, המעריץ המושבע של שרה נתניהו; האשה היפהפיה, האירוטית, המשכילה והחכמה

בעיניו, ושל בעלה המנהיג שאין שני לו ש"בלעדיו הימין זה כמו ערימת זבל".

גם את מהלך חייו רבי התהפוכות לא אפרט, לרבות התייצבותו כנגד דרייפוס והרחקתו מארגוני הסופרים של תקופתו, ולבסוף תהפוכת הצטרפותו לכנסייה הקתולית כמאמין אדוק. עבודתו כאדם דתי לא השתוותה למה שיצר קודם לכן.

כאמור, התערוכה מתרכזת בביקורת הציור של הויסמנס, שחשיבותו כמבקר הוכרה הן על ידי מבקריו, האמנים, והן על ידי מבקריו, גם אם במקרים רבים לא הסכימו איתו.

כמקובל במקומותינו וגם בתערוכה, אין עניין רב להביא את התרשמותו החיובית מציירים שונים, בעיקר הנטורליסטים שלדעתו מתארים את החיים האמיתיים, וגם האימפרסיוניסטים אותם העריך כמציגי האמת. מעניינת יותר התיחסותו העוקצנית לציירים שלא העריך. על ציורו הדרמטי של Pelez מותו של קומוד, המתאר רצח של אדון על ידי עבדו, כתב כי הציור נראה לו כתיאור של מתן עיסוי לפני כניסה לאמבטיה. על לידתה של ונוס, ציורו של Bouguereau כתב: זה משהו מעורפל ונפוח, זה אפילו לא פורצלן אלא משהו מתדלדל כקפל בשר רך. כאלה יש עוד רבים.

לא פלא שהאהדה אליו לא עלתה על גדותיה.

במוזיאון תערוכות רבות נוספות, ביניהן של גדולי הציירים, אך מה שתפס את עיני היה דווקא חדר קטן יחסית בו הוצגו מודלים תלת מימדיים, קטנים וצבעוניים, של במות אופרה

וביניהן Salammbo, Thais, La Prise de Trois, Aida ועוד.
תצוגה צבעונית ויפה.

מול Musee d'Orsay ניצב בבניין מהודר Le musée de la Légion d'Honneur et des ordres de Chevalerie לגיון הכבוד ומסדרי האבירות, שסיסמתו: "הכבוד מזין את האמנות". בביקורי במשך השנים ב-Musee d'Orsay רציתי תמיד לבקר גם בו, אך הדבר לא הסתייע בידי. הפעם החלטתי ואף ביצעתי. אני בפנים. ב-Musee d'Orsay נדדתי מאולם לאולם בינות שוחרי אמנות רבים וצפופים. כאן נתקלתי בזוג מבקרים אחד בלבד, ודווקא מיפן.

המוזיאון נוסד בשנות העשרים של המאה הקודמת, לאחר מלחמת העולם הראשונה, ומציג היסטוריה של אמנות, גבורה, טכסים וכיבודים הנמשכים לאורך מאות שנים רבות, מאז מסעי הצלב. זהו סיפורם של מסדרים מלוכניים, דתיים וצבאיים שחבריהם ראו ורואים עצמם כעילית בשירות המולדת. לגיון הכבוד עצמו נוסד על ידי נפוליאון בונפרט בשנת 1802 לציין גבורה בקרב או הצטיינות בשירות האזרחי ולדעת מעניקו ומקבליו הוא מעיד גם היום על השתייכות לקבוצה מובחרת.

תמונות השמן הגדולות מתארות טכסים רבי רושם והוויטרינות הרבות מציגות סוגי עיטורים, כלי נשק וביגוד טכסי ההולם את המעמד. הכל צבעוני ומרשים ומשתרע על פני מספר קומות, יותר ממה שמבט מבחוץ רומז עליו.
בהחלט שווה ביקור.

סדנא דארעא חד הוא –

Plus ça change, plus c'est la même chose

הן שתי מדינות שונות מכל בחינה; בגודל, בשפה, בדת, בהיסטוריה, בגיאוגרפיה, במזג האויר, בכלכלה, במינהגים ואין להן כמובן שום גבול משותף. אבל האופי האנושי דומה גם אם כל שאר המשתנים האחרים שונים.

שבעת החטאים שדינם מוות (בנצרות, אך נכונים לכל דת) מושלים בכיפה בצרפת כמו בישראל. גרגרנות, חמדנות, כעס, עצלנות, גאווה, קינאה ותאוה מפורטים בקומדיה האלוהית של דנטה וביצירות אמנות שונות – המפורסמת היא זו של הירונימוס בוש, והאמינו לי, בשתי המדינות נוכל למצוא, ללא מאמץ מיוחד ומכל עבר, דוגמאות לכל אחד מאלה בכל תחומי החברה. בולטת במיוחד, היא התנהלותם של מי שעלו לגדולה בפוליטיקה, בתפקידים ציבוריים רמים ובשוק הון. אצל חלקם נוכל לצפות בהתגשמות כל החטאים כולם. רשימה חלקית (מאוד) של מורשעים או נאשמים בפלילים בשתי המדינות מציגה את מקצת הבעייה, שהרי הרוב אינם משלמים על מעשיהם.

נמנה אם כן מעטים מתוך רבים;

אהרון אבוחצירה, ח"כ ושר, בעבירות מירמה, גניבה וקשר לביצוע פשע. אריה דרעי, ח"כ ושר, בעבירות לקיחת שוחד,

מרמה והפרת אמונים. אברהם הירשזון, ח"כ ושר, בעבירות מרמה, הפרת אמונים והלבנת הון. צחי הנגבי, ח"כ ושר במתן עדות שקר. דן כהן, שופט בדימוס, בעבירות שוחד, מרמה והפרת אמונים. יצחק מרדכי, אלוף בדימוס ח"כ ושר, על מעשים מגונים. משה קצב, ח"כ, שר ונשיא מדינת ישראל בביצוע עבירות אונס והטרדה מינית. אהוד אולמרט, ח"כ וראש ממשלה בקבלת שוחד והפרת אמונים. מי שטרם הורשע, אך יועמד ככל הנראה לדין בעתיד על עבירות דומות, הוא בנימין נתניהו, ראש ממשלה על עבירות שוחד והפרת אמונים. החסינות שהחילו המחוקקים על עצמם מסייעת להם לעיתים, אך קבלתה הוא הימור שאינו צולח תמיד, וגם אם הוא צולח קיים החשש לעתיד – ראה מקרי Balladour בן התשעים ו-Sarcozy להלן.

קצרה היריעה מלפרט את רשימת כל חברי הכנסת, ראשי הערים, מנכלי"ם של משרדים ובכירי שוק ההון שהורשעו בפלילים על עבירות דומות. מספרם יגיע לעשרות רבות לפחות.

במשך שנים רבות היה המצב בצרפת שונה. לא במובן של טוהר מידות, חלילה. התקשורת שיתפה פעולה באופן הדוק עם המימשל, וידיעות על התנהגות בלתי הולמת ואף פלילית לא הגיעו לידיעת הציבור. אנו יודעים שללא ידיעת הציבור גם רשויות האכיפה נרדמות, מה עוד שמופעלים עליהן לחצים רבים, מערכתיים ואישיים, פוליטיים ואחרים כמו אלה המופעלים בשנים האחרונות בישראל כנגד בתי

המשפט, המשטרה והפרקליטות וכנגד העומדים בראשם, על ידי גורמי שלטון האמורים להגן עליהן.

עם זאת חל בצרפת מהפך בעיקר בשליש האחרון של המאה העשרים. Alain Juppé, מזכיר כללי של מפלגת RPR וראש ממשלת צרפת הורשע בדיווח כוזב ושימוש בכספי ציבור. Roland Dumas, שר חוץ, ראש עיר ונשיא מועצת החוקה הורשע במספר מקרים ובהם שימוש פסול בכספי צוואה בהיותו המוציא לפועל של צוואת אלמנתו של הפסל ג'אקומטי. Jacques Chirac השתמש בחסינות, עת היה נשיא המדינה, לגבי עבירות שעבר בזמן היותו ראש עיריית פריס ובהן שימוש בכספי ציבור ומתן ג'ובים למקורבים. לאחר שסיים את תפקידו כנשיא הועמד לדין והורשע. Christine Lagarde, מנכלי"ת קרן המטבע הבינ"ל ושרת הכלכלה והתעשייה הורשעה בפרשת בוררות של מאות מיליוני אירו בעניין Tapie. בימים אלה יועמד לדין גם Édouard Balladur, ראש הממשלה לשעבר (בן 90 כיום) על קבלת שוחד בעסקת נשק למימון מערכת בחירות. גם כאן ניתן להאריך עוד ועוד, אך קצרה היריעה מלהכיל. נוסף כי Nicolas Sarkozy, נשיא צרפת לשעבר, מיצה את תקופת החסינות שלו והוא יועמד עתה לדין בפרשיות של האונות סתר, מימון אסור של מערכת בחירות, קבלת מיליוני אירו ממועמר קדאפי ועוד. כמאמר התביעה מדובר בעברייני סידרת. לא רק המעשים דומים. גם התייחסות עמיתיהם של הנאשמים והמורשעים דומה. כולנו מכירים את האופן הסלחני, אם לא למעלה מזה, בו מתייחסים הפוליטיקאים

בישראל להתנהלות ראש הממשלה, חברי הכנסת וראשי הערים. העבירות אינן עבירות, הכל נעשה למען המדינה, האיש אדם טוב וחרוץ, והכל בעצם קונספירציה. גם בצרפת נמצא התבטאויות דומות. המקרה של DSK – Dominique Strauss-Kahn, שהיה בעבר שר האוצר של צרפת, אח"כ (בעת האירוע) נשיא קרן המטבע הבינ"ל ומועמד מועדף בבחירות לנשיאות צרפת הוא דוגמה טובה לאימרה לפיה פוליטיקאי בצרפת זכאי עד שתוכח אשמתו, ואף לאחר שהוכחה (בדומה ל"הוא זכאי" של אריה דרעי לאחר שהורשע). באותו מקרה התבטאו François et Ségolène Royal ו-Hollande (לימים נשיא צרפת) באמפטיה מרובה כלפיו, כמו היה בן ערובה פוליטי ולא חשוד באונס. הגדיל לעשות Jack Lang, שר התרבות שטען שיש לשחרר את DSK מייד, שהרי איש לא מת כתוצאה ממעשה האונס.

מי שבוודאי היה מסכים שבכל האמור אין כלום כי לא היה כלום, הוא נשיא מדינה שלישית, דונלד טראמפ, הנוקט בעמדה זו כמובן כלפי עצמו, אך גם כלפי שאר עברייני עילית תוך רמיסת רשויות החוק. ממש בימים אלה העביר מסר כי בכל הנוגע לצדק הכסף הוא הקובע וכי לעבירות צווארון לבן יש להתייחס בסלחנות.

לאור עמדתו זו ולאור בקשות של מקורבים בעלי הון ותומכים פוליטיים, העניק טראמפ חנינה (במובן של מחיקת רישום פלילי) לשורת עברייני צווארון לבן, ביניהם Milken Michael – "מלך אג"ח הזבל" עליו אמרה בשעתו השופטת: אדם במעמדך

ובהשפעתך העצומה בשוק ההון, הפוגע בביטחונות הציבור ועובר על החוק שוב ושוב על מנת להעשיר את עצמו ואת חבריו, יש להרחיק מן החברה. כותרת הניו יורק טיימס לאירוע: "חנינה לא כותבת את ההסטוריה מחדש".

לא נותר לנו אלא לקוות שגם בתחום זה, כמו בענייני סיפוח, לא יצליח ראש ממשלתנו להפוך את קצרת הצדק על פיה, כפי שמנסה לעשות ידידו הטוב מעבר לים.

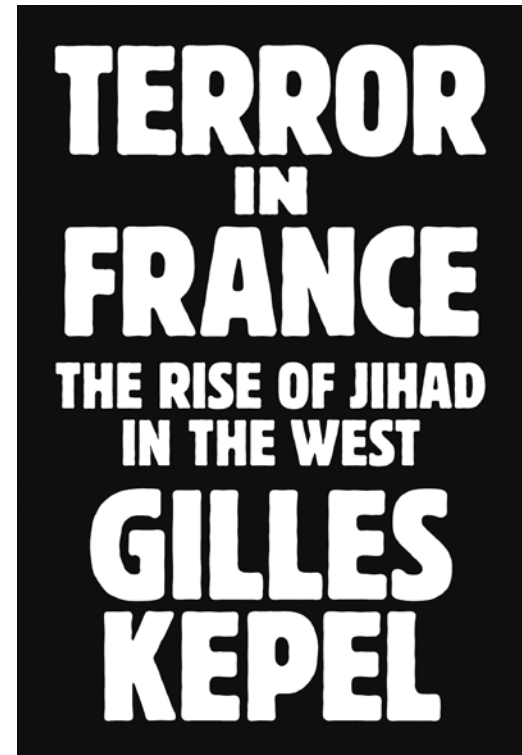
למען הצדק אוסיף כי טראמפ לא המציא את עניין החנינות לבעלי הון. Marc Rich – "מלך הסחורות", קיים מסחר עם אירן, עירק ומשטר האפרטהייד בדרא"פ עת הדבר היה אסור בחוק, וזכה בנוסף לתואר מעלים המס הגדול של ארה"ב. הוא נחקר תחת חוק RICO למלחמה בפשע המאורגן אך הצליח להמלט לשווייץ. היה זה המקרה הראשון בו הוענקה חנינה לעברייני נמלט, וזו הוענקה על ידי ביל קלינטון ביומו האחרון לנשיאות, דבר שעורר תרעומת ציבורית רבה. הפוליטיקאים אהוד ברק, שמעון פרס, אהוד אולמרט וגם ראש המוסד שבתי שביט היו בין הממליצים העיקריים. נחקרו האפשרויות כי הממליצים או חלקם וכן קלינטון עצמו פעלו בתמורה להנאה כספית.

נזכיר שלא הכל רע. מי שערך רשימת חטאים מחייבי מיתה ערך גם רשימת מידות טובות. אותן קשה אולי למצוא בקרב מנהיגיני הפוליטיים והכלכליים, אך היא קיימת סביבנו. ואלה המידות הטובות: טוהר, התאפקות, נתינה, חריצות, סלחנות, אדיבות וענווה. היכן אתם במידרג?

שעת חרום

הידיעה השבוע כי נמצאה פצצה ב־Porte de la Chapelle שבצפון פריס הביאה כמובן מיידית לסגירת כבישים, סגירת תחנות המטרו באיזור והרחקת עוברי אורח. זמן קצר לאחר מכן הודיעה המשטרה כי מדובר בפצצה ישנה, מזמן מלחמת העולם השנייה שנוטלה בהצלחה. נכון להיום לא ברור מתי וכיצד הגיעה לשם. לא מפתיע שכוחות המשטרה, מכבי האש והשירותים הרפואיים הגיעו בזמן שיא למקום. לצערם הם מתורגלים. הפריסאים נאנחו אנחת רווחה; לא מדובר בטרור. צרפת ראשונה בין מדינות המערב במספר הפיגועים האיסלמיים בשטחה, שגרמו עד עתה קרוב לשלוש מאות אבידות בנפש מאז 2012. חלק גדול מן הפיגועים כוונו כנגד יהודים או מוסדות יהודיים וחלק ניכר נוסף כנגד כוחות המשטרה והצבא. מפורסמים בהם בעשור באחרון היו הטבח במועדון ה־Bataclan, בסופרמרקט הכשר ובמערכת העיתון *Charlie Hebdo*.

חומרת המצב הביאה את הממשלה להכריז על מצב חירום, לתגבר שמירה על מוסדות יהודיים ותחנות משטרה, לקיים פטרולים ברחוב ובתחנות רכבת, להקים מערכות מידע לאיתור מחבלים ומסיתים, לשתף פעולה עם ארגוני שיטור ומודיעין זרים ולהוסיף סמכויות נרחבות לרשויות האכיפה.

בשנת 2017 חוקק בצרפת La Loi antiterroriste שנועד להחליף את מצב החירום שהוכרז ב־2015 לאחר הפיגועים של אותה שנה. החוק מאפשר חיפוש על אנשים וברכבים גם ללא צו שופט, סגירת מרכזי דת (הכוונה כמובן למסגדים בעיקר, וכמה אכן נסגרו בשל הסתה), מעקבים, חיפוש בבתים, חסימת גבולות ודרכים ועוד. למרות ההכרה בנחיצותו של החוק, הוא זכה לביקורת רבה מצד ארגוני זכויות אדם המכנים אותו חוק אנטי מוסלמי, וגם בפרלמנט נשמעו הסתייגויות והחוק עבר מספר שינויים במהלך חקיקתו ובשנים שלאחריה.

עתה מתחדש הדיון בחוק, כיוון שכבר בעת חקיקתו קבע הפרלמנט כי בשנת 2020 הוא יובא לעיון מחודש. הוויכוח יהיה האם החוק השיג את מטרתו והוא אכן יעיל כנגד האיום הטרוריסטי האיסלמי. שר הפנים הציג נתונים המוכיחים לדעת הממשלה את הצורך בהמשך קיומו של החוק אך ארגונים כגון אמנסטי דורשים כי הנושא ייבדק על ידי וועדה בלתי תלויה שתשקול את יעילותו (אם אכן הוא יעיל) כנגד הפגיעה בזכויות האזרח.

מדינת ישראל, במצבה המיוחד, ספגה בעבר ביקורת על החקיקה ועל האמצעים שנקטה למניעת טרור. כאן לא חיכו כמובן לשנות האלפיים כדי להלחם בו. מדינות אחרות מבינות זאת רק עתה, כשהנושא מגיע לפיתחן.

המימשל הצבאי שהחילה המדינה על הישובים הערבים בשטחה אמנם בוטל בשנת 1966 אך לא כך התקנות לשעת

חירום שחוקקו שלטונות המנדט הבריטי ושאומוצו אל תוך החקיקה הישראלית. התקנות עברו שינויים רבים במהלך השנים. בנוסף עבר בשנת 1979 חוק סמכויות שעת חירום (מעצר מינהלי) ובשנת 2016 חוקק חוק המאבק בטרור שבמסגרתו בוטלו תקנות שעת חירום רבות אך מהותן נשמרה בחוק החדש.

חוק המאבק בטרור החמיר את העונשים על מפגעים ומסיתים, עיגן את נושא המעצרים המינהליים, איפשר חילוט נכסים ועוד. נזכיר כי גם בית המשפט העליון תרם את תרומתו בהתירו עינויים, בתנאים מסוימים, אם יש בהם כדי לסייע במניעת פיגוע צפוי.

ארה"ב הקדימה את צרפת בחקיקה אנטי טרוריסטית, בעקבות הפיגוע במגדלי התאומים בשנת 2011. "חוק הפטריוט" בדומה לאחיו שהוזכרו למעלה מעניק סמכויות יוצאות דופן למשרד לבטחון המולדת, אליו אוחדו סוכנויות קיימות כגון המכס, ביקורת הגבולות, משמר החופים ורשות ההגירה והכולל כרבע מיליון עובדים. סמכויותיו הם מושא לקינאה מצד ה-FBI ושאר אוכפי החוק.

איך מסיימים מייל כזה?

ברוו' שבדמיון

שלושה הביאוני לחלום על ברוו'.

זמר נעורי Jacques Brel שר על Marieke, שירו היחיד בו הוא שר גם בצרפתית וגם בפלמית. צליל השפה הפלמית שבה אותי, מבלי שהבנתי מילה. שילוב שתי השפות והביצוע קורע הלב הפך את השיר למשהו מיוחד.

מריק, מריק שר ברל, אהבתי אותך כל כך לפני זמן רב, בין מגדלי Bruges לאלה של Ghent. ללא אהבה הרוח קרה והים אפור ובוכה. ללא אהבה האור עמום וחול מכסה את ארצי השטוחה, פלנדריה. מריק, מריק, השמיים הפלמיים רובצים כבדים על עשרים שנותייך של אז ובוכים איתי בין ברוו' וגאנט. השד השחור צוחק, לבי נשרף והקייץ העצוב מת. מריק, מריק, בואי נחזיר את הזמן בין ברוו' לגאנט, כשאהבת אותי. הושיטי זרועותייך אלי ונאהב שוב בין ברוו' וגאנט. שמעתי את השיר שוב ושוב, וכבר לפני שנים ידעתי שאגיע לשם.

Georges Rodenbach, משורר וסופר בסוף המאה התשע-עשרה, חילק את זמנו בין בלגיה לצרפת בה נפטר. הוא פרסם שמונה ספרי שירה וארבעה רומנים. סופרים ומשוררים בני זמנו העריצו את עבודתו וגם בפרוזה שלו ראו שירה. בשניים מספריו, *Bruges-la-Morte* (ברוו' המתה) ו-*Le Carillonneur* (הפעמונר) מופיעה ברוו' עם תעלות המים, רחובותיה הצרים

והמתעקלים, בתיה הישנים ורבי ההוד של העבר ומגדלי הפעמונים שלה כאחת מגיבורי הסיפור ולא כתפאורה לשאר הדמויות. במבוא לספרו **ברוז' המתה** כותב רודנבאך כי רצה לתאר את העיר כדמות מרכזית בסיפור, כזו עם מצבי רוח, הנותנת עצות, דוחפת למעשה או להמנעות ממנו. דמות שהיא כמעט אנושית.

ברוז' אם כן רואה, שומעת, יודעת ומדברת. העצמים הדוממים רגישים כמו בני אדם. הם סובלים כשיורד הלילה וקרני השמש האחרונות נעלמות. הפעמונים במגדל אינם רק פעמונים. בידיים הנכונות הם ילדים, נזירות בגלימותיהן, גיבורים החוזרים מן הקרב ומחיים את העיר שנחשבה כבר למתה. הבתים צופים, לוחשים ואוצרים סודות. התעלות הן כמו אשה בין גדות האבן שלהן, מעוררות מלנכוליה מתוקה. גיבור הספר *Borluut*, רוצה לשמור על העיר כפי שהיא; המים השקטים, הבתים הנעולים, הפעמונים לוחשים בערפל. זה לדעתו סוד יופייה. היופי של המוות ושל העצב עולה על זה של החיים. אפשר לחוש כלפי העיר רגש אירוטי של ממש. לאנשי העיר החיים, תפקיד פחות מזה של העיר הדוממת.

שני הספרים הם ספרים על אובססיות, ולא רק כלפי העיר. לסוחר העתיקות אובססיה לשעונים, לצייר אובססיה לסצנות שהוא מצייר מנופי העיר, לבורלוט אובססיה לפעמונים ולדמויות הנשים העירוניות המבליטות שפתיים ושדיים החרוטות על אחד מהם, להוג אובססיה למזכרות שנותרו לאחר מות אשתו, ובעיקר לצמתה אותה הוא משמר כדבר

שבקדושה. אולם אחרי העיר, האובססיה העזה ביותר היא לנשים. בצד האובססיה לעיר שמפתחים בורלוט בפעמונו ו-Hugues Viane בברוז' המתה הם מפתחים אובססיה בלתי נשלטת לנשים. בורלוט למי שתהיה אשתו ואח"כ לאחותה, הוג לאשתו המנוחה ואח"כ לרקדנית המזכירה לו אותה. אהבת הנשים, זו שמתה, זו שהשתגעה וזו שעזבה, היא תחליף לאהבת העיר. אבל הנשים הן זמניות, הן נעלמות בעוד שהעיר תמיד כאן. דמויות הבשר ודם נלחמות זו בזו, אוהבות ושונאות. העיר ניצבת דוממת ובלתי משתנה וכך עליה להשאר, אלא שההמון מחליט אחרת.

כשמחליט בורלוט להתאבד, הרי זה משום שחש שהעדיף אהבת אשה על אהבת העיר – מעשה בגידה. כשהוג רוצח את אוהבתו בשל פגיעתה בזכרון אשתו המתה הוא ממלמל: "ברוז' המתה, ברוז' המתה", וצלילי הפעמונים הם כפרחי ברזל הנושרים על העיר או על קבר.

הספרים, מורבידיים ככל שיהיו, חיזקו את תשוקתי להיות במקום שנתן להם השראה.

Martin McDonagh כתב וביים את הסרט *In Bruges*. בסרט מגיעים שני רוצחים שכירים לברוז' במצוות מעבידם, מבלי שידעו מדוע נשלחו לשם. בהמשך מתברר שהצעיר בהם הרג בשוגג ילד, ועל השני להורגו בשל כך כי מותר להרוג מבוגרים, ואפילו כמרים, אך אסור להרוג ילדים. כאשר הוא מסרב להרוג את שותפו-תלמידו הוא נרצח על ידי הבוס,

שבטעות הורג גמד ומתאבד כי הוא סבור שאף הוא רצח ילד. מסובך? רק בתקציר זה. לא בסרט. הסרט נוגה ובו בזמן מצחיק מאוד. שילוב נדיר בין פילם נואר לקומדיה. גם כאן, כמו אצל רודנבאך, כיכר העיר, מגדל הפעמונים שלה, רחובותיה ובתיה הם גיבורים מרכזיים בסיפור.

הסרט היה הטריגר השלישי שדחף אותי לברו' בפעם הראשונה. מאז חזרתי לעיר ובכל פעם התפעמתי מחדש. על ביקורי שלי בברו' בפעם הבאה.

ציטוטים 1

הוא אומר ומבטיח ומיילל אבל לא ישתין בכיוונך גם אם תעלי בלהבות. הזהרי, הוא נגוע בוירוס רע וזה מתפשט לכל הכיוונים. כמו או הנרי הוא יכול להדיח דג אנשוכי משומר לשכוח את נדרי. הגוף שלו, אמר טולסטוי, התפטם יותר מדי וכבר אין בו מקום לנשמה. הוא מרגיש שללא שנאה לא יהיה לו מרכז כובד והוא יסחף ברוח. ורוזנקרנץ אומר שאיבד לחלוטין את חוסר האמון שלו ומעבשיו יאמין לכל.

ברוו' הארצית

כדי להגיע לברוו' צריך, מן הסתם, להכנס לבלגיה. בלגיה שנכבשה על ידי הספרדים, הצרפתים, האוסטרים, הגרמנים ומי לא.

בלגיה, המדינה היחידה שהסמל הלאומי שלה הוא ילד משתיין, המחולקת לאזור הוואלוני דובר הצרפתית, האזור הפלמי דובר הפלמית (שהיא בעצם הולנדית משובשת) ובריסל הבירה הניצבת לעצמה. יש גם קהילה דוברת גרמנית ובעשורים האחרונים קהילה מוסלמית לא קטנה המעוררת את הימין. השפה שאינה קיימת בבלגיה היא השפה הבלגית, וזאת משום שאין שפה כזו. לעומת זאת יש בבלגיה כאלף סוגי בירה (!) וכמעט לכל אחת מהן כוס מעוטרת משלה, היא מתחרה בשוויץ באיכות השוקולד, יש בה עשרות סוגי וואפל והיא נחשבת למולדת הצי'פס (וכמובן ה-moules frites). לא נכנס לנבכי הפוליטיקה הבלגית, אך נזכיר כי כמו תושבי קוויבק בקנדה, הבסקים והקטלונים בספרד ואולי להבדיל הפלסטינאים, גם הפלמים מתעוררים מדי פעם לחלום ההיפרדות מהוואלוניים. בלגיה הקדימה את ישראל בכך שבמשך כמעט שנתיים פעלה שם ממשלה זמנית שלא נבחרה, וראש הממשלה הבלגי אף ציין שהדבר היחיד המאחד עדיין את בלגיה הוא בית המלוכה, ואולי גם הבירה (המשקה, לא העיר).

בלגיה שהייתה סובלנית בעבר (לפני ההגירה המוסלמית האינטנסיבית) נתנה מקלט לויקטור הוגו, לאלכסנדר דיומא, לקרל מרקס ולאחרים שנרדפו בארצם, ולאחרונה גם לראש ממשלת קטלוניה שנמלט מספרד לאחר ניסיון ההיפרדות. בזמן השואה ניצלו כשני שלישי מיהודי בלגיה בעזרת בלגים רבים שהסתירו אותם או עזרו להם להימלט.

שמות הערים בבלגיה שונים לחלוטין, במקרים רבים, בכתוב ובדיבור של שלוש השפות. Antwerp היא Anvers, Namur היא Namen, Ypres וכמובן Bruges היא Leper. למוטייל במכונית בבלגיה הנזקק לשלטי הכוונה, המשימה אינה קלה.

צרפתים מתנשאים על בלגים. בדיחות על הבלגים הן תעשייה שלמה. כבר Baudelaire אמר שלכל הבלגים, ללא יוצא מן הכלל, יש ראש ריק. מדוע הבלגים אינם אוכלים סוכריות? כי קשה להם לקלף אותן. למה אינם אוכלים פרעצל? קשה להם לפתוח את הקשרים. מדוע לבלגים יש ציפס ולערבים נפט? כי אלוהים נתן לבלגים את זכות הבחירה הראשונה. מה עושה אמא בלגית כשהמים באמבט של התינוק חמים מדי? שמה כפפות. רק בלגי יכול להסתובב שעות בחדר עגול ולחפש את הפינה. הבלגים משיבים כמובן לצרפתים, בעיקר בכל הנוגע להרגלי הניקיון שלהם והשימוש בבושם במקום רחצה. מדוע בצרפתית בית שימוש נכתב תמיד ברבים Toiletttes? כי צריך לעבור כמה עד שמוצאים אחד נקי. ואיך צרפתי מתאבד? יורה מעל ראשו ופוגע ברגשי

הגדלות שלו. מה ההבדל בין הבלגים והצרפתים? לצרפתים יש שכנים נחמדים.

כדי להגיע לברוו' צריך להכנס לפלנדריה.

בפלנדריה שונאים את הצרפתים ואת שפתם. ברחוב, בבר, במסעדה ובמלון ישמחו לענות לכם באנגלית, אך במקרים רבים יימנעו מדבר צרפתי. זה לא משהו חדש אצלם. בשנת 1302 ארע ה־Matins de Bruges, הטבח של ברוו'. מיליציות פלמיות, שהתנגדו לחיל המצב הצרפתי שהוצב בברוו', עצרו מי שהיו חשודים בעיניהם וערכו "תרגולת שיבולת" (ראו פרק י"ב בספר שופטים); דרשו שיבטא את המילים "מגן וחבר" בפלמית. כאלפיים איש שלא ביטאו אותן נכון נרצחו. לזכר שני מנהיגי המיליציות הרצחניות הוקם פסל בכיכר השוק והוא עדיין שם.

כדי להגיע באמת לברוו' צריך לקרוא עליה ועל ההיסטוריה שלה, להיות בה, לנשום אותה, להאזין לה. כאן עדיין לא הורסים פסלים הסטוריים.

העיר נוסדה על ידי ויקינגים במאה התשיעית והיא בירת פלנדריה המערבית. הנהר Zwin חיבר אותה לים הצפוני והיא הפכה לעיר נמל תעשייתית ומרכז סחר (טכסטיל מקומי וסחורות מכל העולם). סוחרי ברוו' היו בין הראשונים, אחרי האיטלקים, לפתח שווקים פיננסיים ואמצעי מסחר מתקדמים כחלוקת סיכונים, שטרי חוב ומכתבי אשראי. בין המאות השתיים-עשרה והחמש-עשרה פרח ברוו' והייתה

בין הערים החשובות באירופה. במשך השנים הלך הנהר ונסתם על ידי חולות, ואפילו Dante ב־*Inferno* מזכיר את חולותיה של ברוז' המקיפים את נהר הדמעות. החולות, הים והנהר בגדו בברוז' שעיך גדולתה ותפארתה היה עליהם. אחרי מאות שנים שחיו יחד בעושר ועושר הותירו אלה את העיר עגונה ועל סף מיתה.

ברוז' לא וויתרה ונערכה לחיים חדשים עם בני זוג אחרים. כדי להתגבר על הבגידה הקימה נמלים חדשים בסמוך לים ב־*Damme* וב־*Sluis*, אך לאחר הקמת נמל באנטוורפן ושיפור התחבורה היבשתית הלכה ואיבדה ממעמדה. במאות השמונה־עשרה והתשע־עשרה הייתה בין העניות בערי בלגיה. במאה העשרים חזרה לפרוח בעיקר בזכות התיירות,

ואף נמל חדש נפתח ב־*Zeebrugge* שמחוץ לעיר. התיירות, הסחר והתעשייה החדשה הפיחו בעיר רוח חיים מחודשת. כמו כל בלגיה החליפה ברוז' ידיים בין מעצמות אירופה ולמזלה לא נפגעה במלחמות השונות. רחובותיה, בתייה, מגדליה, כיכרותיה, כנסיותיה, תעלות המים נותרו כשהיו, והם יחד עם ההיסטוריה ועם האסכולות האמנותיות שצמחו בה מהווים מקור משיכה לתיירים מכל העולם. גם כשהגעתי אליה בחורף הייתה תמיד עמוסת תיירים, ביחידים ובקבוצות. תמיד חשבתי לתומי ולטעותי שתיירים באים בקיץ. גם מזג האוויר ההפכך – דקות של שמש, דקות של גשם וחוזר חלילה, לא מרתיע איש. הם מצטלמים בסלפי וזה את זה, וממלאים את חנויות המזכרות, השוקולד, המלמלה והבירה הרבות מדי.

אני מעלים את התיירים, מנסה להכנס לנשמתה של ברוז' ומשם לגופה.

כמו *Annecy* ו־*Colmar* ב־*Savoie* וב־*Alsace* שבצרפת, גם ברוז' אימצה לעצמה את השם וונציה של הצפון. התעלות הן העורקים של הדמות המואנשת הנקראת ברוז'. לאורכן בתים עתיקים, עצים, חנויות, בתי קפה. יפה ורוימנטי. השייט בסירות בחורף ממש אינו מומלץ; קר, רטוב, צפוף ואת הכל ניתן לראות גם מהגדה. התעלות מסתיימות באגם האהבה *Minnewater* הנמצא בלב פארק יפהפה. האגדה מספרת על נערה יפה שאביה רצה להשיאה בניגוד לרצונה, היא ברחה ליער לזרועות אהובה ושם מתה, ומדמעותיה (טרם מותה

כנראה) נוצר האגם. על גדות התעלה ובמימיה ברבורים לבנים. לפני מאות שנים הם קישטו את שלט המגן של משפחת אצולה שאחד מבניה הוצא כאן להורג על לא עוול בכפו. כתזכורת למעשה הם יצאו מהשלט לחיים ומאז לא נותנים לברוו' לשכוח.

אני מעלים את התיירים וגם את החנויות לאורך התעלה. במקומם אני רואה את הנזירות בלבן, אחיות לברבורים הלבנים. ה־Beguinages היו מסדר נפרד מכל המסדרים הקתולים, שהוקם על ידי נשים למען נשים. המטרה הייתה לתת בית ומחיה לנשים בודדות, רווקות או אלמנות. הן שכנו ועבדו בקומונה של בתים לבנים צמודים מוקפי קירות ובמרכזם גן. בשנים עברו היו מאות מהן, כיום נותרו בודדות. ניתן לבקר במקום ובמוזיאון שבו ולחשוב על אלה שעשו מעשה אמיץ בתקופה בה לנשים לא ניתנה הזכות להיות עצמאיות.

ידיה ורגליה של הדמות האנושית הנקראת ברוו' הם הרחובות הצרים מרוצפי האבן. גופה הוא הכיכרות, המגדלים, הכנסיות וכלל המבנים העתיקים. כל בית שונה משכנו. הכל שמור ומתוחזק כמו פעם, כמו שבורלוט והוג היו רוצים. העיר נראית כמו תפאורה לסרט על ימים עברו.

אני מטפס עם בורלוט בשלוש מאות ששים ושש המדרגות למגדל הפעמונים בכיכר השוק, Le Beffroi de Bruges, סימלה של העיר והלב הפועם שלה, בו הוא בילה את שעותיו היפות ביותר, רחוק מההמון. אנו מתבוננים בארבעים

ושבעה הפעמונים, חבריו האמיתיים, ורואים נוף שמיימי וארצי של העיר וסביבותיה. משם אנו עוברים ל־Basilique du Saint-Sang בזיליקת הדם הקדוש, בה מאוכסנת על פי האמונה טיפה מדמו של ישו, איתה נערכת התהלוכה ביום עלייתו של ישו השמימה, L'Ascension, באמצע חודש מאי. נתייחד, מהורהרים, גם ב־Eglise Notre Dame בה נמצא פסל המדונה של ברוו' של מיכאל אנג'לו, וב־Cathedral de Saint-Salvatore המרהיבה ביופיה. יופי חילוני, לא פחות מהדתי, אנו חווים מול בניין העיריה.

ראשה של העיר אינו רק בהסטוריה. מכאן יצאו אסכולות אמנות, ציור בעיקר, ויעידו על כך המוזיאונים הרבים הממוקמים בבניינים היסטוריים מרשימים. שלושה־עשר המוזיאונים הרשמיים של העיר נותנים ביטוי למגוון החל מאמנות פלמית פרימיטיבית ועד אמנות עכשווית, מאמנות קלסית עד ארכיאולוגיה והסטוריה של העיר, מאמנים אנונימיים ועד עמודי תווך בציור הפלמי כ־Hans Memling ו־Jan van Eyck ואפילו מוזיאון המוקדש לדאלי. אם נתעייף מאמנות גבוהה נוכל לבקר במוזיאון העיניוים, המציג בחדווה אמצעי עינוי והמתה מכל התקופות, במוזיאון השוקולד בו נטעם וגם נראה גם איך הוא מיוצר, במוזיאון הבירה עם מאות הסוגים והטעמים ובמבשלת בירה, במוזיאון הציפס (יש באמת אחד כזה, כבר אמרנו שבלגיה היא מולדת הציפס למרות שהצרפתים גנבו אותו), מוזיאון המנורות מכל התקופות, וכנראה גם נוספים אליהם לא הגעתי.

בטנה של העיר היא כמובן המסעדות הרבות והטובות (לפחות אלה שביקרתי בהן). כל מי שירצה להשאר בתחום הנוחות הגסטרונומיות שלו יוכל למצוא כאן את מה שהוא אוהב, מסטייקים, עוף או טרטור ועד פירות ים (המאכל הלאומי Moules Frites) ורגלי צפרדעים ברוטב ירוק (חלזונות לא מצאנו כאן). אבל בנוסף יש מנות פלמיות נהדרות; Carboneade Flamande; נזיד בשר סמיך מבושל בבירה, Waterzooi מרק דגים חמאה וביצים, Paling in't groen צלופח ברוטב ירקרק, נזיד ארנבת Lapin a la flamande, יונים בין Pigeon au vin ו-Oeufs en meurette ביצים חלוטות ברוטב יין אדום סמיך (קשה למצוא, וחבל). לקינוח כמובן אחד משלושים סוגי הוואפל הבלגי עם סירופ וגלידה (או שבלעדיה) ושוקו סמיך שמעמיד כפיות. עם כל אלה, כולל הקינוח, אפשר כמובן לקבל frites.

חיי הלילה בברוו' לא הרשימו אותי במיוחד ופרט למספר ברים (בנוסף לשלל הבירות והמשקאות כדאי להזמין גם Genievre, אביו הקדום של ה־Gin) ומעט מוסיקה לא התהוללתי בלילות. התנחמתי ב־Michel Houellebecq הסבור שהאדם המערבי ממילא אינו יודע ליהנות ולהתבדר. גם אם אינו מוכן לוותר על מסיבות עליו לדעת מראש שהמסיבה תהיה כישלון, עליו לשתות לפני המסיבה ובמהלכה כדי לעמעם את חושיו, לקצר בשהייה ולהרחיב את טווח הזמן בין מסיבה למסיבה. עם הגיל פוחת הצורך בבידור והבדידות עדיפה על חברה. כך מישל. אני כנראה כבר בגיל עליו כל אלה אמורים לחול. לא ממש.

Les chats de Baudelaire – חתולי בודלר

אני אוהב כלבים. היו לי כלבים. יש לי כלבים. לא קטנים. לא ממש מאולפים. כך אני אוהב אותם. עם רצון משלהם, אבל עם אהבה ומסירות. הם גבריים. גם הכלבות. אני שונא חתולים. תמיד שנאתי. הם מתנשאים. הם ערמומיים. הם זוממים. יש בהם תכונות נשיות. לא אלה הטובות. לא פלא שתמיד נמצא חתולים, לא כלבים, במחיצת השטן (ראה **האמן ומרגריטה** של בולגקוב) ובפמיליה של כל מכשפה המכבדת את עצמה. למותר לציין את הסיכון הנורא שאדם צפוי לו כאשר חתול שחור חוצה את דרכו. לעומת זאת אם כלב ירוק חוצה את דרכך תזכה בפייס.

ווינסטון צ'רצ'יל אמר פעם שהוא לא אוהב כלבים כי הם מסתכלים עלינו מלמטה למעלה. שהוא לא אוהב חתולים כי הם מסתכלים עלינו מלמעלה למטה. רק חזירים הוא אוהב, כי הם מסתכלים עלינו בגובה העיניים. אבל הוא היה איש ציני. אוהבי כלבים בדרך כלל אינם ציניים. ג'ימס ג'ויס האירי, מגדולי הסופרים במאה העשרים, ידוע ברצינותו, בכתיבתו הלא פשוטה, המחייבת רצינות והתעמקות, זו שתוקפת מוסכמות חברתיות ודתיות. והנה, אותו סופר שנוקק לשבע מאות עמודים סבוכים וארוכים

בספרו **יוליסס**, כתב לנכדו ספר קצרצר; **החתולים של קופנהגן**.
הבעייה אינה פשוטה; לפי הספר אין חתולים בקופנהגן.

מה יש שם?

יש שוטרים הנחים כל היום במיטה, מעשנים סיגרים
ושותים חלב ממותק חם. יש דגים. יש ילדים מחלקי עיתונים
על אופניים המבקשים ממתקים, ויש ילדות החולמות על
הירח, וגם זקנות שרוצות לחצות את הכביש.

הסופר מבטיח שבביקורו הבא בקופנהגן יביא איתו חתול
שיחליף את השוטרים העצלים ויאכל את הדגים.

ועכשיו לשיעור קצר בפניננסים;

בתקופות קשות בשווקים הפניננסיים קיים שימוש בביטוי
"Dead Cat Bounce". כאשר המצב אינו נורא, יכולות
המניות ליפול ולעלות שוב, כמו שלחתול יש תשע נשמות

ואם הוא נופל יש לו עוד נשמות רזרביות לשימוש לעלייה
בחזרה. אולם כאשר יש ירידה מתמשכת, עלייה זמנית היא
מעין בועה, היא תתפוגג והירידה תמשך. זה המקרה הנקרא
קפיצת החתול המת; הוא נחבט בקרקע, קופץ למעלה פעם
אחת, נופל שוב ומתפגר. מתאים למשברים להקרא על שם
חתולים. לעומתם כלבים הם אורחים רצויים בכל יום הולדת.
דווקא Charles Baudelaire אהב חתולים. הוא לא לבד.
מסיבות לא מובנות לי גם אחרים אהבו את החיות הטורדניות
האלה, ובהם דרווין, ניוטון ואפילו המינגווי.

בספרו *Fleurs du Mal* – **פרחי הרע**, הספר הנפלא, האפל,
דוחה החיים ומהלל המוות, המתאר את העולם כביב של
פגרים, אכזבות, זימה ויאוש, מקדיש בודליר הרבה דווקא
לחיות האלה.

(1)

בתוך מוחי הוא מטייל
ממש כבעל בעמיו
חתול מתוק, יופיו כה רב
שרק בקושי מיילל
קולו עדין כשלעצמו
אך בין ינהם ובין ישיר
תמיד יהיה עמוק, עשיר
זה הוא סודו, זה הוא קיסמו
הקול הזה אלי חדר
לאפלולית מעמקי
הוא ממלאני עד בלי די
ומשמחני כנקטר
את כל הרע שבי מרדים
את האקסטזה משמר
וגם כדי לומר יותר
אין לו כלל צורך במילים
לא אין זו קשת הכינור
שעל ליבי תפליא נגן
ניגון מלכות מתום בו אין
רועד מיתר מבלי עצור

קולך, חתול של מיסתורין
חתול אשר האל שלח
קולך נשמע כקול מלאך
במנגינת כישוף עדין

(2)

פרוותו צהבהבת חומה
וריח מתוק ממנה עולה
והבושם הזה אותי ממלא
בלטיפה אחת נעימה
הוא רוח ביתי אין כמוה
השופט, הנשיא, המעורר
על כל מלכותו הוא שורר
האם הוא פייה? האם הוא אלוה?
עיני נמשכות לחתול האהוב
כנתונות לכוחו של מגנט
אך חזרות מעצמן כל העת
וצופות בנפשי שוב ושוב

בעיני החתול, אישוניהן חיוורים
אתבונן בפליאה, אתעמק
בי תולות מבטן בלי הפסק
אבני לשם חיות, פנסים מאירים

Les Chats

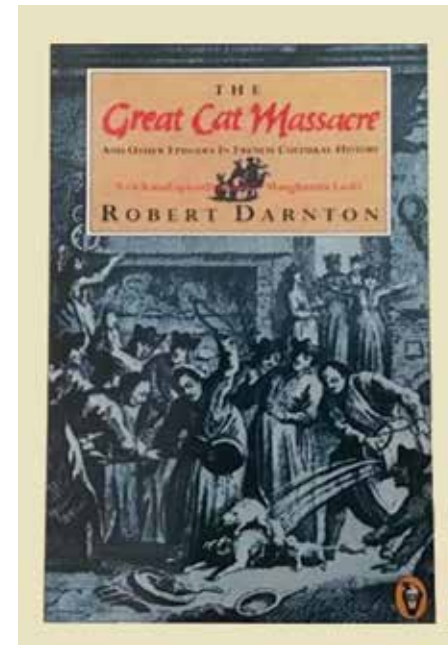
גם אוהבים בחום ליבם
וגם אנשי מדע שתוקים
מתאהבים בבגרותם
בחתולים, שמחת ביתם
המחפשים שלוה ומן הקור מתרחקים
יחפשו הם אימה אך גם אופל שקט
בין לימוד לבין תענוגות קודחים
ארבוס בן החושך רצה בם כשליחים
אך גאוותם מונעת מהם לשרת
הם מפליגים בדמיון על הלכות אצילות
של הספינקס הבודד בחולות
הנרדם בשינה של אלפי חלומות
חלציהם פוריים בניצוץ של כישוף
ופתיתי זהב, כגרגירי חול עדין
עוטפים עיניהם במסך מיסתורין.

מה יפה וטוב היה אם כל הכישרון הזה היה מופנה לכלבים
ולא לחתולים!

Le Chat

הכנס חתולי לליבי המאוהב
את טופרי כפותיך הסתר באחת
אצלול בעיניך, בעומק הרב
המשובץ מתכות ואבן אגט
באצבע אלטוף, מתמכר
את ראשך, את גבך הגמיש
וידי הלוטפת אזי תשתכר
ותחושה מחשמלת ארגיש
את אשתי בחזיון אז אראה, מבטה
כמו שלך, חיית טרף
עמוק הוא וקר וחותר בי כחרב
ומרגל עד ראש, משב
מסוכן של ניחוח עמום
עוטף את גופה השחום

Robert Darnton בספרו טבח החתולים הגדול מתאר איך התייחסו הנאורים באירופים, הצרפתים, ליצורי השטן. מסתבר שהחובה הנעימה של עינוי והריגת חתולים שררה בכל רחבי צרפת, ולא רק שם. גם בספרות ובציור הוקדשו תיאורים רבי חן לעינוי חתולים, ראו בספרים דון קישוט וז'רמינל למשל.

ב־Bourgogne היה מנהג של עינוי חתולים בזמן הקרנבל, תוך הפשטתם מהפרווה. בערב חגו של יוחנן המטביל, כדי להביא מזל ולדחות אסונות, הושלכו למדורה חתולים קשורים בשקים או משופדים. ב־Aix en Provence היו משליכים חתולים לגובה ורמסים אותם כשנפלו. ב־Semur היו צולים אותם במדורות ביום הקורפוס כריסטי.

ה־Grand massacre des chats היה אירוע מכונן בשנת 1730. שוליות בבית דפוס, שעברו התעללות ממושכת בידי בעלי הבית, החליטו לנקום. הם שנאו את בעלת הבית ולא פחות את עשרים חתוליה האהובים שנהנו מרמת חיים טובה משלהם.

לילה אחד רדפו אחר החתולים, הכו אותם בכל הבא ליד, קשרו אותם בשקים כמקובל והעמידו אותם לדין. הם מינו שומרים, שופט, כומר מוודה ותליין. כתב האישום הוקרא, החתולים הורשעו, נערך להם טכס וידוי ולאחריו הם הוצאו להורג בתלייה. הנה כי כן, הצדק נעשה*.

* ממשיכות להגיע הערות והארות למייל החתולי וברובן, במפתיע, מאוהבי/ אוהבות החיות המאוסות הללו.

הכותבים סבורים, משום מה, שהסתמכות על עובדות (כמו מקומו המרכזי של החתול בפולחני מצרים בעת העתיקה, או הרגלי הנקיון שלו) מחזקת את טענותיהם. הם לא מבינים מה שמבין כל פוליטיקאי מתחיל – אין דבר טועה ומטעה יותר מעובדה.

מילות עידוד לעצב ולבדידות

הסופר גור וידל אמר פעם: "תמיד כשקורה משהו טוב לחבר שלי, משהו מת בתוכי". אני מניח שניתן להסיק מכאן גם את המיבלהיפך.

אין כמו שירה, המתארת אומללות של אחר, להפיכת רוח נכאה לרנן ציפורים.

יש הסבורים כי השיר הראשון הודן בהתאבדות הוא תרופה בדוקה למצבים המתוארים באלה הבאים אחריו.

התאבדות אינה כואבת	התאבדות אינה כואבת
אך שינוי היא מחייבת	אך שינוי היא מחייבת
והבחירה תמיד היא בידי	והבחירה תמיד היא בידי
בבוקר בין הערפילים	בבוקר בין הערפילים
אראה מראות נעלמים	אראה מראות נעלמים
שם ממתנים הכאבים	שם ממתנים הכאבים
אני רואה וגם מבין	אני רואה וגם מבין
שהתאבדות אינה כואבת	שהתאבדות אינה כואבת
אך שינוי היא מחייבת	אך שינוי היא מחייבת
והבחירה תמיד היא בידי	והבחירה תמיד היא בידי
משחק חיים הוא מסובך	משחק חיים הוא מסובך
אני יוצא בו מנוצח	אני יוצא בו מנוצח
הקלף שלי יושלך לפח	הקלף שלי יושלך לפח
לכן אני אומר זאת כך	לכן אני אומר זאת כך

עניתי לו:

התאבדות אינה כואבת
אך שינוי היא מחייבת
והבחירה תמיד היא בידי

התאבדות אינה כואבת
אך שינוי היא מחייבת
והבחירה בידך כמו בידי

Rêve parisien מתוך כתב Baudelaire

עת פקחתי עיני רושפות אש
רואה את חורבות ביתי
הרגשתי שאת תוכי כובש
חודו של סבלי הארור, הפרטי

המטוטלת בקול נכאים
צלצלה, אלימה, צהריים
אך בעולם העצוב, הקופא
רד מסך מחשכים משמיים

בכיכר על ספסל

יושב איש הקורא לעוברים

ושבים

הוא מרכיב משקפיים וחליפה

אפורה ישנה

הוא מעשן בדל קטן הוא יושב

הוא קורא לך כשאתה עובר

או שפשוט עושה לך סימן

אל תסתכל עליו

אל תקשיב לו

המשך בדרכך

עשה כאילו לא ראית אותו

כאילו לא שמעת אותו

זרו את צעדיך

אם תביט בו

אם תקשיב לו

הוא יעשה לך סימן ואיש

לא יוכל למנוע ממך לשבת

לידו

הוא מתבונן בך ומחייך

ואתה סובל נורא

והוא ממשיך לחייך

ואתה מחייך חיוך זהה

בדיוק

ככל שתחייך יותר תסבול יותר

קשה

ככל שתסבול יותר תחייך יותר

ללא תקנה

ואתה נשאר שם

יושב קפוא

מחייך על הספסל

ילדים משחקים לידך

העוברים ושבים עוברים

בשקט

הציפורים עפות

מעץ לעץ

ואתה נשאר שם

על הספסל

ואתה יודע אתה יודע

שלעולם לא תשחק

כמו הילדים

אתה יודע שלעולם לא תעבור

בשקט

כמו העוברים ושבים

שלעולם לא תעוף

מעץ לעץ

כמו הציפורים.

האיש ישב מול החלון וצפה אל הרחוב שבחוץ. ראיתי אותו פעמים רבות ומעולם לא עשה דבר, רק הביט מבעד לחלון במבט בוהה.

נדמה שדעך אט אט והתמזג עם המחסן שמאחוריו, עם הלבנים המאובקות והקרשים המזוהמים ונעלם בתוכם..... פניו החיוורות נדמו לי כפני העלטה ופני הזמן... הם היו תלויים מעל כמו שופט חמור סבר או כמו הגורל, כמו עד נוגה אך אדיש לכעס, למתח ולחוסר האונים של החיים.

ספר איוב, פרק ג'

יֵאבֹד יוֹם אֲנֹלֵד בּוֹ וְהִלֵּילָהּ אָמַר הָרָה גִּבְרָ: הַיּוֹם הַהוּא יְהִי חֶשֶׁךְ אֶל יִדְרָשָׁהּוּ אֵלֹהִים מִמֶּעַל וְאֶל תּוֹפֵעַ עָלָיו נִהְרָה: יִגְאָלָהּ חֶשֶׁךְ וְצִלְמֹת תִּשְׁכֶּן עָלָיו עֲנָנָה יִבְעֲתָהּוּ כְּמִרְיֵי יוֹם: הִלֵּילָהּ הַהוּא יִקְחָהּוּ אִפֶּל אֶל יַחַד בִּימֵי שָׁנָה בְּמִסְפַּר יָרְחִים אֶל יָבָא: הִנֵּה הִלֵּילָהּ הַהוּא יְהִי גִלְמוּד אֶל תִּבְאָ רִנָּנָה בּוֹ: יִקְבְּהוּ אֲרָרֵי יוֹם הָעֲתִידִים עֲרַר לִוְיָתָן: יִחְשְׁכוּ בּוֹכָבֵי נִשְׁפּוֹ יָקוּ לְאוֹר וְאִין וְאֶל יִרְאָה בְּעַפְעָפֵי שָׁחַר: כִּי לֹא סִגְר דְּלָתֵי בִטְנִי וְיִסְתֵּר עִמָּל מְעִינִי: לְמָה לֹא מִרְחֵם אֲמוֹת מִבְּטָן יִצְאָתִי וְאֶגְוֶעַ:

עכשיו רשתות הדייגים
עולות ריקות מדג
ורק אצות בן.
עכשיו ענפי עצים
אינם כורעים
מנטל פרי.
עכשיו בערוגות
צומח עשב
אך אין פרח.
עכשיו נשים יפות
קמלו כמשו
נבלו.
עכשיו גברים
כבדי שרירים
צמקו כעוללים.
עכשיו בחדר
אפלולית ואין חלון.
ואיננו יודעים
את היום
בחוּדש

ואיננו יודעים
את היום
בשבוע.
ואיננו יודעים
את השעה
ביום.
עכשיו מבע זועף
על כל פנים
ואין חיוך.
עכשיו יושבים בדר
איש לנפשו
ואין חבר.

אני

אני.

אני.

אני. אני.

אני. אני. אני.

אני.

אני רואה

את עצמי

משתקף בעינייך.

ואני זקן.

עני.

Non ce n'est pas toi

גברים רבים (להוציא הנוכחים) אינם מסתפקים באשה שבהישג ידם, ותהא נבונה, משכילה, יפה, שקטה, רכה, אשפית בישולים ונמרה במיטה ככל שתהא. הם מדמיינים דמות "מהסרטים", כי הרי היא זו שהם ראויים לה. לא יסתפקו בפחות.

על פי אובידיוס, בספרו **מטמורפוזיס**, כבר פיגמליון, אותו מלך ופסל קפריסאי קדום, לא היה שבע רצון מהמבחר שראה סביבו, ושאף למשהו אחר.

אותו משהו אחר היה לא פחות מהאלה אפרודיטה, אלת האהבה והיופי, שאת דמותה פיסל בשיש.

כאשר ראה את התנהגותן המופקרת של הזונות המקומיות החליט והצהיר כי הוא כלל אינו מעוניין בנשים. רק דמות הפסל מעשה ידיו, לה קרא גלתיאה, עוררה בו תשוקה ואהבה. כאשר הגיע מועד פסטיבל אפרודיטה הקריב לה פיגמליון קורבן, והתפלל כי יפגוש אשה אשר תהיה הדמיון החי של פסלו.

אפרודיטה שהוחמאה כנראה מתשוקתו לצלם דמותה, נענתה. עם שובו הביתה נישק את שפתי הפסל וזה אכן הפך לבשר ודם, ומאז חיו באושר ואושר.

ברנרד שאו כתב את המחזה פייגמליון בעקבות אובידיוס, אך אצלו הסתיים המחזה בפרידה. המחזה הועלה על הבמה ואף הונצח בסרט על המסך הגדול ובמסך הקטן.

מאוחר יותר הופק הסרט המוסיקלי גבירתי הנאווה שחזר בסיומו, כדרכה של הוליווד, למקור של אובידיוס עם הפי אנד. שארל אזנבור בשירו "Je t'attends" מחכה גם הוא לאחת והיחידה. זו שבעצם אינה קיימת. ימיו עוברים, לילותיו בוכים עם הזמן הגוע. בלעדיה חיינו נעצרים, והוא מחכה לה. הוא מחכה והכל נעצר; האביב, עשרים שנותיו, השקט

והסערות. הוא מחכה לה. הוא מחכה לדמות חלומו הבלתי ידועה, בלי לדעת את שמה, מאיין תגיע והיכן היא עכשיו. הוא מחכה לה.

כמו צייר הוא ממציא את דמותה, אצבעותיו מציירות את פיה והוא מחכה לה, לבלתי ידועה. חלומותיו שאינם מתגשמים מענים אותו, והוא שבוי במצוקתו ומחכה.

שארל בודליר ב-"Le Spleen de Paris" מדמיין את האשה בציור. עיניה עמוקות ואורן מסתורי. הוא רואה בה שמש שחורה או לבנה עצובה שנעקרה ממקומה, מורדת ומנוצחת כאחד. מצחה עיקש ותוקפני, נחירה רוטטים כנחירי חיה, פיה אדום ולבן כפרח יפהפה. היא שונה מן הנשים שיש שהכניען ולהתענג עליהן. היא מעוררת רצון למות באיטיות מול עיניה. ז'אק פרבר בשירו "Pour toi mon amour" מחפש את אהובתו, אותה טרם ראה, טרם הכיר. הוא הולך לשוק הציפורים, שם הוא קונה ציפורים לאהובתו. הוא הולך לשוק הפרחים שם הוא קונה פרחים לאהובתו. הוא הולך לשוק הגרוטאות וקונה שרשרת, שרשרת כבדה, לקשור בה את אהובתו. הוא הולך לשוק העבדים, שם הוא מחפש אותה, אך אינו מוצא. ז'אק ברל בשירו "La bourree du celibataire" אינו חס על רגשותיה של האשה שאיתו: לא, את אינך זו שאני אוהב, את אינך זו שאוהב. הוא מתאר באוזניה את אהובתו הדמיונית, שיפי פניה עוצר את פעימות ליבו, זו שבעורה הרך יחמם את אצבעותיו בלילות הקרים, זו שעמה ישיר את החיים היפים. לא, את אינך זו שאני אוהב, את אינך זו שאוהב.

עם זו שיאהב יגור בבית קטן ולבן, בערב ישוחחו בעוד ילדיהם נרדמים ויחד יעברו את החיים באהבה. לא, אין זו את זו שאני אוהב, אין זו את זו שאוהב. הוא ממשיך ומתאר את אהובתו, עם השנים שעוברות, עטופה באהבתו מול האח. היא משביחה עם השנים כיין הטוב, הם ישירו את זיכרונותיהם ויחד יעזבו את העולם, עיניהם מליאות זה בזה. מי יתן, הוא אומר, שכבר תבוא אלי, זו שאני אוהב.

ומעבר לאוקיינוס, גם אלביס פרסלי שר "She's not you", אך הוא מתחשב יותר מברל, ואינו שר זאת לאשה שאיתו אלא פונה לזו שאיננה. שערה של זו שאיתו רך ועיניה כחולות, היא כל שנערה צריכה להיות, אך היא איננה את. היא יודעת לשמח אותי כשאני נוגה, היא כל שגבר עשוי לרצות, אך היא איננה את. כשאנחנו רוקדים ההרגשה כמעט זהה, אני עוצר את עצמי מללחוש את שמך, היא מנשקת כמוך, ולבי נשבר כי היא איננה את.

למייל זה, כמו למיילים אחרים, היו תגובות, אחת מהן כללה טיעון שגם לנשים יש חלומות, ואלה כוללים בין השאר את דמותו של הגבר בו היו חפצות. אולי. כהרגלי, אני מכיל ומעניק; השיר "The man I love" מושר על ידי Ella Fitzgerald וגם על ידי Billie Holiday, ואפילו על ידי חווה אלברשטיין.

יום אחד הוא יגיע, האיש שאני אוהבת, והוא יהיה גדול וחזק האיש שאני אוהבת, וכשאפגוש בו אעשה הכל כדי שישאר איתי. הוא יביט בי ויחייך, ואני אבין. הוא יקח את ידי בידו ואנו לא נאמר מילה.

אפגוש אותו ביום ראשון, או אולי בשני, אולי שלישי יהיה יום הבשורה הטובה. הוא יבנה בית קטן, עשוי לשניים בלבד, אותו לעולם לא אעזוב. גם את לא היית עוזבת. ואני מחכה לאיש שאני אוהבת.

Jeen Lee שרה "Dans mes rêves" – בחלומותי.

בחלומותי הנסיך שלי יגיע וירחיק אותי מהגיהנום הזה. אני צריכה את נוכחותו לידי, שיחבק אותי וישקט אותי ואני אהיה אחרת. בחלומותי הפרועים הוא יאחז בידי ויאמר לי, על ברכיו, שליבו שייך לי.

אעצום את עיני בזרועותיו, ארגיש את ליבו ההולם בחוזקה. שום אשה, שום אשה לא תפריד ביננו. נשבע לאהוב בחיים ובמוות. החיים הם מיסתורין והם אובדים באש הגיהנום ויוצרים סבל.

כשירד הלילה תחזור התקווה, כל החלומות אפשריים, לאהבה אין מחיר.

בחלומותי הוא ירחיק אותי מהגיהנום הזה, ייבש את דמעותי, ימלא את לבי באושר, וינתן את הבדידות המרירה של נפשי. הוא יתן לי את המפתח לאושר שמעולם לא מצאתי. הנסיך שלי יקיים את כל הבטחותיו ואני אהיה האלה שלו. הוא יכתוב לי שהוא אוהב אותי ובעיניו אהיה תמיד יפהפייה. גם אם הכל יסתיים לא אתחרט, כי זה יהיה הדבר היפה ביותר שיקרה לי בחיי.

די, נפרדים ואז מה?

איך נפרדים כשזה נגמר? איך אוספים את האומץ לסיים? לביים מריבה? לעשות Ghosting? לבשר פרידה בשיחת טלפון? בווטסאפ? במייל? להזמין לארוחה טובה ולבשר את הבשורה במהלכה? לבקש ממישהו אחר שיודיע? ומה אומרים? זה לא את, זה אני? נפרד לזמן קצר לבדוק את רגשותינו? אני נוסע למרחוק? יש מחלה במשפחה ואני צריך להיות שם? ואולי בכלל לומר את האמת, שזה נגמר, או שיש אחרת? גם זו אופציה.

Simon & Garfunkel טוענים שיש חמישים דרכים לעזוב את אהובתך – "Fifty ways to leave your lover". הירידה היא שמלמדת את חסר הניסיון מהן הדרכים הנכונות להפרד. היא תעזור לו להיות חופשי שוב, למרות שלדבריה אינה רוצה להתערב. המהלך בעצם פשוט והגיוני: אפשר להתגנב מאחור, לשנות תוכנית, להמנע מביישנות וחשש, פשוט להשתחרר. אפשר לקפוץ על האוטובוס, רצוי לא לדבר יותר מידי, להניח את המפתח ולהיות משוחרר.

עצוב לה לראותו כה כואב, היא רוצה לגרום לו לחייך שוב, והוא מבקש שתחזור על עצותיה. היא מציעה שילכו לישון וידברו על כך למחרת. ואז היא מנשקת אותו והוא מבין כי אכן יש חמישים דרכים לעזוב את אהובתו, ולהרגיש חופשי.

Jacques Brel בשירו "Dors ma mie" מחכה שהיא תירדם ואז לוחש לה את פרידתם. שני אהובתי הוא אומר. בחוץ הלילה אפל. זה ערבנו האחרון. שני אהובתי. גשם קל יורד על הפרחים שסגרו עפעפיהם, הציפור שתשיר בבוקר עדיין ישנה וחולמת. המחר יהיה בודד שוב, ואת תאבדי אותי כי רצית בי יותר מדי.

ביזבזת אותי כי רצית שאעניק לך אושר נצחי, משעמם עד מוות, במקום פשוט לבוא אלי, אני שהייתי זקוק לאביב נעוריך.

לא, הבנות שנאהב לא יבינו לעולם שהן הכל בשבילנו, הפרחים הלבנים, הסיכוי האחרון, הזינוק האחרון, ההפלגה האחרונה, האנייה האחרונה.

שני אהובתי. בחוץ הלילה שחור. זה ערבנו האחרון. אני עוזב. זו כנראה אינה האשה ממנה הוא מבקש "Ne me quitte pas". Saule שר "Rupture", פרידה או קרע. אהובתי, הגיע הזמן לחרבן על החרא. כבר ששה חודשים זה נמשך. נשחקנו. כל המילים הנערמות, פנייך הנחרדות. היו לנו רגעים יפים, אך פחות מאלה המחרבנים.

אהובתי, את יודעת שאני גלוי. ניסיתי לאהוב אותך, אך המים נעשו פושרים, הפרי איבד את טעמו. הסיפור שלנו התפורר, זה הכל.

כל לילה לאחר שנרדמה קראתי לה מכתב פרידה ובבוקר חייכתי אליה. ככה זה אצל הזוגות הוותיקים, עם הלבבות הסדוקים והשחוקים.

זה כבר לא זה, ואם אני הולך לאחרת זה בגלל שבליבי פנימה אני אומר שמגיע לך משהו יותר טוב. צעדנו לאחור בקצה הקפיץ המתוח, שאלנו שאלות רבות מידי, והכל ללא שיכנוע, למרות שהיו ימים יפים ושנים יפות אותם לא אשכח. ואולי בכל זאת אנסה.

ומה התגובה לפרידה?

Marie Cherrier שרה "C'est dégueulasse", זה מגעיל. אל תדאג בגללי מנוול, היא אומרת. אבדתי בין נוצותיך, אך עתה ישרוף לבי הבווער את אהבתי אליך.

אני מעדיפה את האש והכוויות על הריק והכלום. אני מתעבת את ההתעלמות שלך ממני, את העובדה ששכחת אותי, שלא הייתי מאומה עבורך. רבים אוהבים אותי והייתי רוצה שיאמרו לך זאת, אתה שמחקת אותי שוב ושוב.

אני אומרת חרא, באותיות גדולות, על החיים. יש לי כאבי בטן ואינני יודעת היכן אהיה. אני נותנת הכול למי שמעניק לי רגעי אושר אבל אתה סגרת את לבי....

Gilbert Bécaud שר "Et Maintenant" – ועכשיו. ועכשיו, כשעזבת, מה אעשה בשארית חיי, באנשים האדישים כלפיך. הלילות, הבקרים, פעימות לבי ההולמות בחוזקה; למי ולמה כל אלה?

לאן יתדרדרו חיי? השארת לי את האדמה כולה, אך היא קטנה בלעדייך. היו סבלניים איתי חברי, אין מה לעשות. אפילו פריס גוועת משעמום ורחובותיה הורגים אותי.

אני רוצה לצחוק כדי לא לבכות, לשרוף את הלילות,
ולשנוא אותך בבוקר. ויום אחד אתבונן במראה ואראה את
סוף הדרך, בלי פרחים ובלי בכי ברגע הפרידה. אין לי יותר
דבר לעשות. אין לי יותר דבר.

Lara Fabian שרה "Par Amour" – דרך האהבה. לפני
שאסגור את הדלת ואניח לך לעזוב, לפני שאסגור את ליבי,
ארצה לומר לך את הבלתי נמנע. נכון, אנשים עוברים הלאה,
עוזבים את השולחן, אך אנו היינו נשמות תאומות.

מול כל קשיי החיים, הכאב, החלל הריק, הפחד, חשבתי
שאנחנו חזקים יותר. אחרי ההשכמה העצובה והמילים
המרות חשבתי שהדמעות יטביעו את הגאווה ואת הזעם.
חשבתי שנתגבר על הכול דרך האהבה.

Salvatore Adamo שר "La nuit je deviens fou" – בלילה
אני מיטרף. בימים אולי אני שוכח אותך, אך את הלילות אני
מעביר בקלילות כלפייך, וכשהירח נעלם נשמתי ריקה וליבי
כבד.

בלילה את נראית לי עצומה, אני שולח את זרועותי לחבקך,
אך את נהנית להשתעשע בי.
בלילה אני מיטרף.

הצחוק שלך מפלח את החשיכה ואיני יודע היכן לחפשך,
התקווה חוזרת עם השקט ואני חוזר לאהוב אותך. את חוזרת
אלי זמנית וקוראת לי כדי להתגרות בי, דמי קופא וצחוקך
מוחק הכל.

בלילה אני מיטרף.

וגם בקופסה האמוצה שייר של התגובה
לפרידה, להיפטר מן האהבה

קראתי פעם, או אולי	כי הוא לא
ראיתי בסדרות	רוצה
שכאשר רוצים להיפטר	או לא מאמין
מגופה	או פוחד
צריך להחליט האם	או נמאס לו
לקשור אותה בשק של מלט	או שיש אחרת
ולהשליך לים	או בכלל
או לחפור בור ולכסות	או צריך
בעפר ובאבנים	להטביע לקבור
או לשרוף	לשרוף לבתר
ויש מקרים שצריך	עד שאיננה.
יותר מדרך אחת	כי אחרת אני
ואז מבתרים ומפזרים	אינני.
כל בתר	
באחת הדרכים	
או יותר.	
כאשר רוצים להיפטר	
מאהבה	

לילה

הלילה הוא נושא רחב יריעה מכל ההיבטים, ואין כמובן כל יומרה להקיף אותו במייל. מתוך מבחר אינסופי של יצירות בפרוזה, בשירה ובפזמונים צפוי-עלו אחדות והרי הן לפניכם.

Verlaine כותב על "Un soir d'Octobre" – ערב באוקטובר. סתיו. השמש שוקעת. אני מאושר. יש דם על הרקבובית, שריפה ברום השמיים, המוות שורר בטבע, המים עומדים והאדם קודח. זו השעה וזו העונה של המשורר חסר האשליות.

חולדות התאוה ממשיכות לכרסם. איזה מראה יפה! איזה חג!

הדקדקנים, הסכלים והמשוגעים מעריצים את האביב ואת השחר, את הבתולות המוורידות יותר משמלותיהן, אך אני אוהב את הסתיו הנוקשה והחמור, המאהב האכזר, ומעדיף אותו ואת הלילה על פני המלאך התמימים של השחר ושל האביב.

Rimbaud כותב על "Oraison du soir" – תפילת ערבית. זו איננה תפילה בכנסייה. זו התרסה. אני בבית המרוח. מולי יושב אדם שפניו פני מלאך אך ידיו ידי ספר ובאגרופו הוא מחזיק ספל בירה גדול, מעלה קצף רב.

כרסו בולטת, צווארוננו מקומט, רוח בין שיניו ופניו נפוחים כמפרש דמיוני. ואני, אלפי חלומותי מטביעים בי כוויות מתוקות כמו לשלשת יונים חמה. לרגעים נוטף לבי העצב טיפות זהב קודרות. לאחר כוסות רבות אני טוה מחדש את חלומותי כמו אדון הארזים והאזוב, ואני משתין לעבר השמיים החומים, גבוה ורחוק.

Dylan Thomas פותח את *Under Milk Wood*, יצירתו הגדולה ומושא ההערצה של כל חובב שירה, בתיאור ליל אביב נעדר ירח בעיירה, לילה שחור־תנ"כי חסר כוכבים. הרחובות המרוצפים שקטים והיער של הנאהבים והשפנים גולש־מדדה לעבר הים האיטי, השחור, ובו סירות הדייגים. הבתים עיוורים כחפרפרות, החנויות מתאבלות, בית העירייה בבגדי אבל ותושבי העיירה ישנים.

ישנים התינוקות, החוואים, הדייגים, הסוחרים, הקשישים, הסנדלר, המורה, הדוור, הפונדקאי, הקבלן, הזונה, השיכור, התופרת, הכומר, השוטר, שולות הצדפות ועקרות הבית. נערות צעירות שוכבות על המצעים, גולשות בחלומן עם טבעות ונדונייה לעבר החתונה. הנערים חולמים על תעלולים, או על חוות סוסים או על ים הפירטים. הסוסים ישנים בשדות, הפרות ברפת, הכלבים בחצרות והחתולים בפינות או על הגג.

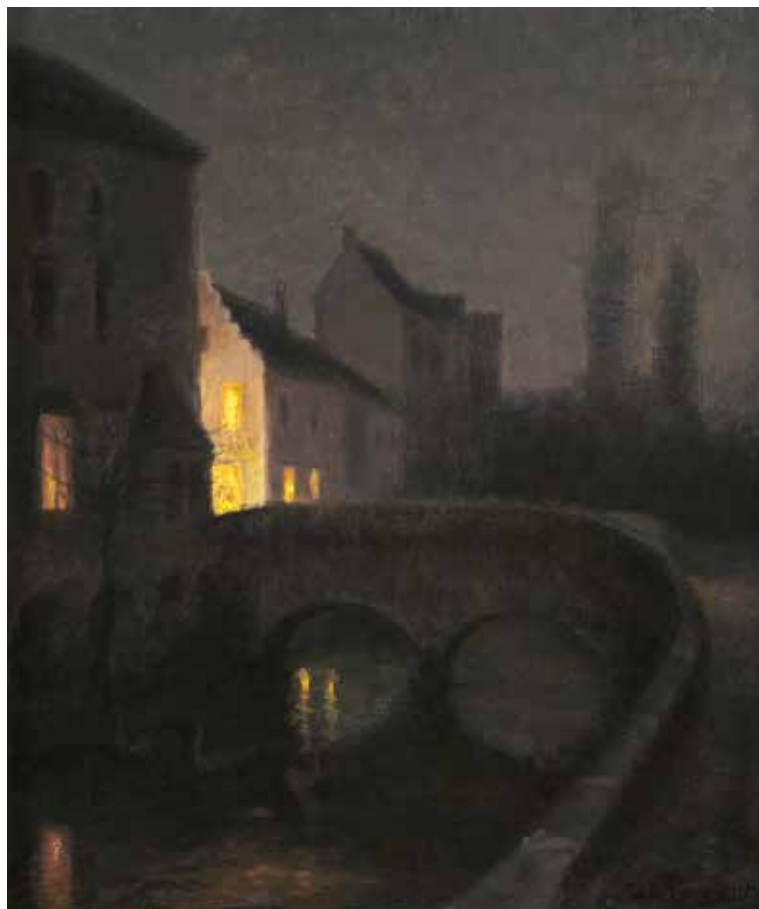
אפשר לשמוע את הטל נופל ואת העיר הדוממת נושמת. Scott Fitzgerald אומר: מה אם הלילה הזה מנבא את הלילה שלאחר המוות. מה אם כל מה שיבוא הוא רעדה על

סף תהום, וכל מה ששפל ומרושע בתוכנו יאיץ בנו לעשות צעד נוסף. מה אם לפנינו רק השפלות והרשעות, אין בחירה אין דרך, אין תקווה, רק החזרה האינסופית של הבזוי והטרגי. Jackson Browne שר "Tender is the night" – עדין הוא הלילה, כשם ספרו של Scott Fitzgerald. בין חשיכת הרחוב והבתים המוארים, בין דממת לבי ושאגת הלילה הקרב מישוהו קורא ומחפש בלילה. עדין הוא הלילה כשאתה אוחז בתינוק בתנועות עדינות. בחוץ אנשים חיים כפי שאנו חיינו פעם. עדין הוא הלילה בברכת אורות הניאון. שכחי מי הצודק. הלילה הוא עולם אחר, היי עדינה, עדין הוא הלילה. ביום האור קשה והשמש זועמת, אך הלילה הוא עדין. אוחזים זה את זו בתנועות עדינות. הכל עדין. עדין הוא הלילה.

Charles Trenet שר "Les chansons de la nuit" – מזמורי הלילה. שירי הלילה שונים משירי היום המושרים תחת השמש הזורחת. ביום חיים, אך בלילה אוהבים. בלילה אוהבים להקשיב. שירי הלילה מחבקים את הלבבות ההולמים, המצטערים על האושר שחלף. כל עוד אחיה אנצור בנשמתי את הזיכרון המתוק של שירי הלילה.

Fabien Marsaud, המכונה Le Grand Corps Malade (הגוף הגדול החולה) שר "La nuit", זה מתחיל ברגע צף, השמש נסוגה, השעות האחרונות של היום נבלעות באופק. הלילה ניצח והוא שולט.

אני אוהב את רגע השינוי הזה. הלילות הם שלי. זו מלכותי. אספר לך על לילות פריס, האורות והקולות, אך אני מעדיף

את השקט. אספר לך על מועדוני הלילה, אך אני מעדיף את הרחובות השלווים, כשהעיר שוב נושמת. הלילה הוא דבר והיפוכו. הוא מעורר השראה, מרגיע, אך במעילו השחור משכין פחד. אסור לקבל החלטות בלילה, אין לדעת מה ערכן, אך בד בבד הלילה מביא לצלילות ולהכרת האמת. החששות חוגגים בלילה. כל עובר אורח נראה כאויב והמבטים חשדניים, מאיימים או מבוהלים.

אם אין לך מכונית, פיספסת את המטרו האחרון ואין מונית בסביבה, תראה שהלבנה אינה תמיד ידידותית. חיות הלילה מגוונות. יש היוצאים לעבודה, יש המחפשים זונות או כוס בירה. גם השוטרים נוכחים בלילה. נכונים להכות מי שיענה להם בקול רם מדי. בלילה אתה בוחן האם היום שקדם לו היה טוב או רע, ומתנחם שבכל מקרה מחר יהיה שוב יום. זהו שיר הלל ללילה הרך של הקיץ או הלילה הארוך של החורף, הלילה השקט או הלילה הסוער, לילה לבן או לילה שחור בו גם הלבנה מסתתרת. זה הלילה שמעניק למשורר שעות שקטות לכתיבתו.

Felix Leclerc שר "Chanson de nuit". מדרכה בלילה, ילד בגשם, גברים קודרים, בתים משועממים, ציפור אפורה בוכה בקן. את כל אלה אני רואה. בעבר היו כאן מנגינות, הפרחים פרחו, הרחובות היו יפים. עכשיו זה נגמר. גם הפעמונים עזבו עם אהובתי. על המדרכה בלילה אני צועק, הולך בעקבות הגשם, בעקבות הציפור האפורה. אולי היום, הרחק מכאן, אמצא את אהובתי.

Alain Bashung מודה: "La nuit je mens", בלילה אני מרמה. ממציא סיפורים. קופץ באנג'י בהרים, גונב כדי חרס, מחזר אחרי צלופחים, זיינתי, התפגרתי ואת עוד טרם נולדת. הייתי באתר מרחצאות עם רעמת סוס, צללתי במים, אני עולה על רכבות למחוזות רחוקים. במגפי יש הררי שאלות, היכן הוא הד קולך? בלילה אני מרמה. יום אחד, בקרקס, יבוא אחר בלבוש צבעוני ויפריח לך זיקוקים ואני אמשיך לרמות בלילה.

Leonard Cohen כותב על "Summer night". הירח היה תלוי מעל, רטוב, כמו עין שהוצאה למחצה מארובתה. הוא האיר עלינו, גורם לנו לראות יותר מידי. השדה ללא עצים והשמיים המשתרעים פצועים, ואנו והאש המעשנת שלנו היינו חסרי ערך בתוך נצחיותם. ידענו שאנחנו פולשים שאין מרגישים בהם. בין בוסתנים של עשבים שחורים נאנח הנהר הכסוף. צפרדע-שור, מתוך קינייהן הלחים, קרקרו אזהרות אחת לרעותה, וציפורים אקראיות עפו ללא קול אל הירח. רצנו עירומים לתוך הנהר אך בשרנו העליב את המים הכבדים, האיטיים. ניסינו לשבת עירומים על האבנים, אך הן היו קרות ובמהרה התלבשנו. אחד השמיע מנגינה, אך היא אבדה ברובה בעשב, שם התחבקנו במגושמות. הנערה בזרועותי השתחררה וזעקה לעזרה אני בודדה! ואז כל המסתור נעלם וזה היה טפשי להיות עירום מול השדה והשמיים. ברחנו לכביש המהיר במכוניות משוריינות, בחזרה לבתינו ממוזגי האוויר.

Ella Fitzgerald מתלוננת: "It's too darn hot" חם מידי לעזאזל, ולכן לא תוכל לאכול עם התינוק שלה (במובן האהוב שלה) הלילה ולא תשתה איתו הלילה, למרות שהייתה רוצה לאכול ולשתות איתו הלילה, אך אינה ערוכה לכך הלילה כי חם מידי הלילה. חם מידי לעזאזל. היא הייתה רוצה להתרפק עליו הלילה, למלמל לו דברי חיבה הלילה, אך לא תעשה זאת הלילה, כי חם מידי לעזאזל.

והיא ממשיכה; לפי דו"ח קינסי כל גבר ממוצע מעדיף לחזור אחרי יונת-אהובתו כאשר הטמפרטורה נמוכה, אך כאשר התרמומטר עולה ומזג האוויר חם בטירוף הרומנטיקה נעלמת, כי חם מידי הלילה לעזאזל, חם מידי.

איתנו גם Elvis Presley המתפלל "One night with you" – לילה אחד איתך. זה כל שאני מתפלל אליו. מה שיכולנו לעשות יחד היה מגשים את חלומותי. קראי בשמי ואהיה לצדך מיד. אני חפץ בזרועותייך המתוקות, ואהבתי חזקה מכדי להסתירה. תמיד חייתי חיים שקטים, לא עשיתי רע ועכשיו אני יודע שחיי בלעדייך בודדים מידי זמן רב מידי. לילה אחד איתך. זה כל שאני מתפלל אליו.

וכמובן לא נשכח, גם אם לא נפרט, את "Tonight Tonight" הזכור לטוב מסיפור הפרברים, ההכנה לקרב בין ה-Jets לבין ה-Sharks, האיומים ההדדיים והציפייה למפגש האסור.

אצלנו נזכור בפסח את רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מספרים ביציאת מצרים כל

אותו הלילה, ואנחנו נשיר ויהי בחצי הלילה על הניסים שחולל לנו הקב"ה ישתבח שמו בחצי הלילה, כי קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה.

שאלו טשרניחובסקי כתב בתקופת חומה ומגדל את השיר **במשמר**. גם הלילה הזה נוותר על שינה, נאחו בכל הבא ליד ונתגבר לא לשמוע את הדופק החם צמא ביזה והדם. לזכר הורינו שקידשו את השם, בשל העצים ששתלנו והחיטה הבשלה לקציר והפרות ברפת, גם הלילה הזה נוותר על שינה. נהיה במשמר עבור נשותינו ותינוקותינו ונגן על כל אלה בכל הבא ליד.

גם הלילה הזה נוותר על שינה.

גם נתן אלתרמן כתב את שיר **העמק על ההתיישבות**, זו שבעמק יזרעאל. באה מנוחה ליגע ומרגוע לעמל. לילה חיוור משתרע על שדות עמק יזרעאל. שלווה פסטורלית, העמק נם, טל מלמעלה ולבנה מעל. אך השקט נקרע, קול זעקה עולה גבוה. מישוהו ירה ומישוהו נפל. מי ירה ומי נפל? אין תשובה. השלווה חוזרת.

נתן אלתרמן כתב גם את הבלדה היפה והאפילה **לילה לילה**, המושרת (בנפרד) על ידי אסתר עופרים, אריק איינשטיין, יהורם גאון ואפילו הארי בלפונטה (בעברית!). בלילה הרוח נושבת, הצמרת הומה, כוכב מזמר. נומי, כבי את הנר, עצמי את עינייך. שלושה פרשים יצאו בדרך אלייך. הם לא יגיעו. אחד היה טרף, שני מת בחרב, והשלישי לא זכר את שמך. הרוח גוברת, הצמרת הומה, ורק את ממשיכה לחכות והדרך ריקה.

מרים ילן שטקליס כתבה והחלונות הגבוהים שרו על הבובה זהבה. נורית בחדר החשוך, עם הבובה זהבה, הדובון, הכדור והארנבת. כולם רוצים לישון אך נורית קמה ומבקשת מאבא – בוא מהר גרש החושך, הוא מפריע, ילד רע. הבובה והדובון צוחקים ומסבירים שהחושך הוא בעצם ילד טוב. לא ברור אם נורית השתכנעה ונרדמה.

מתי כספי שר **ברית עולם**. הם נתנו יד ונשבעו שיהיו יחד לעד, אך הוא פוחד וגופו רועד הלילה. הוא אוהב אותה ומתעצב איתה, ומתלהב איתה, מקווה ומתלהב. הוא מקווה שיכירו יותר, יוותרו יותר, ויתנו זה לזו יותר. הבוקר עומד להגיע, הוא שיכור ורוצה לשמור אותה עד מותו.

שלום חנוך כתב את השיר **לילה**. הירח מעל צמרות העצים, הירח מעל ועל הספסל טל. הלילה מעוור ומספר מעשיות בשלל גחליליות. בחלונות כבו האורות והתינוקות מייללים. הרוח שורקת והירח מופיע. אתה קירח אומר לו הלילה וצוחק. הגששים שרים את שירו של עמוס קינן **לילה בתל אביב**, ומביאים אותנו לאווירה אחרת לגמרי מכל השאר.

סיגריות, וויסקי, סנדוויצ'ים וחתיכות, בנות ארבעים ושש עשרה וגם פחות ואור כזה אדום נופל מלמעלה, אך איזה לילה. אווירה של עבירה, הכל כבר קרה, הכל עניין של מוד, אחות כזאת קטנה ועוד לא די לה, שלוש לוליטות ורווק זקן, איזה פלא שישנם לילות כאלה. איזה פלא.

גם הקופסה האמוצה תורמת את חלקה לשירי הלילה בשני שיירים.

במטרו. בלילה.

במטרו. בלילה.

אין צפיפות

ברציפים.

קבצן ישן על

סמרטטיו.

במטרו. בלילה

גלגלי הקרונות

מהדהדים

בין הקירות,

עוברים, חוזרים.

במטרו. בלילה.

כל הספסלים

פנויים.

מכונת חטיפים

שותקת.

במטרו. בלילה.

הכרזות מבקשות

שנאכל ונשתה

ונטייל בעולם

שבחוץ.

במטרו. בלילה.

חושבים על

הבוקר.

ומה נעשה

אם יגיע.

סיפור לא מקורי

אני רואה את עצמי

כמו שאהיה פעם

הסיפור שלי לא מקורי

כמו שהיה נדמה לי

אין לי יותר למה לחכות

אני יושבת בכורסה

שיער דליל ושמנוני

נופל על פנים מצומקים

העור מקומט וגדול בכמה

מידות על הגוף שהוא עוטף

הפרצוף שלי הוא טיוטה

מחוקה של זה מפעם

דרך העור השקוף נראים

כל הוורידים הכחולים

הבטן קעורה והטבור

בולט כמו אגוז לוז

שדיים שהאוויר יצא מהם

שטוחים על חזה עקר

מתי נהייתי שלד

מתי הפכתי לדחליל

בכיוור זרוקים שרידי

ארוחת הערב שלא

נאכלה ועל השולחן

אלה של ארוחת הבוקר

שלא נגעו בה

אני שותקת בין נשימות

כבדות ושרקניות

לפני מקלט טלוויזיה

התמונות מרצדות

מחוץ לפוקוס גם

אני מחוץ לפוקוס

לא זוכרת אם

צחצחתי שיניים היום

אני נרדמת בעיניים

פקוחות וצורבות

החיים שלי לא יהיו

כבר מקוריים

כמו שחשבתי פעם.

האהבה היא מחלה

לשאלתו האלמותית של ביאליק: "אומרים, אהבה יש בעולם – מה זאת אהבה?" ניתנו תשובות רבות. בולטת בהן זו הרואה באהבה מחלה, בדרך כלל מחלת נפש. כצופה מן הצד, שעניינו בנושא מחקרי בלבד, אני נוטה להסכים עם הגדרה זו. מדובר אכן ב־Love sickness.

במרוצת הדורות היו ניסיונות ריפוי רבים, אך בניגוד למחלות רבות אחרות, לא נמצאו לה אמצעי מניעה או תרופות, אף לא בעזרת מגיה שחורה, אבקות מכושפות, כבילה בשלשלאות או מעצר בית.

כבר שיר השירים התגייס למשימה ותשובתו למשורר הלאומי אחת היא – האהבה היא מחלה: "סמכוני באשיות, רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני".

לעניין התפוחים מסכים גם אלתרמן: "האהבה היא תוך תוכו של התפוח".

לא רק ביהדות נחשבת האהבה למחלה. תימוכין למסורת יהודית נאה זו מספק גם אפלטון; לדעתו האהבה היא מחלת נפש רצינית, מאחר שהיא פוגעת בתודעה. היא יכולה להביא אושר אך גם סבל ועד כדי מוות. אוריפידס מחזק את מסקנתו של אפלטון במחזהו מדיאה. לאחר שיאסון עוזב אותה לטובת אחרת היא מרעילה את אהובתו ואת אביה

ואחר כך גם את בניה המשותפים לה וליאסון; תופעה של מחלת האהבה בצורתה הקיצונית.

גם פאולו קואלו, הסופר והגורו הברזילאי, סבור שהאהבה היא מחלה, אלא שאיננו רוצים להפטר ממנה. אלה שנדבקו אינם מנסים להחלים, ואלה הסובלים אינם רוצים להרפא. לא רק ברזיל. גבריאלי גרסיה מרכס הקולומביאני מתאר בספרו אהבה בימי חולירה את מחלתו-אהבתו של פלורנטינו לפרמינה, הנמשכת במשך חמישים שנה בהן הייתה נשואה לאחר. במשך עשרות שנים אלה המשיך לאהוב אותה ולאחר מות בעלה הצליח סוף סוף לכבוש את ליבה.

יש הסבורים ככל הנראה שהאהבה היא משהו הדומה דווקא לסוס. שייקספיר מצטט את ריצ'ארד השלישי הקורא בהתרגשות: "ממלכתי תמורת סוס", ומלך אנגלי אחר, אדוארד השמיני, חוזר על העניין בווריאציה מסויימת ואכן מוסר את ממלכתו תמורת ווליס סימפסון. ההקבלה ברורה. כמו מחלות נפש אחרות, גם לאהבה תסמינים משלה הבאים לידי ביטוי בסימפטומים פיזיים, בביטויים נפשיים, ורבליים, ספרותיים או ליריים ואף במעשים שחלקם גורר פגיעה של ממש בחולה או במושא מחלתו.

בין התסמינים הפיסיים (לא כולם מתקיימים במלואם אצל כל חולה) נוכל להבחין בהסמקה (גם ללא איפור), הולם לב מוגבר, בתי שחי מיוזעים (היעדר דיאודורנט?), גמגום קל, עיניים דומעות (יתכן גם כתוצאה של קילוף בצל), הפרעות אכילה, פעולת מעיים מוגברת או מואטת (ניתן לשייכה

גם לאכילה לא סדירה), כסיסת ציפורניים, הקפדת יתר על המראה (בתקופות של רשתות חברתיות ועוקבים קשה לשייך את התופעה למחלה זו דווקא) או מבלהיפך דווקא הזנחה עצמית ועוד.

בין הנפשיים נמצא שמחה או עצב ללא סיבה נראית לעין, בעיות ריכוז (היכן הנחתי את הריטלין), חלומות ליליים (גם ללא ביקור באתרי פורנו), נדודי שינה, מחשבות בלתי פוסקות על מושא המחלה ותופעות קינאה. כבר ברומא העתיקה ניכרו סימני המחלה אצל אשתו של יוסטוס – חוסר שינה, מלנכוליה ודיכאונות, ואכן התברר כי התאהבה ברקדן פילאדס.

בתחום ההתבטאויות שכיחה התוודות בנוסח; אני אוהב ... כלפי מושא האהבה או גילוי העניין לצד ג', שבדרך כלל היה מעדיף שלא להגרר למצוקותיו של החולה. כך גם כתיבת מכתבים מוצפי רגש עז (או מיילים, פייסבוק, טוויטר וכל השאר בהתאם לתקופה) וכתיבת פרוזה או שירה המעלה על נס את הרגש המופלא, את החולה שחש את אותו רגש או את מושא המחלה.

החולה עשוי, בנוסף, לנטוש את אורח חייו, רכושו ומשפחתו, אף תוך ניתוק קשר עם אשתו וילדיו, ולנדוד בעקבות מושא המחלה למחוזות רחוקים. אליזבט סמארט, מחברת רב המכר בתחנת גרנד סנטרל ישבתי גם בכיתי (לא לבלבל עם ספר תהילים שלנו או עם הביצוע של להקת בוני אם), ביקרה בלונדון שם נתקלה בחנות ספרים בספר שירים של ג'ורג' בארקר. הייתה זו התאהבות ממבט ראשון בשירים ובמחברם,

המחלה היכתה ללא מרפא, מבלי שפגשה במשורר או שמעה עליו קודם לכן. מקרה מובהק של Lovestruck על משקל Lightningstruck. היא נסעה ליפן שם התגורר בארקר עם אשתו, והביאה את שניהם על חשבונה לארה"ב. כך החל סיפור אהבה ארוך שנים, במקביל לאשתו ולנשים אחרות. היא ילדה לו ארבעה ילדים (סה"כ הוליד חמישה-עשר מנשים שונות) והוא היה ההשראה לסיפרה.

נראה ששנים אנגלוסקסיות, ובעיקר הסופרות שבהן, סבלו מרגישות למחלה. גם ננסי מיטפורד, הסופרת האנגליה ומחברת בחיפוש אחר האהבה התאהבה (חלתה) באופן דומה. בזמן מלה"ע השנייה חלתה והתאהבה בקצין צרפתי, גסטון פאלבסקי. לאחר המלחמה עזבה את בעלה והיגרה לצרפת כדי להיות קרובה אליו. הוא לא השיב אהבה לחיקה אך היה מושא אהבתה-מחלתה עד יום מותה.

לא רק הן. הנרייטה סאלד הייתה מאוהבת בפרופסור לוי גינצבורג אותו הכירה בבית מדרש לרבנים בארה"ב. היא חלתה-התאהבה בו קשות ומשהחליט לשאת מישהי אחרת נכנסה לדיכאון קשה, מועקה, עייפות ואף עיוורון זמני. מאז לא חייתה בזוגיות ולא הייתה לאם. לאחר שהתאוששה בתהליך ארוך הקימה את "הדסה" שהחלה בפעילות רפואית בארץ, ותרמה רבות לפעילויות ציוניות רבות. יש הטוענים שללא הטראומה שעברה כל זה לא היה קורה.

במקרים רבים הנטייה היא לשתף רבים ככל האפשר בחוויה הזו, וזאת על ידי פרסום השירים או הרומנים שכותב

החולה או שנכתבו אודותיו לקהל הרחב, ובכך לנסות ולהדביק רבים ככל האפשר, בדומה להפצת מגיפות אחרות. דוגמה נאה נמצא אצל גתה, שספרו **יסורי וורתר הצעיר**, המספר על חולה במחלת האהבה שהתאבד משסבר שמושא אהבתו נתנה ליבה לאחר, הצליח כמצופה לגרום למגיפת התאבדויות באירופה במאה השמונה-עשרה.

התופעה הקשה מכולן לדעת החוקרים, אצל חולים בקבוצת הסיכון הגבוה, באה לידי ביטוי בפעולות המופנות כלפי מושא המחלה. הדבר יכול להתבטא בהצקה בלתי פוסקת, מעקבים, הטרדות ואיומים, ואף גרוע מכך אם מושא המחלה מראה כי אינו מעוניין או חוטא באהבת מישוהו אחר. Erotomania היא תופעה בה החולה מאמין שמושא אהבתו מאוהב בו. כל פעולה או אמירה של האחר, ואפילו דחייה על ידו, תתפרש כסימן לאהבה מצידו כלפי החולה. כאשר מתברר שאין הדבר כך, מה שהתחיל כאהבה עדינה יכול להוביל לכעס, לשנאה ואף לאלימות ולרצח.

רות אליס (הבלונדינית היפה בראשית המייל) הייתה האשה האחרונה שהוצאה להורג בתלייה באנגליה, בשנת 1955, לאחר שרצחה את דיוויד בלייקלי, שהיה מאהבה בהפסקות במשך שנים. בלייקלי הכה אותה מדי פעם ואף גרם לה להפלה, אך על כל אלה סלחה לו. חודשים לאחר מכן קראה בשמו ברחוב, כאשר עקבה אחריו, אך הוא התעלם ממנה. על כך לא סלחה. מוכת מחלה ירתה בו אליס חמישה כדורים.

המדיום שהתמחה במיוחד במחלת האהבה הוא כמובן האופרה. כבר הזכרנו את ורתר של גתה. ז'ול מסנה הלחין את האופרה בעקבות הספר, וזו דרכן של אופרות שסופן טרגי (ואלה מרביתן) זכתה וזוכה להצלחה רבה. שייקספיר כתב את **אותלו** וורדי הלחין את קינאתו העזה של אותלו לדסדמונה המסתיימת בחניקתה והתאבדותו. שטראוס הלחין את **סלומה** בעקבות המחזה של אוסקר ווילד, והיא דורשת ומקבלת את ראשו של יוחנן המטביל שאינו משיב לה אהבה. גם **פנטום האופרה** של גסטון לרו שהולחן למחזמר על ידי אנדרו ובר, הגיבור המפלצתי החולה באהבתו לכריסטיין אינו זוכה כמובן בזמרת היפהפיה. מחלת האהבה מופיעה, בתוצאות עגומות מעט פחות, גם באופרות קלילות יותר; הספר **מסביליה** של רוסיני או **שיקוי אהבה** של דוניצטי, בהן קשישים חסרי חן מאבדים את זה כשהם נחלים ומתאהבים בצעירות, ומשלמים כמובן את המחיר בנלעגות ובוז. לעולם לא ילמדו. טוב שאין חלקנו עמהם.

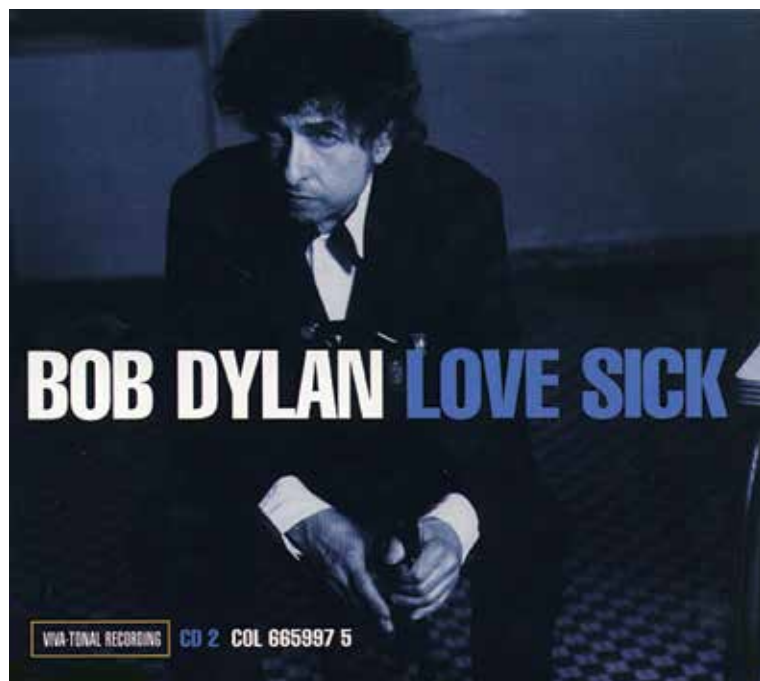
גם עולם הסרטים מכיר במחלה. בסרט **מיסטי** של קלינט איסטווד הופך סטוץ בבר למסכת התעללויות של הגיבורה החולה בשדר רדיו שהוא מושא אהבתה. השדר הופך לקורבן שאינו יכול להתחמק מהחולה הקטלנית. היא עוקבת אחריו, מגיעה לכל מקום ולא מניחה לו לרגע. בהמשך היא מנסה להתאבד, פורצת לביתו, הורסת את תכולתו ודוקרת את העוזרת. היא חוטפת את אהובתו תוך שהיא הורגת שוטר. בסופו של דבר נהדפת על ידי מושא אהבתה-מחלתה דרך

החלון ונהרגת. ברקע הסרט השיר "מיסטי" אותו מבקשת החולה להשמיע ברדיו שוב ושוב. בסרט של Audrey Tautou *À la folie... Pas du tout* – ובתרגומו העברי: **הוא אוהב אותי...** הוא לא, מתוארת אותה מחלה. הגיבורה החולה מאוהבת אהבה חסרת סיכוי בגבר שאין לו כוונה לעזוב את אשתו ההריונית. אשתו חושדת בו (ללא הצדקה) ועוזבת אותו ואח"כ מאבדת את התינוק בתאונה שיזמה החולה. כשמתברר לחולה שמושא אהבתה אינו מחזיר לה אהבה היא פוגעת בו עד לאובדן הכרתו ופציעתו. מאשפזים אותה, כנדרש לחולת אהבה במצבה, אך היא עובדת על הרופאים, משתחררת וסביר שתחזור לפגוע בו. אכן, נראה שנשים מועדות יותר לצדדים האלימים של המחלה.

Je suis" (בנפרד) Dalida, Lara Fabian, Serge Lama שרים "malade", אני חולה. אני חולם יותר, הפסקתי לעשן (מה שמראה שיש צדדים חיוביים למחלה). אין לי עבר. אני מכוער ומלוכלך בלעדייך. כמו יתום אני רוצה להמשיך בחיים שפסקו עם עזיבתך. מיטתי נדמית לי כתחנת רכבת. אני חולה, לחלוטין, כמו בילדות כשאמי יצאה בלילות והשאירה אותי לבד, מיואש. את באה והולכת כרצונך ואני משתגע. אני מרגיש כציפור מתה. שירי נעלמו ומילות התרוקנו. לבי חולה אנושות. אני חולה.

Henry Salvador שר על מחלת האהבה "La maladie d'amour". כשהאהבה צעירה היא יפה. אך אם תגבר יש להזהר, היא כמו נחש. אל תעירו אותה מחשש להכשה.

Michel Sardou שר אף הוא על "La maladie d'amour". היא מתפשטת בליבם של בני שבע ועד שבעים ושבע. האהבה היא נהר חבוי המאחד במיטתו שערות בלונדיניות אך גם אפורות (הידר!).

האהבה מביאה שירה ומרחיבה את עולמנו, אך יכולה גם ליצור סבל מתמשך ובכי, והכואבת מכל היא ההחלמה. היא מפתיעה את התלמיד בכיתה וגם את העובר ברחוב שלא ישבח את הבושם שהריח בעוברו. היא מתפשטת, מחלת האהבה.

Charles Aznavour מגדיל עשות; אצלו מתים מאהבה Mourir d'amour. הוא מנסה לטפס על קירות חייו החלקים אך מחליק אט אט למטה אל גורלו, למות מאהבה. העולם שופט אותו ואין לו מוצא אלא למות מאהבה. הוא מוכן לשלם עבור האהבה בחייו, בגופו, אך לא בנשמתו. בעיות העולם ואלה של האנשים אכולי השנאה אינן מעניינות אותו יותר. אם האהבה אינה חיה יותר, עדיף לסגור את הספר או אף לשרוף אותו. היא האביב והוא הסתיו, ודרכו כבר מסומנת, למות מאהבה.

Bob Dylan מצטרף למאבחי המחלה ושר "Love sick". הוא צועד ברחובות הריקים וחושב עליה. רגליו עייפות, העננים בוכים. היא הרגה אותו בחיוך והוא חולה אהבה. הוא רואה נאהבים אך הוא לבד בצל, חולה אהבה. השקט נשמע לו כרעם. האם היא תהיה אמיתית? אינו בטוח. חולה אהבה. הוא מנסה לשכוח אותה אך היה נותן הכל להיות איתה.

ה־Red Hot Chili Peppers שרים "Sick Love". להפרד מארץ עוץ ומכל מה שיש, להריח את הפרווק בשערה. יש

חברים רבים אך איש אינו נמצא. הלב חזק מהראש, והוא המוביל. אהבה חולנית שוטפת אותנו במורד הנהר. אהבה חולנית היא הקלישאה כיום. גיבורי־על נעלמים, תהילה נעלמת ואין תוחלת לריצה אחר הזנב. אהבה חולנית.

הנורא מכולם, כהרגלו, הוא Charles Bukowski ב"שירו Freedom". הוא שתה יין כל הלילה, וכשחזר שוב לא היתה בבית. הוא יודע שהיא משקרת תמיד. היא חזרה לפנות בוקר, מסריחה ומטונפת כמו חזיר. בעיניו הייתה עדיין יפה. הוא עדיין אוהב אותה אבל לא יכול יותר. בסכין קצבים חתך לעצמו את הביצים ושטף אותן באסלה. היא צורחת ולו כבר לא אכפת אם תעזוב או תשאר, ביד אחת יהדק מגבות לחלציו ובשנייה ימזוג לעצמו עוד יין.

אחד השירים היפים שנכתבו אי פעם, בכל שפה, הוא וידוי של אלכסנדר פן שאף זכה ללחן ולביצוע מתאים. היא, חולת האהבה, מזכירה לו את פגישתם הראשונה. ברור לה שיחזור אליה כאל לחם ומים. גם כשקילל אותה למוות, גם כשהובלה בשלו בנחשתיים המשיכה החולה לאהוב. אם יהיה זה שנית אל יהיה זה אחרת. הוא נקם בה עלבונות של זרים, נטש אותה עם ילדם המשותף והיא עדיין אוהבת. היה זה לא טוב, היה רע לתפארת, אך עדיין; אם יהיה זה שנית, אל יהיה זה אחרת. מתי כספי ב"בלוז חולה אהבה" מעביר אותנו לאווירה עליזה של לגלוג לחולי האהבה. עיני זולגות דמעות, אני אבוד, אני שבור, אני מחוסל, היא לא שמה עלי. מאז שהיא איננה כל העסק נשבר. אהבתי שהיא קראה לי מותק. אבוד

לי, אמות לי, כי רע לי בלעדיה. אני אבוד, אני שבור, אין לי כוח להלחם בבלוז.

לאה גולדברג מתוך מחזור שירי אהבתה של תרזה די מון;
קללה נמרצת זו שבה קוללתי,
שהתמימים קוראים לה אהבה –
הה, לו תדע מה בעיני שפלתי
איך מתבזה נפשי במכאובה.

בתלתלי מכסיף כבר חוט שיבה,
חכמת חיים רוממתי וגדלתי,
איכה ישרים ליבי שכה נואלתי
בגלל מבט אחד ללא תשובה.

ובמבטן הער של נערות
בנות שבע עשרה איני רוצה לראות
שחוק ניצחון ובוז ועקיצה.
באהבה הזו איני רוצה.

וגם תרצה אתר: בלדה לנערי שגדל
[לאחר שאהוב ילדותה גדל וייף מאד וביום אחד נשא אישה
יפה כמותו];

בלב הכפר בקתת עצים לי יש,
 ושתי עיני דולקות בליל כלהט אש.
 בל יקרב איש אלי

פן תאכלנו האש.

עוזי חיטמן לוקח את עניין חולה האהבה קצת יותר ברצינות.
 היא משגעת, ימיו לפניה היו שוממים והוא מצא אהבה
 בקליק אחד. חולה אהבה, נושם אהבה ומחייך אליה. איתה
 מצא טעם לחיים ואושר. הוא מצא אהבה.
 ברור שגם הקופסה האמוצה סובלת מן המחלה, ואף הקדישה
 שיר שלה לאבי ביטר.

אללי, מוקדש לאבי ביטר

אללי, הו אללי
 זולגות דמעה עיני
 מאדימות אוזני
 הומים בני מעי

אגור שם במושב
 בין תפוחי זהב
 אבעט לי בפרות
 אשחט תרנגולות

זה שיר הדיכאון
 עומד לי בגרון
 תוקף אותי באון
 ולא נותן לישון

אכרות את העצים
 אמעך את הביצים
 ארכב על החמור
 אפול לתוך הבור

הייתה לי אהבה
 אך היא אינה שווה
 אלך לי לצבא
 ככל בנות חווה

אוכל שמיר ושיית
 אשרוף כאן את הבית
 והעולם יידע
 אינני אגדה

הייתי נאהבת
 עתה איני נחשבת
 אשב על המגבת
 בבכי ועצבת

להתבונן בה

להתבונן בה גם כאשר היא
 לבושה כולה,
 יושבת, הולכת, עומדת
 בשיכול עקבי סטילטו,
 ההרגשה טובה יותר מלהרגיש
 כל אשה אחרת במיטה.
 ישבנה הנהדר, העגול, המורם
 מעם מחייך
 לעומתי מבעד לקפלי החצאית
 הצמודה
 המתנחשלים אלי וקוראים לי:
 בוא, בוא
 אנחנו כאן בשבילך.
 יש לה דרך לחפון את שדיה
 ולהגיש לי אותם כמנחה,
 להחדיר לשון עמוק לפי,
 לכרוך את רגליה על מותני
 ולתת לי לצלול בה עמוק
 עמוק.

אבל כשהיא כועסת השנאה
 דחוסה עד כי
 ניתן לחרות עליה בסכין.
 וכשהיא מואילה
 לחייך אלי מתחזקת בי
 האמונה בקיומו
 של הגיהנום.
 אני יודע שנשים אינן נעשות
 בוגדניות
 פחות עם השנים. הן רק
 לומדות לשקר
 טוב יותר ואני מסכים גם לכך
 איתה
 כי אחרת מה?
 וקרמוול אמר על אדם שנענש
 בביתור מעיו וסירוס כי לדעתו
 האיש אינו עליו
 פחות מכל אחד אחר שהיה
 במצבו.

Michel Legrand For Ever

יצאתי מהמטרו בקו 4 בתחנת Vavin בשדרות Monparnass. זו התחנה ממנה מגיעים למרכז קולינרי רציני הכולל, בין השאר, את La Coupole, Le Dome, La Rotonde, Le Sélect, Le Relais de L'Entrecote.

הפעם לא לכך כיוונתי, אלא ל-Théâtre de Poche הקרוב. בדרך אליו, מרחק צעדים ספורים, נכנסתי לכנסיית Notre-Dame-des-Champs, כנסייה עצומה ומרובת קימונים, שלהפתעתי הייתה כולה מוארת ודלתותיה פתוחות. בתוך הכנסייה עמדו עשרות אנשים, רבים מהם בני המזרח הרחוק, והאזינו לשירה קסומה, תפילת מלאכים.

על הדלפקים היו ספרונים שכותרתם *La Bible en Bref* – התנ"ך בקצרה. הספרון מחולק לפרקים מאז בריאת העולם, החטא הקדמון, יציאת מצרים, עשרת הדיברות, חטאי היהודים ודברי הנביאים, ואחר כך הולדת ישו ומעשיו, הסעודה האחרונה, מותו של ישו, השליחים והתקווה לעולם חדש.

ברוח התקופה הארץ שהובטחה לבני ישראל קרויה פלסטין. עזבתי את הכנסייה ואת השירה היפה, והמשכתי לתיאטרון, למופע מישל לתמיד.

מישל לגרן מת בשנת 2019, כבן 86. ידעתם שחי עד שנה זו? ידעתם שמת? האיש היה מלחין ופסנתרן בחסד. לא אחזור

על שמות כל היצירות שהלחין לסרטים ולמחזות וכן אלבומי המוסיקה שהוציא גם בשנותיו האחרונות. הכל נמצא ברשת. אזכיר רק כי **מטריות שרבור** שלו היה סרט מצליח מאוד גם בישראל ורבים יודעים לזמזם את הלחנים שלו עד היום.

לא כולם יודעים שגם את המנגינה לשיר זוכה האוסקר "The Windmills of Your Mind" כתב הוא. בשפת המקור נקרא השיר *Moulins de mon coeur*, דהיינו מה שאצל הצרפתים נמצא בלב, באמריקה נמצא בתודעה. הוא הלחין גם אופרה בשם "Dreyfus" על אותה פרשה, שהועלתה בשנת 2014 בהיותו בן למעלה משמונים, ואף המשיך להופיע.

הערב מוקדש לו וללחניו, תחת הכותרת שלמעלה; מישל לתמיד. הוא לא מת אומרת כותרת המשנה, המוסיקה שלו ממשיכה לחיות בתוכנו. נשמע טוב? זהו, שלא.

המופע הזכיר את צוות ההווי של הבקו"ם בשיתוף זמרי בה"ד 4.

שתי נשים ושני גברים קטעו את שיריו בזה אחר זה, בשילוב דאחקות, קפיצות והעוויות. אחת מהן אף המירה בשלב מסוים את שמלתה במחוך ובגרבי רשת, מה שגרם לגברים באולם רצון לכסות אותה במעיל.

היה קשה. כשיצאתי התפזרו גם באי הכנסייה הסמוכה. הצטערתי שלא נשארתי איתם.

בחטף ולתמיד

מלאו למעלה מארבעים שנה לחיי המשותפים עם ג'ואן. חיים טובים המשביחים עם הזמן, גם אם היו ויש מהמורות. לא כולם זוכים.

יש שאינם זוכים כלל לאהבה ויש שזכו רק למבט, לחיוך, לנפנוף יד לשלום וזאת הם נושאים איתם כל חייהם, ואין להם נחמה באהבה אחרת.

כך היה לדנטה. יצירתו הגדולה הראשונה, אוטוביוגרפית **החיים החדשים**, נכתבה בפרוזימטרון (שירה משולבת בפרוזה) והיא מוקדשת לאהבת חייו, ביאטריצ'ה. הוא פגש את הילדה היפה לראשונה בפירנצה, כילד בן תשע, ושוב בהיותו בן שמונה-עשרה, והתאהב בה נואשות. כך לאורך כל חייו. היא ברכה אותו לשלום, ויותר לא החליפו מילה. זו אהבה חד-סטטית, המתבטאת בשירים שהוא כותב לה. הוא מסתיר את אהבתו והיא מתעלמת ממנו.

הוא מתייחס אליה כקדושה, ומגיע עד כדי דימוייה לישו. היא מלווה במלאכים ובני האדם הסובבים אותה מתברכים והופכים לאנשים טובים יותר. גם מותה מתואר במונחים דתיים, והיא מגיעה מוארת לגן העדן בין הקדושים האחרים. מקומה של ביאטריצ'ה לא נפקד גם ביצירתו הגדולה של דנטה, **הקומדיה האלוהית**. וירגיליוס, המלווה את דנטה

במסעו בחלק הראשון, התופת, אומר לדנטה כי היא זו שירדה מגן העדן והורתה לו לסייע לדנטה במסעו בשאול. בהמשך מסעו, לקראת עזיבתו את הפרוגטוריום, נעלם וירגיליוס וביאטריצ'ה חוזרת. מכאן היא תלווה אותו במסעו בגן העדן. עצם המצאותה לצידו מעצים את חושיו, והוא מסוגל גם להתבונן בשמש ובשאר מאורות האש המצויים שם. ביאטריצ'ה היא המסבירה את הקשר בין נפשו של האדם לבין האלוהים, ואת מידרג הנשמות לפי קרבתן לאל. דנטה אף שם בפיה הסברים פילוסופיים, דבר שלא היה מקובל בתקופתו ואף לא בתקופות מאוחרות יותר.

הנה כי כן, אהבתו הבלתי מסופקת לאשה אותה פגש פעמיים-שלוש באקראי, והיא נישאה לאחר והוא נישא לאחרת, הפכה אותה לגיבורת אחת היצירות החשובות שנכתבו אי פעם. דנטה מת בשנת 1321.

נתקדם שש מאות שנים כמעט, ונתבונן בקפקא. הוא פוגש את פליצה פעמים ספורות במשך חמש שנים, הם מבלים יחד מעט מאוד ועיקר הקשר ביניהם הוא במכתבים, מה שלא מפריע להם להתארס פעמיים ולבטל את האירוסין. היא מתחתנת, עוברת לארצות הברית והופכת לאשת עסקים, הוא לא מאמין בנישואין, ואף טוען כי חבר נשוי חדל להיות חבר. עם זאת קיים רומן עם הסופרת ילנה ינססקה ומאוחר יותר התאהב בדורה דיאמנט, אך נישואין לא היו.

אהבתו לפליצה, לה הקדיש את סיפורו גזר הדין בערה בו כל חייו, למרות שהקשר ביניהם היה כאמור ספורדי ולא

ממש מומש. קפקא כתב לה ואודותיה שש מאות (!) מכתבים, שמבחר מהם יצא בהוצאת עם עובד ובתרגום אילנה המרמן, וכמו במערכת קשרים פיסית הוא פונה אליה תחילה בגוף שלישי ועובר בהדרגה לגוף שני. בחלקם הגדול הוא מתאמלל ומתייסר; "אני כנראה אפוף בענן של אומללות" הוא כותב. "הריחוק ביננו מכריח אותי לכתוב אליך כי אחרת אמות מרוב צער". "אינך מתעניינת יותר בקורותי". "זמן רב לא שלחת לי דבר". על האירוסין שלו לפליצה הוא כותב למקס ברוד: "נשיקת האירוסין גרמה לי בהלה".

המכתבים שנפרסו במשך שנים נכתבו במקביל ליצירותיו הגדולות, וכמו אצל דנטה ניתן לראות בהם אוטוביוגרפיה של הסופר לאותה תקופה. הוא מת הרחק מאהובתו בשנת 1934. ציליה דראפקין לא הייתה מוכרת לי ובישראל בכלל עד שמנחם פרי תרגם מידיש את שיריה בספר **ונשיקתי תהיה רוצחת** שהוציא בספריה הקטנה, וגם היום לא רבים מודעים ליצירתה של משוררת גדולה זו.

היא הכירה את אורי־ניסן גנסין כשביקר את חברותיה איתן חלקה דירה והתאהבה בו אהבה לבלי מיצרים. זו תלויה אותה כל חייה, גם מאוחר יותר כשתחתן, תעבור לארה"ב ותלד חמישה ילדים לבעלה. אחד מהם ייקרא אוריגנסין על שם אהובה ממנו לא השתחררה גם מעבר לים. גנסין היה נמען למאות מכתבים וטיוטות, דמות מרכזית בפרוזה שלה וההשראה לרבים משיריה.

גנסין התייחס אליה בעליונות ואף בבוז. היא ושיריה ששלחה לו עוררו בו לדבריו שעמום. היא המשיכה לכתוב לו ואף לנסוע בעקבותיו מעיר לעיר, ובעצם להציע לו את עצמה שוב ושוב. הוא בדרך כלל התעלם, והיא אף הגיעה לנסיון התאבדות בתליה. לבסוף הצליחה לפתותו ולשכב איתו רק פעם אחת, כשכבר הייתה נשואה. בעקבות האירוע אף שקלה להפרד מבעלה. גנסין שלא היה מעוניין בקשר הניא אותה מכך, והיא הצטרפה לבעלה בארה"ב.

בארה"ב הפכה דראפקין למשוררת אידיש גדולה ומעוררת מחלוקת. שיריה עוסקים באהבה ובתשוקה (אנו בתחילת

המאה העשרים). בארוטיקה ואפילו באלימות קשה בין האשה לגבר.

היא כותבת על גברת הקרקס הרוקדת בין פגיונות ורוצה ליפול ולהפצע כדי שדמה ילהיט את הקהל, על מאהבן של נשים רבות בו תנגוס בשיניה, על הגבר אותו היא רוצה לראות מת וזה שישתה את דמה מליבה אותו תפצע בסכין. היא כותבת על זה שהפשיל כותונת וחשף את עצמו ועל תולע אדום מלוכלך וארוך בו היא משחקת. היא כותבת על מי שתחת רגליו וזרועותיו היא שוכבת ואף על אורגזמה שהיא חווה. גנסין הוא הגבר עליו היא כותבת במשך כל חייה.

עוד טרם מלאו לה עשרים שנה, שלחה לגנסין את שירה **אם יבוא לעירי**. בשיר היא תיראה שלויה אם תפגוש אותו ואף תלחץ את ידו, אך אם תיקרה לה ההזדמנות תנשק אותו בחזה, ונשיקתה תהיה רוצחת. את דמו ואת ליבו תשתה. גנסין, בלי לומר לה מילה, תירגם ועיבד את השיר, עיבה אותו ופרסם אותו בשמו, ללא איזכור הכותבת האמיתית. עד גילוי הפלגיאט נחשב השיר לאחד החשובים בשירתו של גנסין. דראפקין, שנים מאוחר יותר, כשהעניין פורסם, לא כעסה. אוהבת ומעריצה כתמיד ראתה לעצמה כבוד באימוץ השיר על ידי גנסין.

היא נפטרה בשנת 1956, ורק לקראת מותה, לאחר שפרסם את ספרו **אצל**, התפכחה והבינה מי היה גנסין האמיתי ומה היה יחסו אליה.

וז'אק פרוור כתב את **ברברה**.

השיר מתייחס להפצצות הרבות שהיו מנת חלקה של העיר Brest במלחמת העולם השנייה, והוא מביע פסימיות לגבי האהבה והחיים בכלל. מבט אחד, מילים לא הוחלפו, אך ברור שהן לא תישכחנה על ידו לעולם; העיר, המלחמה והאשה:

"זכרי ברברה, הגשם ירד על ברסט ללא הפוגה, ואת צעדת מחייכת, פורחת, נוטפת מים תחת הגשם. חייכת ואני חייכתי אליך, אנחנו שלא הכרנו. זכרי. גבר עמד תחת מחסה וצעק את שמך; ברברה, ואת רצת לעברו. אל תכעסי על הקרבה שאני מרשה לעצמי. כך אני לאלה שאני אוהב, גם אם ראיתי אותם פעם אחת בלבד. כך אני לכל האוהבים גם אם איני מכיר אותם.

זכרי ברברה, אל תשכחי את הגשם היורד מאושר על פנייך המאושרים ועל העיר המאושרת, על הים, על המצבור ועל האוניה. הו ברברה, המלחמה היא מטופשת. היכן את עכשיו, תחת גשם הברזל, האש, הפלדה והדם? העננים גוססים כמו כלבים ונעלמים להירקב הרחק מברסט, ממנה לא נותר דבר."

יש לה דרכים

כשהייתי צעיר	יש לה דרכים נעימות
רציתי אש וזיקוקין וכוויות	לברוח מזיכרונות חדשים
כדי להרגיש ולהתרגש	אל זיכרונות ישנים
אך אז היא באה	טובים יותר
והשינוי התרחש	ממרחק השנים
יש לה דרכים נעימות	יש לה דרכים נעימות
לעשות דברים	להפנות מבט הצידה
גם אם המבט העצוב	ודווקא אז אני יודע
לא נעלם מעיניה	שהיא איתי
בהסכמה כמו בסירוב	והיא אוהבת.
יש לה דרכים נעימות	
לעשות אותו דבר	
אבל אחרת.	
דרוש מעט מאוד	
לעשות אותה מאושרת	
יש לה דרכים נעימות	
להמשיך לעבר האופק	
גם כשהוא טובל בים	
והשמש שקעה	
והוא נעלם	

בחזרה לפריס

חשבתי להתחיל את המייל הזה בשיר עם צרפתי עתיק על אביר החוזר לביתו לאחר המגיפה, אך במקום זאת נזכרתי במה שאמר פסקל, שכל הרע בעולם נובע מכך שאיננו מסוגלים לשבת לבד, בשקט, בחדר ריק.

אני יושב עכשיו לבד, בשקט, החדר איננו ריק. קירות רטובים ומלאי עובש, צבע וטיח מקולפים, תלויים בחתיכות על הקירות ומוטלים על הרצפה.

לא כך חשבתי למצוא את ביתי בפריס אחרי שנה וחצי של היעדרות קורונה.

מתחיל מרדף אחרי חברת הביטוח שכמובן מכחישה כל קשר לביטוח בכלל ולדירתי בפרט בנימוקים מן ההפטר. מתחיל דו שיח מייגע עם סוכן הביטוח ועם בעל המלון הצמוד לדירה, ממנו החלה הדליפה הרעה אל תוך ביתי.

המלון מתהדר בשני כוכבים. בחלק מהחדרים מיטות קומותיים לששה דיירים. בחלק מיטה זוגית. בראשונים מהגרים, חלקם מטופלים בילדים קטנים, וחסרי בית המשולמים על ידי שירותי הרווחה. באחרים מקבלות בנות את לקוחותיהן. המנהל תופיק הוא גבר במיטב שנותיו, חביב וידידותי, החולש על המקום בעזרת אשתו וצוות מהגרים, חוקיים או לא. שלא כמו חברת הביטוח הוא מכיר באחריותו להצפה.

כדי להשלים את הגזירות מתברר שהטלפון הקווי, האינטרנט והטלוויזיה לא עובדים. גם התקשורת עם הספקית קשה. לוקח יומיים ליצור קשר. נקבע מועד לביקור טכנאי. הוא לא מגיע. נקבע מועד נוסף. הוא לא מגיע. אני מנתק את כל המכשירים. בפעם הבאה אתקשר עם חברה אחרת. מודיע לבנק לבטל את הוראת הקבע.

קשה להתרכז. חושב על אלוהים. על פי אנסלם ו"ההוכחה האונטולוגית" בדבר קיום אלוהים, הקיימות היא תכונה. כיוון שאלוהים הוא ישות הכוללת את כל התכונות, הרי היא כוללת גם את תכונת הקיימות ולכן הוא קיים. אסכולות פילוסופיות שונות מצדדות בהוכחה ואחרות שוללות אותה. הגישה התועלתנית הרווחת בשולחנות לאס ווגאס, ברולטות של שונצינו ובמחנות הקיץ של הצופים, הלוא היא שיטת הצירופים לפיה האמונה באלוהים היא בחירה חופשית אך התוצאות נקבעות מראש. אם אני מאמין בו והוא אכן קיים, צדקתי וגן העדן יהיה שלי. אם אני מאמין בו והוא אינו קיים, לא הפסדתי מאומה. אם איני מאמין בו והוא אינו קיים, כנ"ל. אם איני מאמין בו והוא קיים דנטה כבר הסביר לאן אגיע.

אני מצטרף לבקשתו של ג'ורג' סמית אצל דונלוי; אלוהים, נא ספק לכולם כלי להשתין בו, כדי שלא ישתינו בשלי. כל אלה לא ממש עוזרים בפתרון הבעיות המיידיות הניצבות בפני.

אני מחליט לצאת ולנשום בחוץ. העיר מלאת אדם יותר מתמיד. במדרכות מוצבים שולחנות וכסאות וכל העיר היא

מסעדה ובית קפה. הנשים משחררות מחשופי קיץ נדיבים. הגברים מתעלמים. רק אני בפה פעור ועיניים פקוחות לרווחה. אין מסיכות ברחוב. יש במטרו, עם הכרזות על קנס בסך 130 אירו על מפירים. אני מנסה לטעון את הרב קו הצרפתי שלי במכונה. שוכח בה את כרטיס האשראי. חוזר אחרי דקה והוא כמובן איננו. השירים שמתנגנים עכשיו בראשי הם **מסייה ויליאם** של הקומפניון דה לה שנסון (הוא נרצח בסוף) **החיים הם כמו שן** של סרג' רג'יאני (עוקרים אותה בסוף) **פרננד** של ברל (פירוט מסע ההלוויה) ואפילו **אנקש** של ברכט ואלתרמן מפי אריק לביא (הוא הורג אותה). השיר **יש לי יום יום חג** לא מפציע לי, וגם לא **ירכיים לא משקרות** של שקירה. מתקשר לבטל את הכרטיס.

מתברר שבסופרמרקט כבר לא מוכרים את ההרינג בשמנת שהוא סיבה מרכזית לבואי לפריס. המאפיות פתוחות ומשפיעות עלי מטובן. רבות מהמסעדות החביבות עלי עדיין סגורות. כך Bofinger וכך Bel Canto. הרכבת הכחולה פתוחה למרות השיפוצים. המסעדה בפניה של Boulevard Diderot נסגרה לתמיד, אך זו שבכיכר פתוחה. המלצר החביב עלי יעבור בחודש הבא למסעדה אחרת, ב-Daumesnil. בימים שנותרו אנסה להתעלם מכל אלה. אצא ואחגוג בפריס שלי.

בחזרה לפריס 2 – תחת קורונה

כמו כל העולם, פריס עדיין תחת קורונה. שלא כמו בישראל, שם עומדים שעות בתור לבדיקה, כאן כל בית מרקחת העמיד אוהל קטן לבן על המדרכה לביצוע בדיקות, אין תורים, ותמורת 30 אירו מקבלים תוצאה טובה למשך 72 שעות בתוך 20 דקות.

יש מסעדות בהן בודקים באפליקציה, יש ששואלים בעל פה אם יש חיסון, ויש שמתעלמים. דווקא בבניין העירייה, בחנות המזכרות, לא התבקשתי לשום הוכחה.

מסעדות שהיו סגורות נפתחו, ושוב זכיתי לאכול בבופונדה מגש פירות ים ענק על קרח, אותו שטפתי בחצי בקבוק מוסקדה. עם תופיק, חברי החדש מנהל בית המלון הצמוד לדירתי, אכלתי בברברי שליד השוק קוסקוס כבש וטאג'ין. היה מצוין.

העיר הומה יותר מהזכור לי. המדרכות מלאות בשולחנות וכסאות של המסעדות ובתי הקפה. החנויות פתוחות, למרות שזו עונת ה־Vacances. המוזיאונים פתוחים וכך גם בתי הקולנוע. ברחוב אין מסיכות, אך בחנויות ובמטרו מקפידים. בעיר שבילי אופניים לכל כיוון. העיר נבחרה למקום הראשון ביחסה להולכי רגל ורוכבי אופניים (מרסיי מוצבת במקום האחרון).

בסוף השבוע הפכו רחובות שלמים לשווקים של Brocantes ועתיקות. ב־Place De Vosges לבדה הועמדו עשרות דוכנים.

רכשתי מסרק לכבשים ומכשיר החלקת שיער לעיזים. הם יצטרפו לאוסף המוזר בבלפורד.

פריס משנה את פניה. כתבתי בעבר על תוכניותיה של ראש העיר הידלגו, והיא אכן מממשת אותן. העיר ירוקה יותר, רחובות נסגרים, כאמור, ומשמשים הולכי רגל ואופניים, עצים ניטעים. הכוונה שממרכז העיר ועד סן זרמן הרחובות יהיו סגורים לכלי רכב שאינם נותני שירותים. ב 19 לספטמבר, במסגרת "פריס נושמת", תתקיים רק תחבורה ציבורית.

מקומות חנייה יוסבו להרחבת מדרכות ולצמחייה. 200,000 עצים יינטעו, ייבנו עוד דירות למיעוטי יכולת ואחרות ישופצו.

עם כל אלה מתכוונת הידלגו להתמודד לנשיאות צרפת בבחירות הקרובות.

בינתיים, בגיל 88, נפטר ז'אן פול בלמונדו, שהיה אליל נעורי ביחד עם אלן דלון, ז'אן לואי טריטיניאן ואחרים. על כל אלה כבר כתבתי בעבר. לא נחזור על קורות חייו מאז עד כלות הנשימה, על אהבותיו, הגמישות החייתית, על השמחה שהביא לכל צופיו. הוא היה התגלמות ה-panache, החיים, האהבה וההומור. אדית פיאף אמרה: "הכי טוב לצאת עם אלן דלון ולחזור עם בלמונדו". בלמונדו לא נמנע גם מהתייחסות לחיים מחוץ לסרטים; "אני מוטרד מהאלימות בשם הדת. כל אמונה קיצונית, ותהא זו נצרות, איסלם או יהדות, פסולה בעיני".

כל צרפת עצרה את נשימתה.

ואם מדובר על אלילים, חובה לכתוב על "אלביס הצרפתי" הלא הוא ג'וני האלידיי. במלאת ארבע שנים למותו, חגגה פריס בקונצרט שניגנה הלהקה שליוותה אותו, בהסבה זמנית של תחנת מטרו על שמו, ובהחלטה להעמיד פסל בגובה חמישה מטר (יש הטוענים לששה) של האלידיי על אופנוע ההארלי שלו וגיטרה בידו. את הטכסים כיבדו בנוכחותן אלמנתו והידלגו.

את פרשת המוסיקה נסיים עם תזמורת כלי נשיפה שניגנה ללא מורא הבה נגילה וירושלים של זהב בתחנת Chatelet. לא רק הסרטים והמוסיקה חגגו השבוע. במרכז פומפידו תערוכה יפהפייה של ג'ורג'יה א'ויקף. היא לא הצטרפה לאמנים האמריקאים שעברו לפריס בשנות העשרים והשלושים באומרה שפרוזה ושירה יכולים לנדוד, אבל ציור צריך את הבסיס שלו, ועבורה זו אמריקה. בחלק מעבודותיה אף שילבה את צבעי הדגל של ארצות הברית.

ליד מרכז פומפידו שכן במשך שנים מוזיאון הבובות, הקטן והמעניין. הגעתי שוב אך לצערי התברר כי הוא נסגר ללא עקבות, ממש כשם שנעלם הגלגל הענק בכיכר הקונקורד. ברובע השעון שמאחרי מרכז פומפידו נמצא גם אחד הגנים היפים של פריס, שהוקדש לאנה פרנק. בגן משפחות וזוגות מבליים ביום שמש, ולא בטוח שכולם קראו את ההקדשה בשלט הכניסה, את שירו הכואב של פול סלין החקוק על לוח מתכת או עמדו על משמעות פסל הברונזה שבגן.

האמנות החזותית קיבלה דגש נוסף, כאשר שער הניצחון הולבש כולו בגלימת קפלים, כהוקרה לכריסטו וז'אן קלוד. התמונה המצורפת אומרת הכל.

אני מסתובב ברחובות. לא תמיד במטרה ברורה. הכל טוב. רואה אנשים שיכלו להיות חברים שלי, נשים שיכולתי לאהוב, אבל כאן טוב לי לבד.

דרך חור המנעול

דרך חור המנעול
ראיתיו לראשונה
מחובר לאחי במקלחת.
לא הבינותי מהו.
לי אין כזה. בכלל.
כשיצא אחי יצא גם הוא
מתנודד כשיכור לפניו.
הוא היה ורוד ויפה
ושני כדורים מתחתיו.
לא התאפקתי ואחזתי בו
ונישקתי אותו ואת לשוני
החלקתי ואל פי הבאתי
וזו הייתה הרגשה
שלא חוויתי מעולם.
ואז ירד אל בטני
ואחי איתו ומעליו ומעלי
וחדר אל בין רגלי
ולא כאב בכלל
ואני בשמיים.

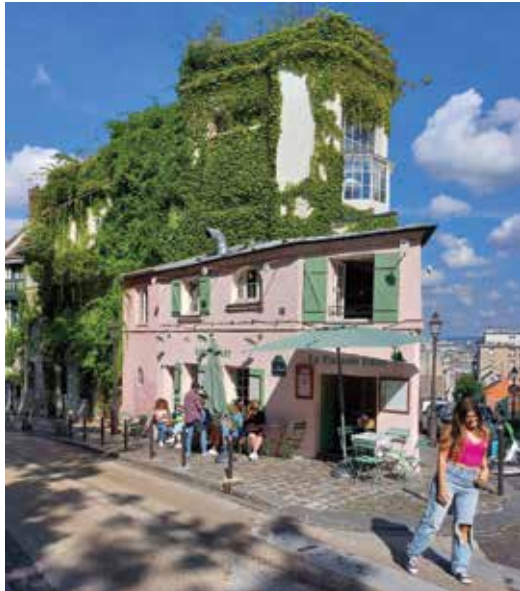
איך זה יכול להיות

איך זה יכול להיות
שאותן עיניים
רואות אותך הולך
ורואות אותך בא
ואותן ידיים אוחזות בשדי
ויורדות אל בין רגלי
ואותו איבר עובר מפי אל בין
רגלי
וחוזר ועולה לפי
ואותו הגוף, שלי,
מתהפך על בטנו והוא
חודר מאחורי ומכאיב
ואותן עיניים שוב
רואות אותך.
הולך.

מייל 28

מונמרטר

מרכזו לתיירים מיטבי לכת בעליות. בכבר טרטור משרבטים
ציורים, כנסיית הלב הקדוש עדיין קדושה, הארנב הזריז
עדיין זריז, הנשים נעשות צעירות יותר משנה לשנה והמתים
מתים יותר.

על משטרה ועוד כמה

פריס מלאה שוטרים. הם ניצבים בכל פינה, במדים שחורים, אפוד מלא, מכשיר קשר, ציוד התקפי, בזוגות או בחבורות, ברחוב או במטרו.

כמו בישראל, ובעצם כמו בכל מקום בעולם, הציבור מרבה לתקוף את המשטרה. יש הטוענים שהיא אלימה כלפי שחורים, ערבים ובכלל, ויש הטוענים שאינה עושה דבר לביטחון תושבי העיר, בעיקר ברובעים הקשים המאוכלסים במהגרים, אך לא רק שם.

השוטרים עצמם מאוגדים בוועדים ובכך מצבם שונה משוטרי ישראל. במספר אזורים בצרפת מסרבים לדוגמה השוטרים לאכוף את התו הירוק, בנימוק שהדבר יגרום להם עומס ובנוסף אינם רוצים להמצא בין הפטיש והסדן כפי שמצאו את עצמם במהומות האפודים הצהובים. בנוסף, רבים מהשוטרים אינם מחוסנים ולפיכך אינם עורכים ביקורות במקומות סגורים גם באזורים בהם הם פועלים בתחום.

סיפור פיקנטי כבש כאן את הכותרות; בקבוקי משקה פופולרי בשם True Fruits ידועים בתוויות הפרובוקטיביות שלהם, ובהן "אני שונא את בית הספר", "דפוק את השיטה" וכד'. הפעם נוספה תווית האומרת "ACAB", שהם ראשי תיבות, באנגלית, של "All cops are bastards". איגוד

השוטרים החזק הפעיל את השפעתו והמוצר ירד בחטף מן המדפים. צרפת מחאה כפיים.

לטענות גם גוון פוליטי, הימין רוצה משטרה חזקה ותקיפה יותר, והשמאל רוצה משטרה מכילה ומתחשבת יותר.

המשטרה נמצאת היום במרכז ההכנות של המפלגות השונות לקראת הבחירות הקרובות לנשיאות.

הנשיא מקרון אימץ השבוע המלצות של צוותים שמונו לפני כשנה לבדיקת תפקוד המשטרה. בנאומו לאומה הצהיר כי יוקם גוף פיקוח פרלמנטרי שיפקח על פעולות המשטרה, יחוקק חוק בטחון פנים שיתאים את סמכויות שירותי הביטחון לצרכים של היום, יקוצרו הליכי חקירה ותביעה, תתאפשר הגשת תלונות מקוונות, שוטרים יצוידו במצלמות, לתקציב המשטרה יתווספו מאות מיליונים, ובתוך עשר שנים יוכפל כוח השיטור.

גם לראש העיר פריס, הידלגו, שתרץ אף היא ככל הנראה לנשיאות, מחשבות בנושאי שיטור לקראת הבחירות. היא שוקלת הקמת כוח שיטור עירוני בהיקף של אלפי שוטרים, בתשובה לחוסר הביטחון שמרגיש חלק ניכר מתושבי העיר ש-82% מהם תומכים, על פי סקרים שערכה, בהקמת כוח כזה. המתמודדת הנוספת, מן הימין הקיצוני, מרין לה פן עורכת ביקורים תכופים בתחנות משטרה ומצהירה על תמיכתה הבלתי מסוייגת בשוטרים ועל הצורך לחזקם, למרות חקירה פלילית שערכה לגביה המחלקה למניעת שחיתות של המשטרה לגבי שימוש בלתי חוקי בכספי האיחוד האירופי

לצרכים מפלגתיים. תמיכתה של לה פן בשוטרים נושאת פירות; בסקר שנערך בקרב שוטרים מסרו כשני שלישי מן הנשאלים כי יתמכו בה בבחירות הקרובות. עוללות נוספות השבוע:

ה-TGV, הרכבת המהירה מאוד, חגגה השבוע 40 שנה לנסיעתה הראשונה. הרכבת מקצרת מרחקים במהירות 320 קמ"ש לכמאה מיליוני נוסעים בשנה. במקרים רבים היא מיתרת טיסות בשל סידורי הביטחון וריחוק שדות התעופה ממרכזי הערים. את חגיגות יום ההולדת כיבד בנוכחותו הנשיא מקרון.

נושא תחבורתי אחר, בים, מעורר גלים בצרפת; ביטול חוזה בעשרות מיליארדים של בניית צוללות בצרפת עבור אוסטרליה, ובנייתן בארה"ב כחלק מהסכם משולש בין ארה"ב, בריטניה ואוסטרליה, והכל מבלי לשתף את צרפת בשלב הדיונים ובשלב ההחלטה. המדינה כולה נסערת; הכנסות ענק שלא תתממשנה, מקומות עבודה ובעיקר פגיעה בכבוד הלאומי. אין פוליטיקאי או שדרן שלא התייחס לנושא. שגרירי צרפת במדינות המדוברות נקראו לחזור והמהומה רבה. וחשוב מכל אלה: הנהלת "מרקס אנד ספנסר" הודיעה כי חנויות החברה בצרפת תיסגרנה.

סולאנו' וקתריין

הדירה הראשונה שלנו בפריס היתה בבניין מלון ישן שהוסב לדירות מגורים קטנות ברחוב Gambey, בפנינת רחוב Oberkampf, ברובע ה־11.

הרובע היה בעבר משכן לבתי מלאכה ותעשייה זעירה. עם השנים עברו אליו סטודנטים וצעירים רבים שמחירי הדירות ברובעים ה"טובים" היו למעלה מיכולתם, ובהדרגה הפך לאחד הרובעים התוססים והמעניינים בעיר. הרחובות הומים בתי קפה, מסעדות, מועדונים, חנויות ספרים.

אוברקאמפ חוצה את Boulevard Richard-Lenoir (בו גר בשכבר הימים המפקח מגרה) ואת Canal Saint-Martin היוצאת מן ה־Seine ומהווה מקור משיכה ובילוי לצעירים כמו גם לזקנים, על גדותיה המשכנות חובבי פיקניקים וסתם יושבים מול המים, גשריה הירוקים היפים ובתי האוכל הפזורים לאורכה (ראה הממיל על מלון הצפון).

הדירה כללה חדר די גדול, שירותים ומרפסת קטנה שנסגרה ושימשה כמטבח. ברחוב למטה התיידדנו עם הקצב, בעל בית הקפה ובעיקר עם מוכר הגבינות שאימץ אותנו בכל ביקור.

הייתי נשאר שם בשמחה, אלא שתאונת אופנוע (אחת מני רבות והקשה בהן) הקשתה עלי מאוד את העלייה לקומה הרביעית, ולאחר שלא מצאנו דירה בסביבה עברנו לדירה

מוזנחת ברובע ה־12, בקרבת Gare de Lyon וה־Bastille, בקומה ראשונה ומעלית, אותה שיפצנו, הפכנו לבית הרחק מהבית ובה אנו מבילים עד היום.

הדירה נוחה וטובה, קרובה לבסטיליה ולגנים התלולים של Daumesnil, מרחק הליכה מ־Bercy מצד אחד ומ־Rivoli מצד שני. השכונה שקטה ונעימה, אך מדי פעם מתעורר געגוע לרובע הקודם והתוסס.

את הדירה קנינו מעזבון, ומספר חודשים אחר כך התקבל מכתב. הכותבת היתה אשתו של בעל הדירה שנפטר. היא סיפרה כי למרות היותה קתולית אהבה תמיד את ישראל והיא נרגשת שישאלים רכשו את הדירה. היא צירפה את כתובתה ומספר טלפון והזמינה אותנו לבקר. כך עשינו בנסיעתנו הבאה ופעמים נוספות לאחר מכן.

סולאנז' גרה עם בתה קתרין בכפר קטן לא הרחק מ־Orléans. ביתן היה אסם שעבר הסבה לבית אבן יפהפה של פעם, עם שטח אדמה גדול ומלא צמחייה משובבת את העין. יש לה אוסף סכינים מכל המסעדות בהן ביקרה בעשרות הרבות של שנותיה (היא כיום בת תשעים).

הבת עברה תאונה בנפילה מגמל באחד ממועדוני הים התיכון בצפון אפריקה ומאז איבדה חלק מיכולותיה. מנערה עליזה ואוהבת חיים הפכה למתבודדת, מאז לא היה גבר בחייה וגם חברות אין לה, פרט לאמה. תקופה מסוימת עבדה בספרייה בכפר אך לאחר מריבה עם ראש הכפר פוטרה, ומאז הן פחות או יותר מוחרמות.

סולאנז' עצמה היתה אלופת צרפת בריצה (או לפחות בנבחרת) ובעלה היה רוכב אופניים מצטיין שייצג את צרפת בתחרויות בינלאומיות.

הוא לא ממש רצה לעבור לכפר ולאחר שעברו חל בו מהפך. היה יוצא מהבית בבוקר עם עניבה וחזור בערב עם אחרת, לובש חולצה לבנה וחזור עם כחולה, יצא לשבועיים עם רנו וחזר עם פיז'ו, ולבסוף הודיע לה שהוא חוזר לפריס וקנה שם דירה, בה כנראה חי עם אהובתו. זו הדירה שקנינו.

אנו מבקרים אותן לעיתים ובעיקר מתכתבים. אין ברשותן מחשב. הן כותבות ומספרות על חיי היומיום, על ספרים שקראו, על החדשות בארץ (הן עוקבות אחריהן בעניין בעיתונים ובטלוויזיה), ודואגות כל אימת שקורים פה אותם אירועים שאנו כמעט הורגלנו אליהם. לכל מכתב מצורפים פרחים מיובשים, ציור קטן או קטעי עיתון.

בשנים האחרונות גם סולאנז' לא במיטבה, היא שוכחת וגם גופה בוגד בה, ובהדרגה חל תהליך של היפוך תפקידים. קתרין היא המנהלת את העניינים עכשיו.

קשה לחשוב מה יעלה בגורלה כאשר אמה לא תהיה איתה יותר.

על זיכרון ועל שכחה

(מייל זה הוא השלמה למייל 37 בכרך א')

במיתולוגיה היוונית היה לזיכרון מקום חשוב. Mnemosyne (בתמונה מימין) שילדה לזאוס את תשע המוזות אלות היצירה והאמנות, הייתה אלת הזיכרון. מקומה בין האלים היה מקום של כבוד כי הזיכרון הוא שמבדיל בין האדם לחיה והוא שמאפשר ללמוד מן הניסיון ולהתפתח. לצד הזיכרון קיימת כמובן השיכחה. זו אינה כולה שלילה, שכן היא מאפשרת להשתחרר ממועקות הכרוכות בזיכרוננו, לכן האמינו היוונים שבכניסה לשאול זורם הנהר Lethe, ממנו שותים המתים ואזי שוכחים את עברם.

גם היהדות מעניקה לזיכרון מקום נכבד. "זכור את יום השבת לקדשו", "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." וגו'. הזיכרון והשיכחה משמשים לעיתים בערבוביה. לגבי עמלק נאמר: "זכור את אשר עשה לך עמלק", אך בסיום אותו קטע בספר דברים נאמר: "תמחה את זכר עמלק מתחת השמיים". במדינת ישראל, בשל ההיסטוריה העתיקה וגם זו המודרנית של העם היהודי, רבים ימי הזיכרון והם מרוכזים בעיקר בין פסח ליום העצמאות; זכר ליציאת מצרים, יום הזיכרון לשואה ולגבורה, יום הזיכרון לחללי צה"ל, ועוד. הזיכרון הוא מוטיב מרכזי בספרות ובשירה.

אנו זוכרים את מנדל של הספרים של Stefan Zweig. המספר הוא בעל זיכרון פנומנלי אך דרוש לו גירוי חיצוני כדי להיזכר, ואילו הגיבור בעל זיכרון אבסולוטי אך לגבי ספרים בלבד. לא מצד תוכנם אלא מי כתבם, מתי הודפסו, מה מצבם הפיסי, מתי נמכרו לאחרונה ובכמה. כשהוא מאבד יכולת זו אין טעם לחייו.

אחד הקטעים הידועים ביצירתו של Thomas Hardy, בספרו *The Mayor of Casterbridge* (כן, זה שמכר את אשתו ובתו למלח תמורת חמישה גיניז) הוא צוואתו של Henchard בה הוא אומר: "איני רוצה להיקבר באדמה קדושה, בל יצלצלו עבורי בפעמון, שלא יראו את גופתי, לא יהלכו אבלים אחר ארוני, לא יישתלו פרחים על קברי ושאישי לא יזכור אותי".

גם הספרות העברית עוסקת בכך לא מעט. חיים גורי כותב: "רצוי שזיכרונותינו ינוחו בשלום על משכבם. לטובתנו". ספרו האחרון של א. ב. יהושע המנהרה עוסק בדמנציה. אובדן הזיכרון והבלבול שחוזה גיבור הספר, בצד המצוקה שהם גורמים לו, מעשירים למעשה את חייו וגורמים לו הנאות שלא היה חווה במצב רגיל. גם דוד גרוסמן בספרו האחרון **אתי החיים משחק הרבה** עוסק בכך. אחת הגיבורות יודעת שהחל בה הליך, שילך ויחמיר, של דמנציה. היא, קרוביה ואוהבה עורכים סרט בתחנות חייה של אמה כדי שהיא תוכל לצפות בו אחרי שלא תזכור דבר, אך לבסוף היא שוברת את המצלמה ועבורה "הכול יישכח".

בשנת תשל"ז הוציאה הוצאת הקיבוץ המאוחד ספרון צנום של שירי תרצה אתר ושמו **ארצות הנשיה**. זה היה הקובץ האחרון שיצא עוד בחייה. היה לי קושי רב להשיגו, ולבסוף יש בידי עותק עליו חותמת של ספריית אחד הקיבוצים. מכל בני המשפחה עוסק הספר רק בילדה ובסבתה שלקתה במחלת השכחה כשהמשוררת הייתה עדיין ילדה קטנה; "אף פעם לא אשכח איך שכחה פתאום הכל".

לעמנואל קאנט, הפילוסוף הרציונלי, היה משרת בשם למפה. לאחר עשרות שנות שירות הסתכסכו השניים ולמפה פוטר. כעסו של קאנט על משרתו לשעבר היה כה גדול, עד כי כתב לעצמו פתק: "יש לשכוח את למפה" ותלה פתק זה על הדלת. מה דעתכם, האם השיג הפתק את מטרתו? גם פריס זוכרת ומשמרת.

כדי לזכור ולשמר, יש הקפדה רבה על צורת המבנים וגובהם במרכז פריס. לא ניתן להשתולל, ולבנייה מוקצנת נשמר מקום ברובע La Défense או בפריפריה.

לגדולי האומה נשמר מקום של כבוד. מאתיים וחמישים הכנסיות משמרות את שמות הקדושים עליהם הן נקראות.

ב-Basilique Saint-Denis הנקראת ע"ש הבישוף הראשון של פריס, טמונים מרבית מלכי צרפת, מהמאה העשירית ועד המאה השמונה-עשרה.

ה-Pantheon, לשעבר כנסיית Sainte Geneviève, הוא משכנם של אנשי רוח וביניהם Hugo, Voltaire, Zola ולאחרונה גם

Simone Weil, המדינאית ניצולת השואה. זו האישה החמישית שגופתה נטמנה שם, לצד כשבעים גברים.

רחובות וככרות פריס משמרים את זיכרונם של אנשי רוח, אנשי צבא, מדינאים ואנשי מעשה. על בתים בהם דרו אנשי שם תופיע לוחית עם פירוט שמם ופועלם. ליד כל אתר או מבנה הסטורי יהיה שלט ובו כיתוב המפרט את סיפורו. בשנים האחרונות מוצבים שלטים כאלה גם בתל אביב.

ראשי מדינה זוכים, בנוסף, ששםם ייקרא על מרכזי תרבות, ספריות, מוזיאונים, שדה תעופה ועוד. אפילו דוד בן גוריון זכה ל־Esplanade David Ben Gurion על גדות הסיין ברובע השביעי, ויצחק רבין לגינה על שמו בפארק Bercy.

פריס זוכרת שוטרים ואזרחים שנהרגו ברחובותיה בקרבות עם הנאצים, ומנציחה אותם בלוחית במקום נפילתם. פריס זוכרת גם את הילדים היהודים שנשלחו למחנות הריכוז. על קירות בתי הספר בהם למדו יש לוחית שחורה המציינת בכאב את האירוע ואת מספר הנספים. Jean Ferrat (בשמו המקורי ז'אן טננבאום) בשירו העצוב והנפלא "Nuit et Brouillard" (לילה וערפל, כשם שנתנו הנאצים למיבצעי הגירוש וההשמדה), מתאר את המסע של מי שהיו אנשים ועתה אינם אלא מספרים. נאמר לו שיש לשכוח, שעבשיו משוררים כותבים על אהבה, שהדם שנקרש שייך להיסטוריה, אך הוא מסרב לשכוח ולהשכיח.

יש שכונות ורבעים המזכירים ערי עולם שלישי, בהם ההזנחה והעזובה פושים בכל. אלה מקומות שאינם מופיעים

על מפות התיירות, שהמשטרה חוששת להיכנס אליהם ותושביהם חסרי תקווה. כן, בפריס עיר האורות. אחד מהם הוא la rue oubliée de Paris (הרחוב השכוח של פריס) ששמו הרשמי הוא La rue du Professeur-Gosset. זה רחוב על הטבעת המקיפה את העיר, בין פריס ו־Seine-Saint-Denis. ברחוב ערימות אשפה וגרוטאות, מוסכים לשחיטת מכוניות, משאיות עוצרות ברחוב לקבל שירותי מין. ריב הסמכויות בין העיריות מונע טיפול במצב.

ברובעים במזרח פריס, לדוגמה Chapelle-Pajol אישה אינה יכולה לצאת לבד לרחוב. באזור Goutte d'Or המדרכות מלאות בהומלסים, חסרי תעודות וחסרי תעסוקה. אלימות, זנות עזובה ותושבים מאוימים וחסרי ישע מאפיינים גם את הרובע ה־20.

כל אלה נשכחים, אינם קיימים ופריס שותקת. משוררים צרפתיים רבים כותבים על הזיכרון ועל השכחה. Jacques Brel כותב דבר והיפוכו, כמו החיים עצמם. בשירו "Ne me quitte pas" הוא מבקש בבית הראשון שאהובתו לא תעזוב כי ניתן לשכוח את כל אי ההבנות, את הזמן שחמק ואת השאלות המיותרות שהרגו את האושר. הכל ניתן לשיכחה. ואילו בשירו "לא שוכחים דבר" On n'oublie rien de rien הוא אומר שלא שוכחים דבר, רק מתרגלים. לא מסעות, לא מחלות, לא מראות טבע, לא דמויות, לא פרצופים, לא נמלים, לא ברים ולא נשים. הכל כמו סרט על בוקר אפור בחיי מלח שיכור. וגם את האשה ללילה שזונחים בבוקר עם הבטחה

שלא תתממש לפגישה נוספת לא שוכחים. לא שוכחים דבר ממש כשם שהארץ היא עגולה.

Charles Aznavour שר "Non Je N'ai Rien Oublié" (לא, לא שכחתי דבר). בבית הראשון הוא מספר כי לא חשב שיתראו שוב, אך הוא לא שכח דבר למרות הזמן הרב שעבר מאז היו ביחד. בבית האחרון הוא מבקש כי תפנה עבורו רגע קט, אם גם היא לא שכחה את מה שהיה ביניהם. הוא לא שכח דבר. Prévert, בשירו הנפלא "Cet amour" (אהבה זו) רואה את האהבה מצד אחד אכזרית כמו הזיכרון (mémoire), אך מצד שני רכה ועדינה כמו הזיכרונות (souvenirs).

רחוק מפריס ומצרפת, חבל קוויבק שבקנדה אימץ כסיסמתו את האמירה: je me souviens (אני זוכר) המרכות את ההיסטוריה, השפה, המנהגים והתרבות הצרפתית שהוא משמר בצפון אמריקה דוברת האנגלית.

פיליפ רות, בספרו *Exit Ghost*, מתאר ראשיתו של תהליך שכחה אצל גיבור הספר. הוא שוכח לעיתים עם מי קבע פגישה והיכן, שוכח שמות, מחפש מילים הנשמטות מלשונו, וגם רישומים שהוא עורך לא תמיד מסייעים בעדו. נראה לו ששד מרושע שוכן בתוכו ונהנה להכשילו ולהובילו אלי חורבן.

בספרו **זכרונות מדומים** מתאר הסופר ההולנדי ברנלף את גיבורו הסובל מדמנציה. הדמיון והמציאות משמשים אצלו בערבוביה, וכך גם העבר וההווה. הוא מחליף בין אשתו לאימו שנפטרה לפני שנים, שוכח שמזה זמן רב פרש

מעבודתו ויוצא בבוקר למשרד, שוכח אנשים ומקומות ויוצר אחרים במקומם.

ולבסוף, גם מנחם בגין, בספרו על ז'בוטינסקי, אומר על מלאך השכחה: "לעיתים הוא מיטיב איתנו. כלום יכולנו להתקיים אלמלא הסגולה לשכוח? אולם לעיתים הוא מרבה להרע לנו".

האם לנשים יש נשמה?

בשנת 585 התקיים בעיר Macon אשר בחבל Bourgogne שבצרפת הכנס השני של המועצה הקתולית. במשך שנים רבות רווחה הדעה כי בכנס התקבלה ואושרה הקביעה כי לנשים אין נשמה, והדעות היו חלוקות רק בשאלה אם ההחלטה התקבלה ברוב של אחד או של שלושה. רק מאות שנים אחר כך התברר כי מדובר בקריאה שגויה של חומר הדיונים. יתירה מזאת, כלפי הכומר שהעלה את הסברה נטען: אם לאימך לא הייתה נשמה, סביר שנולדת לחזירה ולא לאשה.

עם זאת הדיון לא הסתיים גם אלף שנים מאוחר יותר. ב־1595 הופץ מניפסט שקבע כי לאשה אין נשמה, וספרות ברוח דומה הודפסה גם ב־Lyon בשנת 1647.

לאשה יש, כנראה, נשמה אך על פי הנצרות מעמדה נחות. כבר השליח פאולוס קבע שראש כל איש הוא המשיח וראש כל אישה הוא האיש. על האישה לציית לבעלה בכל דבר ועניין. המקור ההלכתי היה בעיקרו החטא הקדמון, אך בפועל נבע הדבר מהיות החברה פטריארכלית ורצון הגברים לשמור על מעמדם בכל תחומי החיים.

בימי הביניים וגם לאחריהם לא יכלו הנשים בצרפת, כמו בארצות אחרות, לשמש בתפקידים ציבוריים, לעסוק בעיסוקים רבים, להעיד בבית המשפט. רכושן של נשים

The First National Exhibitors' Circuit, Inc.
has official permission to present

"Auction of Souls"

Produced by W. N. Selig for the American Committee for Relief in the Near East
From the Sensational Book "Ravished Armenia"

Aurora Mardiganian herself appears in the film
and re-enacts all of her unspeakable adventures

Miss Mardiganian is the sole survivor of half a million Christian Armenian girls and the film shows truthfully and without exaggeration what she went through during two years in Turkish Harms and in the hands of Turkish Soldiers and roving bands of Kurds, before escaping to America.

PRINCESS—Week of July 7th
AFTERNOON 10c NIGHT 15c War Tax Included
NOTICE! CHILDREN UNDER SIXTEEN WITHOUT
ACCOMPANIED BY THEIR PARENTS OR
NOT, WILL NOT BE ADMITTED.

נשואות היה לרכוש בעליהן, והן חויבו לציית לבעל שאף היה זכאי להענישן בעת הצורך.

בסוף המאה השמונה-עשרה, בשנת 1791, פרסמה Olympe de Gouges (שבהמשך הוצאה להורג בגיליוטינה) את ה"הצהרה בדבר זכויות האיש והאזרחית" ובה האמירה כי האישה נולדה חופשיה והיא זכאית לזכויות שיש לגבר. ראשי המהפכה של 1789 לא התרשמו במיוחד ולא חשבו שהסיסמה "Liberté, égalité, fraternité" נוגעת גם לנשים. יותר מכך, נפוליאון פירסם בשנת 1804 את קובץ החוקים "Le Code civil" שבו, בין השאר, נקבע שוב שהאישה משועבדת לבעלה, זאת למרות שבתחומים רבים (לרבות לעניין היהודים) היה ליברלי ביחס לתקופתו.

בשנת 1848, אביב העמים, במהפכה שהפילה את השלטון המלוכני של לואי פיליפ והקימה את הרפובליקה השנייה קצרת המועד, עלה שוב נושא זכויות הנשים אך לא זכה לתמיכה. ב־1870 פרסם ג'ון סטיוארט מיל את ספרו המפורסם בדבר **שעבוד האישה**, שזכה להכרה רבה גם בצרפת אך לא הביא לתוצאה מעשית, כמו גם בארצו בה זכו הנשים לבחור רק בשנת 1918.

החוק משנת 1905 להפרדה בין הדת למדינה, לפיו נאסר על השלטונות להכיר או לתמוך בכל דת, יתרום בסופו של דבר גם למעמד האישה, ששחררה פורמלית מהגבלות הכנסייה. זכות בחירה לנשים פסחה על צרפת במשך שנים רבות. רק חמישים שנה אחרי ניו זילנד ושנים לאחר מרבית מדינות

המערב האחרות, הורשו הנשים בצרפת לבחור ולהיבחר (לזכות צרפת ניתן לטעון שבשווייץ זכו הנשים לזכות זו רק בשנת 1971). זה קרה בצרפת לאחר שתי מלחמות עולם, בשנת 1944, בצו שפירסמה הממשלה הזמנית בראשות דה גול, מה שלא הפריע לו להצהיר על שוני בין גברים לנשים (אולי בעקבות גתה) בכך שגברים לא צריכים לחוש אשמה בהיותם מטבעם פוליגמים, שלא כמו הנשים. בכך כיוון דה גול לדעת חכמי התלמוד שהתירו לגבר נשוי ללבוש שחורים ולעשות מעשה, אם כי לא בעירו.

בבחירות שהתקיימו בשנת 1945 כבר נטלו הנשים חלק, ובשנת 1946 נכללה בחוקה הצרפתית הפיסקה לפיה החוק מעניק לאישה, בכל התחומים, זכויות שוות לאלה של הגבר. מאז עברו בצרפת חוקים שונים בדבר מעמד הנשים, לרבות זכותן לנהל את רכושן ולעסוק בכל עיסוק ללא צורך בהיתר מהבעל, זכויות שוות באשר לילדים, הזכות להפלה בתנאים שנקבעו, אי אפליה בשל מין במקומות עבודה, החמרה בעונשים בשל אלימות כלפי נשים, חוקים כנגד צרכני זנות, ועוד.

אם נשווה את התהליך לזה של היהדות ומדינת ישראל, נראה דמיון רב. גם ביהדות הדרת נשים מקובלת. למרות שבמקור ליהדות, בתורה, נאמר בספר בראשית כי "בצלם אלוהים ברא אות, זכר ונקבה ברא אותם", מתפלל היהודי מידי בוקר "ברוך שלא עשני אישה" ואילו הנשים מברכות "ברוך שעשני כרצוני". כיוון ש"נשים דעתן קלה" הן פסולות

לעדות יחד עם שוטים, קטנים סומים, חרשים ומפריחי יונים, ועל פי התלמוד הירושלמי "מוטב שישרפו ספרי תורה ואל יימסרו לנשים".

גם באשר לנשמה אין ודאות כי לאשה ביהדות כל המרכיבים יש לגבר ובהם – הנפש, הרוח, הנשמה החיה והיחידה. הרמב"ם כמו גם הרמב"ן מתירים לכפות על אישה לבצע עבודה גם באמצעות שוט ולבעל מותר לבצע באישה אקטים מיניים גם כנגד רצונה. במסכת קידושין נקבע כי אישה נקנית בכסף או בשטר כמו עבד או בהמה, וגם על ידי בעילה (דבר שנחסך מהעבד והבהמה). הגירושין הם שוט בידי הגבר לא רק במקרי ניאוף אלא גם אם הקדיחה תבשיל או כי מצא נאה ממנה.

לא רק חז"ל והפוסקים בעבר הוסיפו החמרות וגידופים שאין מקורם בתורה. גם בימינו אנו מוצאים רב ראשי לישראל לשעבר שקובע כי אישה ששתתה ארבע כוסות תרצה לשכב עם חמור בשוק. זה תואם לרב חסידות ברסלב לפיו חתונה עם אישה כמוה כחתונה עם חמור. על פי רב אחר אם הבעל רצח את אשתו היא אשמה בכך, ורב אחר קובע שאם אישה נאנסה ונכנסה להריון ייזקף הדבר לזכות האנס, שכן קיים מצוות פרו ורבו. רב צבאי ראשי מודיע לנו כי בעת מלחמה מותר לאנוס גויות טובות מראה.

ברור כי רבים מבין הפוסקים, בעבר וגם כיום, אינם שותפים לאמור, חלקם מהכרה ובריש גלי, וחלקם מוצאים צידוקים כגון דווקא בהגנה על האישה; אם נצהיר כי "בת

מלך כבוד פנימה" נוכל למנוע ממנה להעיד, לקחת חלק בחיים ציבוריים, לבחור ולהיבחר. מטרת המגבלות דווקא להראות כי לאשה חשיבות עליונה על זו של הגבר, כך על פי נציג אגודת ישראל בבג"ץ הנשים החרדיות בשנת 2018. כידוע, אפילו במאה ה-21 לא יכולות נשים להיבחר כחברות כנסת במפלגות ש"ס ויהדות התורה.

בשנים האחרונות ניכרת מגמת החמרה בהדרת נשים לרבות במקומות ציבוריים, בתחבורה, גוברת מגמת ההפרדה בין נשים וגברים בלימודים, בתנועות נוער ובכינוסים. מה שהיה מקובל בציונות הדתית ובהתיישבות הולך ומשחיר והמפד"ל של פעם הפך לחרד"ל.

חוק להפרדת הדת מהמדינה, כפי שהוא קיים בצרפת ב-116 השנים האחרונות, לא חוקק עדיין, כידוע, במדינת ישראל ולכן מכוונת הדת רבים מתחומי חינוך, לרבות מעמד האישה. אצלנו זכות האישה לבחור הוכרה כבר בשנות העשרים של המאה הקודמת, כאשר למרות התנגדות עסקנים דתיים השתתפו נשים בבחירות למוסדות הישוב, וכך נקבע גם בחוקי מדינת ישראל עם הקמתה.

תשתוק

אני עדיין אוהבת
אני עדיין אותה
שפחה נרצעת
אני עדיין אותה
חיה נרדפת שאין
לה לאן לברוח
שהדרך אליה
פתוחה תמיד
ואני מחכה לך
אולם כשתחזור
אם תחזור
אל תתנצל
אל תספר
לי סיפורים
אל תחבר
לי שירים
פשוט תשתוק

כאשר אישה שואלת

היא אמרה:
כאשר אישה שואלת אותך
אתה אוהב אותי?
ענה תמיד:
מאוד מאוד יקירה.
אתה אוהב אותי?
מאוד מאוד יקירה,
אבל.
היא אמרה:
כאשר אשה שואלת אותך
על מה אתה חושב?
ענה תמיד:
עלייך יקירה.
על מה אתה חושב?
עלייך יקירה,
אבל.
היא אמרה:
כאשר אשה שואלת אותך
האם תוכל לחיות בלעדי?

ענה תמיד:
לא אוכל יקירה.
לא אוכל יקירה,
אבל.
היא אמרה:
אמור שוב הכל ובלי אבל.
מאוד מאוד יקירה.
עלייך יקירה.
לא אוכל יקירה.
כי כך ביקשת.
אבל.

רוצחים סדרתיים בצרפת

בתזמון מפתיע הגיעו לסיומן שתי פרשיות שנחקרו עד עתה ללא תוצאות במשך עשרות שנים, בשני צידי האוקיינוס. בסן פרנסיסקו הודיעו חוקרים כי פענחו את תעלומת הרוצח הסידרתי שנודע בכינויו ה"זודיאק", שרצח לפחות חמישה קורבנות בשנות השישים של המאה העשרים, ואף נהג לשלוח כתבי חידה לעיתון המקומי באשר למעשיו. בפריס, במקביל, התאבד שוטר ובמכתב ההתאבדות הודה כי הוא אחראי למקרי אונס ולרציחות רבות בשנות השמונים והתשעים, שנחקרו במשך שנים, עד כה ללא תוצאה. סקרנותי התעוררה. אנו רגילים לשייך רוצחים סדרתיים לארצות הברית בעיקר (אם כי גם לאנגליה היסטוריה מרשימה בתחום זה) אך מה המצב בצרפת, בתי השני? ובכן, גם לצרפת אין במה להתבייש.

במשך השנים, מאז המאה החמש-עשרה לפחות, פעלו בצרפת עשרות רבות מאוד של רוצחים סדרתיים והרי לפניכם כמה מהם:

האציל ואיש הצבא Gilles de Rais הוא המתוער הראשון ככזה. הוא נלחם לצידה של Jeanne d'Arc במלחמת מאה השנים ואף הגיע בהמשך לדרגה הגבוהה ביותר כמרשל של צרפת. לאחר הצבא פרש לאחוזתו, שם הפך לדרתי, תחילה

כנוצרי ואחר כך כמאמין בכת שטן. הוא נהג להזמין נערי מקהלה צעירים וביצע מעשי סדום ורצח בעשרות מהם. משרתיו הסתירו את הגופות. רבים ידעו על מעשיו, אך חששו להעיד כנגד איש חשוב ורב כוח זה. לבסוף הועמד לדין, הודה במעשיו (יש הטוענים שתחת איומים) והוצא להורג בחניקה ובשריפה.

באותה תקופה, אך ללא תיעוד רשמי, פעלו בפריס הספר Barnabé Cabard והאופה Pierre Miquelon. ההסדר ביניהם היה זהה לזה של סוויני טוד בלונדון (ראה מייל 39 בכרך א'). הספר חתר את גרונם של הלקוחות והאופה שילב את בשרם במאפים מעשה ידיו. אומרים שהמלך Charles VI היה שרוף על מעדנים אלה. יום אחד החל כלבו של אחד הקורבנות לנבוח כשהריח את אדונו, המשטרה חקרה ולבסוף הועלו השניים על המוקד בכלוב ברזל וביתם נהרס.

מהמאה השבע-עשרה אנו זוכרים את Catherine Monvoisin. היא עמדה בראש רשת של מגידי עתידות שמכרה רעלים ללקוחותיה והשתלטה על רכושם. בדרך זו מתו אלפי אנשים. היא הוצאה להורג בשנת 1680.

במחצית המאה התשע עשרה היתה Hélène Jégado משרתת ומבשלת בביתו של כומר. זמן קצר לאחר בואה נפטרו שבעה מבני הבית, לרבות הכומר. הלן הביעה זעזוע עמוק, ומכיוון שהדבר קרה בסמוך למגיפת כולירה, היא לא נחשדה. היא עברה ממקום למקום, ובאשר הלכה נוספו מתים למכביר, כולל בני משפחתה. רוב המתים נרצחו

בהרעלת ארסן. בסופו של דבר הורשעה והועלתה לגרדום בשנת 1852.

הרוצח Joseph Vacher פעל בסוף המאה התשע-עשרה. הוא אנס, רצח וביתר למעלה משלושים קורבנות ונודע בכינויו L'Éventreur du Sud-Est (המרטש מדרום מזרח) בהקבלה לג'ק המרטש בלונדון. סמלי הזהות שלו היו פנים מצולקות וכובע לבן מפרוות שפן. הוא הוצא להורג בשנת 1898.

המאה העשרים תרמה את תרומתה בנדיבות: הרוצחת Jeanne Weber רצחה למעלה מעשרה ילדים, כולל את ילדיה שלה. תחילה נשפטה על רצח שמונה, אך יצאה זכאית במשפט. מאוחר יותר הובאה לדין על שתי רציחות נוספות ואז הורתה בכולן. התאבדה בבית משוגעים בשנת 1908.

נזכיר את Henri Landru בכינויו כחול הזקן le Barbe-Bleue. הוא החל את פשעיו בהונאת קשישות וישב בכלא על כך. לאחר ששוחרר נהג לפרסם מודעות שידוכים בעיתונים. אלמנות רבות בעיקר (לאחר מלה"ע הראשונה) נענו למודעות, הפקידו בידיה את רכושן, ואחר כך היה רוצח אותן ומבחר את גופותיהן. חלקי גופות השליך ביער וחלקים אחרים שרף בתנור בביתו. בחקירה נמצא פנקס ובו רשימת הנרצחות, וכן שיירים שרופים של עצמות ושיניים. בשנת 1922 הוצא להורג בגיליוטינה.

מקרה שעורר הדים רבים הוא זה של Marcel Petiot, חייל משוחרר ורופא. בזמן הכיבוש הנאצי בצרפת ובאמתלה

שיעזור לפליטים שברחו מפני הנאצים, הוא היה מקבל מהם מזוודות ובהן תכשיטים ומזומן, רוצח אותם בגז ומשליך את הגופות לבאר מלאה בסייד. בדרך זו רצח כשבעים קורבנות. לאחר זמן התלוננו שכנים על הריח העולה מביתו והשוטרים מצאו בו שרידי גופות. הוא ניסה להתחמק בשמות מזויפים. לבסוף נתפס ובמשפטו טען שפגע רק במתנגדי צרפת החופשית. הוצא להורג בגיליוטינה בשנת 1946.

החייל המשוחרר Pierre Charral אנס ורצח נערים צעירים בשנות השמונים של המאה העשרים. התאבד בכלא טרם משפטו.

באותה תקופה נדד Francis Heaulme ברחבי צרפת כאלכוהוליסט ומשתמש בסמים, ומדי פעם התאשפז במוסדות פסיכיאטרים. הוא לא הצליח לקיים יחסי מין ורצח בין השאר קורבנות אונס שביצעו שניים מחבריו. הורשע בחלק מהרציחות ונידון בשנת 2004 לשני מאסרי עולם. גם המאה ה-21 מספקת לנו רוצחים סדרתיים בצרפת.

כבר בעשור הראשון של המאה רצחו Ludivine Chambet ו-Yvan Keller, בנפרד, עשרות זקנים וזקנות במטרה להשתלט על רכושם. היא היתה עוזרת אחות במוסד לזקנים אותם הרעילה והוא גנן שחנק את קורבנותיו בכרית. הוא התאבד במהלך משפטו והיא נדונה ל 25 שנות מאסר.

נסיים רשימה זו, חלקית ביותר, עם Michel Fourniret שכיניו "le tueur des Ardennes" שנדון לשני מאסרי עולם על אונס ורצח שבע נערות, ובהמשך הודה ברציחות נוספות.

אשתו הואשמה בסיוע ונדונה לשלושים שנות מאסר. הוא נפטר במהלך ריצוי העונש בשנת 2008.

לא רק רוצחים סדרתיים יש בצרפת. גם פדופילים סדרתיים פועלים בה, ועוד בשורות הכנסיה הקתולית. בימים אלה התבשרנו על דין וחשבון (הכולל אלפי עמודים) שהוכן בצרפת בעניין עבירות מין חמורות שבוצעו על ידי כמרים וכלי קודש אחרים במהלך המאה העשרים. עד כה פורסם כי עבירות כאלה בוצעו בקנה מידה גדול באירלנד, ארה"ב ודרום אמריקה. עתה הצטרפה גם צרפת לרשימה, במקום מכובד. לפי הדו"ח כשלושת אלפים משרתים בקודש (הקתולי, האוסר על כמרים יחסי אישות ונישואין) שמתוכם כאלפיים כמרים, התעללו בכ- 300,000 ילדים ונערים. הדו"ח מתייחס לתקופה מאז שנות החמישים, לא כי המצב קודם לכן היה שונה, אלא בשל הקושי להשיג נתונים קודמים. רבים מהקורבנות חששו להתלונן, וכך גם בני משפחתם והסביבה. גם כאשר דווחו הדברים לרשויות הכנסיה, הם טוּחוּ במקרים רבים.

כמו במדינות האחרות בהן רווחה התופעה, צפויה הכנסיה הקתולית לגל תביעות לפיצויים. האפיפיור פרנציסקוס פירסם ב־2019 הוראה המחייבת דיווח על כל מקרה של התעללות או טיוח, ועם פרסום הדו"ח הנוכחי הביע צער עמוק והזדהות עם הקורבנות.

נראה שהמצב אינהרנטי לכנסיה, כמו שהיה מזה מאות שנים. גם הפרדת הדת מהמדינה, לפני כמאה ועשרים שנה, לא סייעה לקורבנות.

בין כל אלה לקורונה, מי בא לחופשה בצרפת?

הקשר האמריקאי של La Mome Piaf

השנה התקיים, זו הפעם השלישית, פסטיבל ניו אורלינס בתל אביב. כמי שזכה לשהות בניו אורלינס בעת הקרנבל מידי שנה, עד לקתרינה ולקורונה, אני יודע להעריך את היוזמה, את המיגוון ואת האיכות של המופעים כאן. השנה התעלו המארגנים על עצמם, ויצרו בין שאר המופעים את "אדית פיאף בניו אורלינס", חיבור מפתיע ומרגש בין זמרת השנסונים הגדולה למוסיקת הג'אז. החיבור הוא דמיוני כמובן: פיאף לא ביקרה מימיה בניו אורלינס ושירתה לא התקרבה לנגינה השחורה. דווקא משום כך מהווה הצירוף הפתעה נעימה; קירוב תרבויות והרפתקה מוסיקלית מרנינה. דבורה בנאסולי (שהופעתה החיצונית מזכירה דווקא את ברברה) שרה נפלא לצלילי חבורת קשישים (שניים מהם חצו את גבול 90 השנה) המנגנים איתה בהתלהבות ובכישרון, ומעשה ההלחמה אכן מעורר את הקהל לדרישות הדרן. אחזור בקצרה מאוד על קורות חייה של פיאף, הלא הם רשומים עלי ספרים ומאמרים אין ספור, סרטים, תקליטים והכל בנוסף לתיעוד הופעותיה הרבות. כאן נתרכז בקשר שלה לארה"ב, מדינת האם של ניו אורלינס. ולמרות זאת בקצרה; נולדה בבלוויל ב-1915 (עדיין קיים השלט בחזית הבניין בו גרה), התעוורה בגיל צעיר במשך

מספר שנים, אמה זנחה אותה והיא גרה בילדותה בבית הזונות של סבתה.

בגיל 14 הצטרפה לאביה במופע קרקס רחוב. בגיל 17 ילדה ילדה שנפטרה בגיל שנתיים.

Louis Leplée שהיה בעל מועדון לילה גילה אותה, נתן לה את שמה La Mome Piaf (הציפור האסופית), הלביש אותה בשמלה קטנה שחורה, ארגן לה הופעות ולבסוף נרצח והיא אף נחשדה כשותפה למעשה.

בהמשך הוציאה תקליט, החלה להופיע ברדיו והפכה לזמרת הלאומית. תקופת הכיבוש הנאצי לא היתה היפה בחייה, והיא הופיעה בין השאר גם בפני קציני אס.אס. אחרי המלחמה נחקרה אך שוחררה.

רבים היו מאהביה, בעיקר בתחום המוסיקה; זמרים, מלחינים וכותבים. בין קשריה הרומנטים היו בין השאר איב מונטן, שארל אזנבור וג'ורג' מוסטקי. לכולם סייעה להתפתח ולהתפרסם.

ולענייננו, הקשר עם ארה"ב;

בשנת 1947 ערכה פיאף סיבוב הופעות בארה"ב בהובלת השיר הנפלא "La Vie en rose". במהלך שהותה שם פגשה את Marcel Cerdan. הוא נולד באלג'יר וכמוהו חווה בצעירותו עוני וחיי רחוב. בגיל 18 היה למתאגרף מקצועי וזכה באליפות מרוקו. בשנת 1948 כבש את אליפות העולם והפך לגיבור לאומי בענף שצרפת לא הצטיינה בו אז וגם עתה.

הוא הפסיד את האליפות ל-Jake LaMotta בדטרויט ב-1949, ולמרות שנקע את כתפו בסיבוב הראשון החזיק מעמד עוד תשעה סיבובים.

בפגישתם הראשונה ב-1947, עת הייתה בסיבוב ההופעות בארה"ב, התאהבו הזמרת הגדולה והאהובה והאלוף הנערץ נואשות, והוא זנח את אשתו ובתו. השניים היו לזוג הסלבס הנוצץ של צרפת. אהבתה של פיאף לסרדן הייתה סוחפת ואולי אף אובססיבית. הוא היה אהבתה הגדולה כל ימיה, למרות המאהבים הרבים שהיו לה לפני ולאחריו.

בטיסתו לניו יורק, לקרב החזור עם למוטה, התרסק המטוס בו טס וסרדן נהרג בגיל 33. הם היו ביחד שנה אחת בלבד. פיאף התרסקה רגשית. שנתיים לאחר מותו נפגעה קשה

בתאונת דרכים ומאז התמכרה למשככי כאבים ולאכזוהול.
את שירה המפורסם "Hymne à l'amour" כתבה לו כחודש
לפני מותו;

"השמיים יכולים ליפול והארץ להתפורר, אני מצפצפת על
העולם כולו כל עוד האהבה שולטת בבקרי, כל עוד גופי
רוטט תחת ידיך. הבעיות אינן חשובות כל עוד תאהבני.
אגיע עד קצה העולם, אצבע שערי לבלונד, אוריד את
הירח, אגנוב אוצרות, אתכחש לארצי ולחברי, אעשה כל דבר
אם אך תבקש.

ואם החיים ירחיקו אותך ותמות הרחק ממני, אמות גם אני
ואזי הנצח יהיה שלנו. אלוהים מאחד את האוהבים".

בשנת 1952 ומספר פעמים אח"כ הופיעה פיאף בתוכנית
של אד סאליבן, ביצעה את "Padam, padam..." ו-"Jezebel"
והייתה לכוכבת בינלאומית. בשנים 1956 ו-1957 הופיעה
באולם קרנגי הול והקהל פרץ במקביל בתשואות ובדמעות.
נפטרה אחרי מחלה קשה בגיל 47. היא קבורה בבית
הקברות Père Lachaise שם עליתי לקברה, כמו גם לקברם
של אוסקר ווילד, גיום אפולינר, אונורה דה בלזק, איב מונטן
וסימון סניורה ואחרים, מספר פעמים.
ושוב, תודה ליוזמי ולמבצעי "אדית פיאף בניו אורלינס".

La Baguette

"אמור לי מה אתה אוכל ואומר לך מי אתה" אמר Brillat-Savarin אותו הזכרנו בממיל קודם, וברנרד שאו אמר: "אין אהבה אמיתית כמו אהבת המזון". מי כצפתים חיים את האמירות הללו.

רבות נכתב על המטבח הצרפתי, אפילו על ידי בעבר. כמובן, לא ניתן להקיף נושא חשוב ומורכב זה, המשתרע על פני מסורות מגוונות ושונות של חמישה עשר אזורים בצרפת לפחות. לפיכך אתמקד הפעם ב־Baguette המסורתית (יש מיגוון באגטים נוספים שתקצר היריעה מהכילם).

האמירה "אם אין לחם שיאכלו עוגות" לא נאמרה, ככל הנראה, על ידי Marie Antoinette, אך הלחם אכן היווה את המזון הבסיסי בתקופת המהפיכה, וצרפתי ממוצע צרך כקילוגרם ליום, מה שהיווה את עיקר מזונו.

האצילים והבורגנים צרכו בעיקר לחם לבן, והעניים לחם שחור או אפור כשיכלו להרשות זאת לעצמם. מנהיגי המהפיכה קבעו מחיר תקרה ללחם אחיד (pain d'egalite) ואסרו, באיום מאסר, אפיית לחם אחר.

הבאגט הוא בסך הכל תערובת אפוייה של קמח, מים, שמרים ומלח, מאפה פשוט יותר מכל לחם, ובכל זאת הפך המוצר הפאלי הזה לאחד מסמליה הבולטים של צרפת, שתושביה

צורכים מעל 10,000,000,000 (עשרה מיליארד) יחידות לשנה, שהם מעל 30,000,000 (שלושים מיליון) יחידות ליום !!!

יש שלוש אגדות על מקורו של הבאגט; האחת – האופים של נפוליאון יצרו אותו בתחילת המאה השמונה-עשרה בגלל פשטות הכנתו בתנאי שדה וצורתו שאיפשרה לשאת אותו בכליהם של החיילים. השנייה – דווקא אופה אוסטרי (אוי לבושה) פתח באמצע המאה השמונה-עשרה מאפייה בפריס אליה ייבא מתכונני אפייה מווינה. על פי השלישית נוצר הבאגט לראשונה בתחילת המאה העשרים, באתרי עבודות של המטרו. באותם אתרים היו מריבות תכופות בין פועלים מאזורים שונים, נאסר על הפועלים להביא סכינים לאתר והיה צורך בלחם שניתן לבצעו בקלות.

יתכן מאוד שהאמת פשוטה הרבה יותר – הצרפתי אוהב לחם בכל ארוחה, ועוד עם ציפוי פריך. אם רוצים לחם טרי בכל שעות היום יש צורך בלחם קל יותר מהלחם הרגיל שמשקלו בין קילוגרם לשניים. ואכן, בניגוד לנו הקונים לחם גדול ומקפידים אותו, את הצרפתים ניתן לראות בכל שעות היום עם באגט או באגטים בידם, תחת הזרוע, בשקית או בסל. קרל מרקס אמר שעבודת האופה העמל בלילות, אינה פחות קשה מהעבודה במכרה. בתחילת המאה העשרים עבר בצרפת חוק האוסר עבודה לילית במאפיות. גם חוק זה תרם לייצור באגטים הדורשים לאחר ההתפחה הלילית רק כעשרים דקות אפייה לעומת לחם הדורש זמן אפייה ארוך יותר. כיום מותרת עבודה לילית, אך במגבלות שקובע החוק.

מעניין שבישראל היה קיים חוק כזה בין 1951 ל-1998, אך בשל חוסר אכיפה הוא בוטל.

ברור אם כן שחשיבותו של הבאגט אינה נופלת מכל עניין אחר, כלכלי, פוליטי או חברתי ולפיכך נערכת בכל שנה, מאז 1994, תחרות ה-"La meilleure baguette de Paris".

ארבעה-עשר חברי פאנל השופטים ובהם כותבי טורי אוכל, אופים שפרשו, זוכים לשעבר ומומחי קולינריה נאספים לקבוע מי יזכה ב-"Grand Prix de la baguette".

בכל שנה נרשמים לתחרות כמאתיים אופים המגישים שני באגטים מעשה ידיהם. אורך הבאגט חייב להיות 55-65 ס"מ, משקלו 250-300 גרם וכמות המלח 18 גרם לקילו קמח. חלקם נפסלים בהגשה, והשאר עוברים לשלב הבא.

הניקוד ניתן לחמישה קריטריונים; דרגת האפייה, המראה, הריח, הטעם והפריכות.

בשנת 2021 זכה במקום הראשון Makram Akrou, אופה מן הרובע השנים-עשר (הרובע בו אני נמצא בשהותי בפריס, וכל תושבינו אכן גאים בו), בן 42, יליד תוניס, שלאחר 20 שנה כאופה פתח מאפייה משלו ב-"54 boulevard de Reuilly".

כזוכה הוא קיבל מדליה, 4000 אירו וזכות לספק באגטים לארמון האליזה במשך שנה. כל זאת בנוסף לשלט הגדול שיתלה בחלון הראווה ולמוניטין שרכש.

למרבה הצער לא כל המשאלות תתגשמה. אמנם את הפרס לא ניתן לבטל, אבל ההזמנות מארמון האליזה לא תגענה. היו שלא אהבו את הרעיון שמהגר מוסלמי,

שהגיע לצרפת באופן לא חוקי (למרות שהתאזרח בהמשך).
זוכה בפרס היוקרתי לאפיית אחד מסמלי צרפת. חיפוש
ברשתות החברתיות העלה כי האופה שיתף בעבר אמירות
איסלמיסטיות קיצוניות כנגד צרפת והצרפתים. מארמון
האליזה הודיעו כי השנה לא תקויים המסורת הנאה של
הזמנת הבאגטים מהזוכה.
ולבסוף: אגוד האופים הצרפתי פנה ל-UNESCO בדרישה
להכיר בבאגט כמורשת בלתי מוחשית.

כבונוס לקורא שהצליח להגיע עד כאן, מצ"ב מתכון מוכח
וקל לאפיית באגטים אמיתיים:

1. בקערה גדולה מניחים 1 קילוגרם קמח, שקית שמרים
יבשים (11 גרם), 5 כפיות מלח, 2 כפיות סילאן,
3.5 כוסות מים.
2. מערבבים את החומרים היבשים. מוסיפים את הסילאן
והמים ובוחשים במשך דקה בכף עץ שהכל יתמוזג. לא
לשים!!!
3. מכסים בניילון ומניחים במקרר למשך הלילה.
4. מקמחים היטב את הבצק ועל המשטח המקומח מחלקים
לששה חלקים.
5. משטחים כל חלק לאורך הרצוי ולרוחב של כ-15 ס"מ.
מקפלים לאורך צד אחד עד האמצע, ומעליו את הצד
השני עד הסוף. יוצרים גליל שקצותיו מחודדים ומניחים
אותו בתבנית על נייר אפיה כשהתפר למטה.
6. אופים באמצע תנור שחומם מראש ל-225 מעלות.
בתחתית התנור כלי עם מים.
7. מוציאים ואוכלים. אפשר להוסיף חמאה ואפילו ריבה.

Le Pain Poilâne

בממיל קודם כתבתי על הבאגט, מסמליה המובהקים של הצרפתיות, אך לא על הבאגט לכדו יחיה האדם. גם לחם דרוש לו, ואם מדובר על לחם, מי לנו ומה לנו יותר מלחמו של פואלן.

על פואלן שמעתי לפני כעשרים שנה, כאשר קראתי בעיתון בפריס ש"האופה המפורסם ביותר בצרפת" נהרג כאשר הטיס הליקופטר בערפל כבד ליד החוף של Brittany. בהליקופטר היו הוא ואשתו.

פואלן ירש מאביו בשנות השבעים של המאה שעברה מאפיה בפריס ברחוב Cherche midi ובמהלך שנות השמונים ואילך הפך אותה לאימפריה של ממש, תוך שהוא ממשיך להשתמש בחומרי הגלם הטובים ביותר ובשיטות אפיה מסורתיות. המאפיה מייצרת את כל סוגי המאפים, שהמפורסם בהם הוא דווקא הלחם השחור – לחם פואלן.

זהו לחם שחור במשקל כשני קילוגרם האמור להשאר טרי עד עשרה ימים וטעמו החמצמץ הוא אכן טעם של פעם. הלחם מיוצר מחיטה מיוחדת אותה מגדלים ללא ריסוס וטוחנים בריחיים של אבן. התהליך שומר על המרכיבים הבריאים שלא כמו בקמח לבן. כל השלבים בהכנת הלחם: המחמצת, הבצק, השקילה, העיצוב, ההכנסה לתנור וההוצאה ממנו

נעשים ביד. אין מדובר בייצור סדרתי-תעשייתי, ולכן אין שתי כיכרות זהות.

הלחם נאפה על עצים מיוחדים, קשים ויבשים, בתנור לבנים הסופגות את הלחות וכך הוא מקבל את הקרום הקשה. המאפים, ובהם כמובן הלחם, נמכרים לא רק בצרפת; הם מיוצאים לארה"ב, קנדה, אנגליה, בלגיה ועוד וכיכבו בתוכניות בישול פופולריות כמרתה סטיוארט ואינה גארטן. הייצור מתבצע כיום בפרבר של פריס, אך המאפייה המקורית ברחוב שרש-מידי עדיין קיימת.

כיום עומדת בראש האימפריה ביתו של ליונל, Apollonia, הממשיכה להרחיב את תחום המוצרים ואת ארצות ונקודות המכירה שלהם.

היא אף פירסמה ספר אפיה (נמכר גם באמזון) בו היא מגלה את סודותיו של הלחם המפורסם.

לחם פואלן אינו נמכר רק במעדניות. ניתן למוצאו בחלק מרשתות השיווק, בדרך כלל מחצית הכיכר פרוסה ובניילון. אני לקוח מתמיד ומרוצה. בתאבון.

וברטולד ברכט כתב באופרה בגרוש, מפי מקי סכינאי, בתרגום
חופשי:

אתם המטיפים מוסר בשם אלוה
ומגנים כל פשע ומרמה
לפני כן תנו לנו פרוסה לבלוע
כי רק הלחם טוב לנשמה

גם הדלפון הוא בן אנוש לכן אומר
כי המוסר נסוג מפני הפת
וגם עני זכאי לפת קיבר
לפני שיעור בנימוסין ודת

ומכריזים אתם: הגיע קץ לזנות
אנחנו כאן נקבע את הכללים
אך משקרים אתם, קופצים על כל מזמוט
זכרו: הלחם גם לחמם של עניים.

ובאווריה אחרת, קטע משירה של נעמי שמר לחם האוהבים:

זיכרון הצעדים, זיכרון הלחישות
ויד זוכרת יד וכל מיני פגישות
כתוב הרי בחול, כתוב בכוכבים
כי המכאוב הוא לחם האוהבים

מלחם האוהבים נטעם בשניים
מייך הידידות נשוב נגמע
אותה האדמה, אותם שמיים
ועם הזמן תבוא הנחמה

La Course des Garçons et des Serveuses de Café

מירוץ המלצרים (כיום גם מלצריות, אך לשם הפשטות נשאר בהמשך עם מלצרים) הוא מסורת נאה בה נדרשים המשתתפים לנוע במהירות עם מגש ועליו כוסות ובקבוק מלא, לשמור על שיווי משקל, לא להפיל דבר, ולהגיע במהירות לנקודת סיום.

במקור נאסרה הריצה, ועל המלצרים היה ללכת מהר, אך לא לרוץ, בסגנון המלצרי ששימש אותם בעבודתם בבית הקפה. זוכרים את שאול לדני – ישראלי אלוף העולם בהליכה מהירה? כך פחות או יותר התחרו. כיום אין מגבלות על דרך ההתקדמות. בעבר נדרשה תלבושת "מלצרית" של מכנסים שחורים, חולצה לבנה ופפיון. בחלק מן המקומות ויתרו על כך, כשם שבמרבית בתי הקפה הדבר לא נדרש כיום.

העניין החל בתחילת המאה העשרים, כנראה במקביל במספר בירות באירופה, אך מקובל לחשוב שפריס הייתה הראשונה. המלצרים אז (מעטים כאלה נותרו היום) היו בעלי מקצוע וראו במלצרות קריירה לחיים ולא רק עבודה זמנית בין לימודים לנסיעה לחו"ל. אני זוכר כמה כאלה אפילו בישראל, במשכנות שאננים, פינק, אלהמברה.

התלבושת האלגנטית, יכולת התמרון הקרקסית כמעט עם מגש מלא בין השולחנות, היחס המתנשא ללקוחות ובעיקר

לתיירים היוו מקור לגאווה מקצועית, והתחרות הייתה רגע שיא של הוקרה למקצוע.

בפריס מתקיים המירוץ ביום הבסטיליה, בארבעה-עשר ביולי. צפיתי בו לפני שנים מספר. המסלול נמתח אז באזור ה-Marais לאורך כשלושה קילומטר. הוא לא התקיים בעשור הראשון של המאה העשרים ואחת וחודש רק בעשור השני שלה. בשנתיים האחרונות שוב לא התקיים בשל מגבלות קורונה.

גם ערים אחרות בצרפת מקיימות באותו יום מירוץ מלצרים: Grenoble, Rouen, Angers Besançon, Calais ועוד.

המירוץ אף אינו מוגבל לצרפת, הוא מתקיים בתדירות ובכללים כאלה או אחרים בעשרות מדינות ביבשות השונות, ומהווה מוקד משיכה תיירותי ומוקד התעניינות ובילוי לתושבי המקום. יש שהמירוץ כולל מסלול מכשולים, יש שהוא מתבצע על החוף ויש המתחרים על ספינת קרוז. אפילו בירושלים התקיים מירוץ כזה בשנת 2009. בחלק מהמירוצים זוכים המנצחים בפרסים שונים ובכל מקרה הזכייה היא מקור לגאווה.

שום סיפור על המלצר הצרפתי לא יהיה שלם ללא איזכור סרטו הנפלא של Yves Montand בבימויו של Claude Sautet, **מלצר** - Garçon משנת 1983. הסרט היה שילוב של שלוש אבני יסוד בתרבות הצרפתית: המלצר, בית הקפה וה-brasserie והחיים סביבם, ואיב מונטן עצמו. במשחקו הנפלא, בין קומדיה לרגש, שט מונטן בין נשים רבות, צעירות

בהרבה ממנו, עד שמגיעה האחת והיחידה. את תפקידו כמלצר, בתלבושת האלגנטית, הוא ממלא בגאווה, בהומור ובמיומנות עד למהפך הבלתי נמנע ולסוף העצוב. התמונות כאן אומרות הכל.

ועוד משהו על חתולים (למרבית הצער)

ממיל זה הוא השלמה לממיל החתולים של בודליר, והוא הוכחה נוספת לכך שאנו עוסקים בעיקר במה ששנוא עלינו. בממיל המקורי הזכרתי, פרט לבודליר, גם את צ'רצ'יל, דרווין, ניוטון, המינגווי ואולי גם חובבי חתולים אחרים. מסתבר שיש רבים נוספים הנוטים חיבה, משום מה, לחיה המתועבת הזו, ויש כאלה המכריחים אותי לחזור אליה.

קארל צ'אפק, הסופר הצ'כי הגדול, כתב את הסיפור **אביב החתולים** בו הוא מתאר את בריחתם לרחוב באביב למציאת בני זוג לזיונים וחזרתם לבעליהם, המקבל אותם באהבה כמו תמיד. בהמשך מביאה החתולה גורים לעולם אך מסלקים אותם ממנה, והיא עצובה אך אינה נוטרת טינה. מסקנתו מהשוואת החתולה לאשה שילדה תינוק, הינה שהאדם, בניגוד לחתול, מונע מכוח האינטלקט ולא מכוח האינסטינקט. ויש עוד; בסיפור "על מחשבותיו של החתול", הוא מספר על הסופר המטפל בחתולו ועל החתול שליבו יוצא אל בעליו העצוב. בסיפורים נוספים הוא מתאר את חי החברה של החתולים ויחסם לבני מינם ולכלבים, ואת אהבת המשחקים שלהם. הרבה חתולים לצ'אפק.

צ'אפק כתב גם ספר ילדים **אגדת החתול**, בו הנסיכה העצובה והבוכיה מקבלת במתנה חתול שחור, חיה שאינה

מוכרת עד אז בממלכה. את החתול כיבדו יושבי הארמון ואפילו הכלבים יראו מפניו, אך לבסוף נעשו חברים. הם עברו יחד הרפתקאות, הענישו את הרעים ועזרו לטובים.

ת.ס אליוט, חובב חתולים מושבע, מגדולי השירה במאה העשרים וזוכה פרס נובל לספרות, כותב בפואמה תרגיל **בחמש אצבעות** שורות קצרות לחתול הפרסי, אך מבלי להזכירו כלל. יצירתו החתולית הגדולה ביותר הן ביופיה, הן בהומור שבה והן בהיקפה (כמעט שלשים עמודים במהדורת הכיס של כל יצירותיו) היא **ספרו של פוסום הזקן על חתולים שימושיים** שאף הייתה ההשראה למחזמר *Cats* המדורג במקום מכובד במיוזיקלס של כל הזמנים, בתיאטרון ובקולנוע. זו פואמה נפלאה, מצחיקה וחכמה, המספרת על חתולים שונים וחייהם הנסתרים. פרקי הפואמה: מתן שם לחתולים, חתול הגמבי, עמידתו האחרונה של החתולנמר, רם טם הגורר, השיר של חתול הג'לי, מנגוג'רי ורמפל המקניט, דברי הימים הזקן, המלחמה הנוראה בין הפקינים לשוטרימים, מר מיסטופוליס, מקאוויטי חתול המסתורין, גאס חתול התיאטרון, באסטופר חתול העיר, סקימבלשאנק חתול הרכבות, איך פונים לחתול, החתול מורגן מציג את עצמו.

כל ניסיון שלי להסביר את שמות החתולים, עיסוקו של כל אחד, יחסים ביניהם וכלפי בני אדם, ובכלל, נועד לכישלון. לכו להצגה, ראו את הסרטים, אך בעיקר קראו את הפואמה במקור. היא שווה את הקשיים.

נטליה גינבורג, סופרת איטלקייה-יהודיה גדולה ולוחמת אמיצה בפשיזם, פרסמה ספרים, מחזות ומסות רבים. בנובלה **מזל קשת** החתול עדיין דמות שולית למדי. חתול סיאמי, לא ידידותי, משיר שער, מאבד עין בקרב חתולים ולבסוף נמסר לצער בעלי חיים. בנובלה **בורגנות** המצב אחר. החתולים במרכז. החתול הראשון רזה ועצבני, ניתן תיאור מפורט של תכונותיו הפיסיות והתנהגותו, ולבסוף מתואר האבל על מותו. החתול השני, שמן ועצלן, מהווה עבור הגיבורה אילאריה את הדמות החשובה ביותר בעולם כולו. כשהוא נפצע בקרב חתולים מלווים כל בני הבית את החלמתו ואף משדכים לו חתולה כבת זוג. כשהוא ובת זוגו נעלמים מרגישה אילאריה, הנקראת בפי משפחתה "חולת החתולים" נטושה ונבגדת. מילותיה האחרונות על ערש דווי: טפלו היטב בחתולים.

אחרי כל אלה ניזכר **בחתול במגפיים**, אותו סיפור בן מאתיים שנה ויותר מסיפורי האחים גרים. הבן הצעיר חשב שקופח בירושה כי זכה בחתול בלבד. הסתבר שהחתול יודע לדבר והוא בעל כישורים רבים אחרים. הוא התחבב על המלך, הרג את המכשף הרע ובזכותו זכה בעליו בידה של הנסיכה ומאז חיו בעושר ועושר..

החתול במגפיים מכבב במהדורות ועיבודים ספרותיים אין ספור (ראה החתול שמיל), ומאז שנות העשרים של המאה העשרים מופקים סרטי אנימציה שהוא ההשראה להם. החתול פליקס, שחור גוף ולבן פנים, נחלץ ממצבים

מסוכנים וגובר על המתנכלים לו. החל משנות החמישים הוא הפך לגיבורן של סדרות טלוויזיה רבות, ובהמשך גם של סרטים. לעומתו נוכל לראות את החתול פריץ, שקלטת שלו מצויה ברשותי, הנקלע להרפתקאות שונות. זהו סרט אנימציה פורנוגרפי, הראשון מסוגו, על בסיס ספר הקומיקס של רוברט קראמב (ראו מייל קודם המופיע בכרך א'). פריץ וחבריו עורכים אורגיות, נוטלים סמים, גונבים ומציתים ונלחמים בשוטרים. אומרים לי שסצנות המין מעוררות לא פחות מאלה של שחקני פורנו בשר ודם.

חתולים כיכבו לא רק בסרטים מצויירים. זכור לי הסרט המצוין אך הקשה *Le Chat*, המבוסס על ספרו של Georges Simenon.

בסרט, בכיכובם של Jean Gabin ו-Simone Signoret, זוג מזדקן חסר ילדים חי בפרבר ומתקשה להסתגל לשינויי הסביבה. אחרי עשרים וחמש שנות נישואין אין ביניהם תקשורת ישירה, והם מתקשרים באמצעות פתקים. הבעל

מאמץ חתול רחוב ונקשר אליו, ואשתו מקנאה ועוינת את החתול, וסביבו מתפתחת מלחמה. לבסוף הם מגיעים להבנות. את חובבי החתולים ניתן למצוא גם בקרב הציירים. דוגמה מובהקת לכך היא הצייר הרומנטי בן המאה התשע-עשרה Pierre-Auguste Renoir, שציור שלו נמכר בשנים האחרונות בשמונים מיליון דולר. רנואר אהב את הטבע וגם את הסובב אותנו בחיי היום יום, לרבות חתולים. בין ציורי החתולים שלו: הילדה והחתול, ילדה ישנה עם חתול, ג'ולי מאנה והחתול, חתול ישן, אשה עם חתול והאמא שמניקה את ילדה ולרגליה חתול.

בהקשר החתולי חובה להזכיר את מועדון *Le Chat Noir* במונמרט שהוקם בשנת 1881 ולמרות חייו הקצרים תרם את תרומתו לעולם התרבות של פריס יותר ממוסדות ותיקים ומאריכי ימים ממנו. אל הקפה-קונצרט, הקברט האוונגרדי הזה, שהתקיים במשך 15 שנים בלבד, התנקזו כל המה ומי של עולם הציור והספרות וסגירתו הותירה חלל של ממש. המועדון הותיר לנו את הכרזה המפורסמת של Steinlen ושאר ציורי החתולים היפים האחרים שלו.

בצד השני של האוקיינוס הגדול אנו מוצאים את אנדי וורהול עם ספרו 25 החתולים ששמש סם וחתולון כחול אחד. וורהול חי עם אימו בניו יורק בשנות החמישים, ביחד עם 25 חתולים, לפני שקנה את עולמו כחלוץ ציורי הפופ, לפני פחית המרק של קמפבל ומרילין מונרו. הוא אייר ספר ילדים בשם זה, עם כיתוב של אימו (בפועל צוירו בספר 16

בלבד). כיום נמכר עותק מקורי של הספר, שיצא במהדורה מצומצמת, בעשרות אלפי דולרים.

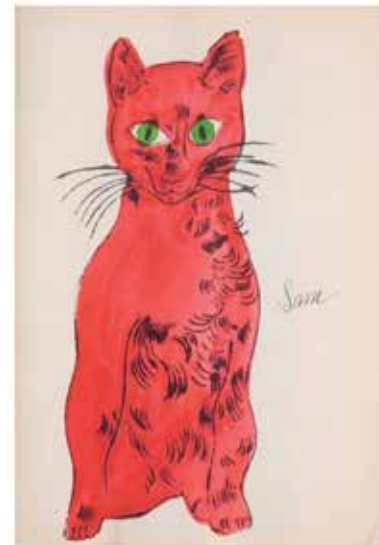
עשרות רבות של ציירים אחרים מצאו לנכון משום מה לצייר חתולים, אך בכך אסתפק הפעם ולתמיד.

בשירו היפה "Brave Margot" מספר לנו Georges Brassens על הרועה הצעירה מרגו שמצאה בשדה חתלתול שאיבד את אימו. היא חולצת שד ומיניקה אותו. למחרת נפוצה השמועה, וכל בני הכפר באים לצפות במחזה. כולם זונחים את עיסוקיהם: הגברים, נערי בית הספר ומוריהם, ראש העיר, הכומר ונערי המקהלה ואף השוטרים. מרגו אינה מבינה על מה המהומה, כנראה באו לראות את החתלתול.

נשות הכפר זועמות. הן מחסלות את החתלתול באכזריות (ייתכן שמקומו של חלק זה בסיפור גם בפרק השואל האם לנשים יש נשמה), ומרגו הבוכיה תינשא ותתנחם בבעלה, ומעתה רק הוא יראה את חמודותיה.

גם Yves Montand שר על חתול, זה של שכנתו "Le chat de la voisine". חתולה של השכנה זוכה לאכול מטעמים, מגרגר על שמיכת פוך, ומתעצל לרדוף עכברים. השיר אינו על האדם וסיבלו, על התינוק הקופא בקור, או על החייל שייפצע בקרב. הוא אינו על הפועל הנפצע במפעל ולא על הנערה הנובלת עוד טרם טעמה אהבה. זהו שיר על החתול המפונק של שכנתו.

ומכאן לקרל לנגפלד, גביר האופנה שנולד בגרמניה ועבד ונפטר בצרפת לאחר שניהל את בית האופנה Chanel. לקרל

היי חתולה היפה
היי הכתר על ראשך
היי בריאה ונחמדה
ותמליטי עשר גורים
(כך במקור).

הייתה חתולה בשם Choupette אותה אהב מכל אדם, האכילה בקוויאר ופטה אווז, העסיק שתי מטפלות עבודה, העסיק אותה כדוגמנית ואף הצהיר כי לו היה הדבר אפשרי היה מתחתן איתה. בצוואתו הוריש לה חלק ניכר מהונו שהסתכם במאות מיליוני דולרים. אמרנו כבר שהחתול הוא חיה ערמומית.

ומה אצלנו? כמו כל דבר במדינתנו, גם החתולים הם נושא פוליטי. בכנסת הנוכחית הציגה עצמה חברת כנסת במליאת הבית, בנאום הבכורה ההיכרות שלה, כ"דור רביעי למאכילות חתולים". עד להגשת התקציב לוועדת הכספים של הכנסת לא שמענו על כישורים נוספים או על פעילות אחרת שלה כנבחרת ציבור. עם הגשת התקציב התברר כי שוריינו 12 מיליוני ש"ח "לטובת רווחת חתולי הקהילה, שמירה על בריאותם, צמצום האוכלוסייה והורדת הנטל הכלכלי מהפעילים בתחום".

לא נשכח את הבלדה היפה והנוגה של אברהם חלפי המושרת בפי אריק איינשטיין על שלושה חתולים. ישבו השלושה בלילה תחת ירח נוגה, בפתח בית מיותם, שוחחו אך הרגישו בודדים, נאנחו, ידעו שלא יתחמקו מגורלם החתולי, והשתקו תחת הירח הנוגה.

ולסיום אשתף אתכם בשירו של דובי, בן כיתתי בכיתה ב' ובן למשפחת אוהבי חתולים, והכל למנגינת ה"הגיפ":

ועוד קצת על אופנה

בבניין היפהפה של Palais Galliera, עליו כבר כתבתי בעבר, מתקיימת תערוכה במלאת מאה שנה למגזין *Vogue*. הוא מגזין האופנה הוותיק ביותר בפריס, שראה ולפעמים הוביל מאורעות בתחום האופנה, התרבות, האומנות, הטעם והיופי וכמובן הידוענים והיפים-יפות. עד היום יצאו למעלה מאלף כותרים של המגזין, שהמשיך להתקיים אפילו תחת הכיבוש הנאצי עד שהכובשים אסרו על הדפסתו. עם שחרור פריס חזר לדוכנים. בשנות החמישים של המאה הקודמת פנה המגזין גם לעולם הספרות, והחל לפרסם כתבים של Mauriac, Sagan, Giroud, Genet ואף לעולם הקולנוע בליווי במאים ידועי שם. משנות השישים החלה מגמה אחרת של הדמות הנשית שעתה הייתה מגוונת יותר ומורכבת יותר. המגזין החל להקדיש מקום רב יותר לצעירות, ללבוש שהוא לא רק אלגנטי, ל-Prêt-à-Porter ולשחקניות צעירות. משנות השמונים והתשעים נמשכת המגמה תוך דגש על החצנה ונהנתנות. התערוכה כוללת פריטי לבוש, צילומים מעניינים ויפהפיים מכל התקופות, קטעי סרטים ווידאו, היא צבעונית ומרהיבה. ראוייה לציון Catherine Deneuve שהופיעה על שער המגזין שש עשרה (!!!) פעמים. ראו תמונות.

בסינמטק של פריס מציג Jean Paul Gaultier באופן אישי ותוך חתימה על הקטלוג, מבחר תלבושות שעיצב עבור מספר סרטים בלתי נשכחים. הוא החל בעיצוב תלבושות לסרטים בשנות השבעים, לאחר שהתקבל בבית האופנה של Pierre Cardin, ואת התיאבון לכך קיבל בהשראת הסרט *Paris Frills* מ-1945, שצולם בבית אופנה בפריס לאחר מלח"ע השנייה. בין הסרטים שתלבושותיהם בתערוכה: הטבח הגנב אשתו ומאהבה, אלוהים ברא את האשה, סוד הקסם הבורגני ועוד. וכמובן שלא נשכח את הנקודה הישראלית – גוטייה עיצב את השמלות המרהיבות של דנה אינטרנשיונל שלנו להופעותיה באירוויזיון.

וב-Musée de l'Homme מוסד וותיק ומכובד, מוצגת תערוכה על ההיסטוריה של ה-Sneakers, או בשפת ילדותנו נעלי התעמלות, שכבר מזמן אינן רק כאלה. זו הנעל הדמוקרטית. היום הן של כולם, מגיל ינקות ועד זיקנה, לכל מצב ולכל אירוע, בכל הצבעים, המידות והעיצובים, במחירים שווים לכל נפש ועד מותגים העולים כסף רב. במוזיאון מוצגות גם נעלי אספנים שמחירן מי ישרונו.

המנהל האמנותי של לואי ויטון – Virgil Abloh טוען שצעירים היום יעריכו סניקס יותר מציור של מאטיס, ואכן זוג הסניקס של קניה ווסט, ראפר, מפיק מוזיקלי ומעצב, מהנערכים בעולם, אותן נעל בטקס הגראמי 2008, נמכר במכירה של "סותביס" ב-1.8 מיליון דולר.

הסניקס הן פריט עיצובי מהנמכרים ביותר והמותגים המובילים שוכרים את שירותי טובי המעצבים לעצב להם סניקס שישרו את השוק הענק הזה.

מקור השם הוא בפועל באנגלית to sneak, להתגנב, כיוון שבניגוד לסוליות הקשות של נעלי העור, כאן הצעדים אינם נשמעים. כבר האצטקים ובני המאיה הכירו את מעלותיו של הגומי, אך עברו מאות שנים עד ששולב בנעל.

שחקני הכדורסל, הראפרים, רקדני הרחוב ושאר כוכבי תנועת ההיפ-הופ נתנו תנופה לסניקס בהופעותיהם ובמסעות הפרסום, וההמון אכן מזדהה עם המותגים שהם משווקים.

חברת התעופה האוקראינית הלכה צעד אחד קדימה – והחליפה את נעלי העקב של הדיילות לסניקס לבנות.

בפינת ההתאמות בתערוכה ניתן למדוד את כף הרגל של המבקר ולהתאים לו באופן אישי נעל למרות שיוצרה בהליך תעשייתי.

מתוך אמירות רבות על אופנה ומלבושים, בחרתי שתיים: הסופר, הפילוסוף, מבקר האמנות וכותב מרכזי של האנציקלופדיה הצרפתית Denis Diderot בן המאה השמונה-עשרה, כותב בציניות, בספרו זכרונות מחלוק הבית שלי, כנגד המהדרים בבגדיהם יתר על המידה בתקופתו, בשמו של אריסטיפוס: "הו דיוגנס, לו היית רואה את תלמידך אריסטיפוס עטוי במעילו המפואר, היית צוחק לו. מעילו של אריסטיפוס עלה הון תועפות. אתה שחייך היו חי שפלות רוח וקמצנות, לא תוכל לדמיין את חי החופשיים והמהנים. עזבתי את החבית כדי לשרת טירן והפעם תמורת שכר. חי טובים". הלבוש הוא אם כן הסמל ל"חיים הטובים".

נזכור שדיוגנס חי עוני בחבית, מתוך בחירה, ואילו אריסטיפוס, תלמידו של סוקרטס, שירת את דיוניסוס, התרועע עם זונות, לימד תמורת שכר, וחי חי נהנתנות.

ו-Gaëtan de Clérambault, שתרגם רבות לענף הפסיכיאטריה של צרפת, כותב כמאה וחמישים שנה אחרי דידרו על התשוקה האירוטית של האשה לבגדיה, מפני אחת המטופלות: "אני מרגישה רעד בגרון ובבטן, כמעט עד איבוד הכרה. אני אוחזת בבגד ומרגישה שמחה עזה עד עצירת הנשימה. אני שיכורה, לא שולטת בעצמי, אני רועדת מהתרגשות".

מעניין מה היה Gaëtan de Clérambault אומר על האפיפור
בנדיקט ה-16 חובב המותגים, שנעל פראדה, הרכיב משקפי
שמש יוקרתיים, וחבב כובעים מדוגמים.

לעומתו, האפיפור פרנסיסקוס, קיבל את תואר המתלבש
הטוב של 2013 מהמגזין אסקווייר, וזאת דווקא בזכות בחירותיו
הצנועות. הוא הבין שהאופנה משקפת את זה שלובש אותה.

י.ל. פרץ כתב סיפור, התאוה לבגדים. להלן תקציר:

באשי-גיטל הייתה אשת החסיד אלימלך. אשה כשרה
וצנועה. אינה מתעניינת בשמלות וקישוטים. בעלה משכנע
אותה להתקשט לקראת חג הפסח. היא נענית, חוסכת
בהוצאות הבית ובנדבות ועושה לה שמלה של משי עם
כסף מסביב. לחג השבועות מוסיפה חרוז מרגליות טובות,
לחג הסוכות שביס חדש ועגילי אבנים טובות. כך גם לראש
השנה, לחג הפורים, ומתנה קטנה לעצמה בכל שבת.

השטן ממשיך ללחוש לה והיא רוכשת אבני אודם, לשם,
ספיר. היא נסחפת. חושכת מפי הילדים, מקמצת בצדקה,
מוסרת את הילדים למלמדים זולים, מפטרת את המבשלת
ומביאה במקומה יתומה העובדת ללא שכר.

גם כשהיא נחלית ושוכבת במיטתה היא ממשיכה בקניית
בגדים ותכשיטים.

ואז מתברר שמישהו עושה שימוש בכל מה שצברה,
הבגדים מוכתמים בכתמי אוכל ומשקה, חלקם קרועים. ברור
שהיא ושאר נשות העיר מאשימות את היתומה ועושות
בה מעשים נוראים ומברחות אותה מהעיר. בסופו של דבר

מתברר שנשות השדים הן שלובשות את בגדיה בלילות,
בחינגות שהשדים עורכים.

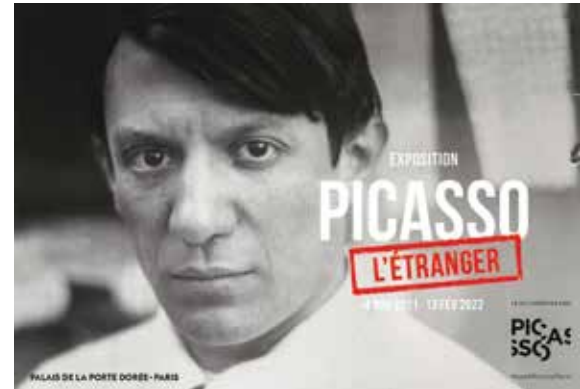
באשי-גיטל מתוודה על משוגותיה ונפטרת לעולמה.
בעלה החסיד יחפש וימצא את היתומה המעונה, יקדש
אותה לאשה והם יגדלו ילדים לתורה ולחופה ולמעשים
טובים.

ואנו זוכרים גם את Maupassant וסיפורו על הענק. אשה
רצתה להתייפות לקראת נשף וקיבלה בהשאלה מחברתה
ענק יקר. הענק אבד. היא ובעלה עבדו שנים בפרך, חי
מצוקה ועוני, כדי לרכוש ענק זהה לו שיוחזר לחברה. ואז
אומרת החברה בפליאה: הרי היה זה חיקוי בלבד, חיקוי זול.
חייהם של בני הזוג ירדו לטמיון לשווא.

L'Étranger – פיקאסו הזר

כבר כתבתי בעבר על ה-Palais de la Porte Dorée, המוזיאון הלאומי להיסטוריה של ההגירה, וזאת בהקשר של הצוענים בצרפת. הוא נבנה בשנת 1931 לרגל התערוכה הבינלאומית של מושבות צרפת שהתקיימה בפריס, כאשר צרפת הייתה עדיין מעצמה קולוניאלית שהתפשטה מעבר לים. במשך השנים, כאשר שעבוד ארצות אחרות כבר לא היה אופנתי כל כך וככל שהאימפריה דעכה ונפרדה מהקולוניות, הוא עבר שינויי שם שונים; מוזיאון צרפת שמעבר לים, מוזיאון אמנות אפריקה ואוקיאניה, ולבסוף קיבל את שמו הנוכחי, המוזיאון הלאומי להיסטוריה של ההגירה. הבניין ענק ורב אגפים, עיטורי קיר מתארים את תרומת המושבות לצרפת, וציורי תקרה וקיר את תרומת הצרפתים למושבותיהם. הבניין עצמו שווה ביקור וכך גם התערוכות הקבועות השוכנות בו.

אני הולך למוזיאון לאורך שדרת דומניל, זו היפה עם קשתות הרכבת שהיו לגנים תלויים מעל, ולחנויות נאות למטה. בדרך אני עובר בהצטלבות קטנה, ובה גינה ושלט. זהו אתר זיכרון צנוע למוסה עבדי ואודט רונזשטוק, שהקימו בזמן השלטון הנאצי את רשת מרסל, שהצילה מהשמדה למעלה מחמש מאות ילדים יהודים. זאת עשו בעזרתו של

בתערוכה מתוארים האירועים בחייו, והיצירות השייכות לכל תקופה:

1881-1899 – פיקאסו הספרדי גדל ופועל באנדלוסיה ובקטלוניה אך אינו מוצא את מקומו. תמונות ילדותו בהמשך.
1900-1906 – לאחר מספר ביקורים הוא משתקע בפריס, לאחר שנדחה על ידי המילייה הקטלני. ציורי התקופה מציגים נכים ועוורים, נשים זנוחות ומוכות, זונות וקרקסי רחוב. עצב, עייפות ומלנכוליה. ב־18.6.1901 כותב קומיסר המשטרה למנהל הכללי כי פיקאסו לא נרשם כדין במשטרת ההגירה, וכי הוא גר עם אדם הנמצא תחת מעקב כאנרכיסט. פיקאסו נעשה חשוד.

פול רמונד, הבישוף של ניס, שפיזר אותם במוסדות קתולים. הבישוף ושני כמרים נוספים קיבלו בישראל את אות חסידי אומות העולם. מרגש.

במוזיאון מתקיימת עתה תערוכה הנקראת "Picasso l'étranger" – פיקאסו הזר. התערוכה כוללת כמובן מיצירותיו, בציור, ברישום, בפיסול, אך שונה מתערוכות אחרות שלו, והן כידוע רבות מני ספור, בכך שהיא מתרכזת בחייו בתקופות השונות, בצילומים, במסמכים, בעדויות כתובות ומצולמות; חייו של האמן הגאון שהיה כל חייו מהגר ללא אזרחות, ומכאן הקשר שלו למוזיאון ההגירה.

1906-1914 – הוא יוצר קשרים עם גולים נוספים ועם אנשי רוח, וכן בעלי גלריות וסוחרי תמונות. השנים האלה הן שנות הקוביזם שלו, הזוכה למתקפה מצד מבקרים ופוליטיקאים הטוענים להשפעות גרמניות וספרדיות במקום ציור צרפתי מכובד.

1917-1939 – לאחר מלחמת העולם הראשונה הוא עובר מהפך ויוצר עבודות ניאו-קוביסטיות, קלאסיות, סוריאליסטיות, פיגורטיביות ואף פוליטיות. הוא יוצר קשרים עם הבלט הרוסי, עם חוגי אריסטוקרטיה וגם עם גורמים מעבר לים כ-MoMA בניו יורק. בשנות העשרים המוקדמות התקבצו משוררים

סוריאליסטים – Paul Éluard Louis Aragon, André Breton ואחרים וקבעו כי פיקאסו הוא "הגאון של התקופה, צייר שלא היה כמותו" וראו בו את גיבורם. גם ציירים נודעים כ-Dalí ו-Miró ראו בו מקור השראה. ב-26.6.1935 מבקש פיקאסו, עדיין במעמד גולה, תעודת זהות צרפתית.

1939-1945 – פיקאסו נקרא ב-7.9.1939 למשטרה המקומית, כמו כל גולה, ונדרש לבקש אישור לכל נסיעה שירצה לבצע. יצירתו הנודעת גרניקה, המביעה התנגדות לפשיזם, מעמידה אותו בסכנה. הוא מחלק את זמנו בין פריס ורויאן. ב-3.4.1940, חודשיים לפני כניסת הגרמנים לפריס, הוא מבקש אזרחות צרפתית וכמובן אינו זוכה בה. לאחר הכיבוש רואים בו הגרמנים אמן דקדנטי ומתנגד פשיזם. הוא לא לוקח חלק בפעילות המחתרת ומוריד פרופיל.

1944-1973 – הן השנים הטובות בדרום צרפת של היווצרות ההילה של פיקאסו העוזב את פריס. למרבית הבושה הוא עדיין לא מקבל אזרחות, אך מוענק לו מעמד של "תושב מועדף" שיש לחדשו מדי עשר שנים, בזכות תרומתו האמנותית. המוזיאונים חוגגים בתערוכות מיצירותיו. בדרום הוא יוצר בהיקף אדיר ואף חוגג ללא הרף עם חברים וידוענים. עבודותיו נמכרות בסכומי עתק.

אין ולא היה, לדעתי הצנועה, אמן רב כשרון ורב תחומים כפיקאסו, והתערוכה משקפת זאת היטב.

לא צירפתי יצירות שלו כי לא ניתן להקיף את פועלו, אך ניתן לראותן בכל אתר ואתר, בין אם במוזיאונים ובין אם באינטרנט.

המוסיקה של פעם עדיין מתנגנת

כמו בישראל, ולמעשה בכל העולם, כבשה האמריקניזציה חלקים גדולים באורח החיים בצרפת; בביגוד, בביטויים שחדרו לשפה, באוכל המהיר, בתרבות הצריכה, בתרבות הפנאי, בדיאטות ובשמירה על כושר גופני ובעצם בכל התחומים. הצרפתים מנסים לשמר את התרבות הצרפתית בכל דרך: בהסברה, בחוקי שימור ובתקציבים נדיבים לספריות, למוזיאונים ולמפעלי תרבות. במכוון כדוגמה איזוטרית, אציין שיש סיבסוד לדוכני העיתונים הפזורים בפריס ומהווים אחד מסמליה, כדי שימשיכו לשרוד. האינטרנט חיוק כמובן את מגמת האמריקניזציה והגלובליזציה, שפתו העיקרית היא האנגלית וענקי הרשתות והמחשבים הם אמריקאים; מיקרוסופט, גוגל, אפל, אמזון וכל השאר.

לי, התייר הנצחי בעיר האורות, עדיין נותרו כמה נחמות. בעל הקסקט (סימן היכר צרפתי מובהק) ושפם האדירים Riton La Manivelle מנגן על תיבת נגינה המופעלת במנואלה ובולעת כרטיסים מנוקבים, כמו אלה שהיו פעם במכונות I.B.M. כך הוא מחייה את ה־flonflons ואת ה־ritournelle. את המוסיקה הוא מלווה בשירה ומעודד את הקהל להצטרף אליו, ואף מחלק שירונים להנאת המכורים. זאת הוא עושה כבר עשרות שנים.

מופיע בכל יום ראשון בכיכר בקצה רחוב השוק המפורסם Mouffetard ליד כנסיית St. Medard שמעשי כשפים נאסרו בה בפקודת המלך (יש שלט כזה), באקורדיון ובשירה. לעיתים מופיעים איתו נגנים או זמרים נוספים. לצלילי השנסונים מתאסף קהל, חלקו תיירים מזדמנים וחלקו מעריצים קבועים. תענוג להצטרף לשירה ובעיקר לריקודים המבוצעים בחן בעיקר על ידי קשישים וקשישות. כבר ארבעים שנה, מאז "עלייתו" לפריס ממנה לא יצא מאז, מתמיד כריסטיאן בהחייאת המוסיקה, השירה והרוח הצרפתית בהופעות חיות, ברדיו ובאירועים שונים. גולת הכותרת היא כאן, במופטאר.

את עיקר הופעותיו עורך ריטון ברובע העשירים, בשווקים, ברחובות ובמסעדות בלוויל. באחת מהן, בה הוא מופיע דרך קבע, זכיתי להכירו לפני עשרים שנה, ומאז אני חוזר אליה בכל ביקור בפריס. הוא מנגן ושר שנסונים עממיים פופולריים תוך דגש על נושאים חברתיים, והכל עם תבלין של הומור ורוח טובה. גם שגרירות צרפת בארצות תומכות בסיבוב הופעות שלו. הוא אומר "אפשר למצוא את כל ההסטוריה הפוליטית שלנו בשנסונים של המאה התשע-עשרה. אנו מוותרים על הזכרון הקולקטיבי שלנו כמו בהשמדה עצמית, לכן אני נלחם". ברובע החמישי גם Christian Bassoul לא נפרד מהקסקט, כמו צרפתי אמיתי, אך שפם לא השכיל לגדל. כריסטיאן

ציטוטים 2

אל תהיי רצינית,
או הנרי אומר שהחיים מורכבים מבכיות
התעטשויות וחיוכים. בעיקר התעטשויות.
אל תהיי רצינית,
איננו מחפשים פרצוף יפה וגוף מושלם
אלא כאלה שיחייכו אלינו ביום יום.
אל תהיי רצינית,
אמנם הורדת במשקל למעני אבל ברור
שתעלי הכל בחזרה אם נחיה יחד.
אל תהיי רצינית,
לפי גוצ'יונה החיים הם כמו זין, רכים
ונעימים עד שאשה גורמת להם להתקשות.
אל תהיי רצינית,
בכל מקרה, אומר ממבוש, אל תשתמשי
בכל היאוש, עוד תזדקקי לו בעתיד.

בשוק הפשפשים של Vanves אני פוגש מידי פעם את
Roland Godard. הוא חובש כובע מצחייה (שאינו ממש
קסקט), שערו ארוך וזקן לו ושפם. רולנדר מנגן זה שנים רבות
על פסנתר מכני גמדי bastringue, ובעבר היה גם מלווה של
זמרים נודעים. בגיל צעיר מצא את הפסנתר בעליית הגג
במסעדה של הוריו, התקין לו גלגלים, ולמגינת ליבם עזב את
הבית להיות זמר שווקים וירידים וזאת הוא עושה עד היום.
ידיו מרקדות על הקלידים כאילו מעצמן והוא נראה מהופנט
מהמוזיקה שהוא מפיק. כך גם הקהל המקיף אותו בשוק.

כ"ף.

משתנים וקבועים

כמו במתמטיקה ובחיים בכלל, גם בפריס יש גורמים קבועים ויש משתנים.

אחד הגורמים הקבועים הוא תופעת ההומלסים. בפריס יש אלפים. המספרים נעים בין שלושת אלפים לעשרת אלפים, תלוי מי סופר, וזאת בנוסף למאות אלפים שתנאי הדיור שלהם קשים מאוד. אנו מצווים לזכור שהם אנשים כמונו, גם אם אינם עומדים בסטנדרט הבורגני וגם אם כתיירים לא אותם באנו לראות בעיר האורות.

בקיץ הם ניכרים פחות. בחורף הם בולטים יותר. כשהם בונים להם מקלט בפינת רחוב משברי לוחות, מזרנים קרועים, שמיכות מטונפות ומטריות שבורות קשה להתעלם מהם. קר וגשום בחורף בפריס, והקורונה עוד מוסיפה. על פי המועצה הרפואית כאן, כחמישים אחוז ממחוסרי הבית נמצאו חיוביים לקורונה. אחוז התמותה, הגבוה בקרבם במיוחד גם בשנים רגילות, הולך ועולה עם המגיפה.

עיריית פריס עושה לא מעט, מחייבת להקצות דיור בר השגה ומחזיקה כשלושים אלף מיטות חירום ועדיין הבעיה בעיה. עניין קבוע אחר, אולי אפילו מעלה חיוך על שפתי מזרח תיכוניים שכמונו, הוא החוק מיום 29.7.1881. חוק זה קבע דברים חשובים כחופש הביטוי וחופש העיתונות, ובנוסף

הטיל מגבלות כמו איסור פגיעה בכבודם של אזרחים (ספרו את זה לדודי אמסלם) וגם אסר על הדבקת מודעות על קירות מבנים מסוימים. עד היום תוכלו להתקל בלוח הקבוע על קיר בית המפנה לחוק משנת 1881 ומזהיר מהדבקת מודעות עליו. יש, כאמור, דברים קבועים בפריס.

נעבור למשתנים, לא כולל מגבלות הקורונה המתחלפות מעת לעת.

הראשון והלאומי הוא החלטתו של הנשיא מקרון לשנות את הצבע הכחול בדגל צרפת המתנוסס על ארמון האליזה. לדבריו הצבע החדש עמוק יותר, אלגנטי יותר ומכבד את צרפת של היום. באמת.

ראש העיר הידלגו מקיימת את שהבטיחה. יותר ויותר רחובות נסגרים לתנועת כלי רכב ומקומות חנייה מפנים מקום לשבילי אופניים. גם המשטרה העירונית שהבטיחה להקים, בנוסף למשטרה הארצית והז'נדרמריה אכן הוקמה. העיריה מגייסת בשלב ראשון ארבע מאות שוטרים שיפטרלו ברחובות ברגל ועל אופניים. וכבר רואים ברחובות שלטים המפנים תושבים ליצור קשר עם הכוח החדש.

עדיין יש עסקים סגורים, חלקם לתמיד, אבל בשכונה חזר לפעול בית הספר לבישול וגם מימי פתחה מחדש את המספרה.

בשאנז אליזה כבר יש תאורת חג ואפילו הופעות, ודוכנים נפתחים לקראת חג המולד והשנה החדשה.

קרקס החורף חזר אלינו בתכנית חדשה בבניינו היפהפה.
בבניין קרוב לאופרה גרנייה, בית האופרה הישן, פרצה
שריפה שהאירה לרגע את השמיים ומיד כיסתה אותם בענן
שחור.

ומי שנעלם מהמסך הם האפודים הצהובים שהחלו את
הפגנותיהם לפני שלוש שנים בדיוק, התפרעו וגרמו נזקי
רכוש לעסקים רבים, פצעו למעלה מאלף שוטרים והצליחו
לשנות מדיניות ממשלתית, בעיקר בביטול ההחלטה על
העלאת מחירי הדלק.

הנה, אתם מעודכנים.

אמנות בארבע אצבעות

אני הולך לאט בגשם. בפריס. תענוג ללכת לאט בפריס, בגשם, תחת מטריה ולעשן סיגר. מדי פעם אני מגניב לגימה קטנה מבקבוקון של Marie Brizard שבכיס המעיל. פריס יפה בגשם. יש ערים (וגם נשים) שהן נהדרות באור מסוים, נראות רגילות אחרי רגע ומכוערות בהמשך. פריס תמיד יפה, אם לא תסתובבו ברובעים שבהם אתם ממילא לא מסתובבים.

אני בדרך ל-Bourse de Commerce בורסת המסחר, ברובע הראשון ליד מה שהיה השוק הסיטונאי של פריס, Les Halles. אחרי שנים של הזנחה הפך המבנה ששורשיו עוד בימי הביניים למוזיאון החדש בעיר, המכיל את אוסף האמנות המודרנית של François Pinault. פינו הוא איל הון ששוויו על פי פורבס כחמישים מיליארד דולר, השולט במשרין או בעקיפין ב-Conforama, Printemps, Fnac, Yves Saint Laurent, Gucci, Boucheron ועוד ועוד. בשנים האחרונות העביר את המושכות לבנו, והחל באיסוף יצירות אמנות. ברשותו אלפי יצירות אוונגרדיות של מאות ציירים מודרניים, אותן הוא מציג במוזיאונים שלו ובתערוכות נודדות מאירופה ועד רוסיה וקוריאה.

לאחר שהקים מוזיאון גדול ותיאטרון בוונציה, במבנים עתיקים ששיפץ, החליט פינו לעשות כן גם בפריס. ראש העיר הידלגו החכירה לו את מבנה בורסת המסחר הישן, היפה, המזונח, שעמד שומם שנים. האדריכל היפני טדאו אנדו מונה לאחראי על השיפוץ והמוזיאון נחנך השנה בהשקעה של כמאתיים מיליון דולר.

למבנה העגול תקרת זכוכית וסביבה פרסקו יפהפה המתאר סחר בין היבשות השונות. במרכז המבנה בנה האדריכל גליל בטון חשוף התופס חלק ניכר מהמרחב, וזוכה לשבחים מרוב המבקרים. לא ממני. מעט יצירות, ברובן משונות, הוצבו בקומת הכניסה ליד וסביב אותו גליל, ואת שאר המוצגים ניתן לראות בקומות האחרות המתפתלות סביב סביב במספר קומות. למרבה המזל המבנה החיצוני, האכסדראות והתקרה שופצו כפי שהיו, והם יפים עתה מתמיד. לא כן הבטונדה החדשה, אהובת המבינים.

מרבית המוצגים מכוונים כנראה לרמת הבנה, טעם וידע העולים על שלי בכמה רמות. התחברתי למעטים מהם. אני שייך כנראה לאותם אלה ש־Anatole France עליהם: "ידוע שמבקרי המוסיקה חרשים, מבקרי הציור עיוורים ומבקרי הספרות אינם יודעים קרוא וכתוב. זה עוזר להם להיות אובייקטיבים ולהתרכז בעיסוקם". ואולי חלה עלי אמירתו של קארל צ'אפק שהמבקרים כותבים את הביקורת כדי לבוא חשבון עם הפסיביות שנכפתה עליהם במהלך הצפייה. ובכל זאת.

קשה להתעלם מאלמנט התחרות של פינו עם קרן Louis Vuitton שהקימה כזכור את המוזיאון ביער בולון ברבע הששה-עשר של פריס בניצוחו של האדריכל האמריקאי פרנק גרי. כבר כתבתי על המבנה המרשים דמוי האונייה ולא אחזור על כך. נזכיר שכמו פינו גם LVMH היא קונגלומרט השולט במוצרי יוקרה ובהם Moët Hennessy של המשקאות, Christian Dior, Givenchy, ועוד עשרות חברות בנות המייצגות מוצרי יוקרה רבים. שווי החברה כשלוש מאות מיליארד דולר, מה שעושה אותה לגדולה באירופה. במוזיאון לואי ויטון מוצג עתה האוסף של האחים מורוזה, הקרוי בקטלוג אוסף אמנות מודרנית, אך לא במובן של המילה "מודרני" של אוסף פינו. כאן מדובר על אוסף הכולל את Bonnard, Renoir, Pissarro, Sisley, Manet, Gauguin, Cézanne ועוד ועוד, בצד ציירים רוסים מובילים. האחים החלו באיסוף אמנות בשלהי המאה התשע-עשרה. ב-1918 לאחר ששלטונות ברית המועצות הודיעו על החרמת האוסף הם נמלטו לאירופה המערבית. כאן ניתן להעביר את הזמן בנעימים ובהתפעלות.

לא רק שליטי מותגי היוקרה מביאים את האמנות לפתחנו. ברחוב ריבולי העמידה העירייה לרשות כמה עשרות אמנים מבנה צר בן חמש קומות, בו הם יוצרים ומציגים ומציעים למכירה לקהל המבקרים את פרי עבודתם. הביקור כאן מעניין מאין כמוהו וחלק מהעבודות מרשים. כדאי לבקר. למי שאינו

מיטיב לכת, כמוני, מומלץ לעלות במעלית לקומה החמישית ומשם לרדת בהדרגה במדרגות התלולות והלולייניות.

ולסיום, המגזין *ELLE* העמיד בחלק הדרומי של השאנו אליזה מייצגים המתייחסים לנשים האפגניות לאחר שהטאליבן השתלט על אפגניסטן. זה פרויקט ייחודי ומעורר מחשבה.

בזאת אני מסיים והולך לאכול מגש ענק של פירות ים על הקרח, מלווה בחצי בקבוק Muscadet.

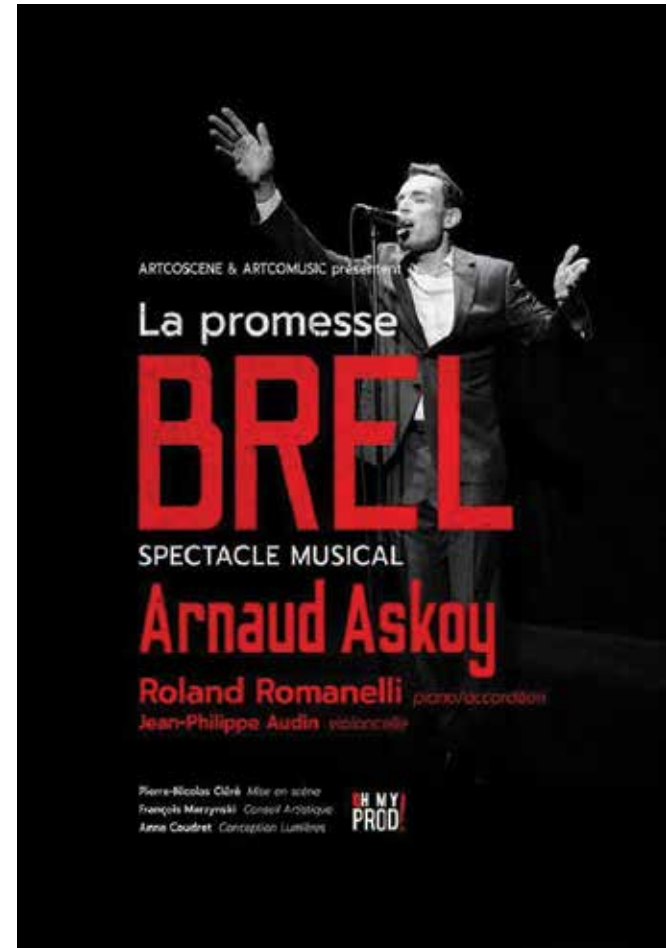
הבלגי חוזר

בכל רגע נתון עולה בפריס מופע המחייה אחד מזמרי העבר. כך ראיתי מופעים של שירי ברסאנס, ברברה, פיאף, דלידה, מונטן ורבים אחרים. על חלק מהם כתבתי במילים קודמים. יש שהיו מצוינים ולא ביישו את המקור, היו גם בינוניים והיו גרועים ממש.

הערב הופיע Arnaud Askoy בערב שירי ז'אק ברל הנקרא La promesse Brel, בליווי פסנתר (הפסנתרן המיר לעיתים לאקורדיון לפי העניין) וקונטרבס.

לפני שהפך להיות ברל (שנפטר ב־1978) היה ארנו מהנדס אווירונאוטיקה, קצין משטרה ובלש פרטי. הספק לא רע. ואז יום אחד נתן לו מאן דהוא אלבום של ברל, הכולל את "אל תעזביני", הוא הקשיב לו וחיייו התהפכו. הוא החליט להיות ברל. גם לדמיונו הפיסי לברל היה חלק במהפך, והוא מספר שעוד בצעירותו, לפני כל זה, אנשים היו עוצרים אותו ומתפעלים מדמיונו לזמר.

הוא מנסה להיות קצת יותר דרמטי מברל, מגלגל את הריש קצת יותר, אולי מאנפף טיפה יותר אבל השיניים הבולטות אותן שיניים, הידיים הגדולות המשמשות אותו לא פחות מפיו הן ממש של ברל, כך גם תנועות הגוף, הבעות הפנים, הקול והאינטונציה. זה ממש ז'אק ברל שחזר אלינו ממושב השמימי.

אולם אלהמברה היה מלא מפה לפה. הקהל, חובבי ברל כולם, היה נרגש. מחיאות כפיים סוחפות, קריאות להדרן ואפילו בקשות חתימה מבן דמותו של הזמר שהלך לעולמו. עבורי היה זה ערב שלישי של מחיי ברל. בין השניים הקודמים היה אחד טוב והשני איום ונורא. שלושה הוא תמיד מספר מנצח.

בערב אחר בביקורי זה בפריס, בכנסיית Saint-Séverin היפה, הופיע הרכב Ensemble Brasilis בניצוחו של Samuel Machado בערב של מוזיקה דרום אמריקאית. הרכב זה של מוזיקאים מקצועיים מתמחה במוזיקה זו אך גם במוסיקה קלאסית, בארוק ומודרנית. כידוע, הכנסיות בפריס הן במה נהדרת לקונצרטים. אנו רגילים לשמוע בכנסיות בעיקר מוסיקה מערבית; מוצרט, ויוולדי, שטראוס... מוסיקה דרום אמריקאית של Villa-Lobos ו-Aguiar הייתה שינוי מרענן.

בשכונה של דוד

בדרך כלל אני נמנע מפגישות עם ישראלים בפריס. מה הטעם להגיע לכאן ולהביא איתי, מעשה שבלול, את ביתי על גבי? דוד הוא חריג. הוא גר כאן שנים הרבה ואינו מהדהד את החדשות מהארץ.

אנו נפגשים, שותים משהו קטן והוא מספר לי סיפורים. הוא אוהב לספר ואני אוהב לשמוע. בפעם האחרונה נפגשנו אצלו בשכונה, והוא סיפר לי עליה –

אצלנו בבית הקפה תמיד אותם אנשים. קפה שחור ועראק. לפעמים קלפים. לפעמים ממלאים טוטו. ההוא שתמיד מגרד את העורף, ההוא עם הקסקט וההוא עם כובע הצמר. לזה יש צחוק שנשמע כמו אוסף של קופות רושמות שמצלצלות בבת אחת. שפמים. יודעים גם לדבר וגם לשבת בשקט ולבהות. מעשנים.

ליד בית הקפה יש חלון ראווה עם פוסטר של תאילנדית יפה. גם דובון בצבע זהב שלא מפסיק להניע את הראש. לפעמים מוציאים מחירון החוצה ולפעמים רק בפנים. יש הרבה כאלה בשכונה.

אני שואל אותו אם גם הוא נכנס לשם, והוא מנענע את ראשו כנראה כמו הדובון, מתפתל קצת ומשחרר ומספר לי בפרטי פרטים – הנשים כולן מהמזרח הרחוק. לא כולן יפות

כמו בפוסטר אבל כולן צעירות, חוץ מהמנהלת. שעה עיסוי 60-80 אירו.

המנהלת לבושה בשמלת מזרח רחוק צבעונית מחיקוי משי. שיער שחור אסוף למעלה. איפור כבד וציפורניים באדום כהה. כשנכנס לקוח היא מקפלת את פיה לצורת חיוך, אך הוא לא ממש נדבק לפניה. מקבלת מזומן וכרטיס אשראי. בפנים יש תאים צרים וקירות דיקט צבוע. בקיר וו לתלות את הבגדים. נשאים בתחתונים. מקום למיטה ברוחב אלונקה. מדף עם שמן ומקום לשים את השעון. די נקי. על המזרון הדק נייר מגליל שמחולף עם כל לקוח, כמו במרפאה. מגבת. התחלה בגב ובעורף ומאחורי הרגליים. אחר כך היא אומרת להתהפך. מי שמעוניין רומז או שם את ידה בעדינות על הזין. אם היא מעוניינת היא תעשה באצבעות תנועה של מזומן. תנועה בינלאומית כזו. מציעים תחילה עשרים ועולים עד ארבעים או חמישים. זה מזומן שהולך ישירות לבחורה, אבל סביר שהמנהלת גובה גם כאן את חלקה.

היא עושה הרפייה עם שמן. לך אסור לגעת בה, אלא בתשלום נוסף או בהסכמה. לפעמים היא תעשה קול של התפעלות ותגיד: הוא כל כך גדול וקשה. גם אם הוא קטן ורך. כך לימדו אותה. היא מנגבת אותך ויוצאת מהכוך כשאתה מתלבש. ביציאה, כמו בכניסה, הוא מתגנב שהמכרים לא ידעו. הם כמובן יודעים, אבל בדרך כלל גם הם לקוחות. לטענתו, היתרון במכון עיסוי, גם למי שיש אישה בבית או במקום אחר, הוא שכמו באוננות לא צריך משחק מקדים, אין

דיבורים וחיבובים, לא דורשים שתישאר עד הבוקר ומותר לעשן סיגריה אחרי. מי שלוחץ לעצמו את היד מדי פעם כי אין לו מישהו אחר ללחוץ לו את היד, ואין לו אישה בבית או במקום אחר, מרגיש כאן למרות שזו עיסקה, יותר חום מאשר שפיכה עם סרט פורנו. בכל זאת יש מגע פיסי עם אישה.

עם אחת מהן בשם שן הוא נפגש כמה פעמים גם מחוץ למכון. היא לבושה שמלה צמודה מבד מרשרש שנדמה לומר: אני נושך מי ששם עלי יד. אותו הוא לא נשך. היא אמרה שלפעמים העור כואב לה ואז היא לא רוצה שילטפו אותה כי כשזה קורה גם הליטופים יודעים להכאיב. מטבע הדברים הקשר ביניהם לא היה מתמשך.

שאלתי את דוד מה ההתייחסות שלו לאותן בחורות כבני אדם שווי זכויות. אם הוא חושב על הניצול, הכפייה, הסחר בהן. תשובתו הייתה, מגובה לדבריו בשיחותיו עם שן, שהנערות יודעות שהובאו לכאן בתנאי שבזה יעסקו, זה מאפשר להן לתמוך במשפחות בארץ מוצאן, ללא המכון היו עובדות ברחוב בתנאים גרועים בהרבה. כאן שומרים שלא יהיו התנכלויות ואלימות, לא מרמים אותן בתקבולים ואפילו דואגים לזכויות סוציאליות, ולפחות במכון של שן היא יכולה לעזוב כרצונה, ואכן כך עשתה. לא ממש השתכנעתי.

האישה הלבנה

הפרה הזונה
הבלונדית המזויפת
עתירת השדיים
זקורת הישבן
משרבבת שפתי
הסיליקון
עם הצחוק
המתחנחן
נענועי האגן
קצרת השמלות
עקבים ואיפור
זו ששובה
גברים מקשישים
חלשי אופי
חסרי טעם
מאותגרים רגשית
כמוך
צעירה ממני
בהרבה
ובכל זאת
מה מצאת
בה?

האישה השחורה

אתה העצם.
אתה העצם עליה
היא מחדדת את
שיניה.
אתה האבן עליה
היא משייפת את
ציפורניה.
וכשהיא אומרת אל תגמור
תחילה
היא מתכוונת לכל
מילה.
וכשהמכונה אינה
מצייתת
לזו שמעל
לזו ששולטת
היא תצעק ותקלל
ותנשך ותשרוט
ואת הצעקות והקללות
הנשיכות והשריטות
אתה תאהב
ותרצה עוד.

בעקבות הזמן האבוד של הסאונד

כמו Marcel Proust גם אני פסעתי בעקבות. לא אלה של הזמן האבוד, אלא בפריס, בעקבות מנורה אחת ושני מכשירי רדיו, והנה סיפור המעשה:

ברגע של היסח הדעת גרמתי לקצר רבתי בדירה. הקצר לא הסתפק בהורדת נתיך אלא הגדיל עשות וגרם להשבתת לוח החשמל כולו. החשמלאי שהוזמן התארח בדירה כארבע שעות והחייב בשל החלקים והעבודה הגיע לגבהים בלתי ידועים עד כה. נפרדנו כידידים, העשיר (הוא) והעני (אני). כדי להביע את מורת רוחי מהבגידה החשמלית, הוצאתי לרחוב את המנורה העומדת בסלון ואת שני מכשירי הרדיו שליוו אותי כאן בעשרים השנים האחרונות. הם נלקחו בתוך דקות. עכשיו החל המסע לרכישת ידידים חשמליים חדשים. עם המנורה היה קל. די היה בסיור בן שעתיים בשכונה ובסביבותיה כדי לעבור במספר חנויות רלבנטיות ולבחור בשמש הביתית שתאיר את חשכת חיי בשנים הבאות. עם המכשירים המוסיקליים הסיפור היה אחר לחלוטין, והזכיר את נדודי בני ישראל במדבר.

וזאת יש לדעת: לפני שנים רבות מסרתי בטיפשות את אוסף התקליטים הנכבד שלי, בשל השינויים הטכנולוגיים דאז. עם הקלטות (הקסטות) והדיסקים כבר הייתי חכם יותר ואני

ברגליים כושלות וגוף דואב המשכתי לנוע, בזוכרי את שאמר נפוליאון: "הניצחון שייך למתמידים". הוא צדק. על סף הכניעה נמצאו הבנים האובדים. אימצתי אותם אל לבי, חשתי הביתה, ועתה הם מנעימים זמירותיהם לאור המנורה חברתם.

מחזיק בהם עד היום, כאן ובארץ. גם שימוש באפליקציות השונות דהיום אינו מייתר את האוסף. מה למשל ממכר יותר מעשרות קסטות עונת הדובדבנים של עמנואל הלפרין על ההסטוריה של השנסונים בצרפת מתחילת המאה העשרים? לכם נותרה רק הקינאה. ברור שדרישותי ממכשירי האודיו הנדרשים כללו יכולת ניגון קלטות ודיסקים.

נערכתי כИАאות. מיינתי חנויות חשמל בגוגל לפי כתובות ובלב עולז ורגל קלה יצאתי למסע. הקלות הנסבלת (לא זו של קונדרה) של מציאת המנורה הרעיפה עלי אופטימיות זהירה. הרגשתי שאני מהווה קבוצה מגובשת ונחושה שהצלחתה מובטחת, ובזמן קצר. חשבתי שאוכל להוסיף מסלול למדריכי התיירים שיתאים גם למתקשי לכת – פריס בעקבות הנגנים החשמליים. המציאות טפחה על פני.

ברור שמספר החנויות לטלפונים סלולריים מתחרה במספר המרצפות במדרכות פריס. אפילו חנויות מצלמות, למרות המצלמות בטלפונים, מתרבות (למה?) מביקור לביקור. מכשירי חשמל למטבח ושואבי אבק (שתמיד מוכרים קומפלט) קל מאוד להשיג אותם כעת.

ומה לגבי מושאי חפצי? שעות של שיטוטים. חלק מהחנויות סגורות בכלל (קורונה?), באחרות הביטו בי ברחמים; מוכרים קשישים מסרו בגאווה כי הם מתקדמים עם העולם האלקטרוני וכבר שנים אינם מחזיקים מוצגים כאלה. אחד אף הפנה אותי למוזיאון המדע של פריס. מוכרים צעירים לא ידעו כלל במה מדובר.

החיים והאהבה הם כמו...

יצירות אמנות על כל סוגיה, מסות פילוסופיות, שיחות בתי מרוח ובתי קפה וכמובן אמצעי התקשורת והרשתות החברתיות דנו, הגדירו, הסבירו, הציגו את החיים בכלל ואת האהבה בפרט – ההתחלה, המהות, הסיבות, האופן ולבסוף הסיום. אולי יש עוד.

לי אישית, בתקופה זו של חיי, כבר קשה לדעת היכן הייתי במקום ובזמן, האם עם זה או שמא עם זו, האם חוויתי, ראיתי, קראתי, שמעתי או אולי מישוהו סיפר לי או נגלה בחלום. וממילא אומר ניטשה ש"האמת חבויה לעיני כל". סיפורו של קדוש הנגר בדודה ליזה של נסים אלוני מוכיח שאי אפשר להיות בטוחים בשום דבר; בהתחלה רצו שור מאבן, השור נפל בוועדה בגלל הדתים ואז החליטו על צבי מעץ. הליברלים התחרטו בגלל מכבי האש ואז הוחלט על תרנגול מנחשת. אחרי שקדוש שבר את הואזה במשרדו של יושב הראש חשבו שהוא הומוסקסואל וביטלו גם את התרנגול. בסוף התפשרו על נחליאלי. מכל השור נותר רק נחליאלי. גם הנחליאלי לא בוצע כי לא הייתה הסכמה אם יהיה מופשט או יהודי. בבקשה.

לאור הסיבוך המובנה בהתפלספות דלעיל, בחרו שאנסיונרים צרפתיים (הידועים, בין השאר, כחוקרים והוגי דעות) להימנע

מהגדרות מוחלטות ועברו במקום ל"comme" ובעברית "כמו".
שוב אין צורך לחטט בנבכי החיים והאהבה, אפשר להציגם
לתועלת הציבור במחקר משווה, כמו משהו אחר.
הדוגמאות רבות. נראה מעט מהן, עם קורטוב של מלח
כמובן.

החיים הם כמו שן "La vie, c'est comme une dent" שר
Serge Reggiani את שירו של Boris Vian. החיים הם כמו
שן. תחילה, כשהיא בריאה, לא חושבים עליה. לועסים.
ואז פתאום היא נרקבת. זה כואב אבל עדיין שומרים עליה.
כשדבר לא עוזר לבסוף צריך לעקור. ורופא השיניים שלי
ממליץ על עקירה מוקדמת ככל האפשר.

החיים הם כמו גן "La vie, c'est comme un jardin" שרים
Les Enfants Terribles. החיים הם כמו גן. מתחילים בכלום.
זורעים, מטפחים, דואגים לשמש, לאדמה למים. צריך לעבוד
בידיים כדי שהשתילים יעלו יפה. ומכאן מפרט השיר
באריכות יתר את עבודת הגננות המתחייבת בגידולים
השונים. השיר ארוך מאוד, כנדרש בחקלאות.

האהבה היא כמו סיגריה "L'amour C'est Comme Une
Cigarette" שרה Sylvie Vartan. האהבה היא כמו סיגריה, זה
שורף וזה עולה לראש ולבסוף נמוג בעשן. האהבה היא כמו
סיגריה היא נדלקת כגפרור, דוקרת בעין, גורמת לבכי ונמוגה
בעשן. וניתן לשאול; מדוע לעשן?

האהבה היא כמו יום "L'amour C'est Comme Un Jour"
שר Aznavour. האהבה היא כמו יום. היא עוברת כמוהו.

השמש והירח מתחלפים, הגשם בא והולך והכל עובר. אך
גם אם אין עתיד, נותרו הזכרונות. חיוך, רכות, לטיפה
והאהבה עוברת כמו היום. האם אחרי כל יום כזה יבוא יום
חדש? זה עלול לעייף.

עכשיו קיבלנו מושג מה. בכל מקרה נזכור שהחשוב הוא
השושנה – "L'important c'est la rose", כפי ששר Gilbert
Bécaud. אם אתה צועד ברוח בעיר גדולה מדי, אתה שנעזבת
על ידה לטובת ירחים ואוצרות אחרים, זכור שהחשוב הוא
השושנה. התקווה. אתה שכיסך ריק ואין למי לפנות, אתה
שהוריו זנחו כציפור ללא אור ואביב, כל אלה יתנחמו
לכשידעו שהחשוב הוא השושנה.

בית הבובות

אני חוששת מכל שהיה
מכל שקורה עכשיו
גם ממה שאולי
לא יקרה לעולם.
הוא טוב מראה ורע לב
ודיממתי איתו את חיי.
לא אוכל להיות האחרת
גם איני בטוחה שארצה.
או אולי כן. לא יודעת.
יש לי נטייה לקבל
החלטות לא נכונות
והוא היה הגרועה
מכולן. מכולן.
אני בניתי בית בובות
חם לשכן בו את שנינו
והוא העדיף דירת חדר
מתפוררת בקומה רביעית
ללא מעלית. איתה.

בחירות קשות, ומה עושה להן את זה

בחירה היא דבר קשה. סיפור אדם וחווה, אכילת התפוח והגירוש מגן העדן, עבודה בזיעת אפיים וקיללת הכאב בלידה הם דוגמה טובה לחופש הבחירה אך גם לנשיאה באחריות לתוצאותיה. כבר בספר דברים אומר האל: "ראה אנוכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". אתם תבחרו. והרמב"ם כותב כי לאדם החופש לבחור את דרכו והוא לפיכך אחראי לתוצאות. מצדדי הדטרמיניזם ובהם שפינוזה למשל סוברים אחרת. לדעתם אין לאדם חופש ממשי לבחור ובחירתו אינה נובעת מרצונו אלא מסיבות קודמות שאינן תלויות בו, שגם להן סיבות קודמות וכך עד אין סוף. מסקנה: הכל נקבע מראש, אין חופש בחירה.

בשבת עמדתי בפני בחירה קשה. בפריס תיאטראות רבים. פעם ניסיתי להעריך את מספרם והגעתי לכמאה וחמישים, לא כולל הצגות חובבים ובמות שאינן תיאטרון קבוע. לא פלא אם כן שבכל רגע נתון עולה במקביל אותה הצגה ביותר מתיאטרון אחד.

החלטתי לראות את Edmond de Cyrano de Bergerac של Rostand. הסיפור העצוב על האביר המאוהב החושש לגלות את אהבתו לנערה היפה בשל כיעורו ואפו הארוך, השמים אותו ללעג. לא זו אלא אף זו, גם חברו לאבירות ולצבא מאוהב

בה, אך אינו מסוגל להתבטא. סירנו כותב מכתבי אהבה וקורא אותם לנערה בעומדו נחבא מפניה, ועושה זאת בשם החבר אותו היא רואה. מילותיו כה יפות ומרגשות שהיא אכן מתאהבת באותו חבר ואינה יודעת שסירנו הוא הרומנטיקן האמיתי. סופו של הסיפור הוא שהחבר נופל בקרב, ולאחר שנים, רק על ערש מותו, מתוודה סירנו שהוא היה המשורר, ואינו מצטער על דבר. המחזה עצוב, מצחיק, רומנטי ויש בו (לכאורה, כמקובל היום) כל הדרוש לערב מהנה.

והנה הבחירה שעמדה לפני: האם לראות את ההצגה בתיאטרון Ranelagh, או ב-La Folie. לא קל. כל התיאוריות המדעיות והפילוסופיות בדבר הבחירה הנכונה, לא היו לי כאן לעזר. מה עושים בחיים האמיתיים? בחרתי בלה פולי, משום שהעלה את ההצגה בשעה מוקדמת ובשל היותו ברובע האחד-עשר, ממש בפינת הרחוב בו ניצבת דירתי הקודמת בפריס. הגעתי מוקדם וטיילתי ברחוב Oberkampf הזכור לטוב, ישבתי בקפה בפניה והעליתי לעצמי זיכרונות נעימים. עד כאן הכל טוב.

דא עקא, מההופעה ממש לא נהניתי. שני ליצינים, בחור ובחורה, החמיצו את כל שהמחזה מסוגל לתת, הפריזו בדרמטיות מצחיקנית ואפילו האף שהוא שחקן ראשי במחזה עלה וירד מפניו של הליצן, יותר כמו האף בסיפורו של גוגול. זו הבחירה ואלה תוצאותיה.

גם ביום ראשון נאלצתי לבחירה דרמטית. L'Avare (הקמצן) של Molière עלה בשלושה תיאטראות: Espace Marais,

Le Point Virgule־ Variétés. שוב ניצבת בפני בחירה קשה. בחרתי בווריאטה השוכן על ה־Grands Boulevards, משכן אהוב עלי משכבר הימים בשל היותו "תיאטרון של פעם" במבנהו, יציעיו, האכסדרה, הווילונות האדומים הכבדים, התאורה ובכלל. האם הייתה זו בחירה חופשית על פי הרמב"ם או תוצאת סיבות היסטוריות עלומות על פי שפינוזה? אין איש יודע. גם לא אני.

ההצגה הייתה כל שהייתה אמורה להיות, Harpagon הקמצן שכל מעייניו בכספו וחששו המתמיד שתיבת אוצרותיו תיגנב ממנו היה אמין במשחקו: נלעג, חסר מצפון ומצחיק (ובסוף גם עצוב ומעורר רחמים) כאחד. נסיונותיו לשדך את בנו וביתו הצעירים לבעלת ובעל ממון כך שירוויח מהעסקה עלו כמובן בתוהו, ולבסוף זכה בנו בצעירה היפה אותה חמד גם אביו, והבת נישאה לבחיר ליבה. כמו כל מחזותיו של מולייר, מעבר לעלילה מהווה המחזה ביקורת חריפה על תופעות שליליות בחברה הצרפתית של זמנו.

בשני המחזות המכוער והנלעג אינם זוכים באשה הנכספת, למרות כשרונו של האחד וממונו של השני, ועוד לא הזכרנו את אהבתו של קווימודו לאזמרלדה. לא תמיד כך כמובן בחיים. לעיתים גם הזיקנה, הכיעור, הטפשות או אופי רע אינם מונעים הצלחה אצל נשים, אם נוספות להם תכונות אחרות בהתאם לעניין; כוח, עושר, פרסום, חוכמה, תואר, יכולת התבטאות ועוד.

דוגמאות לא חסרות. אסתפק בשתיים.

כזה היה גם H.G. Wells, סופר, הוגה דעות, עיתונאי והיסטוריון. הוא מוכר בעיקר בזכות ספרי המדע הבדיוני שכתב, הכוללים מעבר להיבט הסיפורי מתקפה על מה שראה כשלילי בחברה האנגלית של זמנו. יצירתו המפורסמת היא **מלחמת העולמות** אותה העביר אורסון וולס לתסכית רדיו שהכניס את אמריקה כולה לבהלה. גם הוא היה מרובה נשים למרות כיעורו. במקביל לנישואיו ניהל מערכות יחסים רבות עם נשים שנשבו בקסמיו האינטלקטואליים או בפרסומו, ואף הביא צאצאים מיחסים אלה. אחת המאהבות שלו נשאלה מדוע היא איתו למרות כיעורו וענתה: יש לו ריח מפתה. הנה כי כן, לא אבדה תקוותנו.

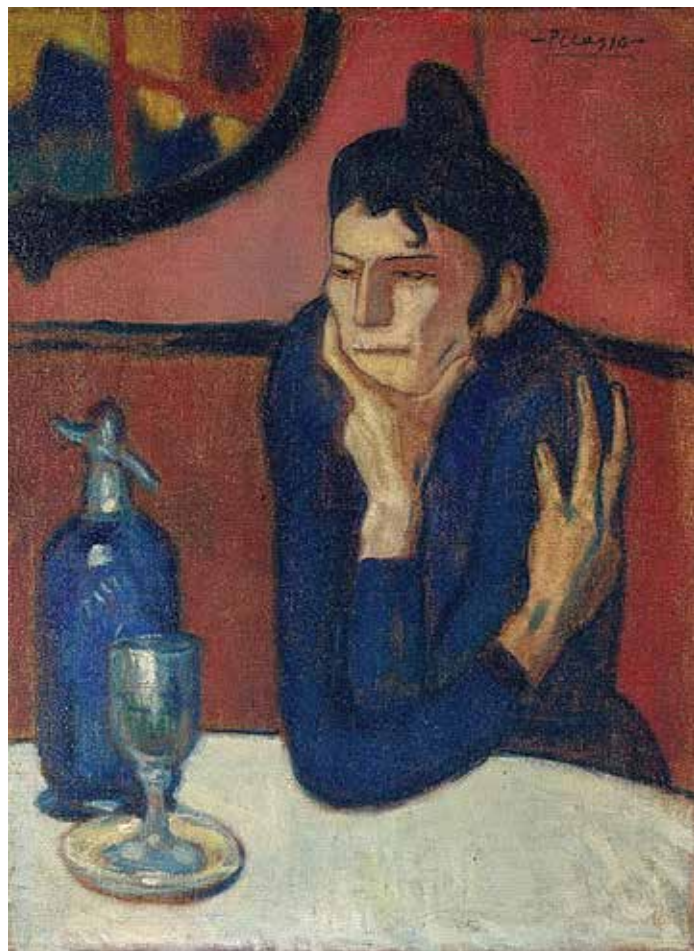
הסופר, המחזאי והפילוסוף Jean-Paul Sartre הוא מקרה מתאים. מבחינת מראהו יכול היה להתחרות בסירנו דה ברז'רק. נמוך מאוד (1.53 מטר), כמעט עיוור במשקפיים עבים, פנים מכוערות. ובכל זאת זכה הכוהן הגדול של האקזיסטנציאליזם בנשים רבות, צעירות ממנו בעשורים. הוא אמר: "אם איני יכול לפתות אותן במראה, אפתה אותן במילים", וכך היה. קשריו הפתוחים עם Simone de Beauvoir איפשרו לו לזכות בחסדיהן של נשים מכל הגילים והמעמדות, יותר מכוכבי קולנוע או סלבריטאים אחרים. באחד הראיונות שנתן אמר סארטר בגילוי לב: "בראש ובראשונה קיים האלמנט הפיסי (מבחינתו כמובן ולא מבחינתן). אודה על האמת; אני מעדיף נשים יפות".

La Solitude

הוא לוחץ לעצמו את היד כי אין מישהו
אחר שיעשה זאת. זאת חברות אמיתית.
אם הייתה לו אשה אולי היתה תופרת
את הכפתור שנפל לו מהמעיל. אך אין.
ופעם כבר כמעט היתה מישהי, ואולי אם
היא היתה פיסחת או עיוורת בעין אחת
היה רוצה אותה, אבל היא מושלמת מדי.
הוא רוצה נשים לא כשהן יפות או נבונות
אלא רק כאשר הוא יכול לבזוז להן קצת.
עם חברים גברים הוא מחכה שיתקשרו,
הוא לא יתקשר ראשון. יש לו כבוד עצמי.
יש גם יתרונות, אפשר להריח את בית
השחי בלי שיעירו לך שזה מגעיל, אפשר
גם להפריח נפיחות ריחניות בלי לעבוד
קשה שלא ישמיעו קול ובלי להתנצל.
הוא מעדיף אוננות כי אין צורך במשחק
מקדים, אין חובה לשוחח ומותר לעשן.

כמו כולנו הוא כלוא תמיד. השאלה כמה
רחוקים זה מזה הקירות הכולאים אותו.

ומה מעורר יותר סימפטיה כלפי אמן מפורסם המספר לנו על בדידותו בין הופעה לבין ראיון?

כך כותב Leo Ferre את "La Solitude" המושר בפי Barbara ובפי Mireille Mathieu, כך שר George Moustaki על "Ma Solitude", וגם הזמרת Leo Marjane שרה "Seul ce soir". כמוהם יש כמובן רבים אחרים.

ותתפלאו, הבדידות מופיעה לא רק בשירה ובסיפורת. ב־Côte du Rhône נמצא יקב יוקרתי, ששורשי משפחת בעליו מגיעים עד למאה ה־12, ושמו La Solitude, וליד העיר Lourdes עומד מלון ארבעה כוכבים ושמו Hotel la Solitude.

ומיודענו Bernard Shaw אמר: "בדידותו של אלוהים היא סוד כוחו".

היא בלטה בין נשים אחרות כמו דוגמנית צמרת
בשמלת מעצבים באסיפת פנסיונרים בפתח תקווה
והיא הייתה שלי.

המחשוק שלה הגיע לטבור והיה עמוק כל כך
עד שיכול היה להעביר שיעורים בפילוסופיה
והיא הייתה שלי.

כאשר הביטה והתפעלה מעצמה במראה
שערה נסער מהמחשבות שחלפו בראשה
והיא הייתה שלי.

היא הייתה אינטלקטואלית ככל שיכולה להיות
מי שרכשה תעודת בגרות בשירה בציבור במולדובה
והיא הייתה שלי.

התפנקה כחתולה אך נראתה כמי שטורף חתולים
כאשר ליטפה אותי למדתי שגם ליטופים מכאיבים
והיא הייתה שלי.

כשהביטה בי במבט נוזף קיוויתי תמיד שזה לא בגללי
אלא בגלל ציפורן שבורה או הספרית ששוב פישלה
והיא הייתה שלי.

לעיתים היה נדמה לי שהיא בוחנת את צווארי כדי
לבחור את המקום המדויק בו פועם העורק המרכזי
והיא הייתה שלי.

אני מהחנונים שיוצאים מהמקלחת כדי להשתין
ואילו היא אם תצטרך תפשיל תחתון גם בפינת רחוב
והיא הייתה שלי.

כשאני ניגש לאשה אני נבוך, מזיע, מגמגם קצת
היא מסתכלת ישר בעיניים ואומרת לגבר בוא
והיא הייתה שלי.

היא ידעה תמיד לאן היא הולכת ולא טעתה בכיוון
ואני בקושי מוצא את דרכי החוצה מדלת הדירה
והיא הייתה שלי.

היא הייתה ממציאה מציאות מדומה בכזביה
ואני האמנתי תמיד למרות שידעתי ששיקרה
והיא הייתה שלי.

הוא הופיע ורציתי להתערב ולקחת אותה ממנו
אבל כתפיו הרחבות (מאוד) וידי הגדולות (מאוד)
ושיניו שנראו כמו שימורים מסודרים על המדף

העבירו בי הבזקים של תבונת אי התערבות

ואני לבד.

פצעונים או נקודות חץ?

ברשת ניתן למצוא הצעות רבות לשיפור היכולת המינית של הגבר, לרבות הארכה או עיבוי של אברו. והנה, לסמל הפאלי של פריס, La tour Eiffel, קרה הנס המיוחל, משאת נפשו של כל גבר, והוא קיבל תוספת של ששה מטרים לגובהו. זאת באמצעות התקנת אנטנת רדיו חדשה המעמידה אותו לגובה של 330 מטרים. המגדל של Gustave Eiffel, שהוקם בשנת 1889 לרגל התערוכה העולמית ובמלאת מאה שנה למהפכה הצרפתית, נבחר מבין למעלה ממאה הצעות ומושך ששה מיליון מבקרים בשנה, וכן עשרים מיליון נוספים המטיילים סביבו. המבקרים מיטיבי הלכת יכולים לטפס 674 מדרגות עד לקומה השנייה, מתוך 1665 מדרגות המובילות לפסגה. בנוסף מהווה המגדל אבן שואבת למייצגי אמנות שונים שהבולטים בהם הם מופעי פירוטכניקה צבעוניים, ועוד לא הזכרנו את מסעדת היוקרה Jules Verne השוכנת בו. לא נרחיב בכמות הפלדה, מספר החלקים, מספר העובדים שהועסקו בבנייה, נזכיר רק שצביעת המגדל נמשכת מדי שבע שנים על ידי עשרים וחמישה צבעים הצובעים בעבודת יד את 2.5 מליון המטרים המרובעים של המתכת באמצעות שישים טון של צבע.

לא כולם אהבו את הבחירה במגדל. עוד לפני סיום הבנייה היו רבים, בעיקר מחוגי האינטלקטואלים של התקופה שסברו

כי "מגדל בבל" זה מכוער ומכער את העיר שמבניה היפים מייצגים אדריכלות קלאסית שונה לחלוטין מה"גירפה המחוררת". שנתיים לפני סיום הבנייה חתמו 47 אמנים עצומה כנגד השלמתה, ואנשי רוח כ-Emile Zola, Alexandre Dumas, Guy De Maupassant הביעו את שאט נפשם ממנו. זכורה האימרה של מופסן: "אני מבקר את המגדל לעיתים תכופות כי זה המקום היחיד בפריס שממנו אני רואה אותו". מגדל אייפל אינו המבנה היחיד שעורר התנגדות עזה עם בנייתו.

בניין Opéra Garnier, מהמבנים היותר יפים בפריס, נבנה במשך שנים-עשרה שנים (הבנייה התעכבה בשל מלחמת צרפת-גרמניה) ושימש כמשכן האופרה עד לשנת 1989, בה הושלמה בניית Opéra Bastille לרגל מאתיים שנה למהפכה. כיום משמש מבנה האופרה גרנייה בעיקר לאמנויות במה אחרות, בדרך כלל מחול, והפקות האופרה מתבצעות באופרה בסטיליה.

על בניין האופרה בבסטיליה, פרי רוחו של האדריכל הקנדי הלא מוכר עד אז בצרפת Carlos Ott, החליט הנשיא Mitterrand בשנת 1982 בשל הצורך שראה במבנה שיהיה מודרני, פופולרי וישלב טכנולוגיות חדשות. תחנת הרכבת בבסטיליה נהרסה לאחר 110 שנות תפעול, ובמלאות מאתיים שנה לעלייה על הבסטיליה נחנך משכנה החדש של האופרה בנוכחות נכבדה של אורחים מחו"ל ובהם נשיא ארה"ב, ראשי ממשלות בריטניה, קנדה והודו.

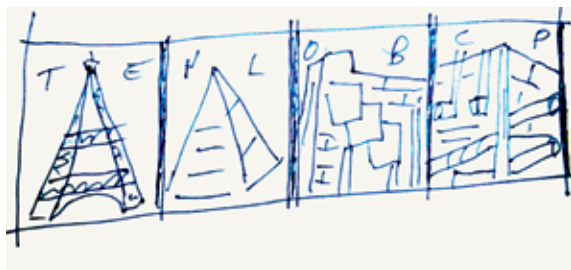
הכינויים להם זכה המבנה אינם מחמיאים: גרוטסקי, נורא, חונק את הסביבה ועוד, וההתנגדות לו כמעט סיכלה את הקמתו. *Le Monde* כינה את המבנה "הבסטיליה ללא שאר רוח", *Le Figaro* "ניצחון הבנאליות" וה-*Nouvel Observateur* "חיקוי להילטון". גם עתה, שלושים שנה ויותר מהקמתה לא זוכה האופרה בבסטיליה לחיבה יתירה הן מצד הפריסאים והן מצד התיירים. אני סבור כמוהם; המבנה חונק את סביבתו, עתיר זכויות קודרת, סביבתו ומדרגותיו מלוכלכות תמיד, חלקים רבים מגודרים והוא אינו משתלב בשום תכונה של העיר הנחשבת ליפה בעולם.

מבנה אחר שנוי במחלוקת הוא Centre Pompidou, שהוזכר (לרבות המחלוקת על הקמתו) כבר במייל קודם. הנשיא פומפידו, חובב אמנות עכשווית ומודרנית, החליט על הקמתו והנשיא Giscard d'Estaing חנך אותו בשנת 1977, גם כאן בנוכחות נכבדים ובהם נסיכת מונקו, מלכת בלגיה ורבים אחרים. הצידוק להקמתו היה הצורך שראה פומפידו במרכז אמנויות בו ישכנו בצוותא מוזיאון, מיצגי אמנות חזותית, ספרייה, בתי קולנוע, פסטיבלים והכל לטובת הציבור כולו. האדריכלים Rogers ו-Pino Pinao נבחרו מבין כמעט 700 הצעות, ויצרו מבנה כבד ועצום, בגובה 42 מטר, החולש על סביבתו והינו עתיר צנרת חיצונית שעורר, כמצופה, התנגדויות רבות. בין הכינויים שהמבנה זכה להם; "הבושה של צרפת", "הטעות של המאה", "נוטרדאם של הצנרת", "בית חרושת או מפעל זיקוק". למרות כל אלה התוכן במרכז מעולה מביא

נזכרתי בשירה היפה של חווה אלברשטיין זמן הפותח
ומסתיים בשורות:

יש דברים רבים בחלד
שהזמן מיטיב איתם
ואני רק מייחלת
להיות כמותם.

השיר מונה בין אותם דברים יין, משי, מפיות תחרה, מתכת
נדירה, עץ עתיק יומין ושיר ישן. האם נוסף גם את אלה
שתארנו למעלה?

אליו כשלושה מיליון מבקרים בשנה הנהנים מהמגוון שהוא
מציע ומסביבתו עתירת המסעדות וחנויות התיירים, באזור
שלפני הקמתו היה שומם ומוזנח. לחובת המבנה יש לזקוף
את התחזוקה היקרה והוא נסגר מעת לעת לתקופות ארוכות
לצורך שיפוצים.

נסיים הפעם ב־Pyramide du Louvre שנחנכה בשנת 1989.
כמו מגדל אייפל זכתה גם היא לביקורת קשה עם הקמתה, אך
כיום היא זוכה להערכה רחבה. הנשיא מיטראן בחר באדריכל
Ming Pei, שאת עבודתו בארה"ב הכיר והעריך, ליצור כניסה
חדשה ללובר. עם פרסום התכנית קמה מהומה רבת. *Le Figaro*:
”זהו בית מתים”, *Le Canard enchaîné*: ”טונטון (דמות
קומיקס) יהיה הפרעה הראשון בהיסטוריה הצרפתית”, וכך
גם אחרים שכינו את המבנה העתיד לקום ”דיסנילנד במרכז
פריס” או ”לונה פארק”. גם כאן עצומות של אנשי רוח כנגד
”השחתת מונומנט היסטורי”, שנבנה בשנת 1200 ומשמש
כמוזיאון מאז 1793. היו גם אחרים שראו בפירמידה את
עבודת השטן, וספרו 666 לוחות זכוכית בפירמידה, כמספרו
של השטן. היו שראו בה סמל של כת נוצרית כזו של הספר
צופן דה ווינצ'י. כאמור, כיום רבות התשבחות ל”מוזיאון
היחיד בעולם שהכניסה אליו היא יצירת אמנות בפני עצמה”.
ובכן, פצעונים או נקודות חן על פניה של פאריס?

מה קרה לי השד יודע

"מפוחית מפרשת ידיה" – אחד התיאורים היפים והנוגעים ללב בשירה העברית. במגילת איכה נמצא את "פֶּרֶשֶׁה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ". בשיר פורשת המפוחית הן שמחה והן ילל. אך לא על חלק זה בשירו של אלתרמן נדבר הפעם.

יש בתי יין וטברנות וקובות יש
בסן פרנציסקו, במרסיי וסן מלו
נשים שחורות יש, צהובות יש, אדומות יש
וגם אפשר להתאהב בן, למה לא

בסן פרנציסקו ובמרסיי הייתי ונשים אכן שם יש, ועתה הגיעה תורה של השלישית. Saint-Malo או בשפה הברטונית Sant Malou היא עיר נמל בצפון-מערב צרפת, על חוף האוקיינוס האטלנטי, סמוך לתעלת La Manche. כשעתיים וחצי ב-TGV מתחנת Montparnasse בפריס. בעבר הייתה אי ועד היום היא חווה גאות ושפל עוצמתיים בהם ניתן לחזות בחופיה.

בני המקום, ה-Malouines מנסים לשמר את זהותם גם היום, מאות שנים לאחר שסופחה לצרפת. מיקומה האסטרטגי בין צרפת ואנגליה סיבך אותה במלחמות בין שתי המעצמות

במשך שנים, והצרפתים אף עודדו במאה ה־18 שורדי ים לפשוט על ספינות אנגליות.

במלחמת העולם השנייה התבצרו כוחות גרמנים בעיר וכדי למגרם הפציץ אותה קשות חיל האוויר האמריקאי והרס את רוב העיר העתיקה. שיקום העיר נמשך כעשרים שנה לאחר תום המלחמה.

לעיר סופחו עם הזמן ערים שכנות ונבנו לה פרברים, אך מוקד המשיכה הוא העיר העתיקה Intra-Muros שבין החומות Les Remparts.

היקפה של העיר העתיקה אינו גדול, וניתן לסובבה על החומות בשעתיים של הליכה מתונה, תוך צפייה בנמל על ספינת הפיראטים שבו ושאר סירות הדייגים והנופש, בחופים שבתקופה זו הומים נופשים, במצודה וכיוצ"ב.

בתוך העיר רחובות צרים ובנייני אבן יפים, ובחזית רובם בזארים או לחילופין קרפריות. קרפים, אותו מאכל צמיגי וספוגי טובע כאן בעיקר בתועפות קרמל ונגיסה קטנה אחת די בה כדי לא לחזור על הניסיון. יש גם מסעדות טובות. אכלתי כאן לובסטר ברוטב וויסקי, מעדן של ממש, ולא נכשלתי בשום ארוחה של פירות ים. העיר מתגאה בבניה המפורסמים, והקדישה להם כיכרות ואנדרטאות יפות. היחיד המוכר לי הוא Chateaubriand, סופר רומנטיקן, חייל, דיפלומט ונוצרי מאמין.

הבטחתו של אלתרמן לנשים מכל הצבעים שאפשר גם להתאהב בהן (למה לא?) לא מומשה לצערי, ובין גלי

התיירים (והתיירות) המגיעים בשנה טובה לכמיליון לא התעוררה בי כל תשוקה. מיטב השיר כזבו.

אף על פי כן ולמרות הכל, העיר שווה בהחלט ביקור של מספר ימים.

במרחק נסיעה בת שעה באוטובוס עברנו מברטאן לנורמנדי לאורך החוף האטלנטי. כאן נמצא האי Mont-Saint-Michel, הקרוי גם הר הקבורה בשל מבנה קבר שהוקדש בתחילת המאה השמינית למלאך מיכאל. גם הוא ממוקדי התיירות ההומים ביותר של צרפת.

האי, המצודה והמבנים המיתמרים אל על, המתפרשים על כל שטחו, הוא שכיית חמדה מן האגדות. הוא מתרומם בהפתעה מן המים ונראה כאילו נוצר על ידי האלים. כאן הגאות והשפל ניכרים עוד יותר מאלה של סן מלו. בעבר לא ניתן היה לעבור אליו בזמן גאות, אך עתה קיים גשר גישה מורם.

האי החל להיבנות במאה העשירית סביב אחוזת הקבר ושימש כמנזר אליו עלו לרגל צליינים שבאו ממרחקים. במלחמת מאה השנים עמד במתקפות עזות של האנגלים. בסוף המאה ה־18 ננטש המנזר ובמאה ה־19 שופץ המקום למה שהינו כיום. באי דרים עתה עשרות ספורות של תושבים. מיקומו המרשים, החומות והבתים, הגאות והשפל מושכים תיירים בהמוניהם, ויש הטוענים כי הוא היפה בצרפת.

מעיבה על התמונה היפה העובדה שכל פינה וכל גומחה משכנת בזאר או קרפריה, ממש כבעיר העתיקה של סן

מלו. כדי לוודא שלכולן תהיה פרנסה, יש מרווח של מספר שעות בין הגעת האוטובוס לחזרתו, וזה מחייב ביקור בחנויות וישיבה במסעדה, בין השאר כי אין כל ספסלים לנוחות הציבור.

די עם הקיטורים. היה ביקור מעניין בשני אתרים יפים מאוד ולהם היסטוריה מעניינת.

אני עוד שם

אחרי הפעם הראשונה שהיינו ביחד
פחדתי לצאת לרחוב
פחדתי ששוטר יעצור אותי בגלל החיוך
המטופש המרוח על פני.
היום, כמו אלינור ריגבי, אני מחזיק
את פני בצנצנת
ועוטה אותם ביציאה מן הבית ואת
שמי אני משאיר
תלוי מתנודד על מסמר ליד הדלת.
רק היא בחלומותיי
ואני מוכן שחיי כולם יעברו בחלום
ואילו היא מאמינה
בשוויון הזדמנויות לגבר. כל גבר.
ספר השירים שנתתי
לה משמש לאיזון רגלי הספה ואני
עדיין אינני מסוגל
אפילו להתחיל לעזוב אותה.

החבר של שרי

אני לא ממש מתעניין באופנה, ובוודאי לא מומחה גדול בתחום, אבל כאשר שרי ביקשה (למעשה התחננה) שאבקר למענה בתערוכת ההוקרה לאלבר אלבו, איתו שירתה בצבא, לא יכולתי כמובן לסרב. סירוב היה עולה לי במחיר יקר עם שובי לארץ.

בדרך ל-Palais Galliera, מוזיאון האופנה בו כבר ביקרתי להוותי מספר פעמים (ואף כתבתי) עברתי ליד בניין בית האופנה DIOR ב-Champs-Élysées, המכוסה עתה כולו בטפט ועליו דוגמאות ביגוד, כולן בלבן. מדובר בבלוק שלם שהולבש במחלצות. צמוד אליו בניין Louis Vuitton. עשרות אנשים, נשים וטף עומדים בתור לפתחו ונכנסים במשורה לצפות במכמניו. לא אל אלה שמתי פעמי.

מוזיאון האופנה מוקדש עתה לאלבו.

אלבו נולד בקזבלנקה וכשהיה בן שנה עברה משפחתו לישראל. כבר בבית הספר שרטט פריטי ביגוד, גם למורותיו. הוא השלים את שירותו הצבאי בנושאי הווי. לאחר הצבא, ובעידודה של שרי, התקבל למכללת האופנה שנקר. כדי לשנות את עתידו, בעצת רב, השמיט את האות ט' משמו הפרטי. לאחר שהשלים את לימודיו הוא עבר לנוי יורק עם מעט מזומן וכיס מלא חלומות, והחל בעיצוב בגדי כלה לבתי

אופנה שונים. שם הכיר את Geoffrey Beene, שקיבלו מיד לעבודה, שנמשכה שבע שנים.

הוא עבר לפריס ותוך זמן קצר החייה את בית האופנה של Guy Laroche. משם מימש חלום ועבר להיות האחראי על הבגדים המוכנים של Yves Saint-Laurent. בהמשך עבר ל-Lanvin, בית האופנה הוותיק ביותר בפריס, ומשימתו, בה הצליח, הייתה "להחיות את היפהפיה הנרדמת". התצוגות שלו הפכו במהרה להצלחה מסחררת.

הוא עזב את Lanvin ולתקופה קצרה את תעשיית האופנה בכלל, הרבה בנסיעות בעולם ולימד עיצוב בפורומים שונים, כדי להכיר מעצבים חדשים ורעיונות חדשים. בינתיים עוטר באות לגיון הכבוד ואף השיק בושם חדש. ביחד עם קבוצת Richemont הקים בשנת 2021-22 את AZ Factory, סטארט אפ שאמור לשמש מעבדה לרעיונות עיצוב. לאחר התצוגה הראשונה, נפטר אלבר אלבוז בגיל 59 מסיבוכי קורונה.

אלבז אינו הישראלי הראשון שהצליח בצרפת. קדמו לו כמה זמרים ישראלים שעלו שם לצמרת. נזכיר כמה מהם.

ריקה זראי נולדה ב-1938 בפלשתינה ונפטרה בפריס בשנת 2020. בעלה הראשון, המלחין יוחנן זראי גילה אותה והיא הפכה לכוכבת (גן השקמים, קול אורלוגין, ההצגה **חמש חמש** ועוד). בשנות הששים התגרשה ועברה לפריס, שם גם כן הפכה לכוכבת ואף שיתפה פעולה עם ז'אק ברל, אזנבור ואחרים. גם שירים ישראלים בביצועה זכו להצלחה רבה בצרפת. היא זכתה בחמישה אלבומי זהב. זראי המשיכה להופיע גם בשנות ה-2000, ובמקביל, לאחר תאונה שעברה הפכה לכוהנת הרפואה הטבעית ופרסמה רבי מכר בנושא, חלקם שנויים במחלוקת.

כעשרים שנה אחריה נולד **מייק ברנט** למשפחת פליטים מפולין שהגיעו לחיפה, לחיי דחקות. למרות קולו הנעים ומראהו הטוב לא הצליח כזמר בישראל, לא התקבל ללהקה צבאית כפי שרצה ואף שוחרר משירות צבאי. הופעתו הבינלאומית

הראשונה הייתה דווקא בטהרן, שם כבש בקיסמו את Sylvie Vartan, אשתו של Johnny Hallyday, הוא עבר לפריס ושכנע אותה (יש אומרים ששחט אותה) לארגן לו הופעות.

שירו הראשון, עליו עבד תקופה ארוכה עם Gérard Tournier, היה "Laisse-moi t'aimer", (הניחי לי לאהוב אותך). השיר זכה להצלחה מיידית וכך גם שירים נוספים כגון "Mais Dans La Lumière" (אבל בתוך האור). לאחר הצלחתו בצרפת זכה להצלחה גם בישראל. באפריל 1975 התאבד הזמר בקפיצה ממרפסת ביתו. הוא הונצח בישראל בין השאר בקריאת רחוב על שמו בשכונה בה גדל בחיפה, וגם בפריס נקראת כיכר קטנה ברובע ה-16 על שמו.

קרן אן נולדה בקיסריה (שכנה) ב-1974. את לימודיה עשתה בפריס והפכה עם הזמן לזמרת ולמלחינה. הזמר הוותיק Henri Salvador הקליט משיריה שזכו להצלחה רבה. היא הוציאה מספר רב של אלבומים והינה זמרת ומלחינה מוכרת ומוערכת הן בפריס והן בניו יורק.

Oh-la-la Oui Oui

היה קריר קצת ולכן הרשיתי לעצמי להזמין לארוחת הצהריים מנת Fondue – תרביך גבינה בלשון האקדמיה. תחנת Gare de Lyon קרובה לבית, משופעת במסעדות טובות, חלקן יקרות (מסעדת הדגל היא "הרכבת הכחולה" עליה כתבתי בהרחבה בעבר) ובחלקן אוכל רחוב. אני ישבתי במסעדת Les Deux Savoies. מקורו של הפונדו באזור Savoie. פונדו אמיתי הוא כמובן Fondue Savoyarde, על שלוש גבינותיו. המנה הנדיבה, ביחד עם חצי בקבוק Muscadet,

הריקודים, תנועות הידיים והעוויות הפנים מסמלים את מילות השירים. אלה מוכרים בחלקם: J'ai fait ça en douce ו-C'est mon homme (כדאי לעיין במילים, אפילו בתרגום), ואחרים חדשים לי.

ארוחה טובה כולל טיפ להצגה (למרות השולחן משמאל), הצגה מקצועית, משובת לב ונפש – מה עוד נבקש מאיתך מכורתנו?

שובבו את רוחי, אך אז התיישבו בשולחן שלידי, ודווקא מצד שמאל, שני צעירים. שיער ארוך, שפמים קטנים, עגיל באוזן, שפתיים משורבבות בעלבון תמידי, ז'קט מעצבים מעל חולצה פתוחה, ובעיקר פרצי צחוק בלתי נשלטים מדי פעם. המלצר החביב העביר לי מבטי השתתפות בצער עם הרמת כפיים שמשמעותה מה אני יכול לעשות. בין שאר השטויות שפלטו: בחורות, הבוס בעבודה, האשמות האונס של שר הפנים האחראי על המשטרה, וגם העלו שם של הצגה. חבריהם סיפרו להם שהיא מתאימה לעם ולא למורמים ממנו כמותם. אני שייך כידוע לעם. בדקתי בגוגל. המלצות טובות: לה מונד אומר: שילוב טוב בין אופרה לקריקטורה, פיגרו: אידאלי לחימום הלב, וברשת: מטורף, הזדרזו! הזדרזתי והחלטתי שלשם אלך.

כבר שם ההצגה בישר טובות: Oh-la-la Oui Oui, מה עוד שכותרת המשנה היא סווינג של השנים המטורפות. שלושה נגנים קשישים; גיטרה, כינור וקונטרבס. מנגנים בשמחה תוך צחוקים (טובים), תנועות ופרצופים. צ'ה צ'ה צ'ה, בוסה נובה, טנגו, שנסונים. במרכז ההופעה צמד שחקנים-זמרים-רקדנים. שרים בקולות טובים – היא סופרן והוא בריטון, ורקדים בחן רב, מציגים מריבות, אהבות, שרים לבת האיכר ולנערה הקוקטית, לגבר המחוספס ולאשתו הנרגנת, ואפילו רוחצים בובה ובוב עירומים באמבטיה תוך הפרחת בועות סבון. היא מפלרטטת (ואפילו ממזמזמת) עם הנגנים בקול ואף במגע, והוא כמוכן זועם. היא מנסה לפתות אותו למגע גופני והוא מזמר כי יסכים רק לאחר טבעת וחתונה, ועוד ועוד ועוד.

היא באה

לא אכפת לי שהטיח איבד כל
תקווה
והוא מונח פתיתים פתיתים
על
אריחי הרצפה
השבורים.
גם לא אכפת לי שתומס אמר
שהאושר הוא פונקציה פוחתת
עם הזמן.
אני רק בתחילת הגרף
והוא עולה.
ואני יודעת שמה שנשכח
יגרום לנו לבכות
אם נפגוש אותו
שוב.

היא באה עם שמחה גדולה
בעיניים
ומילמולים חסרי פשר
בפיה.
אני אוהבת אותה
ממלמלת
לשקע שבין צווארי לכתפי
השמאלית.
זה מעביר רטט נעים בכל
הגוף.
אני מחבקת אותה חזק חזק
ושותקת.
הגוף שלי צמוד לגוף שלה
לאורכו.
הגוף שלה ממשיך היכן
שהגוף שלי
נגמר.

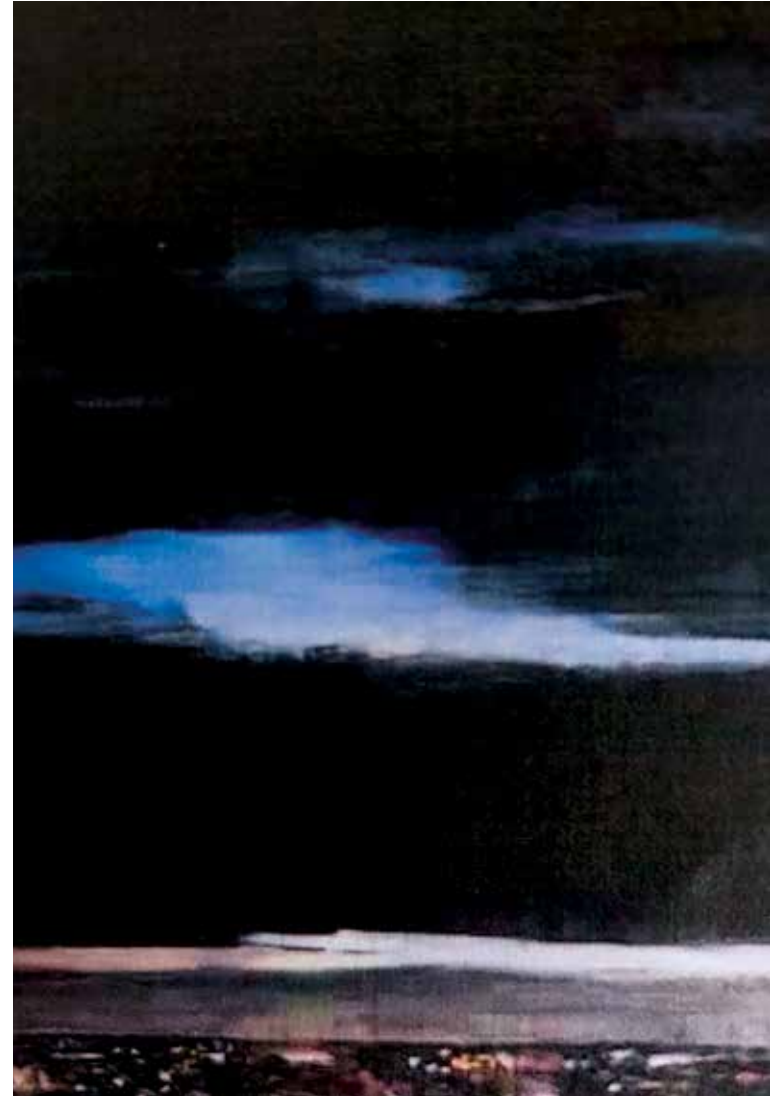

NUIT

על שוק Aligre הסמוך לביתי בפריס כבר כתבתי בעבר. השוק הוא הוותיק בשווקי פריס (כך אומרים בשכונה) והוא מכיל מספר חלקים: שוק פתוח של פירות וירקות, שוק סגור של בשרים, דגים ופירות ים וגבינות, בתי אוכל מכל הסוגים, חנויות מתמחות בכל מאכל שנעלה על דעתנו. בכיכר שוק פשפשים ועתיקות, ופריטים שונים שנקנו בו מקשטים (ויש האומרים יוצרים מעמסה מיותרת) על ביתי כאן. בפאתי השוק מרכז שכונתי, מתנ"ס פעיל ותוסס הכולל הופעות, תערוכות ופעילויות רבות אחרות. ברחוב Charenton מס' 100 נמצאת "גלריה 100", מפעל תרבותי שיתופי.

בגלריה מוצגת עתה התערוכה לילה. במינשר הפתיחה של התערוכה (כתבה Fabienne Rousseau) נאמר בין השאר: "בראשית היה תוהו ובוהו. בראשית היה לילה, ובין הצללים הופיע האור. לבני האדם מסמל הלילה חשיכה, אפילה, פחד וחרדה. האדם עיוור, פגיע ואינו מבחין בסובב אותו. הלילה הוא המערה של אפלטון. בני האדם שבויים בתוכה. הפחדים, הדמיון והאמונה משתלטים על ההגיון.

הלילה שייך למתים, בעוד היום הוא של החיים. הוא משמש כר פורה לסיפורי אימה על זומבים ואנשי-זאב ביערות אפלים...

הלילה הוא אירוטי, הלילה הוא שחור. כדי להתקיים זקוק החושך לקיומם של צבעים".

בתערוכה נוטלים חלק ארבעה ציירים וצלמת, המביעים את תחושותיהם לגבי הלילה ומתמחרים את יצירותיהם בסכומים מכובדים ביותר, בוודאי בהתחשב במקום האירוע. יש שוני ממשי בסגנון וגם באיכות. מכל מקום התאפקתי, הקירות בדירתי הצנועה ממילא לא משאירים מקום לתוספות. לשיפוטכם.

Tous les marins sont des chanteurs

סופר ומשורר, פילוסוף ומוסיקאי (שאפילו חלק את אשתו עם J.P. Sartre) היה Boris Vian מהחשובים והפוריים בין אנשי הרוח בצרפת ובכלל במאה העשרים, למרות שנפטר בגיל צעיר – 39. האבסורד והפנטסיה שולטים בכתביו. ראו למשל את האמירה הבאה: "ברור שהסיפור הזה הוא אמיתי, כיוון שאני הוא זה שהמציא אותו". אחזור למשפט זה לקראת סיום. התכוננו למהפך.

תחנת המטרו Reuilly–Diderot סמוכה כאן לדירתי, ובה עליתי על קו 1. עוד מעט קט תדעו מדוע. הנסיעה הפעם היתה משובבת נפש כיוון שלידי התיישב בחור צעיר שלחגורתו קשורים 6 (ששה!) כלבים, קטנים עד בינוניים, ודווקא גזעיים. לא התאפקתי ושאלתי לשמחה מה זו עושה. הבחור הסביר שהוא שמרטף כלבים ויצא איתם לצעדה. במהלכה התקשרה אליו חברתו והוא נקרא אליה בדחיפות. הפתרון היה פשוט, מה עוד שכלבים פטורים מתשלום במטרו. הכלבים קיבלו את העניין בשקט מופתי, כמי שמורגלים בנסיעות מתחת לפני האדמה.

אני בנסיעה לתחנת Franklin D. Roosevelt, בדרכי לתיאטרון Rond-Point אשר ברובע השמיני. המבנה המקורי הוקם בשנת 1838 ומאז עבר תהפוכות רבות ושימש

שימושים שונים ובשנות השבעים של המאה העשרים הוזנח. לפני כעשרים שנה נאלצו Madeleine Renaud ו-Louis Barrault לעזוב את אולם המופעים שלהם בתחנת Orsay שהפכה למוזיאון. הם עברו לכאן והחזירו למקום את תפארתו כמרכז תרבות תוסס ומגוון, החוגג בימים אלה את שנתו העשרים. המופעים במרכז רבים ומעניינים וביקרתי בו מספר פעמים בעבר.

הפעם באתי להצגה כל הימאים הם זמרים. למה דווקא להצגה זו? א. שמה מעורר העניין. ב. הבטחה בביקורות למוסיקה טובה, שירה, הומור וגם הסטוריה ותרבות. ג. הקריאה לצופים להגיע באמצעותה ל-Bretagne (בהופעה, לא פיזית) והרי מה שמותר היה לקנדי, נשיא ארה"ב דאז להצהיר בביקור חטוף בן יום בגרמניה: "Ich bin ein Berliner" מותר גם לי, שהרי שהיתי כידוע שלושה ימים ב-Saint-Malo ואני רואה עצמי מעתה כבן האזור: "Je suis un Breton!"

שלושה כותבים-מוזיקאים-שחקנים העלו מנבכי העבר את Yves-Marie Le Guilvinec, ימאי ומשורר ברטוני שנשכח מלב ומספרי ההיסטוריה, למרות כשרונו הרב. הוא נולד בשנת 1870 ומת בטביעה כימאי ודייג בשנת 1900. נושאי שירתו, בוודאי לאור גילו הצעיר ומוצאו כבן למשפחת דייגים בכפר קטן (מירי הייתה אומרת בפרובינציה) פרוסים על תחומים רבים וגם אוסף מכתביו ששרדו מעידים על נפש רגישה ויכולת כתיבה מפתיעה. במחקר מקיף ויסודי נמצאו גם תמונות משפחה נושנות ונאסף חומר רב על משפחתו,

אמו האלמנה השתלטנית, שמונת אחיו ואחיותיו, ארוסתו
שחוזרה על ידי אחרים כשיצא לים ואפילו בת דודתו
שדמתה לשכן ולא לאביה.

כל אלה מסופרים על ידי גבר הדור בחליפה ובמשקפיים,
כראוי להיסטוריון, השומר על ארשת פנים רצינית גם
כשהוא מחליף חידודים ועקיצות עם הטרוברור של הערב.
את הזמר מלווים נגן גיטרה ובס, נגן כל יכול על קלידים,
אקורדיון, טרומבון וחצוצרה, וזו אשר על התופים. הם גם
מצטרפים אליו בשירה ובמשחק מעת לעת. כל השירים הם
כמובן מפרי עטו של גיבור הערב Yves-Marie ובהם שירי
אהבה, שירי ים ואפילו שירים חברתיים, אקטואליים גם
היום. תרגמתי מקצתם.

לכל בנות הכפר

ישבן גדול כהר

ובישוב ליד

ניתן דגש לשד

אה אה אה כמה טעימה

החמאה המלוחה של ברטאן.

אכן שיר מלא רגש.

בסן מלו נשים רבות
וחשבון אינן עושות
גם בסן סרבן יודעים
שזקוקות הן לגברים
בסן בריאק הן כה רכות
בפלאידן הן צוחקות
אזה ברטוניות נאות
כה מתוקות וחמודות
הן זו ארצי, תודה אלי
עבור גן עדן משלי.

רומנטיקה במיטבה.

ועכשיו ברצינות:

יום אחד לא ישחו עוד בים הדגים
וברקיע לא יעופו יותר ציפורים
בים יהיו אז רק מלח ומים
ועוף לא נראה בשמיים
כן, מהים ייעלמו הדגים
כן, במרום לא נראה ציפורים
אנשי עסקים בני זונות
יתאספו בבתי הקברות
סוחרים ועוסקים בתיווך

יתאבלו במדבר החרוך
יום אחד לא ישחו עוד בים הדגים
וברקיע לא יעופו יותר ציפורים.

זו ממש נבואה. נראה כאילו גרטה יכולה לכתוב את השיר.

ולסיום, שיר הנושא של ההופעה;

נספר על הבדידות, על הרוחות הסוערות
על דאגה וחברות, על רום אותו חובה לשתות
כי כל הימאים הם זמרים
נזמר על בת הכפר, אותה עזבנו על החוף
בשמלתה הפרומה ובמחשוף שאין לו סוף
כי כל הימאים הם זמרים
נישא עמוק בויכרון סופות עזות וים אפל
ונקווה שעוד נחזור לבנות של סן רושל
כי כל הימאים הם זמרים
נשיר בקול, גם נזייף, אך לא חשוב ואין דבר
שבעה נקום אם נתעלף, כי בחיים תמיד נבחר
כי כל הימאים הם זמרים.

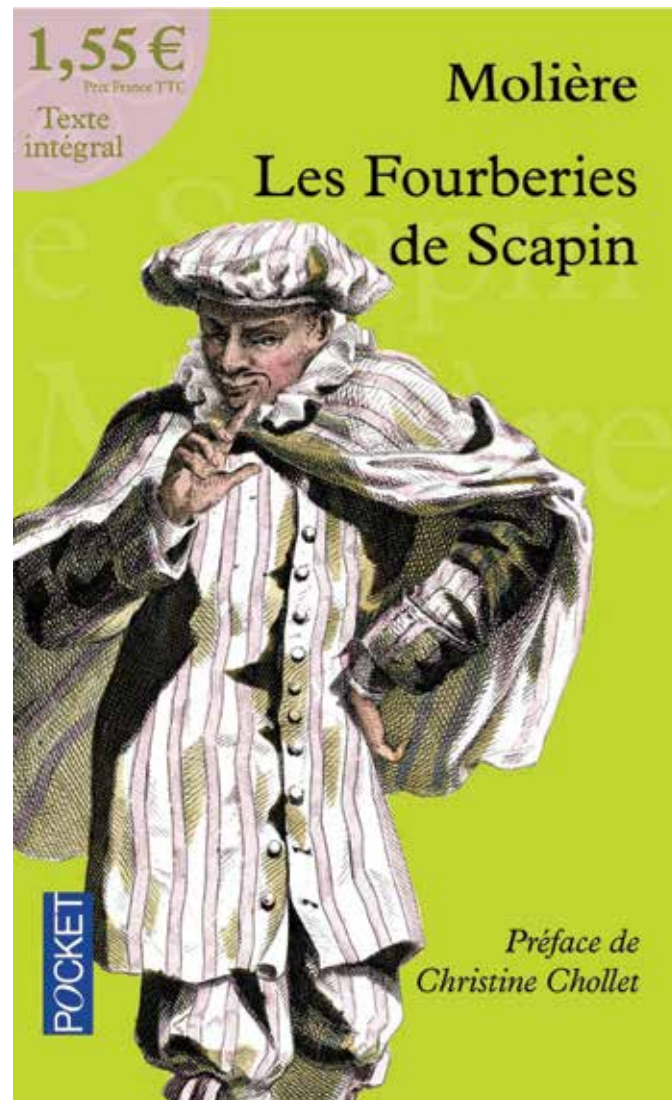
כף של הופעה. נצא לרגע החוצה ונזכר ברועי רוזן, יוצר
רב תחומי מהמוכשרים ביותר שקמו לנו בישראל. מדף שלם
בבית מוקדש לו. לאחרונה הפיק סרט וקיים תערוכה בשם
קפקא לילדים. לפני כעשרים שנה פרסם רועי רוזן בשמה של
זיסטין פרנק ספר בשם **זיעה מתוקה**. זו ביוגרפיה מפורטת,
בצירוף נובלה פורנוגרפית למחצה, של סופרת סוריאליסטית
שחייתה באירופה ובארץ. היא נפטרה בשנות הארבעים
ונשכחה. קוראים בספר, וגם מבקרי ספרות, התרשמו מקורות
חייה ומכשרונה ותמהו כיצד נשכחה כליל. אז זהו; היא לא
הייתה קיימת מעולם. היא יציר דמיונו הפרוע של רוזן.
כך לדעתי גם המשורר ימאי הברטוני, שהוא, קורותיו וכתביו
הם פרי דמיונם של שלושת הכותבים המוכשרים שהרימו את
ההפקה. אתם מופנים שוב למשפט הפתיחה במייל זה.

Molière et Scapin

גם אם נרוץ מהר ככל שאנחנו יכולים, תמיד נשאר באותו מקום". ההוכחה לכך היא בקלישאה עצמה, שאכן השיגה אותי. אני כבר כמה ימים בארץ ופריס לא מרפה. רוצים עוד קלישאה? הנה פרפרזה על ספר דברים: "פריס תהיה תמיד איתך, לא תרפה ולא תעזובך". וגם מאלתרמן, שיופיע שוב בהמשך, ניקח את המשפט/ הקלישאה הנהדרת: "אתה יכול מדעתי להוציאני, אך לא תוכל להוציאני מדעתך". ולמה כל אלה? יומיים לאחר שובי מצאתי את עצמי בהצגת תעלולי סקפן Les Fourberies de Scapin, על פי מולייר Molière, בתיאטרון החאן. כזכור, צפיתי בפריס במספר מחזות שלו, בביצוע מוצלח יותר או פחות, במספר רב של ביקורים. הוסיפו לכך שארוחת הבוקר הראשונה שלי עם שובי הייתה קרואסון וקפה הפוך ב"נחמה וחצי" והנה תל אביב הפכה פריס.

את מולייר אין צורך להציג, ולכן אעשה זאת, אבל בקצרה מאוד. שמו הרשמי היה Jean-Baptiste Poquelin, הוא פעל באמצע המאה השבע-עשרה. לאחר שנים של הופעות בפרובינציה (פריפריה תגיד מיירי) עם להקתו חזר לפריס. הוא הופיע בפני המלך הצעיר דאז Louis XIV, שאימץ אותו ואת להקתו. מולייר היה אז בשנות השלושים שלו, ומאז (ועד היום) היווה אבן יסוד בתרבות צרפת. כצרפתי

אמיתי לא עשה חשבון בענייני אהבה ונשא לאישה את בתה של אהובתו (יש הטוענים בתו), דבר שסיפק לו חומר לחלק ממחזותיו.

מחזותיו הושפעו מהקומדיה דל ארטה האיטלקית וממחברי הקומדיות הרומיים. חלקם קומדיות מבדרות (גם הוא באצילים, האוהבים הנפלאים, בית ספר לנשים) וחלקם מחזות התוקפים את החברה הבורגנית והגבוהה, את התכונות השליליות ואת ההתחסדות (החולה המדומה, הקמצן, טרטיף ועוד).

בארץ מתבלט נתן אלתרמן כמתרגם המוכשר של מחזותיו של מולייר (שנים־עשר במספר) שרבים מהם עלו בתיאטראות ישראל, אך יש גם אחרים שתרגמו ממחזותיו. Goethe אמר כי בכל שנה הוא מעיין מחדש במחזותיו של מולייר כדי לקבל השראה.

המחזה בו צפיתי בחאן הוא כאמור תעלולי סקפן. על מחזה זה אמר אחד המבקרים (בזמן השקתו), ודווקא מידידיו של מולייר, כי הוא מתקשה להבין כיצד מחבר "המיזנטרופ" המעולה הוא גם מחברו של מחזה זה. אני נוטה להסכים עימו. המחזה אינו מוסיף דבר מה של ממש לכל הקומדיות דל ארטה המוכרות, בהן הורים מתנגדים לנישואי בניהם/בנותיהם אך נכנעים לבסוף לתעלולי המשרתים שהם למעשה גיבורי העלילה. האוהבים מתאחדים לסוף מאושר כמצופה.

הביצוע בחאן היה מאולץ כלשהו וסחט צחוקים רמים בעיקר מכמה קבוצות של תלמידים שמילאו את האולם. שאר הצופים הסתפקו בחיוכים מסוייגים, במקרה הטוב, למעט צופה אחת שמשום מה ישבה לצידי וצחקה ללא הרף. אולי חשבה על אפרים קישון. כאמור, פריס לא מרפה.

Les Lutttes de la *Guide MICHELIN*

יש לי על המדף ספרון קטן בצבע אדום. לא זה של מאו. על כריכתו כתוב: *Guide MICHELIN* ובאותיות קטנות יותר: offert gracieusement aux chauffeurs – מוגש באדיבות לנהגים. בתחתית העמוד רשום: EDITION 1900 – מהדורת 1900. בצד האחורי של הכריכה כתוב כי הספר אינו למכירה. בהמשך, לאחר שבעליו נעלב משימושים שאינם הולמים בספר, כגון הצבתו כרגל חסרה בשולחן, נקבע לו בשנת 1929 מחיר של 25 פרנק, המחיר עודכן מעת לעת ובשנת 2019 הועמד על סך 20 אירו.

העותק שלי נקנה באחד משווקי הפשפשים של פריס. ידיד מלומד הסביר לי שאין מדובר כלל במהדורה האמיתית, אלא בשחזור, אך אני בשלי: זו מהדורה נדירה של המדריך האגדי מלפני מאה ועשרים שנה וקצת יותר.

בספר כארבע מאות עמודים, בפורמט של 15x10 ס"מ. לוח העניינים: מבוא, נקודות מכירה לצמיגי מישלן, הוראות תחזוקה לצמיגים, מחירי דלקים, רשימת תחנות דלק, סמלי תמרוורים וסימני דרך, ערים בסדר אלפביתי והשירותים הניתנים בהן (תחנות דלק וצמיגים, מלונות, מסעדות, שירותי חירום ועוד). ואפילו מועדי הזריחה והשקיעה לפי חודשים כדי שהנהג יתאים עצמו לשעות החשיכה. בספר

שלל עצות פרקטיות לנהג ואף פרסומות למוסכים, יצרני מכוניות ואופניים (כולל הלהיט – אופניים מתקפלים).

רכב חשמלי, שאנו סבורים שהוא חידוש של המאה הזו, היה נפוץ כבר אז. כשליש מהמכוניות הונעו בבטריות והן זוכות בהתאם להתייחסות במדריך בן מאה ועשרים השנה. מנוע הבנזין גבר עליו בשל מחירי דלק זולים, מחיר רכב נמוך יותר, חידושים טכנולוגיים וזמינות תחנות דלק. רק עתה, לאחר מאה ועשרים שנה, אנו זוכים להיפוך התופעה.

מדריך מישלן האדום *Le Guide rouge* הפך עם הזמן לתנ"ך של המסעדות והמלונות, וכולל גם מפות ערים ומידע תיירותי. כלולות בו גם מסעדות שאינן מדורגות אך הן ברמה גבוהה, וכמובן אלה המדורגות בכוכב אחד עד שלושה. הדירוגים מעלים או מורידים בקודש, מקיימים או שוחטים מסעדות ושפים. נוסף לדירוג האוכל בכוכבים קיים גם דירוג (סכינים ומזלגות מוצלבים) של הצד הפיזי של המסעדה ושל חווית השתייה בה. נשים שפיות מהוות כעשרה אחוזים מכלל המעוטרים בכוכבים, אך גם מספרן המוחלט במסעדות נמוך בהרבה כמובן.

ששה ישראלים זכו עד עתה בכוכבי מישלן, אך אף לא אחד מהם במסעדה בארץ. עם זאת לחלקם מסעדות גם כאן, אולם ללא כוכבים בינתיים. סיבה מרכזית לכך היא העובדה הפשוטה, החותכת, שאין להם בעצם לאן ללכת – המדריך אינו בוחן מסעדות בישראל, בין אם בשל גודל ואיכות השוק ובין אם מסיבות פוליטיות.

לזכות המדריך עומדת העובדה שהוציא מהדורה מיוחדת בזמן סגרי הקורונה – מסורת לא עוצרים גם בעת מגיפה – *Le règne de la tradition*.

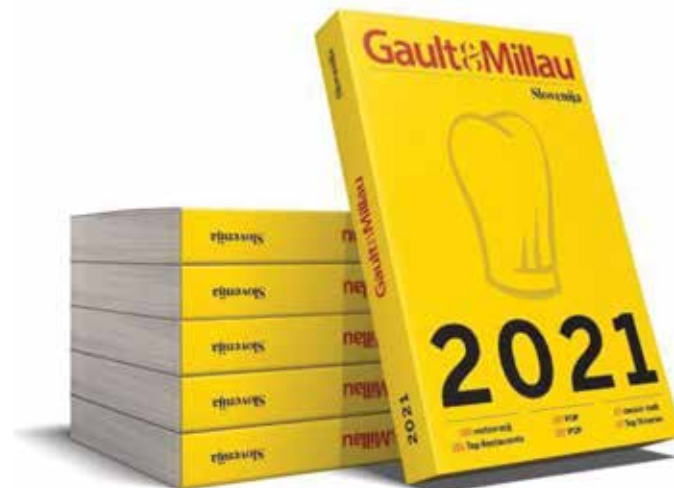
"לא באתי לשבח את קיסר אלא לקבור אותו", כדברי מרקוס אנטוניוס. הופעה במדריך וכמובן דירוג בכוכבים הם משאת נפשו של כל מסעדן. האומנם? תמיד? במייל זה נעבור דווקא על הצדדים הנעימים פחות.

הטוענים כנגד המדריך והדירוג סבורים כי המדריך נותן עדיפות לאוכל בניחוח צרפתי לעומת מטבחים אחרים, פועל באיטיות הן לגבי הענקת כוכבים והן לגבי הסרתם, אינו מפרט די את הנימוקים לדירוג וגם לא את תיאורי המסעדה והאוכל המוגש בה. במספר מקרים אף הועלו טענות לקשרים לא הולמים בין פקחי המדריך למסעדנים.

בשנים האחרונות מתקיימת תופעה, עדיין לא רווחת מאוד, לפיה גם שפים מוערכים מוותרים על הכללתם בדירוג בשל ההוצאות העצומות המתחייבות מעמידה בו ובשל הלחץ התמידי לשמר אותו לאורך זמן. דוגמה מצערת לתופעה הוא השף Bernard Loiseau שהתאבד לאחר שירד בדירוג (אמנם של Gault & Millau) וחש מהורדה דומה במישלן. שפים אחרים שירדו בדירוג עברו אירועים קשים, מהתמוטטות עצבים ועד פשיטת רגל.

אחרים בחרו במאבק כנגד המדריך. השף המוערך Marc Veyrat מ-Haute-Savoie איים בהחרמת המדריך ותבע אותו בשל הורדת כוכב מתוך שלושה, אך הפסיד בתביעה. גם

הורדת כוכב ממסעדתו של אחד המפורסמים בשפים, Paul Bocuse, הביאה להתלהטות יצרים ומלחמת הכל בכל. המלחמה המתקשרת ביותר התחוללה בין מסעדת La Tour d'Argent בפריס (כן, זו היקרה מאוד שבקומת הכניסה שלה בין היתר צילומי נכבדי הפוליטיקה הישראלית שנהגו לבקר בה) למדריך. יום 22 בפברואר 2006 היה יום שחור למסעדה – הבעלים Claude Terrail, בן ה־88 אושפז בבית חולים, יש חששות להתפרצות שפעת העופות בחוות הגידול של הברווז המיוחד המכבב לתפארת המסעדה במשך מאות שנים, וגרוע מכל; מדריך מישלן הוציא הודעה לעיתונות לפיה היא הורדה לדרגת כוכב אחד. הנהלת המסעדה הוציאה מיד הודעה מטעמה לפיה כלל אינה מעוניינת להופיע במדריך, זה הוציא הודעה מטעמו, וכן הלאה וכן הלאה. גם בין מבקרי המסעדות ניצת ויכוח האם יש הצדקה להורדה או אין. המלחמה בכל אמצעי התקשורת נמשכה תקופה ארוכה בהתלהמות רבה, אך התוצאה לא שונתה. ואנקדוטה למצב ההפוך; בשנה שעברה ביקרה בלוגרית מוערכת (כולל במגזין טיים) במסעדת "האחים" האיטלקית. למסעדה כוכב מישלן וסיכמה את הארוחה שעלתה 200 אירו לאדם; לא היה די במנות כדי להשביע, הן אינן טעימות, השירות גרוע והשיא מעורר הדחייה היה קצף תפוז המוגש בכלי בצורת פיו של השף – משהו שמזכיר ארוחה בבלפור בה הוגש הקינוח בכלי דמוי נעל. לא ממש מצדיק כוכב, הלא כן?

Les Toros & les Chevaux

על סוסים ועל פרים.

פריים (לא שוורים מסורסים) וסוסים הם חיות גדולות, אצילות, חזקות ולעיתים מעוררות מחשבות וגם תשוקות חבויות ואפלות.

על ה־taureaux או Les Toros (כי מדובר בקוריידה) שר Jacques Brel; הפריים משתעממים ביום ראשון, כשהם נאלצים לרוץ עבורנו בחול תחת השמש. קצת דם, קצת בוץ. זו השעה בה החנוונים מרגישים כדון ז'ואן והאנגלים מתחזים ל־Montherlant. אך מי יאמר לנו על מה חושב הפר המסתובב ורוקד, כשהוא נוכח פתאום שהוא עירום? אה! מי יאמר לנו על מה הוא חולם כשעינו פקוחה והוא מקורנן מולנו?

הפריים משתעממים ביום ראשון כשהם מתבקשים לסבול עבורנו. הנה הפיקאדורים והקהל שרוצה נקמה, הנה המטאדורים והקהל כבר על הברכיים. זו השעה בה החנוונים מרגישים שהם גרסיה לורקה, והאנגליות מרגישות ככרמנצ'יטה.

הפריים משתעממים ביום ראשון כשהם אמורים למות עבורנו, אבל החרב כבר ננעצת והקהל על רגליו. זה רגע הנצחון בו החנוונים מרגישים כמו נירון והאנגלים כמו וולינגטון. אה! האם ברגע הנפילה חושבים הפריים על

הגיהנום בו נשרפים בני אדם ומתפגרים הטוררוס? אה! האם במותם הם לא יסלחו לנו ויזכרו בקרתגו, ווטרלו וורדון? גם הסוס מעורר בנו ריגושים. ברל שר גם עליו Le Cheval; "הייתי באמת מאושר הרבה יותר כשהייתי סוס, כשהייתי רתום לכרכרה שלך, גבירתי היפה, ברחובות בורדו. אך את רצית שאהיה מאהבך, את רצית שאעזוב את סוסתי ובשל אהבתי אותך אכן כך עשיתי. מאז, בכל הלילות, במיטתך עטויית הסטין הלבן, אני מתגעגע לאורווה, לאורווה ולסוסתי.

הייתי באמת מאושר הרבה יותר כשהייתי סוס, ואת הזדיינת גבירתי היפה, כשפיך באדמה, עם הצבי. אך את רצית שאלמד נימוסין, את רצית שאצעד על רגלי האחוריות ואני הייתי רק סוס. את רימית אותי ואני זילזלתי בעצמי. ומאז, בכל הלילות, כשאנו רוקדים טנגו אני מתגעגע לאורווה, לאורווה ולדהירה.

הייתי באמת מאושר הרבה יותר כשהייתי סוס, ואת רכבת על גבי ביער פונטנבלו. אך את רצית שאהיה הבנקאי שלך, את רצית אפילו שאשיר. הייתי רק סוס ואת ניצלתי אותי ובשל אהבתי אותך אבדתי את זהותי. ומאז, בכל הלילות, כשאני שר 'אל תעזביני' אני מתגעגע לאורווה ולשתיקותי של פעם. פתאום פתאום עזבת, עם זברה מפוספסת, ביום שבו סירבתי לדרישתך לרכב על סוס. לקחת עמך את סוסתי, את שתיקתי, את אורוותי, את דהירתי והותרת לי רק את שיני. ולכן אני שועט, שועט בעולם בצהלה, חשוך אהבת נשים ואהבת סוסות.

הייתי באמת מאושר הרבה יותר כשהייתי סוס, כשטיילתי רתום לכרכרה שלך ואת היית נאקה".

גאון הסיפורת Maupassant ב-"*Lettre d'un four*" – מכתבו של משוגע, מספר על מאהב הקנאי בטירוף לאהובתו; לגופה, לפניה, למבטה. היא בעיניו בהמית, מושחתת, בוגדנית וכוזבת. היא רק בשר ללא נפש, אך הוא מכור לה.

משוכנע שהיא בוגדת בו, הוא עוקב אחריה ומגלה שהיא התאהבה בסוס עליו היא נוהגת לרכב. אחרי כל רכיבה פניה משולהבות והיא נראית כלאחר משכב. הוא אורב לה ולסוס, מתקיל את הסוס ויורה בו. היא מצליפה בו בשוט ואז הוא יורה גם בה.

על "Le Petit Cheval Blanc" – הסוס הקטן הלבן שר Brassens. במזג אוויר סוער היה הסוס הקטן אמיץ כל כך. כולו רק סוס לבן קטן, כולם מאחור והוא מלפנים. בארץ הקשוחה הזו לא היה מעולם מזג אוויר נוח. לא היה מעולם אביב. לא מאחוריו ולא מלפניו. הוא היה מאושר תמיד כאשר הוביל את בני הכפר בשדות, תחת הגשם השחור. כולם מאחור והוא מלפנים. הוא אהב את העגלה רתומה מאחורי זנבו המתנופף בעליזות. כולם מאחור והוא מלפנים. אך יום אחד, חורפי וסוער, ברק לבן הכה בו, כולם מאחור והוא מלפנים. הוא מת ללא שראה יום יפה אחד בחייו. הוא היה אמיץ כל כך. מעולם לא ראה אביב, לא מאחור ולא מלפנים.

כן, אני יודע, יש עוד המון שירים וסיפורים על סוסים ופרים וגם על שאר ירקות, החל בעגלה עם סוסה ורוץ בן סוסי וכלה בדין מרטין ב-"*My Rifle, My Pony, and Me*" ובשלושה פלפלונים. יש גם סוסים שנכנסים לברים וכאלה עם כתם על המצח.

לי אלה מספיקים כרגע.

Rue du Faubourg-Montmartre

מדי פעם אני נשאל על חיי החברה שלי בפריס. האם אני פוגש אנשים? מבלה איתם? משוחח? זה היה פעם. עם התגברות המיזנטרופיות שלי נמוגו ההיכרויות הישנות ואני נמנע מחדשות. לא לטעות – אינני מרחיק עצמי מחברת בני אדם, כל עוד הדבר לא כרוך בהחלפת מילים, החלפת נוזלים או מגע אחר מכל סוג.

אני פוגש את מי שבא לאותן הופעות, מי שאוכל באותן מסעדות, מתפעל מאותם מוזיאונים, או סתם מהלך מולי ברחוב. אני פוגש את הקונים בשווקים (בכולם הייתי, לרבות אלה בהם חיפש Jacques Prévert עזרים לאהובתו, למעט שוק העבדים), בחנויות הספרים או במכולת. הפגישות האלה, שהחמות בהן אפילו מלוות בניד ראש קל או שביב חיוך (בעיקר בקיץ, עם גילויי ליבן של הבנות), הן פסגת חיי החברה שלי. די והותר.

במסגרת שיטוטי אני מזדמן לעיתים ל-rue du Faubourg-Montmartre, שתחילתו ב-Grands Boulevards.

זה אינו רחוב המכבב במדריכי התיירים, אבל תמיד מהנה לטייל בו. הפעם הגדלתי עשות והגעתי אליו יום אחר יום, לצפות בשתי הופעות עליהן ידובר במייל נפרד.

הרחוב הומה מסעדות, בעיקר אוכל רחוב ומזרח רחוק. המפורסמת בהן היא Chartier, בה נאכל במחירים שפויים

מנות ראשונות של שבלולים, הרינג בתפוחי אדמה, אבוקדו ושרימפס, טרין ועוד ועוד. גם ארוחה שתורכב ממנות ראשונות בלבד תהא שמחה ללב ולמעיים. בעיקריות נמצא שוקרוט, מגוון מנות בשר אדום ולבן על כל מקורותיו, ואפילו ספגטי. גם הקינוחים מצויינים, לרבות הגבינות של סוף הארוחה. לא פלא שהמחיר הנוח (גם של היינות) והמגוון הרחב יוצרים תור המתמשך לאורך הרחוב כמעט בכל שעות היממה, לאורך המחסום כבשדות התעופה.

מול המסעדה נמצא Théâtre Le Palace שעל חלק ממופעיו נכתבו מיילים בעבר. הוא הוקם ב־1912 ועבר גילגולים רבים כבית קולנוע, מיוזיק הול בו הופיעו מיטב האמנים ואולם תיאטרון. בשנות השבעים והשמונים שימש מרכז תרבות וקישר בין אופנה Chic Parisien למוסיקה והיה מקובל כבית לאמנות מחתרת. אז היה הוא אחד המועדונים הפופולאריים ביותר בעיר. בשנים האחרונות אירח הצגות מוסיקליות בעיקר, ומאז הקורונה דעכה הפעילות וכיום מוצעות רק הופעות לילדים. חבל.

בלוק אחד בהמשך נמצא המקום של Banksy, אולמות תצוגה של יצירותיו. כן, אותו אמן שהתפרסם בצירוי הקירות החברתיים שלו, לרבות בגדה המערבית, ושהשמיד במכירה פומבית ציור שלו שנקנה בממון רב. גם עליו נכתב כאן בעבר. לידו חנות הליצן המעניינת, בה ניתן למצוא תחפושות ועזרי תיאטרון ככל שהנפש חפצה. אפשר גם לשכור לערב.

ממול נמצא Théâtre du Nord-Ouest, עליו אכתוב במייל הבא.

בפינת Rue des Martyrs (כמה השם הולם) ניצבת l'église Notre-Dame-de-Lorette. זה גם שמו של אתר הזיכרון בצפון צרפת לזכר 42,000 החיילים שנהרגו במלחמת העולם הראשונה בפלנדריה. הכנסייה נבנתה במקור במאה השבע-עשרה, נהרסה ונבנתה מחדש במחצית המאה התשע-עשרה. המבנה כבד וחולש על סביבתו וציורי הקיר והתקרה, כמו גם הויטראז'ים בחלונות יפים ביותר. בין המפורסמים שנטבלו בה היו Claude Monet ו-Georges Bizet. מקור השם והפולחן המתלווה אליו הוא באגדה לפיה הבית בו נולד ישו הועבר על ידי מלאכים לאיטליה, לעיירה באותו שם, כאשר הממלוכים כבשו את ארץ ישראל בשנת 1291. בשעת הביקור שלי נערכה תפילה, ישבתי זמן מה ונהניתי, עד שהגיע מועד ההופעה.

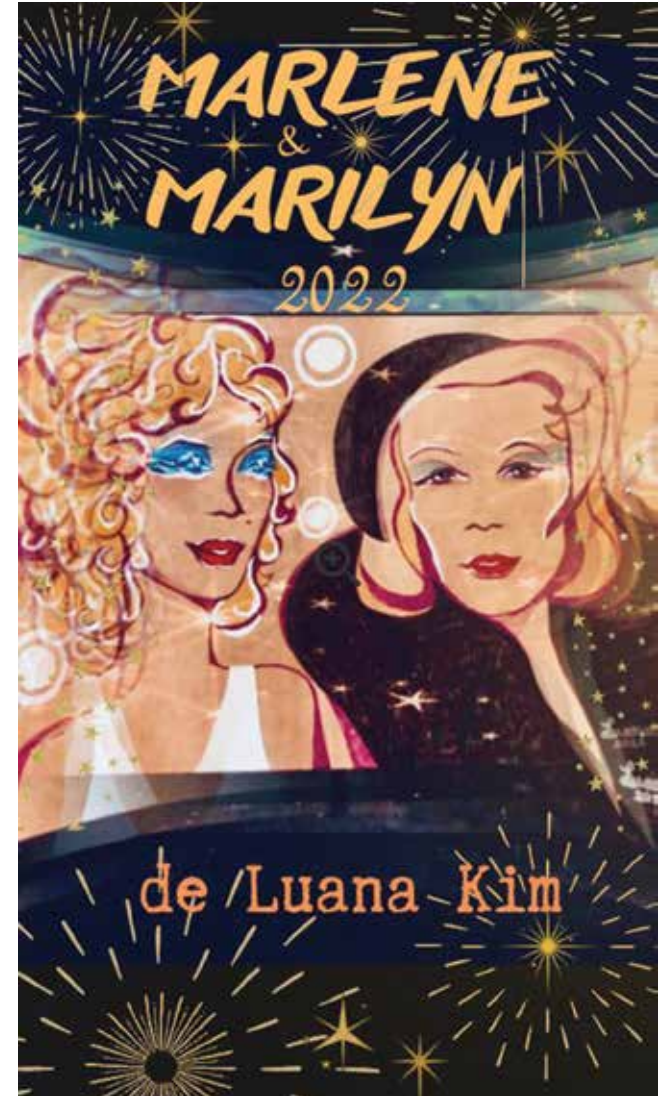
Marlene, Marilyn et Juliette au Nord-Ouest

Le théâtre du Nord-Ouest שוכן ברחוב פובר די מונמרט הזכור לטוב ממיל קודם.

במקור היה זה קברט שנוסד על ידי חמישה יוצאי החטיבה של גרל Leclerc לאחר השחרור מהכיבוש הגרמני, ונקרא לכן "מועדון החמישה". הופיעו בו Édith Piaf, Yves Montand וכוכבים רבים אחרים. בשנות הששים הפך לאולם קולנוע ובשנות התשעים לאולם קונצרטים, בעיקר ג'ז ורוק. כזכור הוא ניצב ממול תיאטרון הפאלאס ששימש למטרות דומות. לקראת סוף אותו עשור עברה שוב הבעלות ונוסד התיאטרון הקיים היום. שמו נגזר מהמעבר הימי באוקיינוס הארקטי הקרוי בשם זה.

בכניסה לתיאטרון חדר הסבה בסגנון מיושן אך נוח, ושני אולמות. ההופעות בהן נכחתי, ערב לאחר ערב, הוצגו באולם הקטן; מערה שחורה, ללא מיזוג או מאוורר, ומספר ספות עליהן מסובין הצופים. אלה הורכבו בעיקר מנשים בגיל ידוע ושניים שלושה גברים ששרדו עד כה. בסך הכל לא יותר מחמש עשרה נפשות בכל ערב. היה חם.

הראשונה בהופעות הייתה "Marlene et Marilyn", דיטריך ומונרו. הומאז' לשתי זמרות-שחקניות, שונות זו מזו בכל המובנים, מלבד אולי בצבע השיער. האחת אישה חזקה

שידעה לעמוד מול הנאצים ונאלצה לעזוב את מולדתה, והשנייה בלונדה בובתית חמודה שסופה עצוב. האירוע שהביא לשילוב ביניהן הוא העובדה ששתיהן נפטרו בסמיכות זמנים; האחת לפני ששים שנה והשנייה לפני שלושים.

יוצרת המופע והשחקנית-זמרת היא Luana Kim המגלמת את שתי הדמויות, ואיתה נגן פסנתר וזמר לעת מצוא Djanick Nanette.

לואנה היא גברת במיטב שנותיה וניתן (אמנם במאמץ קל) לדמיין אותה כמרלן דיטריך. גם קולה מזכיר במשהו את הזמרת הגדולה, ואם עוצמים עיניים ומדמיינים, אפשר להיזכר ב-"Lola", "Falling In Love Again", "Lili Marleen" ועוד שירים המרעידים את הלב.

את מרילין מונרו לא היטיבה לבצע, אולי בשל העובדה שהיא מבוגרת בכעשרים שנה ממרילין ביום מותה (36). תנועות חתוליות, עגולות, מתפנקות לא ממש הלמו את הגברת. הביצוע השירי של "My Heart Belongs to Daddy" "I Wanna Be Loved by You", לא היה נורא אך התנועות המתחטאות של אישה בגיל מסוים כשהיא שרה "Happy Birthday, Mr. President", שהושר במקור לנשיא קנדי על ידי צעירות מתנשמת המאוהבת בו, גבלו בפתטיות מה.

המלווה על הפסנתר, קשיש (בגילי) בעל זקנקן ומסת גוף נכבדה הוכיח יכולת נגינה יפה, ליווה לעיתים בקולו ואף השתתף בקטעי הקישור. בסך הכל מופע מעניין.

למחרת התייצבתי שוב באותו מקום, והפעם לראות ולשמוע את Juliette Gréco שרה ומשחקת את Véronique Daniel. גם כאן כללה ההופעה שירים וביניהם קטעי קישור המספרים את קורות חייה של הזמרת, אהבותיה ואכזבותיה. חייה לא היו קלים – בזמן הכיבוש הנאצי נשלחו אמה ואחותה למחנה ריכוז בשל פעילות במחתרת, והיא נאסרה. בשנות החמישים והשישים לקחה חלק בחיי הבוהמה לצד סארטר וויאן. תקופת מה שיחקה גם בהוליווד. סימן ההיכר שלה היה שיערה השחור ובגדיה שהיו שחורים תמיד. אני זכיתי ליהנות בשתי הופעות שלה.

השחקנית הפעם, בגוף נערי צנום ובשער שחור ושמלה שחורה כמתבקש, הייתה מצוינת. הבעות הפנים ותנועות הגוף הביעו את תוכן השירים וקטעי הקישור, ולא נתנו מנוחה (במובן הטוב) לרגע אחד לעין ולאוזן, "Sous le ciel de Paris", "Accordion", "Je suis comme je suis" ואפילו "Trois allumettes" של פרוור. כאן לא היה ליווי מוסיקלי חי, אך הדבר לא פגם בהופעה. נהניתי מאוד.

האם גברת הברזל בסכנה?

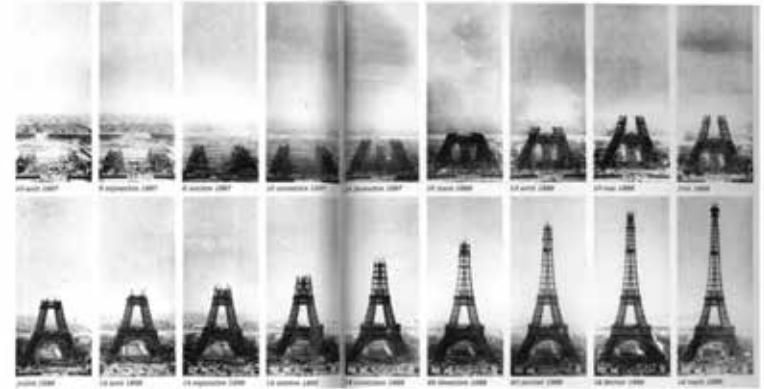
מגדל אייפל "La Dame de Fer" נמצא עתה בעין הסערה, לאחר שהשבועון *Marianne* פרסם נתונים מדאיגים על מצבו, ומאז עוסקים בכך כל העיתונים ואמצעי התקשורת בצרפת. התושבים והתיירים מודאגים.

המגדל הוא האתר השלישי בצרפת, לאחר ה-Louvre ו-Versailles מבחינת מספר המבקרים בו ולכן חשיבותו הכלכלית רבה, מעבר להיותו סמל לאומי.

אביו מולידו של המגדל Gustave Eiffel, קבע כבר במועד הקמתו, לפני 133 שנים, כי צביעתו של המגדל היא תנאי הכרחי לשמירה על מצבו, ואכן המגדל נצבע מדי שבע שנים. עד היום 20 פעם.

בשנים 2010, 2014, 2016 חוברו דוחות המתריעים על מצבו של המגדל, אך הם נשמרו בחברה המנהלת את האתר (SETE) ולא הובאו לידיעת הציבור. עתה דורשים חברי האופוזיציה הימנית בעירייה בירור מקיף בעניין.

על פי אותם דוחות, הצביעה שנעשתה במשך השנים הוסיפה שכבה על גבי שכבה, ושמונים הטונות של הצבע נסדקים ומאפשרים לחלודה ולקורוזיה לנגוס במתכת. כתוצאה מכך קיימות קרוב לאלף נקודות תורפה המחייבות תיקונים, ומתוכנן קרוב למאה נקודות קריטיות

המסכנות את המונומנט. המצב מדאיג בעיקר בארבעת עמודי הבסיס.

לדברי החברה המנהלת מצבו של המגדל תקין, והוא אינו בסכנה כלל ועיקר. גם במקומות בהם נסדק הצבע מצב המתכת שתחתיו שפיר, וכל נקודות התורפה יתוקנו במסגרת העבודות המתבצעות עתה, בהיקף של כשמונים מיליון אירו, העבודות צפויות להסתיים עד מועד המשחקים האולימפיים בצרפת ב־2024, ועדיין לא ברור אם תחייבנה סגירה זמנית של המגדל למבקרים.

ובין כל אלה, הודיעו עובדי חנות המזכרות באתר על שביתה, בדרישה להעלאות שכר.

קרפדה

יש טווסית אחת
שאוהבת טיולים.

במידה.

היא אוהבת שירה
וגם לרקוד.

במידה.

היא אוהבת לשתות
מרגריטות.

במידה.

היא מקשקשת
וממלמלת על כתפי.

במידה.

אבל כשפותחים במסע
לחדר השינה

המידה נעלמת.

העיניים בורקות
הלשון מלחלחת

את השפתיים

הנשימה מהירה
והיא הופכת

לקרפדה לחה.

ואני איתה
בשלולית.

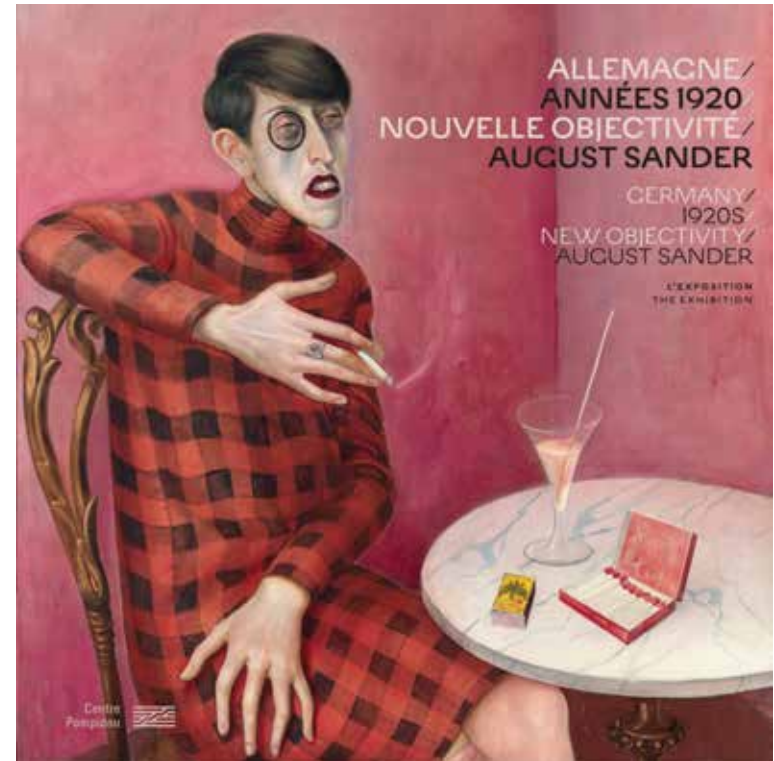
על בנקאות, אמנות וארוחה במוזיאון

חס. המדחום שבר את רף 35 המעלות. הרחובות הומים. בתי הקפה והמסעדות מציפים את המדרכות. אף אחד לא עובד פה? אף אחד, חוץ ממני, לא סובל בחום?

אני בדרך לסניף הבנק שלי. שלי? כמו בישראל, ובכל העולם, הבנקים סוגרים סניפים ועוברים לשירות דיגיטלי. זה אולי עובד עם בני תשחורת. השירות הולך ומתדרדר. לפני שלושה חודשים הזמנתי פנקס צ'קים. רק לאחר תכתובת ארוכה ואיומי סרק על עזיבה (סרק, כי אין סיבה לחשוב כי בבנק אחר בפריס אקבל שירות טוב יותר) מגיעה הודעה שהצ'קים בסניף. לא שולחים יותר פנקסי צ'קים לישראל.

בסניף נמצאת רק Véronique. כל השאר בחופשה. les grandes vacances, vacances d'été, congé כינויים בצרפתית לחופשה. לא רק בקיץ. מנהל הסניף היה בחופשה גם לפני חודש, כאשר באתי לברר מה עלה בגורל הפנקסים. למה לא? וורוניק תמיד כאן. הבאתי לה שוקולד מבוטיק השוקולד של Jeff de Bruges, הכנתי לשנינו אספרסו במכונה, שוחחנו קצת והנה מבוקשי בידי.

מכאן לביקור התקופתי בסדנאות האמנים בריבולי (יש ממיל קודם בעניין) ומשם, בחום כבד וצלעיה קלה, לאחר בירה וסיגר בקפה, למרכז פומפידו. במרכז מתקיימת תערוכה

על אמנות בגרמניה של שנות העשרים. לתערוכה שני חלקים; האחד סקירה של הגל הקרוי nouvelle objectivité בציור, צילום, ארכיטקטורה וקולנוע, והשני עבודותיו של צלם התקופה אוגוסט סנדר.

כבר ראיתי תערוכות דומות בפריס, ועל חלקן כתבתי, אך תמיד אראה עניין בג'ורג' גרוס, אוטו דיקס, כריסטיאן שאד, מקס בקמן ואחרים בני דורם שאלבומי התמונות שלהם מונחים בכבוד על המדפים בביתי.

בערב, לאחר מנוחה כמקובל בגילי, במסעדת Fabula החדשה (פירוש השם הוא סדר הזמנים בסיפור) המדוברת בכל פריס. המסעדה ממוקמת בחצר החצץ של מוזיאון ה-Carnavalet, הלוא הוא המוזיאון להיסטוריה של פריס, עליו כתבתי בעבר, השוכן ליד Place des Vosges. השף (כזכור אין כבר טבחים, רק שפים) בעל כוכב מישלן במסעדת Anona בפריס, Thibaut Spiwack, יצר משהו חדש ועשרות השולחנות מלאים בקהל צעיר ברובו. אין תפריט כתוב. כדי להזמין יש לסרוק את הריבוע הידוע הנמצא על כל שולחן. בדרך זו לא ניתן כמובן לצפות בתפריט המלא ממבט הציפור אלא בדרך של גלילה, חזרה וחזור חלילה. המסעדות הולכות בדרכם של הבנקים. סרקתי, גללתי ולבסוף הזמנתי. המנות העיקריות טעימות ומוצגות יפה, אך היו מתאימות בגודלן למנות ראשונות במסעדת פועלים ממוצעת. היין היה טוב. המחירים, למרבה ההפתעה, סבירים.

היה יום עמוס.

על שלושה פשעי

אם שבירת מסורת היא פשע, ביצעתי ביומיים האחרונים שלושה פשעים.

ערב יום הבסטיליה עורכים מכבי האש נשף לציבור Le Bal des Pompiers, במספר תחנות כיבוי אש בעיר. כבר סיפרתי בהרחבה על מסורת יפה זו הקיימת מאז 1937, בה הציבור מוזמן לחגוג ללא דמי כניסה פרט לתרומה כאשר ידבנו ליבו, במוזיקה, ריקודים, שתייה (בתשלום) וחברותא במשך כל הלילה. התור הארוך בכניסה (ראו תמונה) השתרך לאורך מאות מטרים ואני ויתרתי. שברתי מסורת (שלהם) בת כ־85 שנה, ומסורת (שלי) בת 20 שנה.

למחרת התקיים המצעד הצבאי, le défilé המתקיים מאז שנת 1880. ב־Champs-Élysées צעדו, נסעו ורכבו חילות היבשה, ובשמיים מטס חיל האוויר, השנה בסימן הזדהות עם אוקראינה. תחנות מטרו סמוכות נסגרו, כמקובל, ומאות אלפי צופים הצטופפו בגדרות. החום 35 מעלות. אני ויתרתי. שברתי מסורת (שלהם) בת כ־140 שנה, ומסורת (שלי) בת 20 שנה. בלילה מופע זיקוקים מרהיב ב־Tour Eiffel, כתמיד מאז 1890, ולאחרונה גם קונצרט למרגלות המגדל. אני ויתרתי. שברתי מסורת (שלהם) בת כ־130 שנה ומסורת (שלי) בת 20 שנה. אני כנראה כבר לא מה שהייתי פעם.

אלכוהול

כשאני שיכור
היא עטופה
באותו משהו
שתמיד חיפשתי
באשה
ושהוא נדיר
יותר מכל
ואני שלה על
ברכיים
האלכוהול
נמוג לאיטו
ואז במילה
אחת שלה
או בפרץ צחוק
אחד שלה
או בתנועה
אחת שלה
או גם ללא
כל אלה

נעלם הכל
ואני מרוכז
בלא לאהוב
אותה ואני
רוצה לברוח

ועל ארבעה לא אשיבנו

היום לאחר יום הבסטיליה מתחיל ב-Hôtel de la Marine המרשים, בכיכר Concorde. המלון נחנך בשנת 2021 במעמד נשיא צרפת Macron לאחר ששימש את משרדי הימיה של צרפת. זה המקום בו נחתמה בשנת 1848 ההצהרה בדבר ביטול העבדות בצרפת. בזמנו של Louis XV שופץ הארמון ושימש לאחסון רהיטי המשפחה המלכותית – le Garde-Meuble de la Couronne חלק מן המבנה משמש כיום כמוזיאון המעוצב כחדרי השינה, האוכל, האירוח ואפילו השירותים של האצילים, לרבות הריהוט, התמונות, התכשיטים, הוילאות, הנברשות ואפילו הספרים. בנוסף מוקרנות תמונות על האירועים בפריס בשנות קיומו של הארמון. המבקר מקבל תמונה יפה של חיי האצולה בשנים ההן.

בחלק אחר שוכן Al Thani Collection – זהו ארגון ללא מטרת רווח ששם לו למטרה לקדם אמנות ותרבות. באוסף מוצגים כמאה ועשרים חפצי אמנות מכל היבשות, חלקם בני אלפי שנים וחלקם מימינו אלה. מעניין, מרחיב אופקים ומרשים.

תצוגה שלישית במקום היא האוסף של Gulbenkian, איל נפט ממוצא ארמני שחי במחצית השנייה של המאה ה-19 והראשונה של המאה ה-20. הוא עשה את הונו במזרח התיכון, חילק את חייו בין לונדון ופריס, ואסף שכיות חמדה

למכביר. באוסף כ־80 מוצגים לא גדולים אך מעוצבים ביד
אמן; תכשיטים, פסלונים, עיטורים שונים והכל בדגש על זהב.
הנה כי כן, בביקור אחד ניתן לספוג הסטוריה, תרבות ויופי.

תערוכת ציורים ופסלים מסוג אחר מתקיימת ב־Halle
des Blancs Manteaux אשר ב־Marais. זו גלריה עירונית,
המופעלת על ידי עמותה שמטרתה לקדם אמנים, בדרך כלל
צעירים, מכל האסכולות, וכן לקדם מודעות לרובע המארה,
לאפשרויות התיירותיות, התרבותיות, הקולינריות שבו
ולבילויים שהוא מציע.

זו השנה ה־23 בה מתקיימת התערוכה, ולו היה מקום על
קירות ביתי הייתי מוצא יותר מציור אחד הראוי להתלות כאן.

אולי ארבע התערוכות יפצו על שלושת האירועים שנזנחו.

לא נשכח

בסמטת חסידי אומות העולם - L'allée des Justes-parmi-les Nations הצמודה למוזיאון השואה בפריס, נמצא קיר השמות, Le Mur des Noms, הבנוי מאבנים שהובאו מירושלים, שמטרתו להנציח את זכרם של למעלה מ-75,000 יהודים, מתוכם 11,400 ילדים, שנשלחו למותם מצרפת. לוחיות השם חקוקות בסדר אלפביתי לפי שנת הגירוש. הקיר הוצב בשנת 2005 ונחנך על ידי הנשיא דאז Chirac.

מול הקיר נמצא בית ספר, ובכניסה אליו מוצב שלט, כרבים אחרים בבתי ספר בפריס, המזכיר לכולם כי יותר מ-11,000 ילדים גורשו מצרפת למחנות המוות, מתוכם כ-500 מהרובע הרביעי בפריס, בו אנחנו נמצאים.

עתה נערכת בסמטה, בין בית הספר וקיר השמות, תערוכת רחוב המציגה באמצעות לוחות פרספקס תיעוד של גירויי המוות בכתובים, צילומי אנשים ואירועים, ומסמכים שונים. תערוכת הרחוב היא תמצית של התערוכה המקיפה המתקיימת בתוך המוזיאון עצמו.

מעניין לראות שחלק מהתיעוד מתייחס לא רק ליהודים אלא גם לאוכלוסיית הלהטביים, עונדי המשולש האדום, שאיזכורם בציבור בכלל ובהקשר לשואה בפרט, היה טאבו במשך שנים רבות.

כן מתייחסת התערוכה לתפקודם של הדיפלומטים הזרים באותה תקופה, החל מעלייתו של היטלר ועד לאחר מלחמת העולם; מה ידעו, מה יכלו לעשות כדי להציל ומה עשו בפועל. גם מקומה של הכנסייה לא נפקד. מוזכר Albert Camus שתקף ב־1944 את האפיפיור Pie XII ואת הכנסייה על כל דרגיה בשל מחדלם המוסרי והמעשי. כל זרועות הנצרות; הכנסייה הקתולית, הפרוטסטנטית והאורתודוקסית עמדו מנגד כאשר באירופה הנוצרית, מול עיניהם של הכמרים והמאמינים, נשלחו מיליונים למותם. כשהיו כמרים שסייעו, והיו לא מעטים כאלה, עשו זאת על דעת עצמם ובסיכון אישי, עת גורמי הנצרות המוסדיים שתקו.

האם פריס בוערת? על שריפות והלוחמים בהן

גלי החום במערב אירופה שוברים שיאים. בלונדון נחצה קו 40 המעלות והוכרז מצב חירום לאומי, כך גם בצרפת, בספרד, בפורטוגל ועוד. תושבי מדינות מפותחות ניצבים בפני תופעה שידענו בעיקר במדינות הנחשלות – איתני הטבע גובים חיי אדם ומשבשים פעילות. למרות גלי חום קודמים, לא מצוידים האירופאים ברובם במזגני אוויר, ויש היורדים מהבית להתאוששות קצרה בסופר או אפילו במכונית הממוזגת. החום הקיצוני גורם לשריפות ענק, וזה הזמן להזכר בשריפות הגדולות שהתחוללו בפריס עירנו במהלך ההיסטוריה, וגם באלה האמונים כאן על המלחמה בהן. להלן הרשימה: 1618 השריפה ב־Palais de Justice. בעקבותיה כתב Saint Amand את שירו ההיתולי:

Certes, l'on vit un triste jeu
Lorsqu'à Paris dame Justice
Se mit le palais tout en feu
Pour avoir mangé trop d'épice

התבלינים החריפים שאכלו השופטים גרמו לאש.

1621 – שריפת Pont Marchand שנהרס כליל ועימו גם Pont au Change. בתים רבים שניצבו על הגשר נהרסו, אך אין אומדן למספר הקורבנות.

1718 – שריפת Hotel-Dieu de Paris. נהרס. באותה שנה נשרף גם ה־Petit Pont לרבות הבתים שהיו בנויים עליו.

1763 – שריפת Palais Royal. נהרס ברובו.

1772 – שריפה שוב ב־Hôtel-Dieu.

1810 – שריפת Ambassade d'Autriche.

1871 – תקופת ה־Commune, כאן כבר לא מדובר במבנה אחד, חשוב ומרכזי ככל שיהא. במהומות שפרצו לאחר הקמת הממשלה המהפכנית שהחזיקה מעמד חודשיים וחצי בסך הכל, ולקראת כיבוש העיר בידי הפרוסים, החריבה האש את Le palais des Tuileries, La bibliothèque impériale du Louvre, Hôtel de Ville, Palais de Justice ועוד מבנים רבים, כדי שלכובשים לא ישאר דבר. על פי המסורת דווקא נשים הבעירו את העיר. מעניין לציין כי דווקא ה־Notre-Dame ניצלה ברגע האחרון, אך כזכור נשרפה 150 שנה מאוחר יותר.

1887 – שריפת Salle Favart בזמן הצגת "Mignon", עם 84 קורבנות.

1897 – שריפת Bazar de la Charité, עם 129 קורבנות.

1903 – שריפת קו 2 במטרו, עם 84 קורבנות.

1921 – שריפת בית הכלבו Printemps שנהרס כולו.

1973 – שריפת Collège Édouard Pailleron עם 20 קורבנות, בהם 16 ילדים.

1996 – שריפת בנק Crédit Lyonnais

2005 – שריפת Hotel de Paris Opera עם 24 קורבנות בהם 11 ילדים.

2015 – שריפת Rue Myrha עם 8 קורבנות.

2019 – שריפת Notre-Dame עליה כבר נכתב הכל בהרחבה.

2021 – Place de l'Opéra (ראה מייל קודם).

מכבי האש Les sapeurs-pompiers de Paris, שהוזכרו כאן עד כה בזכות הנשף השנתי שהם עורכים מידי ערב יום הבסטיליה, עוסקים מן הסתם גם בכיבוי אש.

מכבי אש פעלו בפריס עוד במאה ה־17 אך לא באופן סדיר, ועיקר הפעילות בעת שריפה בוצעה על ידי התושבים המקומיים. ב־1699 חתם המלך Louis XIV על צווים להקמת גוף מקצועי של מכבי אש, כפי הקיים אז בהולנד ובגרמניה. ב־1705 נערכה הגרלה גדולה למימון משאבות לכיבוי. התוצאות לא השביעו רצון וגם מיסוד הפעילות לאחר המהפכה לא הביא לתוצאות מספקות.

כיבוי האש במתכונת מודרנית נוסד על ידי נפוליאון בשנת 1811, לאחר השריפה שפרצה בעת הנשף בשגרירות אוסטריה, באמצעות צו הקמה ליחידה צבאית שתעסוק בכיבוי שריפות דרך קבע, ותחליף את המנגנון הקיים

והבלתי יעיל שלא תפקד בעת השריפה. הגוף החדש יהיה כפוף למפקד משטרת פריס, האחראי על בטחונה.

במחצית השנייה של המאה ה-19 עבר הארגון מהפכה טכנולוגית וארגונית, הוקמו נקודות כיבוי ברובעי העיר, והארגון היה לדוגמה בפריס ומחוצה לה לגוף יעיל המותאם היטב למטרותיו.

במלחמת העולם הראשונה פעלו מכבי האש בעיקר במניעת שריפות בפריס כתוצאה מהפצצות הצפלינים וירי התותחים הכבדים הגרמנים. במלחמת העולם השנייה הוא היה הגוף הצבאי האחרון להכנע לנאצים, וסייע לערים אחרות שהופצצו. ב-1947 הוקם מונימנט לזכר מכבי האש שנפלו במלחמה ובשריפות.

ב-1967 נערך שינוי ארגוני מקיף בכוח, ומשנות השמונים פועל הארגון בחוד הטכנולוגיה עם כח אדם איכותי המוכיח את יכולותיו באירועים השונים.

כיום פועלים בפריס כ-8,700 איש בכל הרמות – קצינים, נגדים, מינהלה ולוחמי אש.

נפרדים מאורות הבמה

גיבורי המסך שלי, את רובם הכרתי בנעורי בקולנוע פריס (שני סרטים בכרטיס אחד), הולכים ונעלמים.

זה החל מטבע הדברים עם הוותיקים: Michel Simon, Jean Gabin (שני אלה שיחקו בנפרד את Maigret של Yves Montand, Lino Ventura (Simenon גם הדור הבא: Jean-Paul Belmondo עליו כבר נכתב כאן ועתה נפטר Jean-Louis Trintignant).

טרנטיניאן לא נחן במראה מרשים: קטן קומה, שיער דליל ובכלל, אבל שפע קסם צרפתי בכל תנועה ובכל אמירה, וזכה לחבק בזרועותיו את הנשים היפות בעולם, על המסך ומחוצה לו. עם Brigitte Bardot נפגש בעידוד בעלה Roger Vadim בצילומי הסרט *Et Dieu... créa la femme* בשנת 1956. הם דחו בתיעוב זה את זו. היא אמרה: לא אוכל לשכנע לעולם, אפילו במשחק, כי אני מאוהבת בו. הוא אמר: היא כלבה אמיתית. כל זה השתנה. התאהבו. הוא עזב את אשתו השחקנית Stéphane Audran והיא את בעלה. ואז מצא אותה במיטה עם Gilbert Bécaud שרשם לו שיק (שלא נפרדה) בבקשת סליחה, והעניין עם ברדו נגמר, למרות הצהרות אהבה של שניהם גם אחרי. היו כמובן רבות אחריה, ביניהן Romy Schneider. עם אשתו Nadine אם שלושת ילדיו

נשארו קשרים חמים גם לאחר הגירושין והיא אף סעדה אותו על מיטת חוליו לקראת מותו.

הוא נפטר ב־2022, בן 91, עטור כמעט בכל פרס משחק אפשרי, לאחר למעלה ממאה סרטים ועשרות מחזות תיאטרון. כן זכה לשחזר אחד מסרטיו היפים והידועים ביותר *Un homme et une femme* עם Anouk Aimée משנת 1966, למעלה מחמישים שנה מאוחר יותר (2019), בסרט *Les Plus Belles Années d'une vie* עם אותה שחקנית גדולה.

בין סרטיו שנמנו ברובם על סרטי הגל החדש, בהם היה בעיקר הגיבור המתלבט ולעיתים אף גולמני ניגודו של בלמונדו המוחצן והאקטיבי, יש סרטי אהבה, מתח ודרמה. ביניהם: *Les Liaisons dangereuses*, *Les Biches*, *Le Conformiste*, *L'attentat, je vous aime* וכמובן רבים אחרים.

בין הסופדים לטרנטיניאן היה גם Alain Delon שאמר: הנה עוד חבר שעוזב אותנו לאחר בלמונדו. אני הרוס. טוב יותר היה אם היינו עוזבים ביחד. דלון בן ה־86 עדיין איתנו אך ככל הנראה לא לזמן רב. דלון חולה מאוד בשנים האחרונות ועתה רוצה לסיים את חייו בהמתת חסד, פרקטיקה חוקית בשווייץ, מקום מושבו. דלון, שלא כמו טרינטיניאן, נחשב לאחד הגברים היפים בעולם, פנים וגוף, ולמראהו היה חלק נכבד בקריירה שלו כשחקן, וגם כפרזנטור של מותגים שונים. הוא נחשב סמל סקס ושחקן מוביל בעיקר בשנות השישים והשבעים, גם בצרפת וגם בהוליווד, אך משנות השמונים דעך כוכבו. בין סרטיו *Purple Noon*, *Rocco and His Brothers*,

Le Cercle Rouge, ועוד. הוא זכור גם בשל השיר "Paroles" של דלידה שם הוא ניצב בתא טלפון בלבוש שמזכיר דוקא בלש פרטי, במעיל ארוך וכובע משוך על פניו, ומתחנן לדלידה שתחזיר אותו אליה, אך היא, נקעה נפשה מאמירותיו המתוקות שאין דבר מאחוריהן.

דלון היה עם נשים שהיו משאת נפשו של כל גבר (כמעט), לרבות בריזיט ברדו ורומי שניידר שהוזכרו לעיל, וגם Dalida ו־Mireille Darc ועוד רבות אחרות. כמו טרנטיניאן התחתן גם דלון רק פעם אחת, עם Nathalie. ועוד לא הזכרנו את השחקניות שאהבנו, שזנחו אותנו לאנחות: Simone Signoret, Jeanne Moreau, Annie Girardot, ועוד ועוד ועוד. שוב אנחנו לבד.

משהו לא תקין

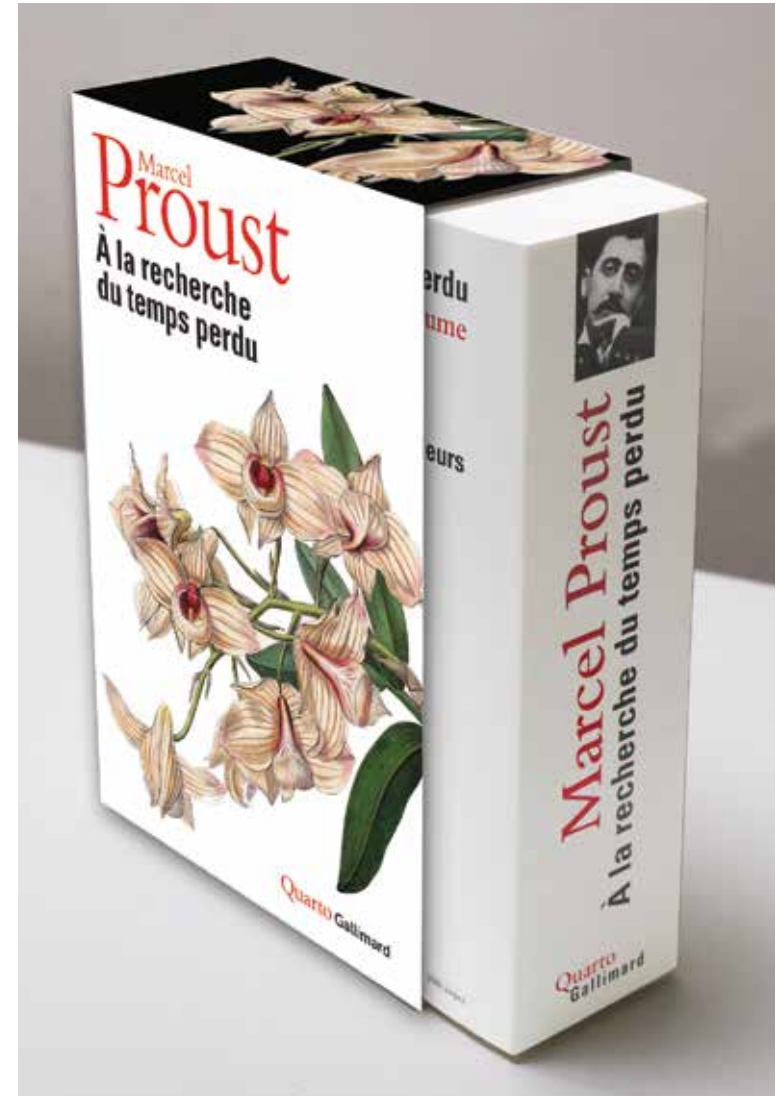
עם אנשים שאני	עצבים חשופים
ממציאה	לא שמחה
בצלחת לפני מונחת	בכלל לא שמחה
חביתה מביצים	לא במסלול
מתות	בכלל לא במסלול
בטעם בדלי סיגריות	נמאס מבחורים
מה עוד נותר לי	קטנים
לעשות	שמעשנים ג'וינט
אלך לים ואפריח	רק עד האמצע
עפיפון.	שלא מסוגלים לגמור
	חצי בירה
חג שמח.	שמזיינים מעט
	וגומרים מהר
	נמאס משיחות
	חד כיווניות

חיפוש

כולם מחפשים Proust מחפש את הזמן האבוד *À la recherche du temps perdu*. זה הספר העבה ביותר שנכתב כרומן, או הגות, או שניהם והוא יצירת מופת של ספרות צרפת; נכתב במשך 16 שנים (1906–1922), שבעה כרכים במקור (שלושה פורסמו אחרי מות הסופר ב־1922), 2,400 עמודים, למעלה ממיליון מילים. מקור לפרשנויות, מחזות, מאמרים וסרטים. המספר בוחן אירועים שהיו בכל תקופות חייו, אך זה איננו ספר זכרונות בלבד. זה מסמך העוסק בספרות, בחברה, בזמן. קראתי אותו במקור על פני שנים. הלית ישורון תרגמה חלקים ממנו כמפעל חיים. חישבו בין השאר על עוגיות ה madeleines שקיבלו את פירסומן כאן

גם אחרים מעולם אחר, עולם השנסונים, מחפשים. את העבר, את האשה, את הנעורים. בדרך כלל בגרסאות קצרות יותר. המשורר Jacques Prévert מחפש את אהובתו. הוא פונה לשוק הציפורים וקונה ציפורים. בשבילך אהובתי. משם לשוק הפרחים וקונה פרחים. לך אהובתי. בשוק הברזל הוא קונה שלשלת כבדה. לך אהובתי. ואזי בשוק העבדים הוא מחפש אותה, אך אינו מוצא.

את *La bohème* של פעם מחפש Charles Aznavour. זו הבודהמה שהצעירים כלל אינם מכירים. זו של החיים

במונמרט, עם פרחי הלילך בחלונות. זו של הלילות הלבנים, של הבטן הריקה וציורי העירום, זו של השתייה בחבורה. הוא מחפש למעשה את עברו, אך את העבר לא ניתן להשיב. בחזרתו הוא שוב אינו מכיר את הרחובות, את הבתים, הפרחים נבלו ומונמרט נראית עצובה. הבוהמה, עת היו צעירים, יפים ומוכשרים, שוב אינה אומרת לו דבר.

את Titine מחפש Jacques Brel. היא עזבה אותו ללא מילה, ללא מחווה, בתירוץ של הליכה לסרט, ומאז לא חזרה. הוא חיפש אותה בכל מקום; מגבון ועד טונקין, מציילי ועד פרו, אך לשווא. מזה שלושים שנה הוא מחפש אותה, לבדו עם ההיספנו ושנים עשר הילדים. והנה מצא אותה. היא השתנתה בשנים האלה. קצת פחות מושכת, מהלכת כמו צ'פלין, נעשתה דברנית, אך כל זה לא חשוב. הוא עדיין רוצה אותה. והנה – היא נמצאה. אך כששאל אותה האם היא עדיין אוהבת אותו, נעלמה שוב. הוא וההיספנו צועקים את שמה ברחובות כמשוגעים, והוא בטוח שעוד תחזור.

הזמר Christophe שר על Aline. הוא צייר בחול על שפת הים את פניה היפים שחייכו אליו, אך הגשם מחק את תווי פניה שבחול והיא נעלמה. הוא קורא בשמה, הוא צועק ובוכה כדי שתחזור. הוא מחפש אותה כבר ללא תקווה, מתוך ייאוש, אך היא איננה.

גם Claude Nougaro מחפש אותה, את une petite fille idiote. הטיפשה הקטנה בורחת ממנו בבכי, בגשם סוחף, והוא אחריה. מה כבר עשיתי? הרי היא אפילו לא יודעת

שבגדתי בה. למה היא רצה על שפת הסן? שאחשוב שהיא תקפוץ לנהר? היא מעצבנת. כל הזמן רק רוצה שאומר לה שאני אוהב אותה. כשאני אוכל, כשאני מתגלח, כשאני רוצה לישון. כל הזמן. היא מאמינה באהבה אבסולוטית. אלוהים, ראה אותי רץ אחריה. היכן היא? הנה את, חכי לי, אני אוהב אותך, אוהב, אוהב.

ומיודענו Nino Ferrer מחפש אותה. את petite-fille שתחזיק בידו כשהוא שותה יותר מדי, ובבית קטן ומוקף פרחים ביער תהיה עימו בלילות החורף הקרים. זה זמן רב שהוא מחפש אותה, אך זה לא קל. הוא לא מוצא. כל זה רק ההקדמה. למעשה הוא מחפש מישהי שתביא עימה ממון שיאפשר לו לחיות חיי פנסיונר חסר דאגות. הוא אינו בררן; זה יכול להיות בכסף או בזהב, ברובלים או בדולרים. זמן רב חיפש אחת כזו, ולבסוף מצא. אך אז עט עליו גובה המיסים ועתה הוא שוב חסר כל.

כמו שנאמר באחת מתוכניות הטלוויזיה: יש עוד הרבה, אך אסתפק בכך הפעם.

לעיניים שלה יש שיניים

יש מעט מדי ממני ויותר מדי ממנה.
נתתי לה עוד פיסה ועוד פיסה והרבה לא נותר.
מדי פעם אני מחפש במפרקי היד סימני אזיקים,
אבל אינני יודע אפילו איך להתחיל לעזוב אותה.
היא רעת מראה ורעת לב ואני מדמם את חיי
איתה, וחושש גם ממה שאולי לא יקרה לעולם.
השקעתי בה הרבה. נתתי לה את שירי ט.ס. אליוט,
והכרך מאזן את הרגל השבורה בספה.
היא מסתכלת בי ולעיניים שלה יש שיניים
חדות שנושכות את פני במבטה. כשהיא
כועסת השנאה דחוסה עד כי ניתן לחרות עליה
בסכין, וכשהיא מואילה לחיוך אלי מתחזקת
בי האמונה בקיומו של הגיהנום.
בגרון שלה יש כל הדרוש לדיבור, אך תוכן
דבריה אינו מצדיק את השימוש בו.
כשאני איתה ביום השמש נראית קרובה מדי,
ובלילה נראה הירח חורש רע על העולם.
אני יודע שנשים אינן נעשות בוגדניות פחות
עם השנים. הן רק לומדות לשקר טוב יותר.

היא הבטיחה שכאשר אמות היא תתאבל עלי
יום שלם, ובלבד שלא אתמהמה.
ואני מסכים גם לכך איתה כי אחרת מה?

וכבר ראינו שקרמוול אמר על אדם שנענש
בביתור מעיו וסירוס כי לדעתו האיש אינו עליו
פחות מכל אחד אחר שהיה במצבו.

Expo hyperrealisme

ושוב אני ב־Rue du Bac, רחוב חביב עלי במיוחד עליו הרחבתי במייל קודם, בדרך ל-Musée Maillol אשר ברחוב Grenelle, לתערוכת ההיפר ריאליזם.

פיסול היפר ריאליסטי מחקה את הצורה, המבנה וההרכב של הגוף או של חלקים ממנו. רמת הדיוק של כל פרט ופרט נותנת לצופה את ההרגשה של הגוף המוצג כמשהו מציאותי. תנועת הפיסול ההיפר ריאליסטי החלה בארצות הברית בשנות השישים של המאה העשרים, כתגובה לאמנות האבסטרקטית, ונחשבה בתחילתה לאמנות ישנה שעבר זמנה. בשנות השבעים היא צברה תאוצה במדינות רבות ופסלים מוערכים אימצו דרך פיסול זו, כל אחד בחומרים בהם הוא משתמש (גבס, פלסטיק, בד טבול בחומרים, צבעים), בבחירת הנושא, בפרספקטיבה ובלבד שהתוצאה תהיה גוף או חלקים בו המייצגים במדויק את נושא הפיסול. יש יצירות המתארות גוף במנוחה, יש המדמות גוף בתנועה, אנשים בעבודתם, פנים בצעקה או בצחוק. יש המדמות גוף מושלם ויש של ידיים בלבד, ראש על כן או ראש המחובר לגזע עץ.

המוטו של התערוכה לקוח דווקא מהכיתוב של צייר סוריאליסטי; בציורו *La Trahison des Images* (בגידת

המראות) מציג Rene Magritte מקטרת והכיתוב תחתיה הוא *Ceci n'est pas une pipe* – זו אינה מקטרת. הלוגו של התערוכה שלפנינו המציגה את גוף האדם בדייקנות ולפרטי פרטים הוא *Ceci n'est pas un corps* – זה אינו גוף. והכוונה ברורה; למרות הדמיון למציאות, האמנות אינה יכולה להתחרות בטבע, אינה יכולה לתת חיים.

בתערוכה משתתפים ארבעים פסלים ממדינות שונות וכאמור לכל אחד מהם פרשנות משלו. התוצאה מעניינת ואינה מראה שכיח.

ומכאן למיצג ריאליסטי (ואולי אפילו היפר) שונה לחלוטין. בשנת 2020 יובשה זמנית תעלת Saint-Martin כדי לבצע בה עבודות ניקיון לאחר שנים רבות בהן נאספה אליה אשפה רבה. נבנה סכר והוצאו 90,000 קוב של מים. מסתבר שהמראה המלבב של תעלת מים בלב עיר האורות והאהבה מסתיר ממצאים מלכבים פחות. בנוסף לדגים (מי האמין שהם מסוגלים לחיות בתנאים כאלה) שנישלו בזהירות ברשתות והועברו למקום מבטחים ובנוסף לאשפה הרגילה הוצאו מן התעלה מכוניות, אופניים ואופנועים, רהיטים מכל הסוגים והגדלים, מכשירי חשמל ועוד ועוד.

תיעוד ממצאים אלה בצילום מהווה תערוכה ראליסטית בפני עצמה.

מחכים

כולנו מחכים. כל הזמן.

שנות אלפיים, אומר ההמנון שלנו, חיינו להיות עם חופשי בארצנו. שבע שנים חיכה יעקב לאשתו. יש ביננו המחכים למשיח ומאמינים שאף על פי שיתמהמה בוא יבוא.

אנו רואים עכשיו את "התור הארוך בעולם" בו מחכים אלפי אנשים לעבור על פני ארונה של מלכת אנגליה, שבנה חיכה שבעים שנה להכתרתו. בשדות התעופה שלאחר הקורונה מחכים שעות רבות בתור לבדיקה הבטחונית ולעלייה למטוס.

ביום יום אנו מחכים בפקקי התנועה, בתור לאוטובוס, בקופת חולים, בתור לניתוח, בסופרמרקט, בבנק, במשרדי הממשלה, בעבודה, במארב למחבלים. אנו מחכים להרכבת ממשלה, למלחמה הבאה שתגיע ועוד ועוד. חיינו עוברים בהמתנה.

אחרים מחכים לאהבה, שתגיע או שלא.

"אחכה", Dalida שרה J'Attendrai. גם רבות אחרות שרות שיר זה.

"אחכה יום ולילה, תמיד, לשובך, שלא כמו הציפור הבורחת לקן לחפש שיכחה. הזמן עובר והולם בלבי בכבדות, הרוח נושאת קולות רחוקים ואני מקשיבה אך איני שומעת. ואני אחכה לשובך".

לעומתה Édith Piaf אינה מצפה כבר למאום "Je n'attends plus rien".

"כל אחד הולך בדרכו. הימים ארוכים והמשא כבד כמשאו של סוס הכושל בדרכו. הלב כואב מהתבוננות בעבר. אין לי דבר פרט לזכרונות ואלה רעים ואני ככלב משוטט ללא חבר שינחם אותי וללא יד שתתמוך בי. כשהייתי צעירה היו לי צעצועים, כשהייתי לאשה היו לי תכשיטים, העברתי את החיים בריקודים ובשירה עד שברגע אחד ראיתי בעיני אהובי שהוא אוהב אחרת. זה היום בו איבדתי את נשמת. אני מצפה יותר לדבר".

יש מי שאינו מאבד תקווה. Aznavour ממשיך לחכות לך גם אם אינו יודע מי את – Je t'attends.

"הימים והלילות חולפים והזמן בוכה ומת, אותו זמן ללא שמחה בו חיי נעצרים, ואני מחכה לך. אני מחכה לנשום, מחכה לאביב, מחכה לצחוק ולהיות שוב בן עשרים. מחכה לים השקט ולסופה, לשלווה וגם להתפרצויות, כי בלעדייך חיי נעצרים. אני מחכה. אל תאחרי לבוא, מהיכן שתבואי ומי שתהיי מהרי, הזמן קצר. את חלומי האלמוני. איני יודע את שמך או את מבוקשך, אך אני חפץ באהבה. כדי שחיי יקבלו משמעות, כדי שהריק יתמלא, אני ממציא אותך ומצייר אותך בדמיוני.

ואני מחכה לך".

גם Serge Reggiani טרם הכיר את זו שהוא מחכה לה זמן כה רב – La longue attente.

"זו המתנה ארוכה לזו שאיני יודע מי היא. אני מדמיין ערב רומנטי, בין עצים ולשפת אגם שלי, גג מכוסה באיזוב וירח מלא ואדמוני כמוך. הכנתי לך טבעת פשוטה מפלטינה אך עלי להחביאה, כי דבר מכל אלה עדיין לא קיים. אחכה לך עד הזריחה, אחכה לך עד הקיץ. מדוע אינך מגיעה? מכתב ללא כתובת. זכוכית שקופה. בואי מחר ונקדיש לך שיר זה. בואי ונכיר ונשלב את גורלנו. הציפיה ארוכה".

נחכה לשמחה שתחזור Barbara שרה – Attendons que ma joie revienne.

"נחכה שהשמחה תשוב וזיכרון הכאב שנגרם יעלם. לפני שאומר אני אוהבת, לפני שתאמר אני אוהב, עלינו לחכות שהשמחה תחזור ואוכל שוב לחייך בבוקר. הנח לי לפתוח את הדלת וללכת. עוד אחזור. עלי ללכת לחוף בו נרפאים מאהבה כוזבת ולנתץ את העבר השחור ואת כבלי. אז אוכל לשוב אליך ויחד נשוח בגן פרחי האהבה. אך עתה עלינו לחכות, הזיכרונות עדיין חיים בי ואת קולו של האחר אני שומעת.

העבר אינו רוצה למות".

וכמובן לא נפסיק לחכות בלי Brel ושירו "Madeleine".

"הערב אני מחכה למדלן. הבאתי לה פרחים כפי שאני מביא תמיד. היא אוהבת את זה. אנחנו ניסע בטרם ונאכל טוגנים ביחד. היא אוהבת את זה. מדלן היא חג המולד והיא אמריקה שלי, אם כי היא טובה מדי בשבילי כפי שטוענים

EN ATTENDANT
GODOT
D'APRÈS SAMUEL BECKETT

9 DÉC. à 21:00
10 DÉC. à 15:00 & 21:00
11 DÉC. à 15:00

DEUX EUROS
THÉÂTRE DU HÉRON
(salle rencontre)
DOMÈVRE-EN-HAYE
RÉSERVATIONS RECOMMANDÉES :
compagnieduheron@gmail.com

**COMPAGNIE
DU HIRON**
1100, rue Saint-Jacques
Montréal, Québec
H2Y 1A1
Tél. 514 392-1100
Fax 514 392-1101
www.compagnieduhiron.com

הגשם יורד על הפרחים, כמו בכל הפעמים הקודמות. מאוחר כבר לטראם ולטוגנים ולקולנוע. היא לא מגיעה. אני מחכה, את הפרחים זרקתי, כמו תמיד. אני נשאר לבדי עם מילות האהבה שלי. היא יפה כל כך. היא כל כך כל כך. היא כל חיי. מדלך שלא תגיע.

אבל מחר אחכה לה שוב. נעשה הכל והיא תאהב את זה". והמחזאי, במאי, סופר ומשורר Beckett כתב (בצרפתית) את *En attendant Godot* – מחכים לגודו, ממבשרי תיאטרון האבסורד. שניים מחכים מידי יום לגודו על אם הדרך, בצל העץ. אחרים באים והולכים, אך השניים, גוגו ודידי, יישארו במקומם וימשיכו לחכות לגודו שכמובן לא יגיע לעולם.

ולבסוף ישראלית אחת מחכה – **אחכה לך** שרים הנשמות הטהורות. אחכה לך, בוא אל פינתנו ואסוף אותי אל תוכך. אחכה לך בסוף הדרך. קח את הדמעה, את הכאב. אנשום עמוק את צווארך, איאבק בתוך גופך, בשדה הקרב שלנו את מותי אמצא איתך, אוהב. אחכה לך.

בדמי ימיהם

בימים אלה של מות מלכתנו אליזבת, נקדיש כמה מילים לעניינים מורבידיים נוספים.

ידוע ששיעור ההתאבדויות בקרב כוכבי במה, ובעיקר זמרים, הינו גבוה במיוחד. זוכרים את "מועדון 27"? הוא כולל היום עשרות.

מסתבר כי גם להיות צאצא של כוכב לא קל. מספר מקרי המוות בטרם עת של בני זמרים ושחקנים עולה בהרבה על הממוצע. אורות הבמה של ההורים משפיעים ככל הנראה על ילדיהם, ואולי זו קללה הרובצת עליהם..

בתו של Jean-Louis Trintignant, נפטרה בגיל 41, לאחר קריירה משלה בכשלושים סרטים. בן זוגה של Marie תקף אותה בפרץ של קנאה, הכה אותה באכזריות וגרם למותה. מותה העלה במדיה בצרפת את נושא האלימות בתוך המשפחה בכל חומרתו.

בנו של Gérard Depardieu בחר אף הוא בקריירה קולנועית. במהלך עבודה על סרט ברומניה דווקא, לקה Guillaume בדלקת ריאות וזיהומים נוספים ונפטר בגיל 37.

בתו של Michel Serrault, שחקן תיאטרון וקולנוע מוערך, Caroline, נהרגה בתאונת דרכים והיא בת 19 בלבד.

בנה של הזמרת Sheila נפטר ממנת יתר והוא בן 42.

בנו של השדרן והמנחה Patrick Sébastien, נהרג בתאונת אופנוע בגיל 19.

הזמר והמלחין Michel Fugain איבד את בתו Laurette שלקתה בלוקמיה ונפטרה בגיל 23.

בתה של France Gall נפטרה ממחלה והיא בת 19. גורל לא קל היה מנת חלקו של בן השחקנית Romy Schneider. בעת שרכב על אופניו מעד David בן ה 14 ומוט ברזל פילח את גופו.

בתה של Jane Birkin קפצה אל מותה מדירתה בקומה הרביעית. Kate הייתה אז בת 46.

לא רק בצרפת קיימת התופעה. ילדיהם של אריק קלפטון, סילבסטר סטאלון, פרינס, ונסה רדגרייב, פול אוסטר, שני ילדיו של ניק קייב ועוד רבים אחרים נפטרו גם הם בדמי ימיהם.

בימים אלה התבשרנו על שני מקרי מוות נוספים והפעם לא מעולם הבמה. David בנו של Laurent Fabius, ראש ממשלת צרפת לשעבר, שהסתבך בעבר בעבירות הימורים ורמאות (הבן, לא האב). נהרג בקפיצה מהקומה השמינית של דירתו. מוות מכובד יותר (יש דבר כזה?) הוא מנת חלקו Jean-Luc Godard, מגדולי הבמאים ומאבות ה"גל החדש", אותו אתם מכירים מסרטיו ועוד תקראו עליו רבות בכל אמצעי המדיה.

הזיקנה

יש רגליים לסברה כי הזיקנה תגיע לכולנו, אלא אם נתחכם לה ונלך לעולמנו לפנייה. בינתיים מחשבות על זיקנה וזקנים מעסיקות רבים. מוכר לנו הסיפור על הזוג שהגלה את הסב הזקן משולחן הסעודה ואילצו לאכול בפינת החדר מצלחת עץ, כדי שלא ירייר על המפה, יפזר פיזורים, יפיל וישבור את כלי הסרוויס היקר. והנה האב רואה את בנו הקטן ובידו כפיס עץ ואולר. מה אתה מכין? שואל האב. צלחת לעתיד עבורכם, הורים יקרים.

המשורר Charles Baudelaire כותב על הייאוש של האשה הזקנה *Le Désespoir de la vieille*. האשה הזקנה, המצומקת שמחה לקראת הילד הקטן שכולם רצו לשמחו. ילד קטן, עדין ופגיע כמוה, וכמוה חסר שיניים ושיער שטרם צימח. התקרבה אליו וניסתה להצחיק וללבו, אך הקטן נרתע בבהלה ומילא את החדר בזעקות רמות. הזקנה הצטנפה בפינתה, בודדת, ובכתה. נשים זקנות זמנכן למצוא חן, אפילו אצל ילדים תמימים, עבר.

אצלנו, אברהם שלונסקי, במקרה או שלא במקרה, כתב שיר דומה.

שלוש זקנות יושבות דומם על ספסל ומביטות נבחן. הכל שקט ליד הבית. לפתע הן מבחינות בילד ומתעוררות; וודאי הוא יתום. ניגשות ללטפו.

הילד פורץ בבכי. הלילה בא. הן חומקות אל תוך הבית.

הכל שקט, ורק עלבון מרחף מעל הספסל שהתרוקן.

בודליר ממשיך ומבכה את גורלן של הזקנות הקטנות ברחוב, בשיר שהקדיש לוויקטור הוגו – Les petites vieilles. אני פוגש אותן תשושות ברחובות הערים. יצורים מנותקים שהיו פעם נשים. גוון כפוף, גופן מעוקם, בגדיהן אינם מחממים. הרי אלה עדיין נשמות.

הן זוחלות, מוכות באכזריות, נבהלות מכל רעש ובידן שק. מדדות כמריונטות, כחיות פצועות, אך עיניהן תמימות כעיני נערה.

ארון המתים שלהן זעיר כזה של ילדים, ולרגע נדמה שהן צועדות חזרה לעריסה. עיניהן מלאות בדמעות אך לא איבדו את קיסמן.

ו־ Jacques Prévert כותב להאיר את ימינו, Un poème pour illuminer nos jours.

”בקושי התחיל היום, וכבר שש בערב. בקושי הגיע יום שני וכבר יום שישי. החודש הסתיים והשנים חולפות. בארבעים, חמישים או שישים שנותינו שעברו איבדנו קרובים, חברים.

לא נוכל לחזור לעבר, אך בכל זאת צריך לנסות להחיות את הרגעים הטובים. לא לדחות לאחר כך כי אז הקפה

מתקרר והעדיפויות משתנות, הקסם נעלם, הבריאות מתדרדרת, הבטחות נשכחות, היום הופך לילה החיים מסתיימים.

העבירו מסר זה לאחרים, עכשיו ולא אחר כך, לפני שיהיה מאוחר.”

לאה גולדברג, בשני שירים קצרים משירי סוף הדרך. האחד, האופטימי: ואם מתון מעט הצעד ופסיעתנו קצת כבדה, טובה הרגל הנוגעת באדמה החרדה. וטוב השיר אשר זימרנו בזכרוננו המוותר, ואין דבר שכבר בגרנו ולא חכמנו ביותר.

השני, הפסימי: כבד על עפעפינו העולם, ראשנו שח ובכיינו נאלם. האור כבה והזמר תם. הולכים בשירה דוממת שלווים מאוד. היום פנה ועינינו עצומות.

אל תהיי מרוצה מיופיך, גבירתי, כותב Victor Hugo בשירו Ne vous contentez pas, madame, d'être belle.

”אל תהיי מרוצה מיופיך, גבירתי. ליבנו מזקין רע אם לא נחדשו. צריך לחשוב, לקרוא, לעסוק בענייני רוח כי להיות רק שושנה מצחקת – זה עובר. החיים נהיים עצובים, הכל משתנה. היופי הופך לכיעור, חשבי על תחילת הדרך אך גם על סופה. שיניים לבנות ושיער שחור הופכים לשיניים שחורות ושיער לבן.

אל תהיי מלאה מעצמך ושמרי את ידידיך גם לחורף. להזדקן פירושו להחליף את האש באור בהיר ולהעמיד את הנשמה לפני הלב.”

האיום על אובדן יופיה של האשה בא לידי ביטוי כבר במאה ה-16 אצל Pierre de Ronsard ב־"Quand vous serez bien vieille".

המשורר בעניין של אהבה נכזבת וכמו ז'אק פרבר גם הוא נגד דחיות. "את שדחית אותי, דעי כי כאשר תהיי זקנה, בערב, לאור הנר, תשירי את שירי; הוא חגג אותי כאשר הייתי עדיין יפה.

אני אהיה אז תחת האדמה. רוח חסרת גוף, נח תחת הצללים, ואת תהיי בביתך זקנה כפופה, מתחרטת על דחיית אהבתי. בחרי בחיים, אל תמתיני למחר, קטפי היום את שושני העתיד".

ואילו Voltaire כותב על הגבר המזדקן.

"יש הסבורים שזקנים בני שבעים ושתיים צריכים לטפח את גופם ורוחם כצעירים ולשאוף להישגים, ואכן בין קודמי היו בני שמונים ששרו שירים לעידוד עצמם.

אלה סברות מוטעות. בימי הסתיו האחרונים כבר לא רואים את צבעי הפרחים, את האחו ואת הרועות בו. האצבעות בוגדות, הראש קר והמחשבות מעטות. נותר רק הרצון לשלוט. מאהב זקן, זמר זקן, הם בלתי נסבלים, שהרי המסיבות, השירה, האהבה והיין הם נחלת הצעירים".

ואיך נוכל ללא Brel מיודענו השר על הזקנים "Les vieux". "זקנים אינם מדברים, אלא מזויות העין. גם העשירים בהם עניים. אין להם אשלויות. בתייהם נקיים בריח לבנדר ומילים ישנות. גם אם הם שוכנים בפריס הרי שחיהם מחוצה לה.

אולי צחקו יותר מדי ועתה קולם סדוק בדברם על העבר. אולי בכו יותר מדי ועתה דמעות מעטרות את העפעפיים. ואולי הם רועדים כי המטוטלת בשעון שבסלון אומרת: אני מחכה לכם.

זקנים אינם חולמים. הספרים נרדמו, הפסנתר סגור, החתול הקטן מת, היין שוב אינו משמח אותם. תנועותיהם קפואות והחיים עוברים בין המיטה לכורסה, ואם ייצאו מהבית הרי זה להשתתף בהלוויה של מי שמת לפניהם שיישכח מהר. והמטוטלת אומרת: אני מחכה לכם.

זקנים אינם מתים. הם נרדמים יד ביד, חוששים ללכת לבד לאיבוד, אך אובדים. בן הזוג נותר בגיהנום של חייו, וממתין למטוטלת האומרת: אני מחכה.”

דוד אבידן, בשירו האלמותי **ערב פתאומי**, אותו כתב בהיותו בשנות העשרים, אינו אופטימי יותר מברל.

אדם זקן מה יש לו בחייו? הוא קם בבוקר ובוקר בו לא קם. המים פושרים, הוא קם בבוקר קיץ וכבר סתיו. מה יעשה? מה יקרא בספריו שרוחות פרצים מעלעלות בהם? רק במאמץ יזכור קרב רחוק צמא ניגודים וכישרון וסיכויים. הוא מעלה מגרונו ררחורים כשל נמר צעיר, אך נמריו נעלמו. הוא חולם שעוד ייצא לצייד כבצעירותו וישאיר את השנים מאחור, אך הן כבר חלפו.

הוא נמנע כי הוא פוחד לישון, בחלון ראש עויין בא לקחתו. מותו לא יהיה מוות מפואר; לא מלך הוא וייפול לא על חרבו.

גם דוד פוגל אינו משדר אופטימיות בענייננו – הוא כותב על הגביעים המלאים שנשאנו בצעירותנו. אלה היו חיינו אותם שפכנו בחופזה לאורך הדרך. עכשיו יורד היום ואנחנו עייפים וכלינו ריקים.

ויש שאינם משלימים עם גרסת הזיקנה האומללה Brigitte Fontaine שרה על האיסור “Prohibition”.

הראיתי ברכבת את כרטיס האזרח הוותיק שלי לחזיר החוצפן, שהסתובב בצחוק מלגלג. אני זקנה ואני דפוקה, ואמות בקרוב, אך בינתיים אחמוק לתא השירותים ואעשן לי בנחת סיגריה.

החיים מלאים באיסורים; אסור לעשן, אסור לשותת אלכוהול, ולא רוצים לראות זקנים במקומות ציבוריים. אולי גם יטילו איסור על זיונים מעל גיל שישים. גם על החולים ייאסר לשהות ברחוב. הם ייזרקו לבית אבות שכוח אל או לקבר.

כל זה מחכה לי. בינתיים אמשך להזדיין, לעשן ולשתות אלכוהול, ללא אמונה וללא חוק, וכשיגיע מותי אשמח לקראתו.

הזמר Roch Voisine אינו רוצה להזדקן *J'veux pas vieillir*. “אנלא רוצה להזדקן. זה שקר שהחיים מלמדים אותנו להזדקן. אני רוצה לחזור בזמן ולא למות. לחיות בלי למהר, בלי קמטים, בלי לסבול יותר מדי ובלי לראות את חברי מתים. אנלא רוצה להזדקן. רוצה לראות את ילדי גדלים מאושרים. רוצה לראות את העולם משתנה עם הזמן, לא להשתתף בהצגה האחרונה.

אנ'לא רוצה להזדקן. רוצה לשבת שוב על ברכי אבי, לשחק בחצר בית הספר, להאמין בחג המולד, ולמצוא לי בקתה ביער בה אחבא. לא רוצה למות. אנ'לא רוצה להזדקן".

ושוב אנו חוזרים לברל, והפעם בבשורה שונה משירו הקודם. כאן הוא שר על בנות פלנדריה Les Flamandes (ראה גם את ביצועה של חווה אלברשטיין). הממשיכות לרקוד בכל גיל.

בנות פלנדריה רוקדות בימי ראשון בלי לומר דבר. הן אינן דברניות. רוקדות בכל גיל. כשהן בנות עשרים הן רוקדות כי צריך להתארס, להתחתן ולהביא ילדים. כך אומרים ההורים והכומר. לכן הן רוקדות. בנות שלוש רוקדות בלי לרעוד. הן אינן מהרועדות. הן רוקדות ומביאות כבוד להורים ולכומר בגדלן את הילדים ואת גידולי השדה. לכן הן רוקדות. בגיל שבעים הן אינן מחייכות. הן אינן חייכניות. ממשיכות לרקוד ולהראות שהנכדים והתבואה עולים כפורחים, והפעם הן לובשות שחורים כהורים, כפי שרוצה הכומר (ההורים כבר אינם).

הן ממשיכות לרקוד גם בגיל מאה, הן אינן נחלשות. הן לא מהנחלשים. הן מראות שהכל עדיין טוב ורגליהן איתנות, אבל זה ריקודן האחרון לפני שתצטרפנה להורים ולכומר. הנה כי כן, גם במות הבעל (ואנו תמיד הולכים ראשונים), עדיין יש תקווה ושמחה.

בנימה מפויסת שר Jean-Marie Vivier להזדקן vieillir.

"להזדקן זה לשמור את הנעורים בזיכרון יפה. ללמוד להאיט ולהשלים עם זה שלא כל מה שיכול היה גופנו לעשות יוכל לבצע גם עכשיו. לדעת שכל שעה לבנה מקורה בחלום עבר. להזדקן זה לאחל לילדים עתיד מאושר, לתת להם ללכת בדרכם. לחזר אחרי אשה ולא רק בשל ישבנה המפתה.

להזדקן זה לעשות אהבה ברוך, ללחוש בעדינות, לאחוז בידה, לא לחשוש לומר אני אוהב אותך, ולומר לה שאם בגדתי הרי שבגדתי בעצמי.

להזדקן זה להיכנס לכנסייה ללא סיבה, לרעוד למראה הצלב והקדושים, ולדעת שערב אחד, לאו דווקא במקום ובזמן שנבחר, תכבה השלהבת".

גם חנוך ליון, בשירו היפהפה היתה לה ארובה לבנה, מתאר שלווה והשלמה. הזקן והזקנה צופים על הים. היום יהיה יום יפה, הם אומרים. אין עננים, הים מתנוצץ כמו ראי. באופק רואים אניה השטה לעבר החוף ויש לה ארובה לבנה. הזקן ייצא למסע באניה לאיים רחוקים עם הקפטן ידידו, והזקנה תמתין ותסרוג אפודה. היום היה יום יפה. היתה לה ארובה לבנה.

חייל של שוקולד

מדינת ישראל נמצאת, מאז הקמתה, בכוונות למלחמה הבאה ובנשיאה בתוצאות קודמותיה. שירי מלחמה אינם חסרים גם כאן וגם בעולם הגדול. בכל המלחמות, בכל האומות, נועדו שירי המלחמה להלהיב, ליצור גיבורים ולהזדהות עמם ועם מטרות המלחמה. כך כבר בתנ"ך (שירת דבורה היא דוגמה חזקה) וכך לאורך ההיסטוריה. ימים ספורים לאחר הכרזת המדינה פרסם נתן אלתרמן את **מגש הכסף**, בהתייחס לאמירתו של ויצמן ולספרו של הרצל. שיר איקוני ושונה. אל האומה עוטה החג והאימה, קרועת לב אך נושמת, קרבים נערה ונער. עיפים, בבגדי הצבא ובחגורים, הם ניצבים בפני האומה ואין יודע תחילה אם חיים הם או ירויים. הם נופלים. הם **מגש הכסף** שעליו ניתנה מדינת היהודים. כאן לא מדובר בשיר מלחמה מתלהם אלא בעצב הנלווה גם לניצחון.

נדמה שהמספר הרב ביותר של שירי מחאה אנטי מלחמתיים נכתבו בארצות הברית בעת מלחמת וייטנאם, חלקם תורגם והושר גם בעברית, אך לא בהם נזכר היום. נזכר במקצת שירי מחאה מצרפת ומכאן על חיילים שאינם גיבורים. מקצת שבמקצת.

בשנת 1870, עת התחוללה מלחמת פרוסיה-צרפת, שנים הרבה לפני מלחמות העולם, מלחמת וייטנאם, מלחמות

מדינת ישראל וזו של רוסיה-אוקראינה, כתב Rimbaud את הסונטה החולם בעמק, "Le Dormeur du val", המביעה את פחדיו וכעסו של צעיר (הוא היה אז בגיל 16 בלבד) מול איימי המלחמה. תיאור הטבע הרוגע והמואר, הנוסך בנו שלווה, מתנפץ בסיום; בעמק השלו מזמר הנחל בינות לצמחים הירוקים. השמש עולה בין ההרים וזורחת על העמק. חייל צעיר ישן על מיטת הירק תחת האור. הוא ישן בחיוך כמו ילד. קר לו. על הטבע לחממו. הוא ישן שלו, ידו על חזהו. שקט. שני פצעי כדור אדומים בצידו הימני.

את הסונטה הזו קורא Reggiani לפני שהוא שר את שירו של Boris Vian העריק – "Le Déserteur". שיר זה נכתב בזמן מלחמת אינדרו-סין בשנת 1954. הוא צונזר בצרפת אז וצונזר שוב בזמן מלחמת המפרץ והשמעתו ברדיו נאסרה; אדוני הנשיא, אני מאשר שקיבלתי את מסמכי הגיוס. אינני חי על האדמה הזו כדי להרוג אחרים. איני רוצה להכעיסך, אך אני מודיעך שהחלטתי לערוק. אבי, אחי, ילדי ואמי בקבר, צוחקים לפצצות ולתולעים. כשהייתי אסיר נלקחה ממני אשתי, נלקחה נשמתי ונעלם כל עברי. מחר אנעל את הדלת ואצא לנדוד בדרכים. בכל מקום אליו אגיע אומר לאנשים אל תצייתו. אל תצאו למלחמה. אם צריך לתת דם, תן אתה את דמך שלך, אדוני הנשיא, ואמור למי שתשלח לחפש אותי כי אינני חמוש והם יכולים לירות בי.

כעשר שנים אחר כך שר ברל את שירו הקשה; הבא בתור "Au suivant". כאן הוא תוקף את מוסד בית הזונות שמספק

הצבא הצרפתי לחייליו, מוסד שהתקיים עוד במאה העשרים בשולי מחנות הצבא, ובמושבות של צרפת אפילו בשנות התשעים. אך למעשה הוא קורא לצעירים שלא ללכת בעקבות המנהיגים. משפיל יותר להיות המוביל מלהיות המובל; " בגיל עשרים, עירום, במגבת והסבון בידי, אני בין מאה ועשרים כמוני המובלים לבית זונות על גלגלים. הקול דוחק בנו: הבא בתור, הבא בתור. הייתי רוצה קצת יותר רוק, או חיוך, או זמן. אלה לא ניתנים וקולו של הרס"ר מהתחת הופך אותנו לצבא של אימפוטנטים. הבא בתור, הבא בתור. את הקול הזה, מסריח משום ומאלכוהול, הבא בתור, הבא בתור, לא אשכח לעולם. ומאז, תמיד כששכבתי עם אשה, נדמה היה לי שהיא לוחשת בין זרועותי הצנומות: הבא בתור, הבא בתור. כל הבאים בתור התאחדו. משפיל יותר להיות המובילים מלהיות המובלים. ואולי יום אחד, כשאהיה קיטע, או אעלם או אתלה, לא אהיה יותר הבא בתור".

ואצלנו הרי זה חנוך לזין כמובן שכתב על בסיס שיר הילדים בוא אלי פרפר נחמד את שירו בוא חייל של שוקולד, עוד לפני מלחמת ששת הימים, כהקדמה למחזות את ואני והמלחמה הבאה ומלכת אמבטיה. מחזות שזכו לביקורות קשות ואף להחרמתם במשך תקופה ארוכה. זהו שיר, שיר אנטי מלחמתי כנגד מי ששולחים את הצעירים להקריב עצמם במלחמות מיותרות; הטבח מגיש בשר לרב הטבחים והלה מגיש בשר לתותחים. תחת הפרחים כולם אחים. הילדים בוכים והתותחים רועמים. בוא חייל נחמד, שב על

כף היד ללא פחד, ותשוב לעפרך. אחינו נהרג, דמו נשפך ואיש אינו יכול להשיבו. כל הגדוד הולך בדרכו של הרס"ר, אך גם זה נהרג. השיר המקורי קשה עוד יותר מהגרסה ששרים החלונות הגבוהים. גם שירו של לוינ'ן שחמט אותו שרה חווה אלברשטיין, נסוב על אותו מוטיב; המלך והמלכה משחקים, אך האב וגם בנו נהרגים במלחמה חסרת תוחלת. בוא אלי חייל נחמד, שב אצלי על כף היד, שב תנוח אל תירא ותשוב לעפרך.

יצחק לאור כתב את הבלדה על החייל הטיפש – במלחמה האחרונה נהרג באופן סתמי חייל טיפש אחד בעת נסיעה מנהלתית. המדינה נשאה בהוצאות הקבורה והמשפחה בכתה בשידור בטלוויזיה. כמקובל. החייל היה מאוכזב בשנייה האחרונה לחייו מכך שנהרג באורח שכזה ולא בהתרחשות גדולה יותר. תשע עשרה שנותיו עוברות בסך; בית הספר, המזמוז הראשון, המשגל הראשון המהיר מדי, הנסיעה לחו"ל, ביקורו של רפול בבסיס, ואפילו הזייה על פציעת גבורה, אחות דדנית ומרכז שיקום בבית הלוחם. כל אלה כבר לא יתממשו. ואז לראשונה הוא מטיל ספק. לא בצדקת המלחמה, אלא בצדקת מותו על רקע חיותם של האחרים.

חמי רודנר כתב – אחד אלוהים. אחד אלוהים מביט מלמעלה, ואחד שטן מביט מלמטה. הגנרלים, הפוליטיקאים, העיתונאים הם אנשים קטנים, שקרנים ואוהבים לאכול. הם מופתעים מנפילת השמיים על הערים והמחסור בעקבות כך. בגללם העם התגייס, הכהן בירך, כולנו צחקנו והרגשנו

כמשפחה אחת. ואז החלו היריות, הפצצות, לוחמה ביולוגית וכימית. אנשים ברחוב מופצצים וצמאים למים ועכשיו הם שואלים איך קרה שנפלו השמיים.

ולסיום גיבור צבא ההגנה של פוליאנה פרנק. גם אני רוצה להיות גיבור מצבא ההגנה. לחרוש בג'יפ, לעשן נובלס, לזיין מהר ולזרוק. אשתי יפהפיה. היא תחכה לי במיטה וכשאחזור מענייני היא תעשה לי ביד ותגיד שאני מדהים. לעשות המון כסף, לנהוג מהר, לדפוק את המזכירה, לשתות אלכוהול ולא לבכות אף פעם. להיות קצין גבוה, להרוג את האויב, שיעמוד לי תמיד, אלים ומאושר. וכשאחזור לאשתי היא תעשה לי ביד ותגיד שאני מדהים.

דג מלוח

בבוקר דלוח
נושבת הרוח
הדג המלוח
צועד.
זנבו מקשקש
שערו מרשרש
אפו מתעטש
לא מועד.
מבצצת חמה
מליחות נעימה
ללא מהומה
קצת אביר.
בדרך פוגש
דון קישוט מרגש
ולמך טיפש
הוא ממשיך.
גם ארתור המלך
והטווה בפלך
הגבירה וההלך
בדרך לתוהו.

בכותונת פסים
ידיו בכיסים
מצפה לניסים
שיבואו.
אם היה בא לחוג
הייתה לו בת זוג
לא חשוב איזה סוג
מיחל.
היא תהיה כה יפה
כציפור במעופה
וכבר יש לו זיקפה
מתפלל.
בצעד אמיץ
בפניה יציץ
בישבן ובציץ
הוא צוחק.
אך לפתע עבר
חתולון אפרפר
פיו הוא פער
ושפמו הוא ליקק.

דג מלוח נרגש
לעורו הוא חשש
זה סיכון של ממש
וסיכון.
כפתוריו הוא רכס
את כנפיו הוא פרש
לשמיים הוא נס
דוך אונד דוך.
לצנצנת חזר
למלח המר
לחומץ הקר
השבח לאל.
אך פתאום הועלה
למרבה בהלה
על פרוסה של חלה
התגלגל.
זה היה בשבת
אך הפה לא שבת
והשן האחת
ננעצה.

דגיגנו הקט
עוד ניסה תפילות דת
אך גם לא אחת
לעזרה נחלצה.
כך ירד בצינור
לקיבה דמוית בור
ויצא מאחור
לאסלה.
חטף שוב מכה
אנחה חנוקה
מעט התנקה
ולחופש עלה.
בערב החג
מהלך שוב הדג
תוקפו טרם פג
וללא דאבה.
המראה כה מסעיר
הנשים שבעיר
מרגישות באוויר
אהבה.

על מספרים ומילים

השפה הצרפתית עשירה מאוד, גם מוסיקלית מאוד, אך יש רבים האומרים קשה מאוד. קשה מדי. מקורה בגליה (כיום צרפת, בלגיה וחלק מגרמניה), והיא בנוייה על השפה הלטינית, הקלטית, ואף הגרמנית. בצרפתית הרבה אותיות במילה הכתובה אינן נשמעות, אותיות מסוימות נספחות לאחרות מבלי שיש בהן צורך של ממש, הסימנים (accents) וההיגוי המאנפף מצריכים מאמץ של ממש אצל מי שלא נולד לתוכה.

עודף האותיות והמילים מביא לכך שדף כתוב בצרפתית הוא כשני שלישי דף בעברית וכמחצית הדף באנגלית. בעייה בפני עצמה היא שיטת הספירה הצרפתית. עד המספר 69 (אל תחייכו, זה לא מה שאתם חושבים) תואמת הצרפתית לשפות רבות אחרות, ונסמכת על השיטה העשרונית. מ־70 היא מתהפכת. המספר 70, בעברית שבעים ובאנגלית seventy נקרא בצרפתית soixante-dix, דהיינו ששים-עשר. המספר שבעים ושמונה לדוגמא נקרא soixante-dix-huit כלומר ששים-עשר-שמונה. מכאן עוברים לבסיס 20. המספר שמונים הוא quatre-vingt, כלומר ארבע-עשרים, 99 יהיה quatre-vingt-dix-neuf, שהוא ארבע-עשרים-עשר-תשע. למותר לציין שחלק נכבד מהאותיות המרכיבות מספרים

אלה אינן נשמעות בדיבור. לא פשוט. בבלגיה ובשווייץ עשו חיים קלים יותר, ובצרפתית שלהם 70 הוא septante, ו-80 הוא huitante ו-90 הוא nonante.

הצרפתים חיים עם כל אלה ואפילו בנוחות. לזרים קשה יותר.

נכון שלכל שפה מוזרויות משלה. בעברית ובאנגלית יש שתי ספרות שערכן המספרי שווה למספר האותיות המרכיבות אותן: ארבע ו-four. בצרפתית אין ספרה כזו. לעומת זאת באנגלית ניתן לחוד חידה: אילו מאה מילים יכול כל אחד לומר במהירות, בנשימה אחת, מבלי לחשוב, ושלא תכלולנה את האות A? והתשובה: כל הספרות עד מאה. ונסיים בפנגרמה – בעברית: איש עם זקן טס לצרפת ודג בחכה.

בצרפתית: Portez ce vieux whisky au juge blond qui fume
ובאנגלית: The quick brown fox jumps over the lazy dog

עד כאן.

La Foule – ההמון

שוב בחירות. זו דמוקרטיה. בדמוקרטיה השליט הוא ההמון אך ההסטוריה מראה כי ההמון נתון למניפולציות לא פחות מן היחיד.

Édith Piaf שרה (ובעקבותיה עוד כמאה מבצעים) על ההמון, "La Foule". העיר נחנקת תחת השמש, הצעקות, הצחוק הרם מכל עבר. היא אבודה בהמון, ולפתע המערבולת זורקת אותה לזרועותיו. גל האנשים יוצק את גופם לאחד, והם שיכורי אהבה ואושר. אך לפתע ההמון מרחיק אותם זה מזו, היא נלחמת וקולה אינו נשמע בינות לצחוקם של האחרים. היא זועקת מכאב ומזעם בוכה על שאיבדה, ומקללת את ההמון שהעניק לה אושר כה קצר שלעולם לא יחזור. אנחנו חסרי אונים בקרב ההמון העושה בנו כבשלו וקובע את גורלנו.

גם בנימין זאב הרצל כותב על ההמון בסיפורו **מהומה באמלפי**. ההמון בלתי צפוי, יותר מן היחיד, בשל מגוון תכונותיו והסתירה ביניהן. בעת ובעונה אחת הוא חומל ואכזר, נבון ועם הארץ, אוהב סיכון ופחדן, צוחק אך משולל הומור, אמפטי אך נהנה מרשע, ובשל כל אלה לא ניתן להבין לאן יוביל. המספר מתערב שיוכל לעורר המון מתפרע וליצור מהומה על ידי הטלת מטבעות ברחוב גם אם הן בערך נמוך,

ואכן המון חסר מעצורים ממלא את כיכר העיר בניסיון לזכות בסכומים ועומים. לא קשה להבעיר את ההמון. והמסקנה; כיכר העיר היא עולמנו והמהומה הכעורה היא החיים.

Marcel Proust, בכרך החמישי *La Prisonnière* שבעקבות הזמן האבוד, אומר שההמון בימי חג ומועד הוא המקום בו יכול כל אחד להגיע לסיפוק תאוותו, כמו ארכיאולוג המגיע לסיפוקו בחפירות בהן נמצאו מטבעות נדירים.

ההסטוריון René Girard אומר שזו אשליה לחשוב שאנו הולכים בעקבות לבנו ותשוקותינו. לבד מן הצורך לסיפוק צרכינו הבסיסיים אין לנו מאוויים משלנו. אנו רוצים מה שאנחנו סבורים שההמון רוצה, כמו כלב המעוניין בעצם רק אם כלב אחר חושק בה.

הביטוי חכמת ההמונים או "קול המון כקול שדי" בצורותיו השונות מופיע כבר אצל אריסטו במאה הרביעית לפני הספירה. Aristo כותב על חוכמת ההמונים העדיפה על זו של היחיד. גם Seneca סבור כי קולו של העם מחייב. שמונה מאות שנה אחריו טוען Alcuin את ההיפך. לדעתו ההמון מטורף ואין ללכת בעקבותיו. ביהדות מחייבים את קול ההמון ומנהג שפשט בציבור הופך להלכה. הרמב"ם אומר כי התלמוד מחייב כיוון שכל ישראל הסכימו עליו. בספר דניאל מופיע הביטוי "קול דבריו כקול ההמון". אחת מתרי"ג המצוות היא "אחרי רבים להטות" שמקורה בספר שמות. הפרשנויות לגביה מגוונות, אך נראה שהכוונה שיש ללכת בדעת הרוב, אלא אם כן זו דעה רעה. לא ברור איך ומתי נחליט על כך.

גם Serge Lama שר "Cela M'ennuie Tous Ces Cortèges", כל התהלכות האלה עולות לי על העצבים. ההמון זקוק לשלג בראש השנה, לפעמונים בפסחא, לתופים במלחמה, למסיכות בקרנבל ולסיפורי אגדה יותר משהוא זקוק ללחם ולמים. ההמון הוא חייט טרף ואני פוחד ממנו יותר מאשר מהצבוע...

ונסיים עם אילון מאסק. מאסק השיב לפעילות את חשבון הטוויטר של דונלד טראמפ, כמעט שנתיים אחרי שהרשת החברתית חסמה אותו לצמיתות כיוון שהשתמש בפלטפורמה על מנת להצית את ניסיון ההפיכה בגבעת הקפיטול ב-6 בינואר 2021. החשבון הוחזר אחרי שסקר טוויטר שערך מאסק בשאלה האם להחזיר את טראמפ או לא, ובו השתתפו 15 מיליון מצביעים, הסתיים כש-51.8 מהמשיבים ענו בחיוב. העם אמר את דברו, טראמפ יחזור, כתב מאסק אף שסקרי טוויטר אינם מייצגים ונתונים למניפולציות. הוא הוסיף בלטינית: "Vox Populi, Vox Dei" – קול האנשים הוא קול האלוהים.

מזיל 76

אני ממשיך

את האהבה שרחשתי אליהן, את השירים ששרתי להן, אהבו
ושרו רבים לפני.
אבל אני ממשיך.

מחכים לנו

בואי, הוא אומר
התלבשי והתאפרי מהר
מחכים לנו שם
ואסור לאחר
ואני סופרת על האצבעות
חצי שעה להכנות
שעה וחצי נסיעה
כולל פקקים ועצירות
יש לנו חצי שעה פנויה
אני אומרת
ומושכת איתו למיטה.

Al Capone au Folies Bergere

שנים רבות לא ביקרתי ב Folies Bergere. המקום הוא מוקד משיכה מיושן לתיירים בביקורם הראשון בבירת צרפת וככל שההופעות משתנות שם, הן נראות זהות. Plus ça change, plus c'est la même chose. הפעם חרגתי ממסורת יפה זו עם העלאת המחזמר/אופרה אל קפונה.

המוסד המפורסם אכזב בעליבותו. לאחר שעברת את הלובי הנוצץ נתקלת בשטיחים מרופטים באולם, הכסאות אינם נוחים וזקוקים לשיפוץ דחוף (אולי כדי למנוע תרדמה בזמן הופעות) והשירותים נודפי ריחות חמוצים. הכל נשכח כשהחלה ההופעה.

סיפורו של אל קפונה מוכר. הוא השתלט על ייצור ועל ממכר משקאות חריפים בשיקגו בתקופת היובש ולמעשה שלח ידו בכל: במועדוני לילה, בבתי הימורים, בעסקים חוקיים והכל על ידי רצח, חטיפות, סחיטה באיומים ושאר פעילויות אפלות. בפעילות זו לחמו הוא ואנשיו בכנופיות אחרות בעיר, וזכור הטבח ביום ולנטיין כאשר אנשיו התחפשו לשוטרים וטבחו באנשי הכנופיה האירית היריבה.

בעיר מושחתת ונתונה למרותו שלט אל קפונה ללא מיצרים בפוליטיקאים, בשופטים ובמשטרה (מאה שנים אחר כך

מנסה השלטון במדינה ים תיכונית מסוימת להגיע לרמת שליטה דומה (בכל אלה) עד אשר איש חוק ישר ונחוש אחד, אליוט נס, מפקד היחידה הכלכלית, הצליח לעצור אותו כנגד כל הסיכויים. בהמשך הועמד קפונה לדין דווקא על עבירות מס, נושא הקרוב מן הסתם ללבי.

המחזמר מציג סיפור אהבה מרגש בין קפונה לאהובתו לילי, בעלת מועדון הלילה בו מתרחש חלק גדול מהעלילה, ומוסיף למציאות סיפור אהבה בין השוטר הלוחם בקפונה לבין אחותו של הגנגסטר במסורת רומיאו ויוליה וסיפור הפרברים; הוא מתלבט בין אהבתו לחובתו החוקית, והיא נקרת בין אהבתה לשוטר הלוחם לבין נאמנותה לאחיה. המחזמר מסתיים בתיקו, שלא כמו במציאות.

כדי שנבחין היטב בין הטובים לרעים, מתהדרים אנשי הכנופיה בחליפות פסים (כמו אלה שלי בתקופת היותי בנקאי), חובשים כובעי גנגסטר ומצוידים באקדחים ובמקלעים ואילו השוטרים נאלצים להסתפק בחליפות ב' חלקות. התפאורה מציגה את רחובות ובתי העיר בכשרון רב, המוסיקה מקורית ומתנגנת, הקולות (בעיקר של רוברטו אלגנה בתפקיד קפונה) ברמה אופראית, מועדון הלילה מעורר חשק לבקר בו והרקדניות נהדרות בתלבושות צבעוניות ושובות את העין.

ערב מהנה שסופו בבר אפלולי בחברת ארמניאק וגעגועים.

דוד הגנן

כאשר עץ נותן פירות מורעלים, לא די בכריתת הענפים; יש לטפל גם בשורשים. על כך סיפר לי חברי דוד, הגנן, בעקבות ביקורו של ראש ממשלתנו בפריס, והבעת החשש של נשיא צרפת שישראל עשויה לרדת מדרך הדמוקרטיה ולאבד את הערכים המשותפים עם העולם המערבי.

דוד הוא גנן המטפל בגינות פרטיות וגם בפארקים עירוניים בפריס. בנוסף הוא פעיל שכונתי ומתנדב במשמר האזרחי. והנה סיפורו.

חיפשתי עוזר גנן, כי העבודה מרובה ואני איני נעשה צעיר יותר.

התברר כי המועמד הראשון עומד לדין בעבירות חמורות של שוחד והפרת אמונים, ובנוסף קיבל כספים מגורמים שונים והוא מסרב להחזירם. אמרתי לעצמי כי כל עוד לא הורשע הוא זכאי, וכמעט שכרתי את שירותיו, אך אז התברר כי במהלך משפטו הפעילו הוא ואחרים מטעמו לחצים על בית המשפט, על התביעה ועל העדים בנסיונות לשבש את המשפט, והם אף מניעים פוליטיקאים לשנות חוקים כך שיתחמק מעונש. עוזר כזה עלול להצהיב את הצמחים.

הגיע מועמד שני. זה הורשע כבר בעבר בעבירות חמורות ואף ישב בכלא. אמרתי לעצמי כי גם לעברין כזה מגיעה

הזדמנות נוספת. אז התברר כי ממש לאחרונה הורשע בהעלמת הכנסות בלמעלה ממיליון וחצי שקלים ואף רשם תקבולים על שם אחיו. כדי להפחית מעונשו הצהיר כי לא יחזור לפעילות ציבורית ומיד הפר את התחייבותו לבית המשפט. עוזר גנן מסייע גם בגביית תשלומים, ולכן נפסל גם מועמד זה המנסה אף הוא להלבין את מעשיו בתיקוני חוק. המועמד הבא, חייכן וחביב, רוצה להיות אחראי על השיטור השכונתי. הוא התגלה כמי שהורשע בעבירות של סיוע לטרור ומרבה בהתבטאויות כנגד ערבים. בשכונתנו תושבים יהודים וערבים וברור שמינוי כזה יעורר מהומה. בנוסף, עוזר גנן אמור לפעול כמפקד כיתה במסגרת המשמר האזרחי. התברר כי מועמד זה כלל לא שירת בצבא ואפילו לא בשירות הלאומי. איך נוכל לתת לו לפקד אפילו על חוליה? לא התייאשתי והמשכתי לחפש. הגיע בחר נחמד ומזוקן, פיו מרגליות, והוא דורש להיות הממונה על הגבייה וגם על המשמר האזרחי. ראש גדול, אמרתי לעצמי. אלא ששאלון קצר העלה כי בערמומיות אין קץ התחמק משירות צבאי מלא (שירת בפועל כרבע מהתקופה). יתירה מזאת, את הלהטבים (ויש גם כאלה בשכונה) כינה בהמות, ואף הודיע בחגיגות כי לא יתיר לאשתו לשכב בחדר יולדות עם יולדת ערביה. שכנתי הערביה הגיעה אלי בוכיה; האם אלד במסדרון? בחצר? במגרש החנייה? אמירתו זו זוכה כבר היום לגל בקשות דומות. אני איני מסכים לדרישות השושנים ששום פרח אחר לא ישתל באותה גינה. נשלח לדרכו.

הגיעה אשה, חרוצה ושפתה דבש, וכמעט התקבלה. תנאי אחד, קטן, היה לה; היא עומדת על זכותה לתת שירותי גינון רק למי שאמונתה מתירה לה, או למי שימצא חן בעיניה, או מנימוקים שיפורטו. היא סבורה, ככל הנראה, שגם לרופא יהודי מותר שלא להעניק טיפול לבן דת אחרת. בשכונתנו מאמינים רבים בדתות שונות, ואף מי שאינם מאמינים, וכולם מסייעים לכל דורש. ברור שנשלחה כלעומת שבאה. ואז הופיע יהודי גדל מידות שפרקו נאה. הציג עצמו כאיש חינוך, עיסוק המתאים לגננות ככפפה ליד, אלא שהמטפלות בשכונה סיפרו על הלנות שכר והתעמרות שחוו בעמותותיו. התברר גם כי מכספי הציבור שיועדו לחינוך היתה זרימה למשרות מקורבים ורכישת נדל"ן בכמויות מסחריות. חששתי לנדל"ן המועט שהוקצה אצלנו לגינות ואף הוא סורב. הגיעו עוד אחרים, מכיני רשימות שחורות של שומרי סף (ומי ישמור על גינותינו?), מאיימים על אנשי חוק הממלאים את תפקידם, עוקרי מערכת המשפט ושלטון החוק. בקצרה; מקצצים בנטיעות ועוקרי נטוע. ואומר דוד: אני מקווה שתושבי השכונה יפקחו עיניהם אל מול הסכנות, יתאחדו למרות מחלוקות חסרות חשיבות ביניהם, ויחד נמשיך לטפח את גינותינו.

אמרת: אלך לחוף אחר, לארץ חדשה
 אמצא לי עיר טובה מזו
 את כל אשר רציתי סיכל גורל ארור
 עתה לבי כפגר באדמה קבור
 רוחי נרקבת בשממה הזו
 בכל אשר הרסתי והשמתי
 עתה חורבות שחורות רואות עיני
 והן כל שנותר לי מחיי
 לא תמצא חוף אחר, אין ארץ חדשה
 העיר הזו תבוא בעקבותיך
 אתה תמיד תפסע ברחובותיה
 ושערך ילבין בינות בתייה
 גם אם תרצה לנדוד הרי לכאן תגיע
 אין אונייה אין דרך שתוביל
 חיים שהושלכו לעזאזל
 לא ישתקמו גם בקצוות תבל

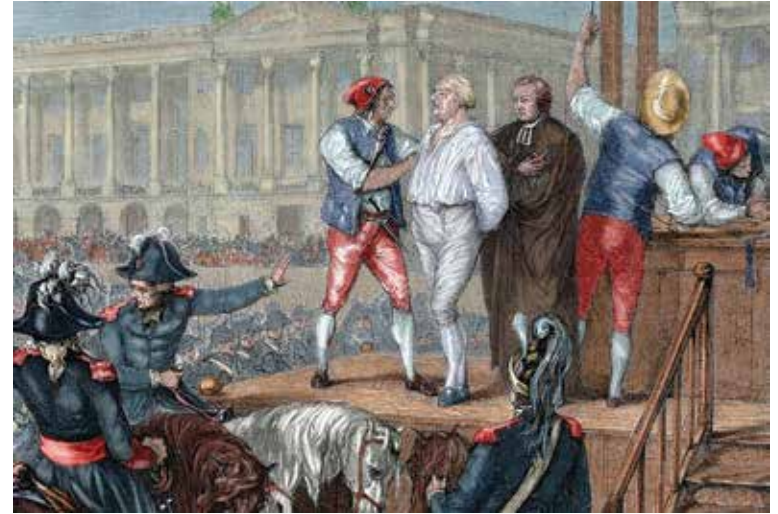
היא הייתה הכבשה התמימה
 בחבורה הזו, והתאימה להם כמו
 סטייק מדמם במסעדה צמחונית.
 גם כאשר התפרצה היו פניה
 שקטות ככדור הרגעה, פרט
 לחיק קטן בעין שמאל.
 את הקפה הייתה מגישה בספל
 אחוז בשתי ידיה כאילו היה זה
 ראשו של יוחנן המטביל.
 השיניים שלה השתדלו שלא
 להיראות כניבי חיה טורפת
 אבל עיניה הסגירו אותה.
 ואוסקר ווילד אמר טרם מותו
 שהוא והטפט המצהיב שעל הקיר
 מתווכחים מי מהם יפול ראשון.

עונש מוות

שוב עולה, כוונס מן הגלים, הצעת חוק להטלת עונש מוות על מחבלים. מפלגת "עוצמה יהודית" מגישה לוועדת השרים לחקיקה את החוק שניסה להעביר בעבר איתמר בן גביר ובימים הקרובים יעלה החוק לקריאה טרומית במליאה. הצעת החוק היא במתכונת תיקון לחוק העונשין והיא קובעת כי מי "שגרם למותו של אזרח ישראלי מתוך מניע של גזענות או עוינות כלפי ציבור ובמטרה לפגוע במדינת ישראל ובתקומת העם היהודי בארצו דינו מיתה ועונש זה בלבד".

בעבר היו חכ"ם מהליכוד ומהמפלגות הדתיות שהתנגדו לחוק, אך עתה יש מקום להניח ש"ייתישרו".

מנוסח החוק עולות מספר תובנות: א. החוק לא יחול על מי שרצח ממניע של גזענות מי שאינו אזרח ישראלי, כגון תושב מזרח ירושלים או השטחים, או אפילו תייר. כך לא יחול על רוצחים כמו גולדשטיין, דמות ההזדהות של בן גביר ומפלגתו. ב. גם על רוצח שרצח אזרח ישראלי ממניע גזעני או בשל עוינות כלפי ציבור, כגון שליטל שרצח את שירה בנקי, לא יחול החוק, כי לא עשה זאת במטרה לפגוע בתקומתו. ג. לאחר ששופטים יבחרו על ידי מציעי החוק וחבריהם, סביר שכל פרשנות לגבי מניע תשרת את ממני

השופטים כאן, כמו בכל נושא אחר. ד. חקיקה מפלה הופכת לנורמה במדינה. החוק לא יכול על יהודים.

גם כיום יש לבתי הדין הצבאיים בשטחים סמכות להטיל עונש מוות. בפועל עונש זה אינו מוטל. הצעת החוק קובעת כי בניגוד למצב היום יוכל בית הדין לגזור עונש מוות ברוב רגיל ולא רק פה אחד. ברור שמינוי שופטים במינהל האזרחי על ידי סמוטריץ' יקדם את התהליך.

הצעת החוק תוסיף כמובן לתדמיתנו בעולם, ללא שתוסיף הרתעה, כיוון שרובם המכריע של המפגעים יודעים כי לא ישרדו ממילא לאחר הרצח, וחלקם לפחות מעוניין בתווית השאהיד. הטלת סנקציות על משפחת המחבל, לרבות הריסת בתים וגירוש משפחות, תשיג תוצאות טובות יותר.

ניתן לדמיון חברי כנסת של אותה "עוצמה יהודית", "ציונות דתית" ואולי גם מהליכוד שיתנדבו גם לבצע את גזר הדין בלחיצה על ההדק, עניבת החבל על הצוואר או משיכה בידית הכסא החשמלי. סביר שהדבר יקדם אותם ברשימה.

כאן בצרפת היה תהליך חוקתי הפוך. לאחר שנים רבות שצרפת הובילה במספר ההוצאות להורג (האחרונה בשנת 1971), חקק הנשיא מיטראן בשנת 1981 חוק לפיו אין לדון אדם למוות, וגם אותם שכבר נדונו למוות אך וגזר הדין טרם בוצע, עונשם הומתק למאסר עולם. בשנת 2007 אף נכנס לתוקף תיקון לחוקה (ברוב של כ 800 קולות) לפיו אינו יכול לשאת בעונש מוות:

"Nul ne peut être condamné à la peine de mort"

כבר Voltaire, Victor Hugo, Albert Camus ואנשי רוח רבים אחרים התנגדו להטלת עונש מוות; המתה היא בידי אלוהים או הטבע.

עם זאת, עדיין מוגשות בצרפת מעת לעת הצעות חוק להשבת עונש מוות לספר החוקים, וכמו אצלנו על ידי הימין הקיצוני. צרפת, שלא כמו ישראל, חתומה על אמנות בינלאומיות המונעות זאת, בנוסף לקושי בתיקון חוקה, שאינה קיימת אצלנו.

למרות כל אלה, סקרים הנערכים בנושא מעת לעת, מצביעים על כך שמחצית מהציבור הצרפתי בעד החזרת עונש המוות, בעיקר על מעשי טרור. סדנא דארעא חד הוא.

משחקי בנות

אחרי המיילים האחרונים דרושה הפוגה. זו נמצאה השבוע בשתי הופעות בהן נכחתי, מטופשות משהו אבל משרות מצב רוח טוב.

שתייהן הועלו בתיאטרון Point Virgule אשר ב-Montparnasse. הראשונה הייתה של שלישיית Divalala במופע C'est L'Amour, והשנייה של שלישיית Les Coquettes ב-Merci Francis.

הדמיון רב. בשני המופעים שלישיית בנות, האחת כהה, האחת בהירה ואחת הדומה לאיל גפן. מוזיקה קופצנית ועליזה, תלבושות צבעוניות, פיזוים וריקודים שמחים, הומור כמקובל בהזדמנויות כאלה, קולות נעימים, ובכלל. הן שרות ומתבדחות על הראשון שהיה ואלה שבאו אחריו, על היכרויות ועל פרידות, על עצב ושמחה, זכרונות ושיכחה, על נעורים ועל זיקנה. בראשונה זכינו אפילו לקולולו. הן שמחות על הבמה והקהל (גם אני) שמח איתן באולם, ומעודד אותן במחיאות כפיים מהדהדות.

אולי הן לא ברמה של להקה צבאית, אבל לפחות כזו של צוות הווי פיקודי או המסכת בסיום בית הספר התיכון. בשני המקרים יצאנו כולנו במצב רוח טוב ובחיוכים.

אבל בכך לא סגי. כאשר שבת הביתה נזכרתי משום מה ב-Brigitte Fontaine. שעדיין איתנו ועברה את השמונים.

שחקנית, זמרת, סופרת ומשוררת. שונה לחלוטין מהבנות
החמודות. אני ממליץ להתעניין בה, שווה השקעת זמן
קצרה. והנה שירה "Devaste moi", הרוס אותי או בשמו
השני "L'Eternel Féminin", הנצח הנשי:

הרוס אותי, הדהים אותי, פלוש אלי, שדוד אותי,
בזבו אותי, חטט בי, סקול אותי, סטור לי,
חסל אותי, פורר אותי, החרב אותי, לחץ אותי,
טחן אותי, הטבע אותי, שתה אותי, הרם אותי,
כבוש אותי, רמוס אותי, בלע אותי, השמד אותי,
רסק אותי, שבור אותי, הרוג אותי.

והוא יעשה זאת, הבריון!

קצת שונה מהבנות העליזות.

תוכן העניינים

הקדמה	4
<u>מייל 1</u>	7
ענקי רוח וקולינריה	
פלאפל	13
<u>מייל 2</u>	15
לפריס וממנה	
<u>מייל 3</u>	21
מעניין בפריס	
<u>מייל 4</u>	27
מסע אל העבר	
היא. SHE	29
<u>מייל 5</u>	31
הרוח והאיפורה המשוגעת	
אל לך	33
<u>מייל 6</u>	35
ז'אן ללא חת	
<u>מייל 7</u>	39
בייקון מבעד לפיגומים	
<u>מייל 8</u>	43
מסעדות זה לא רק אוכל	
<u>מייל 9</u>	51
עונג שבת	

מייל 19	119
מילות עידוד לעצב ולבדידות	
Mike Altman מאת "Suicide Is Painless"	120
Baudelaire כתב מתוך <i>Rêve parisien</i>	122
Pervert כתב מתוך <i>Paroles</i>	124
Thomas Wolfe כתב ב- <i>No Door</i>	126
עכשיו	127
אני	128
מייל 20	131
Non ce n'est pas toi	
מייל 21	137
די, נפרדים ואז מה?	
וגם בקופסה האמוצה שייר של התגובה לפרידה,	143
להיפטר מן האהבה	
מייל 22	145
לילה	
במטרו. בלילה.	154
סיפור לא מקורי	155
מייל 23	157
האהבה היא מחלה	
אללי, מוקדש לאבי ביטר	171
להתבונן בה	173
מייל 24	175
Michel Legrand For Ever	

מייל 10	57
איים בזרם	
מייל 11	63
על האהבה	
אפליקציה	69
מייל 12	71
עיר העתיד – חזון ופוליטיקה	
מייל 13	77
אמנות, ביקורת ולגיון כבוד	
מייל 14	83
סדנא דארעא חד הוא – Plus ça change, plus c'est la même chose	
מייל 15	89
שעת חרום	
מייל 16	93
ברוו' שבדמיון	
ציטוטים 1	97
מייל 17	99
ברוו' הארצית	
מייל 18	109
Les chats de Baudelaire – חתולי בודלר	
Le Chat	112
Le Chat	114
Les Chats	115

הקשר האמריקאי של La Mome Piaf	235	<u>מייל 34</u>
La Baguette	241	<u>מייל 35</u>
Le Pain Poilâne	247	<u>מייל 36</u>
La Course des Garçons et des Serveuses de Café	253	<u>מייל 37</u>
ועוד משהו על חתולים (למרבית הצער)	257	<u>מייל 38</u>
ועוד קצת על אופנה	269	<u>מייל 39</u>
L'Étranger – פיקאסו הזר	279	<u>מייל 40</u>
המוסיקה של פעם עדיין מתנגנת	285	<u>מייל 41</u>
ציטוטים 2	289	<u>מייל 42</u>
משתנים וקבועים	297	<u>מייל 43</u>
אמנות בארבע אצבעות	305	<u>מייל 44</u>
הבלגי חוזר		

בחטף ולתמיד	179	<u>מייל 25</u>
יש לה דרכים	185	
בחזרה לפריס	187	<u>מייל 26</u>
בחזרה לפריס 2 – תחת קורונה	191	<u>מייל 27</u>
דרך חור המנעול	196	
איך זה יכול להיות	197	
מונמרט	199	<u>מייל 28</u>
על משטרה ועוד כמה	201	<u>מייל 29</u>
סולאנז' וקתרין	205	<u>מייל 30</u>
על זיכרון ועל שכחה	209	<u>מייל 31</u>
האם לנשים יש נשמה?	217	<u>מייל 32</u>
תשתוק	224	
כאשר אישה שואלת	225	
רוצחים סדרתיים בצרפת	227	<u>מייל 33</u>

361	<u>מייל 54</u>
	NUIT
365	<u>מייל 55</u>
	Tous les marins sont des chanteurs
373	<u>מייל 56</u>
	Molière et Scapin
377	<u>מייל 57</u>
	Les Lutttes de la <i>Guide MICHELIN</i>
383	<u>מייל 58</u>
	Les Toros & les Chevaux
389	<u>מייל 59</u>
	Rue du Faubourg-Montmartre
395	<u>מייל 60</u>
	Marlene Marilyn et Juliette au Nord-Ouest
399	<u>מייל 61</u>
	האם גברת הברזל בסכנה?
401	קרפדה
403	<u>מייל 62</u>
	על בנקאות, אמנות וארוחה במוזיאון
407	<u>מייל 63</u>
	על שלושה פשעי
408	אלכוהול
411	<u>מייל 64</u>
	ועל ארבעה לא אשיבנו

309	<u>מייל 45</u>
	בשכונה של דוד
313	האישה הלבנה
	האישה השחורה
315	<u>מייל 46</u>
	בעקבות הזמן האבוד של הסאונד
319	<u>מייל 47</u>
	החיים והאהבה הם כמו...
322	בית הבובות
325	<u>מייל 48</u>
	בחירות קשות, ומה עושה להן את זה
331	<u>מייל 49</u>
	La Solitude
334	אני לבד
337	<u>מייל 50</u>
	פצעונים או נקודות חן?
343	<u>מייל 51</u>
	מה קרה לי השד יודע
347	אני עוד שם
349	<u>מייל 52</u>
	החבר של שרי
355	<u>מייל 53</u>
	Oh-la-la Oui Oui
359	היא באה

475	<u>מייל 75</u>
	La Foule – ההמון
479	<u>מייל 76</u>
	אני ממשיך
479	מחכים לנו
481	<u>מייל 77</u>
	Al Capone au Folies Berger
485	<u>מייל 78</u>
	דוד הגנן
488	העיר/ קוואפיס/ תרגום
489	ציטוטים 3
491	<u>מייל 79</u>
	עונש מוות
495	<u>מייל 80</u>
	משחקי בנות

415	<u>מייל 65</u>
	לא נשכח
419	<u>מייל 66</u>
	האם פריס בוערת? על שריפות והלוחמים בהן
425	<u>מייל 67</u>
	נפרדים מאורות הבמה
428	משהו לא תקין
431	<u>מייל 68</u>
	חיפושים
434	לעיניים שלה יש שיניים
437	<u>מייל 69</u>
	Expo hyperrealisme
441	<u>מייל 70</u>
	מחכים
447	<u>מייל 71</u>
	בדמי ימיהם
451	<u>מייל 72</u>
	הזיקנה
461	<u>מייל 73</u>
	חייל של שוקולד
468	דג מלוח
471	<u>מייל 74</u>
	על מספרים ומילים

